

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Thesavrvs Casvum Conscientiæ

Continens Praxim exactissimam De Censvris Ecclesiasticis, Aliisque
Poenis, & Canonicis impedimentis, in Septem Libros distributus ...

Sayer, Gregory

Venetiis, 1627

Liber Tertius.

urn:nbn:de:hbz:466:1-13883

Ad cap. 17. nu. 7. eod. lib. 2. Adde Cur. n. hoc non licebit in cenſuris, ſi hoc idem conceditur in Sacramentis, quæ licet non poſſunt conferri ſub conditione vera, & ſuſpenſiva, puta, ſi hoc feceris, vel non feceris, abſoluo te, ſed ſic ſub conditione de præterito, & impropria, nec ſuſpenſiva, puta, ſi non es baptizatus, baptizo te; ſi non es abſolutus, abſoluo te; ſi quæ confiteris peccata ſunt, ab-

ſoluo te; qui ſunt modi uſitati, & liciti, quando quis habet dubium facti, vel iuris circa materiam, perſonam, & ſimilia; vt notat poſt alios Bartol. Med. lib. 2. c. 12. poſt princ. pag. 251. & Suar. tom. 4. diſp. 26. ſect. 6. Cur & hoc non licebit in abſolutione cenſuratum, ubi enim eadem, & maior ratio uiget, idem etiam ius ſtare non prohibetur, iuribus uulgatis.

Finis Secundæ Libri.

D E
EXCOMMUNICATIONIBVS
IN IURE LATIS,

ALIISQVE CONSTITUTIONIBVS
PONTIFICIIS.

Liber Tertius.

P R Æ L V D I V M.

Auctores Bullam Cœnæ, eiusque, & alias iuris ſententias, & Cenſuras,
aut obiter, aut ex profeſſo explicantes.

De Excommunicationibus tam in Bulla Cœnæ, quam in iure contentis tractant Paludanus 4. diſt. 18. q. 3. per totum. Hoſtienſis in Summa lib. 5. ſub titulo de ſententia excomm. Innocentius Papa 2. IV. Panormitanus, Marianus Socinus, & alij communiter in explicacione eiusque tituli. Ioannes de Friburgo in Summa confeſſorum, lib. 3. tit. 33. a queſt. 34. & deinceps. Summa Aſenſis par. 2. lib. 7. tit. 3. Summa Piſanella in uerbo excommunicatio. 1. Summa Angelica. uerb. eod. 5. 6. & 7. S. Anton. par. 3. tit. 25. Sylueſter in Summa uerbo excommunicatio. 6. 7. 8. & 9. Taberna uerb. eod. 5. 6. & 7. Caietanus in Summa uerbo excommunicatio per totum. Martinus Ledſmus in 2. 4. queſt. 26. artic. 2. Martin. Nauar. in Manuali, capit. 27. a num. 49. & deinceps.

Gregorius Tholoſanus in Syntagmate iuris. par. 3. tit. 31. c. 9. Alphoſus Pinaldus in ſuo Candelabro aureo, par. 2. Iacobus de Graſſis par. 1. deciſ. lib. 4. Summa Corona par. 3. c. 10. Coſmus Philiaebus de officio Sacerd. par. 1. lib. 4. cap. 30. 31. & 32. Sebaſt. Medices in ſua Summa Capitalium peccatorum. q. 78. Card. Tolet. in Summa inſtr. Sacer. in fine, & alij recentiores.

S V M M A R I V M.

- 1 Excommunicationum numerus in iure quiſnam ſit.
- 2 Excommunicationum, quedam reſeruaſunt, & quedam non.
- 3 Diuiſio huius libri tertij, & partes eius.

- 1 **D**e plurimæ ſint, ac ferè innumerabiles excommunicationes in iure late, vt colligitur ex Hoſtienſ. lib. 5. tit. de ſent. excom. num. 3. §. Quia poſſit, qui enumerat triginta tres caſus ex Decreto, & Decretalibus uſque ad tempora ſua, & ex Gloſ. in cap. Eos. qui in uerbo Canonis, de ſent. excom. lib. 6. ubi reſert triginta duas latas per ſolos textus ſexti, & Gloſ. in Clem. 1. in uerbo excommunicationis ſententiz. de ſentent. excom. ubi reſert quinquaginta latas ipſo facto per ſolas Clementinas, & poſtea mirum in modum earum numerus auctus ſit, ita vt vix certus aliquis numerus exprimi poſſit, quatum aliquæ Summo Pontifici reſeruantur, aliquæ uerò ſolis epiſcopis, quedam uerò nulli reſeruate ſunt, nos ad omnem confuſionem tellendam in eis reſcendis, & explicandis hunc ordinem ſeruabimus.

- 2 *Vt primo* enumeremus illas quæ in Bulla Cœnæ Domini continentur, quæ ceteris omnibus ſunt magis reſeruate, & timendæ magis.
  - Secundo*, quæ in iure expreſſe ſunt;
  - Tertio*, quæ in Extrauagantibus iuri inſertis;
  - Quarto*, quæ in Extrauagantibus necdum in ius relatis reſeruantur.
  - Quinto*, & poſtremo, quæ nulli reſeruantur.

De origine, & Antiquitate Bullæ Cœnæ
Domini; Et an iuris, vel hominis
ſententiæ ſint. Cap. I.

S V M M A R I V M.

- 1 Bullæ Cœnæ Domini origo, & antiquitas, ex Soti, & Cardinalis Toleti ſententia.
- 2 Soti, & Toleti opinio de Bullæ Cœnæ antiquitate, ab auctore reſellitur.
- 3 Proceſſus ſolemnes, quibus anni temporibus olim a ſummis Pontificibus fieri ſolebant.
- 4 Proceſſus ſolemnes, contra quas perſonas antiquitus fieri conſueuerunt.
- 5 Proceſſus Cœnæ Domini, unus ex tribus antiquiſſimis, ſed in anuo fieri ſolit.
- 6 Proceſſus cœnæ Domini, omnia quinque in antiquis proceſſibus incluſa, continet.
- 7 Bulla cœnæ Domini, non ſolum Martino V. ſed etiam Clemente V. antiquior eſt.
- 8 S. Thomas de Aquino, temporibus Vr bani IV. & Clementis IV. floruit.
- 9 Regule Cancellariæ, Canones Curiz, nunquam appellari ſolent.
- 10 Proceſſus Bullæ cœnæ Domini a quinquaginta ſummis Pontificibus, per trecentos annos ſummo iudicio reuocatus quotannis eſt.
- 11 Heretici, falſè Eccleſiam, & Summos Pontifices, ſententiat, & crudelitatis accuſant.

Bal.

- 12 Bulla cœnæ Domini, an iuris, vel hominis sententias continet.
- 13 Excommunicationes ab homine, vel a iure latae, qualiter inter se differant.
- 14 Syluestri, & aliorum opinio de sententijs Bullæ cœnæ Domini.
- 15 Sori, & quorundam aliorum iudicium, de sententijs in Bulla cœnæ Domini contentis.
- 16 Bulla omnes cœnæ Domini, ante Gregorium XIII. tam firma hominis sententiæ, ac sunt Regulae Cancellariæ, non fuerunt.
- 17 Bulla cœnæ Domini post Clausulam a Gregorio XII. additam media inter iuris, & hominis sententias dici possunt.
- 18 Bulla cœnæ Domini absolute & simpliciter sententias hominis, & non iuris continet.
- 19 Bulla cœnæ Domini sententias incurrens, etiam mortuo Papa, qui eas tulit, excommunicatus manet.
- 20 Titulus ille, Bullæ cœnæ Domini Martini V. præfixus, [Alperpetuam rei memoriam], quid significet.
- 21 [Constitutionis] vox in fine Bullæ cœnæ Domini Martini V. posita quid importet.

A Nequam verò excommunicationes in Bulla Cœnæ Domini contentas, in particulari exponamus, nonnulla prius explicanda sunt, quæ non parum ad ipsius Bullæ notitiam, & cognitionem spectare videntur; Quorum nonnulli enim sunt, inter quos est Dominicus a Soro, qui in 4. distinct. 22. quest. 2. artic. 3. Conclus. 3. quem secutus est Cardinalis Tolerus in Explicatione Bullæ Cœnæ Domini, in principio, versic. *Quoad secundum*, existimantes Bullam Cœnæ Domini non esse rem vique adeo antiquam, sed cepisse tempore Martini Papæ V. circa annum Domini 1420. quo tempore Bohemorum hæreses in Concilio Constantiensi fuerint damnatae: id quod non alia ratione probant, quam quia Sanctus Thomas, & alij Scholastici scriptores antiqui nullam eius mentionem fecerint.

2 Ceterum dubium esse non potest, quin longè antiquior sit, cum Clemens Papa V. qui vt historie tradunt, creatus fuit Pontifex anno Domini 1305. mortuus autem est anno 1315. in Clem. 1. de iudicijs aperte testatur consuevisse Romanos Pontifices solemnibus quibusdam anni diebus, Generales quosdam Processus facere. Quoin loco glin verbo *Solemnes*, dicit præcipue de his processibus notat;

5 *Primum est*, Quibus in solemnitatibus fieri consueverint, nimirum ter in anno, in die Iouis Septimanæ Sanctæ, & in die Ascensionis Domini; & in die dedicationis Basilicarum Petri, & Pauli, quæ celebratur de mense Nouembri, in octaua Beati Martini Episcopi, cuius etiam trine solennis excommunicationis singulis annis meminit Panor. in c. Excommunicationi, numero primo, de raptor. incid. & violat. Eccles.

4 *Secundum est*, in d. Clem. 1. in verbo *Generales*, contra quas personas consueverint fieri huiusmodi Processus; sicbant autem præcis illis temporibus contra quinque genera personarum; Primo, contra hæreticos, & eis credentes. *Secundo*, contra eos, qui Sarraenis merces prohibitas portabant. *Tertio*, contra Piratas. *Quarto*, contra exigentes, vel imponentes noua pedagia. *Quinto*, contra falsarios literarum Apostolicarum. Postea vero temporis processu, cum iam satis vbique divulgatus esset rumor horum Processuum, desierunt tam frequenter fieri, & cepit in vltimo Processus semel tantum in anno, id quod Cardinalis, in cap. *Quod olim*, de iudic. suo tempore obseruatum fuisse dicit; & idem fatetur S. Anton. 3. part. tit. 25. ca. 7. vbi refert hoc etiam in vtu fuisse tempore Martini Papæ V. cuius Processum ibi refertens, simul affect hunc titulum *Processus annualis, qui fit annuatim in Curia in cœnæ Domini*.

5 *Quo* vero Processus hic, quem dicimus fieri solitum

semel in anno in Cœnæ Domini, vnus ex illis antiquissimis fit, qui ter in anno fieri solebāt, manifestum est, tum ex ipso nomine *Cœnæ Domini*, tum etiam ex materia ipsa, quæ in illo continetur, continet enim omnia illa quinque, quæ antiquissimis illis Processibus continebantur, vt constat, & colligitur ex annotationibus in d. Clem. 1. de iudic. in margine additis, ad verb. *Generales*, ex Gregoriana editione; Quibus postea crescente quotidie malitia hominū, alię etiam excommunicationes successiue per consequentes Romanos Pontifices, Martinum V. & Paulum II. Sixtum IV. in Extrauagant. *Et si Dominici gregis*, Leonem X. Paulum III. Iulium III. Paulum IV. Pium V. Gregorium XIII. & alios vsque ad Clemetem VIII. cuius Bullam exponemus, additæ sunt.

7 *Hinc* constat antiquiorem esse Bullam hanc Martino V. immo etiam antiquior est Clemente V. & facile probari poterit antiquiorem esse Urbano III. & Clemente IV. qui sederunt circa annum Domini 1261. sub quibus floruit S. Thom. Aquinas; Siquidem Hostiensis qui fuit contemporaneus S. Th. & illo paulo antiquior, (floruit enim sub Innocentio IV. & Alexandro IV. Pontificibus, Anno Domini 1254.) in titulo De crimine falsi, lib. 5. §. Qualiter committatur, vers. *Potro*, expressè meminit huius Processus, dum in vers. *Quinto* dicit. *Sed hodie* id est, suotempore, præceptum est, quod in literis Domini Papæ nec in magno, nec in medio audeat quis manum apponere, etiam literam vnicam, vel punctum vnicum corrigendo, exceptis officialibus, quibus hoc est commissum, alioquin manum apponens ex Canone lato in Curia, ipso facto sententiam excommunicationis incurrit, quæ non potest per aliquem citra sedem Apostolicam relaxari. Hactenus Hostiensis, vbi nomine *Canonis Curia*, nihil propabilius, aut verisimilius intelligi potest, quam iste *Processus Curia*. Nam si intelligamus *Regulas Cancellariæ*, illæ nunquam vocari solēt *Canonis Curia*, sed *Canon simpliciter*, vel *Canon Apostolicus*: Hic autem Processus semper, & proprie vocatur *Processus Curia*: Immo antiquitus, quando fiebat sæpius in anno, aliud nomen habuit, quam *Processus Generalis Curia*, vnde & *Canonis* in illo contenti *Canonis Curia* vocabantur; Tunc enim, proprie Bulla Cœnæ Domini vocari non poterat cum non solum in die Cœnæ Domini, sed in alijs etiam solemnibus diebus promulgari solita fuerit, vt ex his, quæ diximus manifestum est.

10 *Hinc* etiam constat, quare auctoritatis sit *Processus* hic qui cum a tam multis Romanis Pontificibus, nempe a quinquaginta, & per trecentos annos, tam serio, tamque diligenter annis singulis renouatus, & tam maturo iudicio, & consilio actus sit, & etiam a talibus Summis Ecclesie Pontificibus & Pastoribus, & inter quos multi fuerunt Sanctissimi, doctissimi, mansuetissimi, & omnibus partibus ad Apostolatam requisitis absolutissimi, necessatio fatendum est, Processum ipsum & equum, iustum & rationabilem esse, & ab omnibus Christi fidelibus honorandum simul ac summo opere formidandum: vt propterea immerito nostri temporis hæretici, contra Ecclesiam, & summos Pontifices conuerti soleant, quasi precipitanter tam graues censuras inuexerint, cum vt iam diximus, manifestum sit Summos Pontifices, tanquam vigilantissimos, & prudentissimos Ecclesie Pastores, non nisi serio, & maxima cum maturitate, & consilio hactenus processisse.

12 *Hæc* cum in confesso sint apud omnes Orthodoxos, controuersum tamen est inter eos, An sententiæ in Bulla Cœnæ Domini contentæ iuris, an vero hominis sint, id est, an dicendæ sint esse a iure, vel ab homine. Nam vt latius in præcedentibus libris expositum a nobis est, excommunicationes & a iure, & ab homine ferri possunt, & solent. A iure sunt, quæ in Canone, aut statuto aliquo Ecclesiastico continentur; Ab homine vero sunt, quæ ab homine & Iudice Ecclesiastico fulminantur.

13 *Est* enim differentia inter huiusmodi excommunicationes, quod excommunicationes hominis cum suo auctore pereunt, hoc est mortuo illo, qui fulminauit excommunicationem, aut deposito ab officio, excommunicatione ab eo lata cessat.

fat; excommunicationes verò a iure latae manent etiam mortuo conditore earum, & perpetuae firmitatis robur conſeruant, nec vnquam ceſſant, niſi vel contraria conſuetudine præſcripta, ſufficienti annorum tempore, quæ eſt tacita quedam reuocatio; vel per expreſſam reuocationem legiſlatoris, aut alterius ſupremi principis, poteſtatem reuocandi habentis. Cuiusrei explicatio plurimum prodeſt, vt intelligamus, quidnam de præterita Bulla cenſendum ſit, poſtquam noua fuerit promulgata; & quid etiam dicendum ſit, quando Romanum Pontificem paulo poſt editam Bullam mori contingeret. Si enim a iure ſunt, ligant incidentes in eas mortuo etiam conditore; Sin autem ab homine ſint, Sede vacante non ligabunt.

14 *In quare ſylueſt. in verbo, excommunicatio, 7. numero ſep. uageſimo ſexto, verſic. Trigeſima prima, loquens de Bulla Cœnæ Martini V. ait eſſe ſententias iuris; id quod probat, tum ex titulo Bullæ præfixo, qui eſt, Ad perpetuam rei memoriam, ergo eſt perpetua, & vim iuris habet; tum ex ſine eiſdem Bullæ; vbi Martinus V. ſuum Proceſſum appellat Conſtitutionem, nomen autem Conſtitutionis ius denotat. Hinc etiam ſententiam amplexus eſt Nauarr. in Manuali Latino, in explicatione Bullæ Cœnæ Domini Gregorij XIII. promulgatæ anno Domini 1585. eo quod in ea addita ſit extenſio quedam durationis earum, vt patet num. vigeſimo primo eiſdem Bullæ his verbis; *volentes præſentes, ac omnia, & quacunq; his literis contenta, quouſque alij huiſmodi proceſſus a nobis, aut Rom. Pontif. pro tempore exiſtente, ſiant, aut publicentur, durare, ſuoſque effectus omnino fortiri, quæ etiam verba in Bulla Clementis Papæ VIII. promulgata anno Domini 1598. habeantur. Ex quibus patet, Bullam hanc non finiri cum morte Papæ, ſed durare vique ad nouam Bullam ſucceſſoris; & ideo eſt ius, quod cum morte conditoris non finitur. Eodem ſententiam defendunt Barthol. Vgol. de cenſur. Eccleſ. Tab. 1. cap. 9. §. 4. numero quarto, & Summa Corona de excommunicat. part. 3. cap. 10. numero quarto, & Martinus Alphoſus de Vualdo in Candelabro de excommunicat. numero 54. & in explicatione Bullæ Cœnæ, numero 129. qui docent eſſe ſententias iuris poſt Bullas Pij V. Gregorij XIII. & Sixti V. cum hi omnes Bullæ ſententias eo vique valere voluerint, quouſque ſucceſſor creatus alias tuliffet.**

15 *Alij vero, vt Sotus 4. diſtinct. 22. queſt. 2. artic. 3. poſt Concluſ. 5. docent eſſe ſententias hominis, & ſimiles eſſe regulis Cancellariæ, quæ cum morte Pontificis expirant, & idem olim docuit Nauarr. in Manua. Hispanico cap. 27. numero 74. vt ipſemet teſtatur in Man. Latino cap. 27. numero ſeptuagefimo ſexto, dum Bullam Iulij III. explicaret, quam etiam ſententiam amplexus eſt Cardinalis Toletus in explicatione Bullæ Cœnæ Domini, in ſine proemij. In qua re hæc dicenda ſunt.*

16 *Primum eſt, Bullas omnes Cœnæ Domini ante Gregorium XIII. in quo & priores ipſius Greg. XIII. Bullas, non ſolum non fuiſſe ſententias iuris, ſed etiam non fuiſſe ita firmas ſententias hominis, vt ſunt Regulæ Cancellariæ, & hoc etiam includendo Bullam Martini V. contra Sylueſtrum, & Bullam Pij V. contra Vgolinum. Et quidem non fuiſſe ſententias iuris inde oſtenditur, quia ius ſemel conditum non ceſſat obligare, niſi vel alio iure expreſſe reuocetur, vel contraria conſuetudine; At verò obligatio Bullæ hoc ipſo ceſſabat, quod Proceſſus nouus fiebat, ſine vlla veteris Bullæ reuocatione. Vnde nulla ratione ſententiæ iuris ſunt. Sed neque fuerunt tam firmæ ſententiæ hominis, ac ſunt Regulæ Cancellariæ, quia hæc ex ſua natura durant ſaltem per vitam Pontificis; Bullæ verò iſtæ ad ſummum per annum durabant, vt patet, primo ex ipſomet titulo earum, vocabantur enim *Proceſſus annuales*, eo quod ſingulis annis de nouo promulgabantur, & antiquæ obligare deſinebant; Secundo, quia neque antiquitus, Proceſſus illi per annum durabant, cum ter in anno promulgati fuerant, & ſi ante annum Pontifex expiraſſet, ipſi ceſſabāt, vt ex eo conſtat, quia quod nunc obligent poſt mortem Pontificis, ſolum habent ex illa Clauſula 21. per Gregorium XIII. de nouo addita.*

17 *Secundum eſt. Per hanc Clauſulam a recentioribus Pon-*

tif. de nouo additam, ſententiæ Bullæ aliquid iuris acceperunt, vnde dici poteſt mediæ eſſe Bullæ ſententias inter iuris, & hominis ſententias. Ex eo enim, quod durant poſt mortem Papæ, vique ad nouos Proceſſus, vel eiſdem Pontificis, vel ſucceſſoris, participant cum ſententiæ iuris, quæ durant poſt mortem auctoris; Quia tamen non durant ſimpliciter poſt mortem auctoris, ſed ſolum ad tempus determinatum, nimirum, vique ad nouos proceſſus, non ſunt ſententiæ iuris abſolutæ, vnde, & nunc ceſſant abſque vlla reuocatione Bullæ veteris ſententiæ, quod Proceſſus de nouo fiat. Quia verò parum participant de natura iuris, & multum de natura ſententiæ hominis, dici poſſunt, quamuis minus propriè, ſententiæ quedam mediæ inter iuris, & hominis ſententias.

18 *Tertium eſt, ſententiæ Bullæ Cœnæ Domini abſolutæ & ſimpliciter ſententiæ hominis dicendæ ſunt, & non iuris, etiam poſt hanc Clauſulam 21. de nouo ſuper additam a recentioribus Pontificibus. Ratio eſt, Primo, quia etiam re nouiſſimæ Bullæ vocantur adhuc, & verè ſunt *Proceſſus*, ſententiæ autem in *Proceſſu* fulminatæ, non ſunt iuris, ſed hominis. Secundo, quia etiam hodie per nouæ Bullæ promulgationem veteris Bullæ obligatio ceſſat. Tertio, Quia etiam ſi iſtis ſententijs per hanc Clauſulam addita ſit aliqua maior firmitas, & duratio, illa tamen tam modica eſt, & ita limitata, vt non mereatur nomen ſententiæ iuris, nec talis eſt, qualis ſententiæ iuris competit.*

19 *Quartum eſt, Quamuis hominis ſententiæ ſint, qui tamen ſemel in has ſententias inciderunt, etiam mortuo eo, qui eas tulit, excommunicati ſunt, quouſque ab habente poteſtatem abſoluantur, vt DD. communiter tradunt.*

20 *Ex his facile diluuntur quæ pro Sylueſtri ſententiâ ſunt allata: Illa enim particula, Ad perpetuam rei memoriam, non eſt poſita ad dandam Bullæ illi perpetuam firmitatē, ſed ſolum ad dandam ei perpetuam memoriam apud homines, præſertim in deſertationem ſchiſmatis Petri de Lina, qui cum ſuis fautoribus ibi excommunicatur. Quando autem Pontifex Bullis ſuis perpetuam firmitatem dare intendit, alio modo ſolet illam explicare, dicendo, Hac perpetua Conſtitutione, ſeu hac perpetuo valitura Conſtitutione, & ſimilibus modis. Neque valet, quod ex ſine eiſ-*

21 *dem aſſert, ex vi nominis huius, Conſtitutionis, quæ vox ibi lata ſignificatione ſumitur: prout omnè ſiue iuris ſiue hominis ſententiam denotat, alioquin enim in eodem proceſſu implicatio foret, cum ipſi principio dicitur eſſe *Proceſſus annualis*: at tam ratione proceſſus, quam ratione temporis annualis, veram conſtitutionem iuris eſſe repugnat. Illa verò Clauſula 21. a recentioribus Pontificibus addita, qua Nauarr. ſuam opinionem probat, ſolum oſtendit ſententias has aliquid iuris participare, quamuis ſimpliciter hominis ſententiæ dicendæ ſint, vt ex dictis manifeſtum eſt.*

Notabilia quedam ad meliorem Bullæ Cœnæ Domini intelligentiam.

Cap. II.

S Y M M A R I V M.

- 1 *Bulla Cœnæ Domini multa à conſeſſarijs conſideranda continet.*
- 2 *Bulla Cœnæ Domini excommunicationes omnes, quas complectitur, Papæ reſeruat.*
- 3 *Bulla Cœnæ Domini varijs temporibus aduerſis Summis Pontificibus mutata eſt.*
- 4 *Bullæ Cœnæ Domini, per additionem, quot modis variari ſoleant.*
- 5 *Bullæ Cœnæ Domini, per ſubtractionem, qualiter immutari ſoleant.*
- 6 *In omni Bullæ Cœnæ ſingulis Clauſulis, & perſona, & actio nes præcipuè conſideranda ſunt.*

vt cum Papa excommunicat Clericum, qui recipit excommunicatum a Summo Pontifice ad officium Diuinum, c. ſignificauit, de ſent. excom. etſo laicus admittat illum ad officium Diuinum non eſt excommunicatus. Ratio eſt: quia pœna hæc ſolum lata fuit in Clericum, & non in laicum. Secundo attendenda eſt actio, vt ſi excommunicatio feratur contra agentes; non comprehendit mandantes, aut conſulentes. Ratio eſt: quia pœnæ non ſunt extendendæ; Vnde fit vt in aliquibus ſententijs non ſolum excommunicentur agentes ſeu facientes, ſed etiam fauentes mandantes, conſulentes, & auxilium dantes; vbi igitur hæc in ſententia non continentur, non eſt Eccleſiæ, & Summi Pontificis intentio, quod conſulens, aut mandans pœnam illam incurrat.

7 Quintum eſt, Ad rectè iudicandum de caſibus Bullæ, hæc conſeſſarius diligenter præter ea, quæ iam diximus, attendere debet; Primo enim attendere debet, an Bulla in vſu, & obſeruantia fuerit, quædo actio illa facta fuerat, ſi enim in vſu fuerat, tunc qui actum illum commiſit, in cenſuram incidit, ea que obligatus manet, quouſque abſoluitur ab habentē potēſtatem, etiam ſi nunc caſus ille in Bulla non ſit. Secundo attendere debet obligationem caſuum, qui de nouo ponuntur in Bulla, qui ſolum ad futurum tempus ſe extendunt, non autem ad præteritum. Vnde fit, vt quando quis conſiteretur de ſuis peccatis, præſertim cum quis conſeſſionem facit multorum annorum, attendere debet diligenter conſeſſarius, an aliquis ex illis caſibus fuerit in Bulla Cœnæ; & ſi incurrit fuiſſe in Bulla eo tempore, quo iſte peccatum illud commiſit, non poterit illum abſoluerē, ex quo apparet conſeſſarium teneri inquirere de tempore criminis commiſſi.

Ex qua doctrina inferitur conſeſſarios habere debere notitiam aliquam non ſolum Bullæ anni præſentis, ſed etiam aliarum Bullarum annorum præteritorum, & tot annorum, quot penitens inſtituit facere conſeſſionem; id quod maximè neceſſarium eſt Pœnitentijs vrbs Romæ, B. V. Lauretana, & aliorum inſignium locorum, ad quos penitentes communiter concurrere ſolent, qui ſimilibus cenſuris, aut alijs grauiſſimis criminibus ſunt irretiti. Vnde in fine Bullæ monentur omnes quicunque audiunt conſeſſiones, vt has literas Bullæ, aut earum tranſumptum penes ſe habeant, eaſque diligenter legere, & percipere ſint deant.

8 Vnum ſolum eſt, quod conſeſſarios ab ignorantia Bullarum iſtarum excuſare poſſit, quod difficile ſingulis annis haberi poſſunt, ideo conſulendum eſt, vt quando emittuntur Bullæ nouæ, veteres referantur, & annotentur ea, in quibus Bullæ inter ſe diſcrepent, & quænam ea ſint, quæ vel de nouo adduntur, aut ſubtrahuntur.

9 Illud etiam annotare debent conſeſſarij, an penitens incidit in caſum Bullæ Cœnæ Sede vacante, an vero viuente Papa, in qua re, quamuis nulla differentia ſit in poſterioribus Bullis ſummorum Pontificum, cum vt diximus, omnes vigorem ſuum obtineant vſque ad nouam Bullam, vel ipſius ſummi Pontificis, vel ſui ſucceſſoris, ante Bullam tamen Gregorij XIII. anno 1581. mæxæ hominis ſententiæ fuerunt, adeo, vt qui actum aliquem in eis damnatum, viuente ſummo Pontifice commiſerit, in cenſuram Bullæ incidit, qui tamen Sede vacante aliquem actum in eis damnatum perpetravit, in eius cenſuram non incidit, vnde conſequenter attendere debet conſeſſarius, qui conſeſſionem alicuius audiret, qui per multos annos conſeſſus non ſit (vt contingere poteſt in tortis hæreticorum) an actum illum commiſerit ante Bullam Gregorij XIII. ſub anno 1581. & an viuente Papa, vel Sede vacante actum illum commiſerit, cum in priori caſu in Bullam Cœnæ incidit, non tamen in poſteriori: quandoquidem tunc ſententiæ hæc hominis ſententiæ fuerant, & ideo mortuo conditore, ſeu Sede vacante non obligant, vt ex his, quæ ſuperius docuimus, manifeſtum eſſe poterit.

De Bullæ Diuiſione, & Procœmio illius, Cap. III.

S V M M A R I V M.

- 1 Bulla Cœnæ Domini in tres partes diuiditur, & quænam illæ ſint.
- 2 Procœmium Bullæ Cœnæ Domini quid in ſe continet.
- 3 Literæ vox, in priori titulo Bullæ Cœnæ Domini appoſita, quid denotet.
- 4 Procœſſus vox in titulo Bullæ Cœnæ Domini poſita quid ſignificet, & quare Bulla hæc Procœſſus appellari ſoleant.
- 5 Nomen Summi Pontificis, quare in titulo Bullæ Cœnæ Domini præfixum ſit.
- 6 Verba illa, Lectæ die Cœnæ Domini, quare in titulo Bullæ Cœnæ Domini addantur.
- 7 Titulus ſecundus in procœmio Bullæ Cœnæ Domini additus quiſnam ſit.
- 8 Tituli ſecundi quiſ ſenſus ſit.
- 9 Procœmium Bullæ Cœnæ Domini, cauſas promulgandæ Bullæ complectitur.
- 10 Bullæ Cœnæ Domini promulgandæ duæ cauſæ ſunt, & quænam.

1 P Oſt hæc, quæ in cœmuni de Bullæ antiquitate, & alijs ad eius intelligentiam pertinentibus dicta ſunt, ipſius Bullæ expoſitionem aggreditur, quæ in partes commodè diſtribui poteſt, quarum prima Procœmium; Secunda verò viginti excommunicationes & ſententijs proprias in corpore Bullæ ſuis Clauſulis diſtinctas; Tertia denique nonnulla ad durationem, vim, & efficaciam, reſeruationemque, & alia ſimilia continet.

2 Procœmium autem duplicem titulum, & cauſas varias promulgationis Bullæ continet, quæ ſuo ordine declarandæ ſunt. Prior autem Titulus eſt huiusmodi.

Literæ Procœſſus S. D. N. D. Clementis Papæ VIII. lectæ die Cœnæ Domini, Anno 1598.

3 M ERITO quidem vox hæc (Literæ) in literis Apoſtolicis, tanquam quid Genericum, & vniuerſale ponitur, ſed præcipue duas literarum ſpecies continet; Quarum prima ſunt illæ, quæ a Bulla plumbea illis appoſita, Bullæ nomen acceperunt, quæ literæ tunc dicuntur expeditæ, quando ſunt plumbeæ, adeo, vt ante appoſitum plumbum Bullæ dici non poſſint, vt Alexand. in Cœſ. ſil. 2. 15. incip. Viſis probationibus, volum. 2. & Lucou. Gomez. in reg. vtriuſque ſignat. compend. circa medium reſtantur, de qua re plura legi poſſunt in fine libr. 6. ſuper Data. Aliæ verò literæ ſunt, quæ ex ipſa forma ſcribendi, eo quod in forma Breui ſcribi conſueuerunt, Breuia vocantur; Et quia hæc literæ prioris generis ſunt, Bullæ Cœnæ Domini ſolent appellari.

4 Deinde Secundo loco ponitur vox illa Procœſſus, quæ vſitator, & antiquior eſt, vt ex Clement. 1. de iudic. colligi poteſt, necnon ex Procœſſu Martini V. apud S. Anton. 4. par. tit. 25. cap. 72. Sic autem appellantur, quia per modum Procœſſus ab Apoſtolica Sede ſententiæ iſtæ emanant. Solent autem Procœſſus duobus modis formari, vel in particulari contra aliquam certam perſonam, ſive de vno delicto, ſive de multis, & de tota vita eius, in quo procœſſu, non poteſt ferri ſententia, & ſine præiudicio cauſæ cognitione, cum examine teſtium, & alijs iuris ſolemnitatibus.

bus, & talis Processus vocatur specialis, seu particularis, & propriè respicit vitam & actionem præteritam; vel secundo Processus fieri solet in Generali contra quascunq; personas; quæ hoc aut illud fecerint, & respicit tempus futurum, & talis est Processus Bullæ Cœnæ Domini.

Postea additur nomen Summi Pontificis, vt sciatur a quo Processus ille emanat.

Et tandem adduntur illa verba *Letæ Die Cœnæ Domini* anno 1598, eo quod in illa Die publicè, & solemniter voce alicuius S.R.E. Cardinalis, præsentè Summo Pontifice, & astante infinita populi multitudine promulgentur.

Alter Titulus est ille qui subsequitur in hunc modum;

Clemens Episcopus, Seruus seruorum Dei, Ad futuram rei memoriam,

Hic titulus ex se manifestus est, nec aliud continet quàm nomen Pontificis, & solitam præstationem ipsius, qui ex maxima humilitate, & charitate se seruorum Dei nominat, & Bullam præsentem, ad futurorum memoriam promulgat, vt ex dictis, & ipsius Bullæ verbis satis manifestum est.

Post hos titulos, sequuntur causæ promulgationis Bullæ, in hunc modum:

Pastoralis Romani Pontificis vigilantia, & sollicitudo, cum in omni Christianæ Reipublice pace, & tranquillitate procuranda, pro sui muneris officio assidue versatur, tum potissimum in Catholica fidei, sine qua impossibile est placere Deo, vnitatem, atque integritatem retinenda, & conseruanda, maxime elucet, nimirum, vt fideles Christi non sint paruuli fluctuantes, neque circumferantur omni vento doctrinae in nequitia hominum, ad circumventionem erroris, sed omnes occurrant in vnitatem fidei; & agnitionis filij Dei in vitam perfectam, neque se in huius vitæ societate, & communiione ledant, aut inter se alter alteri offensionem præbeat, sed potius in vinculo charitatis coniuncti tanquam vnius corporis membra sub Christo capite, eiusque in terris vicario Romano Pontifice Beatissimi Petri successore, a quo totius Ecclesie vnitatem dimanat; augetur in edificationem, atque ita Diuina gratia adiutrice sic præsentis vitæ quiete gaudeant, vt futura quoque Beatitudine perfruantur. Ob quas sanè causas Rom. Pontifices prædecessores nostri hodierna die, quæ anniuersaria Dominicæ cœnæ commemoratione sollemnis est, spiritualem Ecclesiasticæ disciplinæ gladium, & salutaria iustitiæ arma per ministerium Summi Apostolatus, ad Dei gloriam, & animarum salutem solemniter exercere consueuerunt. Nos igitur, quibus nihil optabilius est, quam fidei inuiolatam integritatem, publicam pacem, & iustitiam Deo auctore tueri, vetustum, & solemnem hunc morem sequentes.

In his Proœmijs verbis enumerantur causæ, quæ tum Romanos Pontifices prædecessores, tum etiam præsentem Pontificem, & vniuersalem Ecclesiæ pastorem, Christi in terris Vicarium, & S. Petri legitimum successorem, ad huiusmodi Processus, & sententias promulgandas merito inducere possint. Quorum vna & præcipua est, vt vnitatem, puritatem, & integritatem fidei Catholice, & religionis Christiane tueantur, & conseruetur, quem sanè finem respicit Canon prius, qui contra hereticos, & eorum fautores, nec non contra Schismaticos fertur. Nihil enim est, quod fidei puritatem ita maculat, aut contaminat, sicut heresis, ac illi affinis superstitio; Nec aliquid ita eiusdem fidei Catholice vnitatem læcerat, & diuidit, ac rebellio, diuisio, & schisma. Cum enim vnitatem fidei Catholice in mutua communicatione membrorum Ecclesie inter se, & debita subordinatione eorumdem ad caput Ecclesie consistat, ita ni-

hil est quod tam manifestè vnitatem hæc scindat ac schisma, quo quis se, vel per apertam rebellionem, ab obedientia capitis Ecclesie hoc est, Romani Pontificis separat, vel saltem per velatam quandam, & adumbratam obedientiæ subtractionem se præceptis Summi Pastoris parere nolle declarat, dum a Summo Pontifice ad futurum Generale Concilium appellet, contra quos, tum in posteriori parte Canonis primi, tum in Canone secundo, grauissima anathematis pena fulminatur.

Altera vero causa est, publicæ pacis, & iustitiæ conseruatio quæ cum varijs modis violari possit, ita etiam pro personarum varietate quæ offendi possunt, varijs adhibitis remedijs, offensionem omnem, quæ communiter accidere solet summus Pastor, in sequentibus decem, & octo Canonibus tollere conatur, & intendit. Ad quæ omnia melius, & facilius præstanda, Ecclesiasticis censuris vitur, quas & spiritualem Ecclesiasticæ disciplinæ gladium, & salutaria iustitiæ arma vocat, quia nimirum Ecclesie spiritualis gladius sunt, quo malos a cõsortio bonorum separat, eosque tanquam membra putrida, a corpore Ecclesie abscindit, ne reliqua membra inficiant. Quæ etiam censuræ rectè iustitiæ arma salutaria, & medicinalia dicuntur, tum a Pontifice in hoc loco, tum etiam in cap. cum medicinalis, de sent. excom. lib. 6. & DD. ibi, quia per illas Ecclesia, vel illi ipsi contra quem arma ista exercet, vel saltem bono communi prodesse intendit, vt latius in lib. 1. de excom. cap. 3. docuimus. Et de Proœmio, ac prima parte Bullæ hæc sunt satis. Nunc secundam Bullæ partem aggrediemur.

De excommunicatione Hæreticorum, & aliorum, qui in prima excommunicatione Bullæ continentur. Cap. IV.

S V M M A R I V M.

- 1 Excommunicatio prima Bullæ Cœnæ, contra quos fertur.
- 2 Excommunicatio prima in Bullæ Cœnæ, ad fidei Catholice puritatem conseruandam, lata est.
- 3 Proœmium primæ excommunicationis, quid in se continet.
- 4 Excommunicationes Bullæ Cœnæ, quæ auctoritate a Summo Pontifice ferantur.
- 5 Auctoritas diuina, fons, & origo est omnis auctoritatis Ecclesiasticæ.
- 6 Auctoritatis Apostolorum S. Petri, & Pauli, quare mentio fit, in ferendis Bullæ Cœnæ sententijs.
- 7 Auctoritas Romani Pontificis, in ferendis excommunicationibus Bullæ Cœnæ, qualis.
- 8 Excommunicatio contra hæreticos lata, quantum sit antiquitatis.
- 9 Hæresis definitio, quænam a DD. assignetur.
- 10 Hæreticus vt quis sit, tria requiruntur, & quænam illa sint.
- 11 Infidelis errans, aut Cathecumenus nondum baptizatus, hæreticus non est dicendus.
- 12 Errorem circa fidem cum pertinacia coniunctum tempore baptisimi recepti habens, an, & quando hæreticus, & excommunicatus sit.
- 13 Hæreticus non est, qui in opus aliquod externum infidelitatis consentit, absque aliquo errore intellectu.
- 14 Erroris nomen, quid importet.
- 15 Hæreticus non est, qui absque pertinacia circa fidem ex ignorantia trassa errat.
- 16 Pertinax, quis propriè dicendus sit.

Here-

- 17 Hereticus an dicendus sit, qui ab Episcopo suo, aut Theologo admonitus de aliquo errore eis non credit.
- 18 Pertinacia plus ad heresim, quam error, facit.
- 19 Hereticus omnis, aut internus, aut externus est, & quis pro tali habendus.
- 20 Heresis interna an satis sit ad incurrendam excommunicationem.
- 21 Hereticus purè mentalis in excommunicationem Bullæ Cene contra hereticos latam non incidit.
- 22 Ecclesia, licet non directe, indirecte tamen aliquid circa actus pure internos precipere, aut prohibere potest.
- 23 Horas Canonicas sine attentione recitantes an satisfaciant, aut fructus beneficii percipere possint.
- 24 Ecclesia, confessionem peccatorum quotannis faciendam fidelibus precipiens, consequenter etiam ut illa recogitent precipit.
- 25 Hereticus tantum exterior excommunicationem Bullæ Cene non incurrit.
- 26 Heretici veri, qui actu aliquo externo erroris manifestatione, etiam occultissimo, suam heresim manifestant, in excommunicationem Bullæ Cene incidunt.
- 27 Heresis omnis exterius manifestata regulariter excommunicationem inducit.
- 28 Heresim suam solum in confessione Sacramentali confessario manifestans excommunicationem Bullæ Cene non incurrit.
- 29 Heresim suam, consilij capiendi gratia, amico reuelans non est excommunicatus.
- 30 Hereticus purè mentalis, heresim suam boni alicuius operis exercitio, aut mali operis omissione manifestans, censure contra hereticos latae non incurrit.
- 31 Hereticus purè mentalis, qui per iocum se hereticum esse, vel fuisse narrat, an, & quando excommunicationem incurrat.
- 32 Hereticus nominatim excommunicatus quis dicendus sit.

Prima excommunicatio fertur in hunc modum, Excommunicamus, & anatematizamus ex parte Dei omnipotentis Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, auctoritate quoque Beatorum Apostolorum Petri, & Pauli, ac nostra, quoscumque Hussitas, Vnicestitas, Lutheranos, Zuinglianos, Calvinistas, Vgonitos, Anabaptistas, Trinitarios, ac omnes & singulos alios Hereticos quocumque nomine censeantur, & cuiuscumque sectæ existant, ac eorum credentes, receptatores, fautores, & generaliter quoslibet illorum defensores, ac eorum libros heresim continentes, vel de religione tractantes, sine auctoritate nostra & Sedis Apostolicæ scienter legentes, aut retinentes, imprimentes, seu quomodolibet defendentes, ex quavis causa publice vel occulte quouis ingenio, vel colore, nec non schismaticos, & eos, qui se a nostra, & Romani Pontificis pro tempore existentis obedientia pertinaciter subtrahunt, vel recedunt.

- 2 Excommunicatio hæc prima, quæ ad fidei Catholicæ puritatem, & integritatem retinendam, & conservandam pertinet, in duas partes distribui potest; Quarum Prima proœmium quoddam omnibus sequentibus excommunicationibus commune continet;
- Secunda vero decem genera personarum comprehendit, quæ in hoc Canone excommunicantur.
- 3 In Proœmio autem breviter ostendit Pontifex, cuius auctoritate hæc sententia excommunicationis promulgetur; est enim excommunicatio Iurisdictionis Ecclesiasticæ actus, ut libro primo abunde satis ostensum est.
- 4 Triplici autem auctoritate nimirum Dei Patris, & Filij, & Spiritus Sancti; Deinde auctoritate Beatorum Apo-

stolorum Petri & Pauli; & Tertio auctoritate sua propria, quam ut Christi Vicarius in terris habet, in his sententijs ferendis vitur. Quæ in re Apostolum Paulum imitatur, qui 1. Corinth. 5. Dei, & auctoritatem suam in excommunicando incestuoso illo interponit, dicens; ego defensi corpore, presens autem spiritu, iam iudicavi, & presens qui sic operatus est, in nomine Domini nostri Iesu Christi congregatis vobis, & meo spiritu, cum virtute Domini nostri Iesu, tradere huiusmodi hominem Sarcina in interitum carnis, ut spiritus saluus sit in die Domini nostri Iesu Christi. Auctoritas Dei fons, & origo est omnis auctoritatis Ecclesiasticæ, quæ per Christum in Ecclesiam derivatur; Et deinde ponitur auctoritas S. Petri, tamquam prima a Christo communicata, & propter quam derivata est omnis legitima auctoritas in eius legitimos successores Pontifices Romanos, a quibus in alios deinde Prælatos Ecclesiæ derivatur. Additur etiam auctoritas S. Pauli, qui Ecclesiæ Romanæ eiusque Primatus cum S. Petro, cooperator, & fundator fuit, ut ait S. Iren. lib. 3. ca. 1. Simul enim cum S. Petro Roma prædicavit, & vna eademque die Mensis Iunij, tercio Calend. Iulij iussu Neronis diverso mortis genere anno 69. Christi gloriosum subijt martyriū, ut Euseb. in Chron. Epiph. Heresi 27. Hieron. de script. Eccles. Maxim. in serm. de S. Petro, Cassiod. in Chron. Metaphrastes in de 29. Iunij testantur; Et denique adiecta est Romani Pontificis auctoritas, tanquam causa immediata, a qua sententiæ sequentes procedunt.

8 Quoad alteram verò Canonis Clausulam, quæ excommunicationem ipsam continet, duo certa sunt quantum ad hereticos attinet, qui primo loco excommunicantur, vnum est; Excommunicationem hæc contra hereticos latam antiquam esse, tum in Bulla Cene Domini, ut constat ex Bulla Martini V. & ex Glof. in Clemen. 1. in verb. Generales, de iudic. tum in corpore iuris; Etæquam enim Bulla Cene prodierat, excommunicati erant in iure heretici, credentes, &c. ut constat ex cap. Achatius, 24. q. 1. & a Lucio III. in cap. Ad abolendam, & ab Innocentio III. in ca. excommunicamus, 1. de heretic. & ab Honorio III. in ca. Nouerit, de sent. excom. & ab Alexandro IV. in cap. Quicumque, de heretic. libr. 6. ante Bullam tamen Cene Domini sententia hæc sedi Apostolicæ reseruata non fuit.

Alterum est de heresis definitione, quæ definitur, esse error fidei Catholicæ contrarius, cum pertinacia, in eo qui est fidem Christi in Baptismo profectus.

Ex qua definitione quæ a Turrecremata traditur lib. 4. Summæ, par. 2. cap. 1. ex communi mente Doctorum in 4. dist. 13. & S. Thom. 2. 2. quæst. 11. art. 2. tria necessaria esse docent auctores, ut quis hereticus sit, & dicatur, atque adeo ut in hæc excommunicationis penam, & alias rursus penas contra hereticos latas incidat;

Primum est, ut subiectum sit capax criminis heresis, est enim heresis negatio fidei susceptæ per baptismum, iuxta ea quæ docet S. Thom. 2. 2. quæst. 10. art. 5. & quæst. 11. artic. 1.

Secundum est, ut errorem habeat in intellectu circa fidem quod aliqui vocant materiale ipsius heresis, hoc est, ut dissentiat ab ijs quæ fides Catholica docet, vel assentiat contrarijs, ex S. Thom. 2. 2. q. 11. art. 2.

Tertium est, ut sit pertinax in suo errore, quæ pertinacia videtur esse de ratione formali ipsius heresis, iuxta ea quæ docet S. Thom. 2. 2. quæst. 5. artic. 3. & quæst. 11. art. 2. ad 3. iunctis ijs, quæ ibidem a Caiet. & alijs traduntur.

- 11 Ex defectu primi infidelis errans, non est hereticus, nec catechumenus nondum baptizatus, quantumcumque baptismum petierit, & interius, & exterius fidem receperit, pertinaciter errans, nondum enim subsijcitur potestati Ecclesiæ, sed liberè ante baptismum recedere potest. Nec qui fidè baptismum suscepit, hoc est, sine intentione recipiendi verum baptismum, & fidem, si erret circa fidem, hereticus dici potest quoad rei veritatem, & forum interius, quamvis ratione baptismi exterius recepti, Ecclesia enim pro heretico accipiat, vnde verè excommunicatus non est. Nec quæ baptizatur inualidè, hoc est si baptismus ex aliqua cau.

- 21 Primò quidem, Hæreticus purè mentalis non incurrit excommunicationem, & proinde abſolui poteſt a quocun- que Sacerdote, quia peccatis mortalibus non reſeruatim abſolvere poterit; Imò probabilior ſententia eſt, nõ poſſe per Eccleſiam contra talem ſententiam excommunicationis ferri, ſic S. Tho. 1. 2. quæſt. 91. art. 4. & q. 100. art. 9. & Medina ibidem artic. 9. & idem S. Thom. 2. 2. quæſt. 104. art. 5. & 4. d. 18. q. 2. art. 2. Durand. 4. diſt. 17. quæſt. 8. nu. 7. & expreſſe Palud. 4. p. 13. quæſt. 3. art. 1. Concluſ. 8. Almain. 4. diſt. 17. quæſt. 1. S. Anton. 3. par. tit. 25. cap. 4. in princ. H. ſienſis in cap. Mulieres, de ſent. excomm. Sylue. verbo, excommunicatio, 7. nu. 3. verſi. Secunda. Angelica, verbo, Hæreticus, nu. 2. Caiet. in 2. 2. q. 11. art. 3. Sotus, 4. d. 2. 2. q. 1. art. 3. poſt Coclut. 5. Michael de Palacio 1. 4. d. 5. & 6. diſput. 1. in principio. Alphoñſus Viuald. in ſuo Candelabro, p. 1. tit. de abſolutione, nu. 16. Card. Toletus in explic. Bullæ, §. 1. concluſ. 1. Alphoñſus a Castro lib. 2. de poteſtate legis pœnalis, cap. 15. cõcluſ. 1. Nauar. in Manual. c. 27. nu. 56. verſ. Quinto. Gregorius de Valentia in 2. 2. diſp. 1. q. 11. puncto 3. Ioannes Chapeauillus in par. 2. tract. de caſibus reſeruatim, cap. 1. q. 2. verſ. Quinto. Ratio eſt: quia nulla poteſtas aliquid præcipere pot, de quo cognoscere, aut punire, vel iudicare nequeat; Eccleſia verò non cognoscit, nec iudicat de actib. purè internis, ſed illos iudicio Dei relinquit, qui *ſolus cordium, & reñ ſeruator eſt.* Reg. 16. psal. 7. Cum igitur excommunicatio actus iuriſdictionis ſit, ob ſolos actus internos Eccleſia illam non poteſt ferre. Quia etiam ratione vtuntur cõmuniter Doctores, vt probent contra Gentiles, neceſſariam eſſe in mundo legem aliquam Diuinam, eo quod leges humanæ de actibus purè internis nihil præcipere; aut prohibere poſſint, vt doctè oſtendit S. Tho. 1. 2. q. 91. art. 4. ex S. Auguſtino, lib. 1. de lib. arbit. c. 6.
- 22 Secundo, Quamuis Eccleſia directè nihil de actibus purè internis præcipere, aut prohibere poſſit, vt dictum eſt, nihilominus tamen indirectè præcipere poteſt aliquid circa actus internos, quatenus, factus illi interiores ſunt principia, & circumſtantia actuum exteriorum, & conſequenter pro illis pœnas, & cenſuras eo ipſo incurrendas in foro interiori ferre poteſt, ſicut de facto fecit.
- Primo, præcipiẽdo aliquod opus externum ex genere ſuo bonũ, quod cum bene fieri debeat neceſſario requirit opus aliquod internũ vt bene fiat. Eccleſia. n. quæ præcipit, vt horæ Canonicæ, quæ de eius præcepto recitandæ ſunt dicantur, præcipit ſubinde, vt attentè, & deuote recitentur, cap. *Dolentes*, de celebrat. Miſſarum. Quod Eccleſiæ præceptum, non ſolum de attentione, & deuotione exteriori, ſed etiam de interiori eſt intelligendũ. Vnde multorum opinio eſt, recitantem horas Canonicas ſine aliqua attentione actuali, aut virtuali, non ſolum peccare mortaliter ex S. Thom. 2. 2. quæſt. 83. artic. 13. & Caiet. ibi Palud. 4. diſtinct. 15. q. 5. art. 2. Concluſ. 4. & S. Anton. 3. par. tit. 13. cap. 4. §. 8. Adrian. Quodlib. 8. q. 1. littera H. & littera I. Sed etiam non ſatisfacere, nec ſibi fructus beneficij acquirere, vt tradit Nau. de Horis Canon.
- 23 c. 13. Sic etiam Eccleſia, quæ præcipit, vt ſingulis annis peccata noſtra confeſamur, capit. omnis vtriuſque ſexus, de pœnit. & remiſſ. præcipit conſequenter, vt illa recogitemus.
- Secundo, præcipit Eccleſia de actib. internis dum aliquid ſtatuat de aliquo opere ex ſua natura indiſcreti, prohibẽdo ne illud tali, aut tñ intentione fiat; ſic. n. excommunicat Monachos curias Principum adeuntes, cũ intentione inferendi damnum Prælatiſ ſuis, aut Monafterijs. Clement. 1. §. Quia verò, de ſtatu Monachorum. Et in Clement. Multorum. §. verum, de hæret. excommunicatur Inquiſtores, qui inquirent, aut inquirere omittunt in cauſa hæreſis, ex odio, vel amore, vel gratia, vel lucro; quod intellegendum eſt etiam de odio interno, in quam cenſuram non incidunt, niſi his affectibus delinquant.
- 25 Tertio, Hæreticus exterior tm, hoc eſt, qui actum externum hæreſis fecit, aut aliquid dixit contra fidem, ſine hæreſi interiori, hoc eſt, ſine eo quod errore aliquem in mente habeat, in foro interiori non incurrit excommunicationem, vt patet ex dictis ſupra in explicatione ſequen-

de conditionis contra Caietanũ. Vnde, qui metu aliquo facit actum hæreticum, ſed interius, eſt Catholicus, verè in foro interiori non eſt hæreticus, & conſequenter nec excommunicatus eſt, quamuis in foro exteriori cenſetur hæreticus, vnde cum quis interrogatur an ſit Papa, ſi, & timore mortis, aut pœnarũ reſpondet ſe non ſequi Papam non eſt propriè & verè hæreticus, non. n. quis hæreticus eſt, qui non habet errorem cum pertinacia, vt dictum eſt, & ſubinde non eſt excommunicatus; Quod diligenter notandũ eſt docet Ioan. Chapeauillus in tract. de caſibus reſeruatim, p. 2. c. 1. quia hoc tempore in regionibus hæreſis infectis maximum vſum habet.

- 26 Quarto, Hæretici, qui verè hæretici ſunt, & aliquo actu externo erroris manifeſtatiuo, etiam occultiffimo, hæreſim ſuã manifeſtarunt, excommunicationem cõtra hæreticos latam incurrun, ex communi DD. cenſenſo. Dixi, *erroris manifeſtatiuo* quia licet nonnulli eius ſententia ſint, vt excommunicationem etiam per actus merè indiſcretos, vt ſuperius expoſuiſmus, induci velint; Mihi tamẽ valde probabile eſt contrarium: quam ſententiam amplexus eſt Alphoñſus Viualdus, in expoſitione Bullæ Cœnæ, nu. 2. & 3. vbi et alios referit; tum, quia hoc mitus eſt; tum, quia cum huiusmodi ſignum externum indiſcretè etiam deductum apud Eccleſiam, nullam omnino hæreſis ſuſpicionem inducat, conſequenter nec excommunicationis pœnam inducet: Secus autem ſi actus ille externus erroris manifeſtatiuus ſit, etiam ſi occultiffimus fuerit Ratio eſt: quia Eccleſia cognoscere poteſt de actibus ex ſua natura externis, etiam occultis, vnde, & homicida occultiffimus irregularis efficitur; & per accidens eſt, & talis actus exterior ab Eccleſia non cognoscitur, ex eo quod ſecreto fiat, vnde talis cum verè hæreticus externus, & internus ſit, excommunicatus eſt; quamuis ex eo quod actus talis occultus ſit, Eccleſia de eo in foro exteriori, & in particulari, iudicare non poterit.

27 Quinto, Etiam ſi communiter hæreſis exterioris manifeſta quantamuis ſecretiffime, excommunicationem inducat; ſunt tamen aliqui caſus, in quibus ex communi Theologorum ſententia ea non incurritur.

- 28 *Primus caſus eſt*, ſi hæreticus pure mentalis ſolam in confeſſione Sacramentali hæreſim ſuam confeſſario manifeſtat; in hoc. n. caſu vt erudite tradit Simancha, in lib. de Catholicis inſtitutionibus, tit. 24. nu. 9. ſiue hæreticus deſeruerit ſuam hæreſim, ſiue adhuc in ea perſiſtat, nec paratus ſit eã relinquere, nõ incurrit excommunicationem; Ratio eſt: quia actus hic, eo ipſo quod fiat in confeſſione Sacramentali, non ſolum ex ſua natura bonus eſt, ſed etiam quodammodo alterius rationis, & extra iudicium humanum. Præterea quia alias non ſolum odioſa redderetur confeſſio ſed etiam ſequeretur nullum confeſſarium abſolvere poſſe ab hæreſi pure mentali, cum certum ſit confeſſarium ab hæreſi mentali abſolvere nõ poſſe, niſi eam pœnitens confeſſetur, ſi autem ex hac confeſſione incurreretur excommunicatio, etiam reſeruatio Bullæ Cœnæ Domini Incurreret, cui conſequenter eſſet confeſſarium ab ea nulla ratione abſolvere poſſe, quod eſt absurdum, & a communi Theologorum opinione alienum eſt.

29 *Secundus caſus eſt*, Quando hæreticus pure mentalis ſuam hæreſim recognoscens, illam coram Inquiſitoribus confeſſetur, vel illam alicui ſido & pio amico reuelat, vt ab eo auxilium, vel conſilium quærat pro relinquenda hæreſi; talis enim, vt Simancha vbi ſupra docet, cenſuram non incurrit; qui etiam reſert Franciſcum Victoriã do hære interrogatum idem reſpondiſſe. Ratio eſt poſte, quia hic actus bonus eſt; & quia alias hæretico pure mentali omnis via ad eius conuerſionem præcluderetur.

30 *Tertius caſus eſt*, Si hæreticus pure mentalis hæreſim ſuam bonorum operum exercitio, vel abſtinentia, & cõuſione operũ malorum exprimat, & manifeſtat, v. g. Hæretici Caluiniſta charitatem nõ ſolum in ore habent, ſed etiam factũ, & opere ſunt officiõſiſſimi erga externos, ſimiliter idem hæretici maxime abhorrentia blaſphemiarũ, & iuramentis, præſertim publicè: ſi ergo hæreticus Caluiniſta pure mentalis nullo alio actu externo ſuã hæreſim

- Calvianus fuit vir bonus, & habuit veram fidem, excommunicationem hanc incurrunt; & de his credentibus hereticorum habetur in cap. excommunicamus, 1. §. Credentes, de ſent. excom. & cap. excommunicamus, 2. §. ſi. tit. eod. quod verè ſint hæretici iudicandi, & in Bulla Cœnæ continentur.
2. *Tertium* genus perſonarum ſunt *Receptatores*; quæ excommunicationem contra receptatores hereticorum antiqua eſt, ut conſtat tum ex iure antiquo, in cap. ſicut ait, & cap. excommunicamus, 1. §. credentes, de heret. & cap. Non erit, de ſent. excom. tum ex iure nouo, in c. Quicumque, §. Hæretici, de heret. lib. 6. tum etiam ex Bulla Cœnæ factæ a tempore Martini V. ut patet ex eius proceſſu apud S. Anton. 3. par. tit. 25. cap. 72. qui ex quo ſemel in Bulla poſita ſint, nunquã ab ea fuerunt ablati, & merito; quia ſine his hæretici diu manere non poſſent, ut notaui gloſ. in ca. excommunicamus, 1. §. credentes, in verbo, receptatores, de ſent. ex. id quod etiam experientia docet.
3. *Circa* huiusmodi verò receptatores, Aduertendum eſt, quod licet a Grammaticis illi ſolum dicantur *Receptatores*, qui frequenter recipiunt, quia *Recepto*, eſt verbum frequentatiuum, ut tamen Archid. in cap. Quicumque, de heret. libro 6. & Palud. 4. diſt. 13. quæſt. 3. artic. 1. Concluſ. 7. S. Anton. 3. par. tit. 25. c. 4. §. ſi. Sylueſt. verbo, hæreſis, 1. nu. 10. quæſt. 7. Tabiena, in verbo, excommunicatio, 5. nu. 10. verſic. Nono, Alphonſus Viualdus in expoſitione Bullæ cœnæ, numero 8 & numero 9. & Cardinal. Toletus, in expoſitione Bullæ Cœnæ, §. 1. & alij communiter tradunt; Receptatores etiam illi dicuntur, & cenſentur in hoc loco nõ ſolum qui frequenter, ſed etiam qui ſemel eos, id eſt, hæreticos in domo, vel in terris ſuis, publicè, vel private recipiunt, ſi id faciant cauſa occultandi illos, ut ita conſeruati e manibus iuſtitiæ euadant. ſi de receptatoribus, l. 1. & ff. de offic. præſid. l. congruis, & C. de his qui latrones occultarunt, l. ſina. & hoc eſt, quod docet Caſetan. in Summa, in verbo, excommunicatio, cap. 10. dicens, illum ſolum receptatorem hæretici eſſe, & pœnas iſtas incurtere, qui recipit hæreticum, quatenus hæreticum, quoniam ex intentione, & propoſito maleſicia diſtinguuntur apud iura, & for maliter intelligendi ſunt termini apud ſapientes in qualibet facultate, vnde ad hanc pœnam incurendam requiritur, ut ſcienter talem receptet, & ut hæreticum receptet; qui enim ſolũ eos cauſa hoſpitiũ, aut alterius negotij cauſa inuitaret ad domum ſuam etiam publicè, communiter non incurreret in excommunicationem. Dixi, *communiter*, quia, qui rpe ſuſpecto, ut quĩ inquiritur a Miniſtris iuſtitiæ, talem querentem hoſpitiũ ad ſe occultandum, etiam cauſa hoſpitiũ reciperet ſcienter, in foro exteriori omnino præſumetur receptator; immo etiam in foro interiori pro tali cenſendus erit, quando quidẽ eo ipſo quod ſcienter talem tali tempore receptet, vix vnquam a crimine excuſari poterit; Quamuis enim prætendat ſe talem intentionem non habuiſſe, aut illam non habuerit explicite, illam tamen implicite ſaltem habuiſſe conuincitur. Vnde Card. Toletus vbi ſupra, docet, quod ſi conſanguineus occultaret eum non propter hæreſim expreſſe, ſed propter infamiam vitandam, excommunicatus erit; Quamuis enim conſanguineus non recipiat hæreticum, quia hæreticus eſt, ſed quia conſanguineus eius eſt, & exinde timet infamiam, quia tamen talis receptio eſt in fauorem hæreſis, & eius occultationem, cenſetur receptator.
4. *Dubium* autem eſt, An receptatores in hoc Canone Bullæ, & in alijs iurib. allatis principaliter, an verò, acceſſorie tantum contineantur; Siquidem, ſi principaliter contineantur, hoc ipſo quod quis recipit hæreticum animo occultandi, quamuis realiter non occultet, incurrit excommunicationem; ſi verò contineantur acceſſorie tantum, non incurrit, niſi ſecuta reali occultatione, ita ut realiter non fit captus, hoc eſt impeditus ſic ex occultatione, ne captus fit. Et quidem de Canonibus iuris admodum probabile eſt. Receptatores excommunicari principaliter, id quod colligi videtur ex cap. Sicut ait, de heret. vbi dicitur; *Sub anathemate prohibemus, ne quis eos in domo, vel in terra ſua te-*

neret, vel ſonere præſumat; vnde hoc ipſo quod tenent, receptator, etiam ſi aliud non ſequatur, ei ego principaliter excommunicantur Receptatores. Idemque de Canone Bullæ cœnæ Domini cenſeo, præſertim in deſertationem hæreſis, & hæreticorum maxime cum tam multa contra eos in hoc Canone prohibeantur, ut probable omnino ſit, Eccleſiam eos etiam principaliter excommunicare voluiſſe.

5. *Quartum* genus perſonarum ſunt *Fauctores*. Tales autem iur. ex Palud. S. Anton. Sylueſt. & Archid. vbi ſupra, & Tabiena verbo, excommunicatio, 5. nu. 9. verſic. huius, qui fauore, gratia, opibus, aut alio modo eis fauent, ne comprehendantur a miniſtris iuſtitiæ. Duobus autem modis, ut prædicti auctores tradunt, quis hæreticorum fautor eſt, & di. i. poteſt. P. imo, omiſſione; ſecundo, commiſſione.

7. *Omiſſione* autem dicitur quis fautor hæreticorum, qui cum poſſit, & ratione officij, & perſonæ, quam gerit, contra eos procedere tenetur, hoc facere omittit, ipſius hæreſis intuitu; vnde Miniſtri iuſtitiæ ſecularis, qui requiſiti ab Inquiſitoribus, & Prelatis Eccleſiaſticis, ut opem ferant in apprehenſione hereticorum, hoc facere omittunt intuitu hæreſis, aut hæreticos brachio ſeculari traditis, eodem intuitu punire omittunt, ſicut debent, & præcipitur in cap. ad abolendam, & cap. excommunicamus, 1. de heret. excommunicati ſunt; tales enim hæreticis fauere videntur, & in ſuſpicionem hæreſis incurunt, arg. cap. Qui alios, de heret. & 2. q. 7. c. negligere, & c. Qui poteſt, 23. q. 3. dicitur *Qui poteſt obuiare, & periturare peruerſos, & non facit; nihil aliud eſt, quam eorum fauere impietati. Nec enim eſt ſerupulo ſocietatis occultis, qui maniſeſto facinori deſert obuiare.* Ut diſertis verbis tradit Alphonſus Viualdus, in expoſitione Bullæ cœnæ, num. 4. & alios in hanc ſententiam referet. Sic etiam teſtes, qui examinati contra aliquem in caſu hæreſis iuridice, & legitime, aut fauore hereticorum tacent, aut veritatem negant, aut diſſimulant, eis fauere cenſentur, quia ex quo legitime examini ſunt, veritatem dicere tenentur. Item qui tenetur hereticum indicare, puta quia ſub iuramento ab Inquiſitoribus rogatur, & non indicat, immo celat, cenſetur fautor hereticorum, cum ad hoc ex debito teneatur, argum. cap. Quisquis, 1. quæſt. 3. Sic etiam Aduocati, Notarij, & alij ſimiles, qui ex officio hereticos accuſare, & denunciare tenentur, ſi negligenter ſe gerant in officio in caſu hæreſis, intuitu ipſius hæreſis, excommunicationem incurunt. Item Inquiſitores, qui intuitu ſupradictõ contra hæreticos procedere omittunt, nec non miniſtri Inquiſitorum, qui ex officio eos capere, torquere, & punire tenentur, ſi hæc facere eodem intuitu negligunt, excommunicati ſunt; Immo etiam Prelati, aut Inquiſitores, qui intuitu hæreſis omittunt facere carceres tutos, & fidus cuſtodes ponere, excommunicationem hanc incurunt; Dixi ſemper, *ſi hæc omittant intuitu hæreſis*, quia ut docent Archid. in cap. Quicumque, de heret. lib. 6. & Sylueſt. verbo, Hæreſis, 1. num. 10. quæſtione 7. ſi ex negligentia, vel auaritia, vel ex amore quodam carnali ipſius perſonæ hereticæ, hæc & alia ſimilia ad eorum officia facere omittant, non ſunt verè fautores, nec excommunicationem Bullæ Cœnæ incurunt. Dixi etiam, *ſi ex officio teneantur*, quia ut notat Sylueſt. poſt alios perſonæ priuata, licet non capiant hereticos, ex ſola omiſſione, non dicuntur fautores, Neque etiam qui non indicant, ſi ſint perſonæ priuatae, dummodo non ſint iuramento aliquo ad hoc attriçti, iſti namque niſi dolose indicare omittant, fautores non cenſentur, quicquid Tabiena vbi ſup. contrarium inſinuet.

8. *Commiſſione* etiam quis fauere poteſt duobus modis; *verbis ſcilicet, & factis*; & hoc, ſiue perſonæ publicæ ſint, ſiue priuatae; *verbis* fauere dicitur, qui ſcienter excuſat eos, dicendo, verbi gratia; Iſti ſunt boni homines, iniuſte procedunt Inquiſitores contra eos; iniuſte condemnati ſunt; Item excuſando cauſam eorum; Item, dum ipſis hereticis conſilium dant, vt euadant, aut viam fugiendi docent; aut reuelant illis accuſatores, denunciatores, teſtes, aut alia ſimilia dicunt; Item, dum

dum scienter pro eis intercedunt, ne puniantur. *Falsis* etiã fauere censentur, si eos scienter associant, aut visitant, vel auxilium, aut fauorem præstant ad euadendum, puta, quia ministrant eis arma, vel pecuniam, quibus iuuentur ad sui liberationem; Item qui eis alimoniam ministrant: Item qui eis, quatenus hæretici sunt, honores, & dignitates conferunt. Et denique, vt notat Nauar. in Manual. cap. 27. num. 55. versic. Quarta; præsumuntur vt fautores omnes illi, qui hæretico cuius quencunque honorem exhibent, aut munera ei dant, absque vlla exteriori honesta causa propter quam excusantur, quod docet propter Catholicos qui in regionibus hæresi infectis degunt, & cum hæreticis commercium, & conuersationem habent, qui iustis de causis excusantur etiam in foro exteriori, ne sic cũ eis conuersando, illis vt hæreticis fauere, præsumi dicantur, puta, ex timore, necessitate, cognatione, vel vtilitate, in pace, & bello eis fauendo, non autem eo respectu, quod hæretici sint.

9 Quintum Personarum genus sunt, *Defensores hæreticorum*. Tales autem propriè sunt ex Archid. Palud. 5. Anton. Syluest. locis citatis, & Alphonso Vualdo, in expositione Bullæ cœnæ, num. 7. qui vt potentia, viribus, & armis tuentur hæreticos, vt tuto viuant, vel ne ad manus iudicis veniant puniendi, vel exanimandi; Item, qui hæreticos captos iuuant, vt euadant, vel vt non fiat contra eos iustitiæ executio; Item, ex Paludan. 4. distinctione 13. quæstione 3. articulo. 1. concl. 7. & Alphonso Vualdo, vbi supra, aduocati qui scientes ipsos esse hæreticos, defendunt illos, & eorum præconiium suscipiunt; Item Notarij, seu Tabelliones facientes instrumenta in causa, & defensione eorum.

10 Notandum tamen est ex Syluest. & Alphonso Vualdo, & Cardinali Toletio, vbi supra, quod defendens hæreticum contra vim ei illatam a priuato, scilicet a latrone, vel alio, ne lædatur ab eo; aut aduocatus defendens hæreticum de crimine extra hæresim, puta de homicidio, aut in causa ciuili, non censetur hæreticorum defensor, & consequenter in excommunicationem non incidit, quia in his casibus non defendit hæreticum, quatenus hæreticus est, sed quatenus homo, & proximus est.

11 Sextum genus personarum sunt *Legentes libros hæreticorum hæresim continentes, vel de religione tractantes sine auctoritate obtenta* circa quos Notandum est, quod licet lectio librorum hæreticorum in iure antiquo sit prohibita, vt colligitur ex capitulo. Nullus, 3. quæstione 4. & capitulo. Fraternalitatis, & ibi gloss. in verbo, celestinus, de hæret. nulla tamen excommunicatio contra eos lata fuit; nunc autem duplex contra eos excommunicatio lata est, vna, quæ habetur in Indice librorum prohibitorum, in fine, iussu, & auctoritate Pij IV. edito; Altera in Bulla cœnæ, quæ Clausula, in Bulla cœnæ primò posita fuit in Bulla Iulij Papæ III. in qua excommunicantur legentes libros Martinij Lutheri, aut quorumuis aliorum eiusdem sectæ; postea verò cum pleræque aliæ hæreses pullularent, sequentes Pontifices vniuersalibus legentes libros hæreticorum in Bulla cœnæ excommunicantur, vnde fit, vt diligenter, & attentè legenda sit censura Iudicis, vt euitetur excommunicatio cum in ea multi auctores recenseantur, qui excommunicati sunt, & eorum libri, tanquam hæresim, & doctrinam pestiferam continentes, meritò damnantur.

12 Ad hanc autem censuram excommunicationis incurrendam, tria sunt necessaria; *vnus est*, vt libri qui legantur, sint libri hominum hæreticorum; *Alterum est*, vt præfati libri contineant hæresim, vel tractent de religione, & hæresi, ex professo & ex instituto; vnde si de alia tractarent, quamuis obiter interponerent aliquam hæresim, non inducerent excommunicationem Bullæ: *Tertium est*, vt scienter legantur huiusmodi libri; quæ tres conditiones, ex ipsius Bullæ tenore euidenter colliguntur & quod dictum est de legentibus, dicendum etiam est de tenentibus, imprimantibus, & defendentibus hæreticorum libros, cum hæc quatuor personarum genera eodem tenore verborum excommunicentur. Adde tamen ab vtrisque censuris, tam Iudicis librorum pro-

hibitorum, quam excommunicationis Bullæ cœnæ excusari aliquem posse, & etiam a peccato mortali, ex paruitate materiæ scilicet, si modicum quid legeret. Quamuis enim admodum difficile sit assignare terminum quantitatis infra quem quis incurrat excommunicationem, cum certum sit tam parum legi posse, vt nec in censuras illas, nec in peccatum mortale inducat; & licet aliqui eius sententiæ sint, vt incidere putent in excommunicationem, etiam si vnã tantum, vel alteram lineam legat dummodo contineant integram & perfectam hæresim, cuius sententiæ fuit Cardinal. Toletus in scripto quodam super Bulla Cœnæ, ad id motus quia in Bulla habetur particula. *Quomodolibet* quæ applicatur quatuor illis personarum generibus illic commemoratis.

Alij tamen quos refert, ac sequitur Alphonsus Vualdus, in expositione Bullæ Cœnæ, numero vndecimo, & vt mihi videtur probabilius docent, non incidere in censuram legentem ex lectione tam modicæ quantitatis; Nam sicut in alijs rebus, paruitas materiæ excusare potest a peccato mortali, ita etiam in hac materia excusare potest; excommunicationem verò maiorem, vt communiter tradunt Doctores, non nisi ob peccatum mortale aliquis incurrit, & hæc opinio videtur cõformior verbis Bullæ; Quia in Bulla nõ dicitur, *Qui legerit aliquid in libro hæretico, sed qui legerit librum hæreticum*, Qui verò duas, tres, quatuor, aut decem lineas legit non dicitur legere librum hæreticum; nec particula illa *Quomodolibet* ad omnes quatuor personas, sed tantum ad defendentes refertur, & meritò, Qui enim quomodolibet libros hæreticos defendit, peccat mortaliter, cum nulla sit causa, & ratio quæ eos excuset. Vnde in libris Card. Toletii impressis Lugduni, & Mediolani, 1599. meritò omissa est hæc opinio & particula, quam idem auctor antea legendo, & Bullam Cœnæ tempore Pij V. explicando, defendebat. Ex hac tamen declaratione, & sententiâ quæ mitior est, non est de facili accipienda occasio legendi, sed ante factum timendum, & abstinendum omninò est a quacunque etiam minima lectione; Quod si ex humana fragilitate, & curiositate aliquando contingeret alicui legisse quantitatem prædictam, non facile damnandus erit incurrisse excommunicationem, neque facile neganda erit illi absolutio.

13 Hæc autem quæ de lectione librorum hæreticorum dicta sunt, intelliguntur de illis qui ipsosmet libros hæreticorum legunt; Qui enim in libris Catholicorum, dicta & sententiæ hæreticorum de verbo ad verbum relatas legeret, etiam si principaliter eas legeret, vt opiniones & rones hæreticorum sciret, non incurreret excommunicationem; Quia vt recte, & subtiliter Nauar. in Manual. c. 27. nu. 56. versic. septima. & cum secutus Alphonsus Vualdus, in expositione Bullæ cœnæ, nu. 12. & Sebast. Medices, in Summa par. 2. tit. 9. quæst. 78. num. 88. notant, talis non hæretici, sed catholici librum legisse censetur; vnde antiquissima consuetudo Patrum fuit, dicta & sententiæ hæreticorum de verbo, ad verbum referre quando errores eorum resutarunt. Quare, qui librum hæretici memoriter recitaret, vel causa recreationis, dummodo in se blasphemias non contineret, vel aliquo bono fine, & respectu, nimirum, vt sic memoriæ librum hæreticū retineret, vt eos melius refellat, quod facile viris doctis accidere posset, nec excommunicatus esset, nec peccaret.

14 Quoad eos verò, qui alios legentes libros hæreticorum audiunt, hæc duo mihi videntur probabilia;

Primum est, Qui solum alicui libros eorum legenti aures, & attentionem præstat, non incurrit excommunicationem, tum, quia penæ restringendæ potius sunt, quam ampliandæ, cap. odia, de reg. iur. lib. 6. excommunicatio autem hæc solum contra legentes fertur; tum, quia talis cum nullo modo sit causa lectionis nec realiter, nec moraliter legere dicitur, quod tamen dictum sanè intelligendum est, dummodo alter ex mea attentione ad legendum non moueatur.

Secundum est, Qui sic audit, vt moraliter legere dici possit, verbi gratia, Qui auctorizando audit, qui præcipit sibi legi,

legi, qui consulti, qui rogati aut alia similia facere, unde aliter inoueretur ad legendum, vere excommunicationem incurrit.

15 *Decimum* obseruandum est, aliud esse legere libros prohibitos, aliud libros hereticos, multi namque libri prohibiti sunt in Indice librorum prohibitorum, qui non sunt libri hereticorum, unde, qui tales legeret, quamuis in excommunicationem Indictis incideret, quia tamen excommunicatio illa reservata non est, a quolibet absolui potest quia a peccatis mortalibus absoluedi potestatem habet; Qui vero libros hereticorum legeret, excommunicationem Bullæ cœnæ incurrit, a qua per solum Summum Pontificem absolui potest.

16 *Septimum* genus personarum sunt *Tenentes libros hereticorum*. Qui non solum in Bulla cœnæ, sed etiam in Indice librorum prohibitorum, necnon in Concilio Lateranensi sub Leone X. sess. 10. excommunicantur. Is autem libros hereticorum tenere dicitur proprie, qui vel suo, vel alieno nomine, in domo sua, vel aliena libros illos tenet. Quamuis, ut supra diximus, de legentibus huiusmodi libros, sic etiam, & tenentes eos nonnunquam a peccato mortali, & consequenter a censura, excusari possint, propter temporis paruitatem, quo libros illos tenent, unde, licet is qui librum aliquem hereticum tenet illum statim sine ulla mora ad eos, ad quos spectat, deferre obligetur, intelligendo statim hoc est, moraliter, quam primum commode poterit, si tamen unum, vel alterum die in se vel se tenere; cum proposito eum deferendi quam primum commode poterit, dummodo absit fraus, & dolus, non incurrit excommunicationem.

17 *Octauum* Personarum genus sunt *Imprimentes libros hereticorum*. Tales autem censentur, quicumque ad eorum impressionem propinque cooperantur, ut sunt Dominus seu Patronus officinæ cuius voluntate, & auctoritate imprimuntur; Qui faciunt expensas pro impressione; Qui typos ordinant & componunt; Qui typos sic compositos attingunt atramento; Qui torcularia premunt; Qui chartam madefaciunt, aut chartam madefactam torculari supponunt; Qui exemplar impressum, aut typos corrigunt; & denique omnes, qui propinque ad eorum impressionem concurrunt.

18 *Nonum* genus personarum sunt *Defendentes libros hereticorum*. Tales autem sunt, qui libros illos bonos esse dicunt, non esse comburendos affirmant, aut quouis modo defendunt, ne ab Inquisitoribus capiantur, aut comburantur.

19 *Decimum* genus personarum in hęc Canone comprehensarum, sunt *Schismatici*. Qui excommunicatio in antiquioribus Bullis Martini V. aut Iulij III. apud S. Anton. 3. par. tit. 25. cap. 72. & Martin. Ledesm. 2. 4. quæst. 27. art. 2. reperitur, maxime in illa Martini V. qui excommunicauit Petrum de Luna, & se quæces eius. Immo Panormitan. in Rubrica de Schismat. voluit schismaticos excommunicatos esse in iure, in capit. licet, de elect. vbi dicitur, tam ipse, qui se gerit pro Papa, quam sibi adherentes excommunicationi subiaceant; per que verba Panormitan. existimat excommunicationem fieri ipso iure, quod tamen intelligit, vbi non cadit probabilis error; si enim quæstio esset dubia, tunc docet omnes euitare excommunicationem, & peccatum, argumen. in l. Regula. & in l. 2. ff. de iuris & fac. ignor. & in cap. Apostolica, de Cleric. excommunicat. minit. & cap. vt animatum, de Constitut. libro 6. Syluester etiam, in verbo, Schisma, quæstione 5. versus scilicet, primum, cum Archid. Vgo. Innocent. & Ioan. Andr. quos citat, docet ipso iure excommunicatos esse, in capit. Nulli distinctione 19. At certe neuter horum Canonum videtur vniuersaliter loqui de Schismaticis, unde, non videtur Schismatici in iure vniuersaliter esse excommunicati.

20 *Schismatici* autem, si vocis etymologiam spectemus, a *Schismate* dicuntur; *Schisma* vero prout nomen Græcum sonat, scissuram significat 24. quæstione 1. capitulo Schisma; eo quod vnionem scindunt, quæ inter omnia membra, & Caput Ecclesiæ esse debet; & tales a Patribus deterioribus illis dicuntur, qui Christum crucifixerunt, cum

illi nec vnionem Christi inconfutibilem, scindere, nec officium eius frangere fuerint a nisi, hi vero, id est, Schismatici, Ecclesiam eius, in illa vnione, & ossibus figuratam, omnino lacerant, scindunt, & dirumpunt. Schisma vero vt docet S. Thom. 2. 2. quæstione 39. articulo primo, proprie, & directe opponitur Charitati, eo quod intendit se ab vnitate separate, quam charitas facit, quæ non solum alteram personam alteri vniti spirituali dilectionis vinculo, sed etiam totam Ecclesiam in vnitate spiritus; Et ideo proprie Schismatici dicuntur, qui propria sponte, & intentione se ab vnitate Ecclesiæ separant, quæ est vnitas principalis, & ad quam vnio membrorum Ecclesiæ ordinatur.

21 *Ecclesia* autem vnitas in duobus attenditur, scilicet in connexionem membrorum Ecclesiæ ad vnitatem, & in ordine omnium membrorum Ecclesiæ ad vnū caput, quod caput est ipse Christus, cuius vicem in Ecclesia gerit Summus Pontifex. Et ideo schismatici dicuntur, non solum qui subesse renunt Summo Pontifici, sed etiam qui membris Ecclesiæ ei subiectis communicare recusant, vt optime Sanctus Thomas vbi supra declarat; Unde, colligitur duo esse necessaria ad peccatum Schismatis incurrendum;

Primum est, vt homo separetur a Summo Pastore, Christi in teris Vicario per inobedientiam, quia scilicet nolit illi parere;

Secundum est, vt ei rebellis sit, hoc est, non recognoscat eum pro pastore & Capite Ecclesiæ, sed aliam sibi Ecclesiam distinctam, & independentem ab Ecclesia Romana constituat, prout faciunt Græci, vt ait Panorm. in Rubrica de Schismaticis, quos propterea vocat hereticos, hæc enim duo homines proprie Schismaticum faciunt, Equidem multi obedire nolunt, qui tamen illum pro Ecclesiæ capite recognoscunt; & tales etiam si præcepta eius, etiam in respectum ipsius transgrediantur, dummodo eum, vt Caput Ecclesiæ vice Christi recognoscant, in hunc Canonem non incidunt, vt Caietan. in verbo, excommunicatio, caput, septimo, docet. Sciendum enim est ex Panormitan. vbi supra, aliquando schisma cum heresi est coniunctum, aliquando vero esse sine heresi; vnicum est cum heresi coniunctum, quando concurrunt vterque actus, intellectus scilicet, & voluntatis, vt cum quis non vult agnoscere Summum Pontif. pro Vicario Christi, & ita credit, vt faciunt Græci teste Panorm. vbi supra, & quales sunt vt plurimum Schismatici nostri temporis; hi enim aliam Ecclesiam constituunt, omnino diuidendo se ab Ecclesia Romana, & ita veniunt contra illum articulum fidei, *vniam sanctam Ecclesiam*, & sic debet intelligi capitulum, inter heresim, 24. q. 3. vbi dicitur *Schisma non esse sine heresi*, siquidem Schismatici, vt plurimum heretici etiam sunt, est enim heresis, pallium quoddam schismatis.

22 *Tunc* autem est purum schisma, quando quis non constituit sibi aliam Ecclesiam, immo credit Eccl. Rom. esse veram Ecclesiam & Sum. Pastorem illius Caput esse; sed tamen per solum actum voluntatis, seu per actum externum executiuum actus voluntatis, ex aliqua passione animi subtrahit se ab obedientia Summi Pontificis; Item quando duo, vel plures contendunt de Papatu, & se pro Summis Pontificibus gerunt; Nam quisque eorum credit vnitatem Ecclesiæ, & illam esse apud se, nec impugnat Ecclesiam Romanam; Quo casu qui non est electus legitimo numero Cardinalium, & qui illum sequuntur, sunt omnes Schismatici puri; quamuis quamdiu causa dubia sit, nec per Concilium Generale determinata, si probabiliter putent se legitimos Pontifices esse, tamen ipsi, quam eorum sequaces a peccato excusantur, dummodo parati sint ad determinationem Concil. Papatu se abdicare, & eiusdem Concilij determinationi & decreto acquiescere. Qui igitur pure schismatici sunt, hoc Canone excommunicati sunt, si schisma eorum vel dictis, vel factis, vel signo aliquo exteriori manifestent. Et de prima excommunicatione Bullæ hæc sint satis.

Contra Appellantes à sententijs, & mandatis Summi Pontificis ad futurum Concilium Generale.
Cap. VI.

S Y M M A R I V M.

- 1 Appellantes a sententijs Papæ ad futurum Concilium generale in Bullam cœnæ incidunt.
- 2 Appellatio a mandatis Papæ ad futurum Concilium speciem quandam Schismatis continet.
- 3 Appellatio quid propriè sit.
- 4 Appellans a sententijs Papæ ad futurum Concilium ut excommunicationem Bullæ cœnæ incurrat, quæ requirantur.
- 5 Personæ principales in secunda excommunicatione Bullæ cœnæ comprehensæ, quæ etiam sint.
- 6 Personæ accessoriæ, in eadem contentæ, quæ censeri debeant.

Excommunicatio Secunda fertur in hæc verba:
Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, & singulos cuiuscunque status, gradus, seu conditionis fuerint: Vniuersitates verò, Collegia, & Capitula quocunque nomine nuncupentur, interdicens; ab ordinationibus, seu mandatis nostris, ac Romanorum Pontificum pro tempore existentium ad vniuersale futurum Conciliū appellantes: Nec non eos, quorum auxilio, vel favore appellatum fuerit.

Hæc Canonis materia vt rectè notat Caieta. in Summa verbo, excommunicatione, cap. 25. est sacrilegium, contra Summi Pontificis Primatum. Est enim appellatio hæc a sententijs Romani Pontificis, palliata quedam rebellio, & speciem quandam Schismatis continet, vnde Iulius Papa II. in Extrauaga. *Suscepti regimini*, post Pium Papam II. præcepit, vt tales habeantur, vt Schismatici, & de fide male sentientes, vt Syluest. in verbo, excommunicatione, 7. num. 93. versiculi. Quinquagesima septima. Tabiena, verbo, excommunicatione, 7. circa medium. Caietan. verbo, excommunicatione, cap. 25. & Martin. Ledesm. 2.4. q. 26. artic. 2. pag. 356. column. 2. & Sebastiano Medice, in Summa peccat. cap. tit. 9. q. 78. nu. 13.

Circa hæc autem appellationem aduertendum est, appellationem propriè esse de minori Iudice ad maiorem promotionem, vt notant Summistæ, Goffred. & alij, in tit. de appellat. & expressè glos. in cap. *Non putamus*, in verbo *officiali*. de consuetu. lib. 6. vnde cum Romanus Pontifex supremum caput sit, & Princeps supremus spiritualis, merito prohibita est huiusmodi appellatio a sententijs, & mandatis Summi Pontificis, tanquam aliquid absonum, & a substantia ipsius appellationis prorsus alienum. Hinc in iure civili prohibitum est, ne quis a Principe, vel a Sanatu in rebus secularibus appellet, l. 1. ff. a quibus appellare non licet: Idemque a diuersis Summis Pontificibus prohibitum esse legitur, vt ab Innocentio, in c. *Nemo*, & a Synacho Papa in cap. *Aliorum*, & ab Anthero, in cap. *Facta*, & a Gelasio Papa, in cap. *Ipsi sunt Canonis*, & cap. *Cuncta per mundum*, 9. q. 3. Qui omnes Pontifices expressè docent illicitum esse a Romano Pontifice appellare. Sic etiã Pius Papa II. in quadam Congregatione Mantuana, de consilio Cardinalium, & canctorum Prelatorum, & omnium Diuini, & humani iuris interpretum Cariam Romanam tunc temporis sequentium, huiusmodi appellationes a sententijs Romani Pontificis, efficacissimis & palpabilibus rationibus, tanquam erroneas, & detestabiles damnauit ac sub excommunicatione late sententiæ, & interdici præcipit, ne qua persona cuiuscunque dignitatis, sive etiam Vniuersitas, aut Collegium quouis que-

sito colore ab ordinationibus, sententijs seu mandatis Summi Pontificis ad futurum Concilium provocaret, vt habetur in Bulla incip. *Execrabilis*, quæ est 3. eiusdem in ordine, anno 1459. XV. Kalend. Febr. Pontificatus sui anno 2. Quam Pij II. Constitutionem Iulius Papa II. in Extrava. *Suscepti regimini*. circa Annum Domini Millesimū quingentesimum quartum confirmauit, & eam extendit contra Reges & Cardinales, Communitates, & Parlamenta, & contra omnes ad hoc præstantes consilium, auxilium, vel fauorem, etiam indirectè, vt Syluest. verbo, excommunicatione, 7. in fine, Caietan. verbo, excommunicatione, cap. 25. & Martin. Ledesm. vbi supra, tradunt. Quæ Constitutio licet in iure posita, est enim constitutio decima eiusdem in ordine, nostris tamen temporibus solum a tempore scilicet Pij V. in Bulla Cœnæ posita fuit, siquidem in Bulla Cœnæ, quæ habetur apud Martinum Ledesm. 2.4. q. 26. artic. 1. pag. 356. non habetur, & fateri Nauarr. in Manua. cap. 27. nu. 58. vbi ait, nunc primum insertam esse Bullis Cœnæ; Quo loquendi modo noluit significare a Gregorio XII. cuius Bullam ipse exponit, primo omnium in Bulla Cœnæ positam fuisse, cum habeatur etiam in Bullis Pij V. sed solum dicere voluit, nostra ætate Bullis Cœnæ fuisse insertam. Vnde Cardin. Toletus in explicatione Bullæ Cœnæ §. 9. in fine, docet hæc excommunicationem Bullæ insertam fuisse a Pio V. tempore quo ille Bullam Cœnæ explicaret, & §. 10. ait, excommunicationem hæc latam fuisse a Pio II. & confirmatam a Iulio II. non tamen fuisse rursus reseruatum, tempore autem Pij V. reseruatum fuisse occasione quarundam Monachorum in Hispania, quæ tunc temporis, consilio cuiusdam Aduocati, ad Concilium appellauerunt.

Vt autem excommunicationem hæc quis incidat, necessario requiritur hoc vnum, scilicet, vt appellatio hæc interponatur a sententijs Romani Pontificis; vnde non sufficit appellatio a Concilio ad Summum Pontificem, neque appellatio ab alio aliquo Episcopo ad futurum Conciliū. Addunt recentiores quidam hoc secundum, scilicet, vt Appellatio fiat ad Concilium futurum Generale, ita vt non incidat in eã qui appellat ad aliquod Concil. Provinciale futurum aut præsens; sed neque qui appellat ad Conciliū Generale præsens, non futurum, id quod ex verbis Bullæ colligitur putant, maxime cum pena restringendæ sint non ampliandæ, c. odia, de reg. iur. lib. 6. Qui tamen auctores, non ideo putant Concilium Generale præsens, aut Concilium Provinciale futurum, aut præsens supra Papam esse, aut licitum esse a sententijs Summi Pontificis ad Concilium Generale præsens, aut ad Concilium Provinciale tam præsens quam futurum appellare; hoc enim non modo falsum, sed etiam minus tutum in fide esset; cum Romanus Pontifex totius Ecclesiæ pastor, caput, & iudex sit, hoc est, supra vniuersam Ecclesiam, & supra Concilium Generale sita, ita, vt nullū in terris supra se iudicium agnoscat; & vt Paschalis Papa docet, prout habetur in cap. *Significasti*, de elect. omnia Capitula, per Romanam Ecclesiam auctoritatem & facta sunt, & robur accipiunt. Vnde cum appellatio sit semper a minore ad maiorem, vt que a Concilio, nõ solum Provinciali, sed etiam Generali ad Papam appellatur, non contra, vt ex Gelasio in epist. ad Episcopos Dardaniæ, manifestum est. Ad sedem, inquit, Apostolicam de qualibet mundi parte appellandum est, ab illa autem nemo est appellare permittus. Non igitur negant hi auctores Papam supra quæcunque Concilia tam Provincialia, quam Generalia esse, sed solum negare volunt, ex vi verborum Bullæ incurtere excommunicationem, qui a Papa ad Concilium Generale præsens, aut ad Provinciale præsens, vel futurum appellaret; cum verba Bullæ Cœnæ de sola appellatione a sententijs Summi Pontificis ad futurum Generale Concilium mentionem faciant, in penis autem stricta interpretatio faciendæ est. Ad quod a me dictum est, non vt sententiam eorum defendam, sed vt sensum eorum sano modo exponam; siquidem nõ desinat, qui sensum eorum alio in idō interpretati egerunt, & etiam opinionem eorum falsam esse arbitrentur, existimantes, quod si excommunicatus sit qui a Papa ad Concil. Generale futurum appellat, ita etiam qui ad Concilium Generale præsens, & a

ſor loci, qui ad Prouinciale præſens, vel futurum appella-
ret, quorum ſententia, an vera ſit necne, ſe de qua re latius
alio in loco diſputabimus) ex Bullæ verbis non ſatis effica-
citer colligitur, ſicut nec contraria opinio ex ipſis Bullæ ver-
bis reſelli poſſe videtur. Ideo autem Summus Põtifex, ad
futurum Conciliũ Generale a ſuis ſententijs appellan-
tes excommunicat, quia tales ſchiſma in Eccleſiam indu-
cere videntur, & quia hic caſus frequenter in praxi apud
magiſtros & inobedientes eſſe ſolet.

5 *Perſonarum* autem, quæ in hoc Canone continentur,
quæ iam ſunt *Principales*, quædam verò *accessoria*; *Princi-*
pales ſunt omnes, & ſingulae perſonæ particulares cuiuſcu-
que gradus, dignitatis, ſtatus, & conditionis ſint, & hæ om-
nes excommunicantur. Item, Vniuerſitates, Collegia, Ca-
pitula, & Communitates, & iſtis imponitur Interdi-
ctum.

6 *Accessoria* verò ſunt, dantes auxilium, & fauorem, quæ
excommunicatione non incurrunt niſi ſubſequatur appel-
latio, ex Nau in Manual. cap. 27. nu. 58. & Sebaſtiano Me-
dice, vbi ſupra. Quo in loco exiſtimat, etiam conſulentes
prædictam appellationem, in hoc Canone comprehendendi,
quia conſilium eſt quoddam genus auxilij, & fauoris, arg.
Iſquod fauore. C. de legib. Alij tamen inter quos eſt Al-
phoſus Vivaldus in expoſitione Bullæ Cœnæ. nu. 19. &
mea ſententia verius docent, non comprehendendum, quia
pœnæ non ſunt vltra proprios caſus extendendæ, tũ, quia
quando Pontifex vult comprehendere etiam dantes, con-
ſilium, illos explicare ſolet, vt conſtat ex Canonibus ſep-
timo, decimo, undecimo, duodecimo, decimoquarto, deci-
moſexto, decimoſexto, & vigefimo; tum, quia nudũ cõ-
ſilium, propriè nec auxilium nec fauor eſt, quia conſilium
iurat aliquem ab intrinſeco dirigendo rationem eius; vn-
de eſt opus quoddam ſpirituale pertinens ad directionem
ipſius intellectus; fauor autem, & auxilium ſolum dirigit
ab extrinſeco, & ſunt actus exteriores propriè loquendo,
in penis autem faciendæ eſt ſtricta interpretatio, arg. ca-
poda. de reg. iur. lib. 6. ſic tamen conſulens per Extrau. præ-
dictam Iulij II. excommunicatur, vt Alphoſus Vivaldus,
vbi ſupra, notauit.

vsque ad Terracinam; ac omnes eorum fautores, receptato-
res, & deſenſores,

2 *Canonis* huius materia vt notat Caiet. in Summa, ver-
bo, excommunicatio, cap. 18. eſt latrocinium maritimum
& eſt vna earum excommunicationũ; quæ a antiquis in
Bullæ Cœnæ ante tempora Clementis Papæ V. ponebatur,
vt docet gloſ. in Clem. prima, in verbo, Generales, de indi-
cijs, & habetur etiam in proceſſu Bullæ Cœnæ Martini V.
apud S. Anton. 3. par. tit. 25. cap. 72. & antea etiam excom-
municabantur in iure, vt habetur in cap. Excommunica-
tione, de raptor. Tunc autem ſolum excommunicabantur
pyrate, poſtea verò a recentioribus Romanis Pontificibus
additi ſunt Curſarij, latrunculi maritimi, vt patet ex Bulla
Iulij Papæ II. Gregorij XIII. & aliorum recentiorum Pon-
tificum, & eorum receptatores, & eis ſcienter auxilium dæ-
tes, vel fauorem & deſenſores eorum.

3 *Quoad* perſonas autem, vt notat Caiet. & fauent Sylu-
verbo excommunicatio, 7. nu. 55. in excommunicatione
vigefima. ver. Primo dubitatur. & Tabiena, verbo, excom-
municatio, ſ. caſu 25. ver. Quarto, Vnum genus nomina-
tur diuerſis nominibus, Piratæ enim communiter dicuntur
Curſarij, & quamuis latrunculi marini dicantur parui
piratæ hoc tamen loco ſimpliciter ſignificatur hoc nomi-
ne omnis latro marinus, vnde, quicunque deprædatur in
mari, ſive ſemel ſive ſæpius, bello non indicto, compre-
henditur ſub hac excommunicatione ſive in verbo *Piratæ*, ſi-
ue in verbo *latrunculi*; vnde omne genus latrunculorũ ma-
ritimorum in hoc canone continetur, quocũque nomine
appellentur.

4 *Qui* verò Piratæ ſint, non ita conſentiunt auctores; nam
Angelica in verbo, Piratæ, docet omnes prædantes in ma-
ri, vel in flumine, eſſe piratas, arg. Authent. Navigia, C. de
furtis, cum hac tamen differentia, quod qui deprædatur
in mari ſine bello iuſto, ſit excommunicatus in Bullæ Cœ-
næ non autem qui deprædatur in fluminibus, quia dicitur
in Bulla, *Martini*. Alij verò, vt Roſella, & Sylueſt. & Ta-
biena, vbi ſupra, & Card. Tolerus in explicatione Bullæ
Cœnæ §. 2. docent, non eſſe piratam ſimpliciter dicendũ,
qui deprædatur in mari, ſed neceſſarias eſſe tres condi-
tiones, vt quis propriè Piratæ dicatur, & ſit;

Vna eſt, indifferentia in ſpoliando, vt ſcilicet non in-
tendat ſpoliationi determinatæ nationis, ſed omnium na-
tionum indifferentem, vnde ſi Ianuenses haberent iuſtum
bellum contra Florentinos, & illos deprædatur cum pa-
leis, &c. non ſunt piratæ, niſi ad alios ſe extendant indiffe-
renter, & patet ex communi locutione, communiter enim
dicuntur piratæ curſarij qui vndique diſcurrunt per ma-
re deprædando non aliquam nationem determinatã, ſed
modo hanc modo illam.

Secunda eſt, vt habeat principalem intentionem depre-
dandi; Vnde, ſi aliqui nauigarent principaliter pro exerci-
tis ſuis negotijs, & caſu aliquo præter intentionem prin-
cipalem ſpoliare vellent omnes Venetos, non dicentur pi-
ratæ.

Tertia eſt, vt non ſit bellum indictum, ſi enim bellum
indictum ſit, quamuis iniuſtum, non eſt piratæ, ſed quan-
do abſque titulo belli iuſti, vel iniuſti deprædatur, & hæc
videtur communis ſententia contra Angelicam, vbi ſu-
pra, quia cum ſimus in pœnis, propriè, & ſtrictè accipi
debet.

Quoad actiones verò, licet nulla in particulari poſita ſit
in Bulla Clementis VIII. vt conſtat, in illa tamen Grego-
rij XIII. quam explicat Nauar. in Man. c. 27. nu. 59 & in
illa Iulij Papæ II. apud Caiet. verbo, excommunicatio, ca-
18. & Martini Ledefm. 2. q. 26. art. 2. pag. 356. quatuor
actiones numerantur, nimirum *deprædari mutilare; inter-*
ficere; & rebus; & bonis ſpoliare eos qui in mari nauigant;
quæ actiones ſubintelliguntur etiam in ha Bulla; Debet
tamen hæ actiones fieri, ad hoc vt locum habeat excom-
municatio hæc; vnde ſi quis ingrederetur mare cum inten-
tione deprædandi, occidendi, &c. ſi tamen non exequatur
aliquam illarum actionum, non incurrit excommunica-
tionem; quia non excommunicantur hic piratæ, & curſa-
rij abſolute, ſed in ordine ad actiones illas, & ideo nulla ſe-
cuta

De Piratis, & eorum receptatoribus, & fautoribus. Cap. VII.

SUMMARIUM.

- 1 *Piratæ, eorumque receptatores, & fautores, in Bulla cœnæ*
excommunicantur.
- 2 *Piratæ, tum in recentioribus, tum etiam in antiquioribus*
Bullis comprehenduntur.
- 3 *Piratæ nomen, quid ſignificet.*
- 4 *Piratæ quis propriè cenſendus ſit.*
- 5 *Piratæ, vt excommunicationem Bullæ cœnæ incurrat, quas*
actiones exercere debeat.
- 6 *Nauigans negociandi gratia, & aliquid furtim ſurripies,*
aut in fluminibus prædas faciens, excommunicationem
Bullæ cœnæ non incurrit.
- 7 *Perſonæ accessoriae, in tertia excommunicatione Bullæ cœ-*
næ contentæ, quæ, & quot ſint.
- 8 *Chriſtiani ab infidelibus capti, & in nauibus piraticis in-*
fidelium contra fideles pugnantes, an cenſuras Bullæ
cœnæ incurrant.
- 8 *Deprædantes infideles, aut hereticos, excommunicatione*
Bullæ cœnæ non incurrunt.

1 **E**Xcommunicatio Tertia fertur in hæc verba:
Item excommunicamus, & anathematizamus om-
nes Piratas, Curſarios, ac latrunculos Maritimos, diſcur-
rentes Mare noſtrum, præcipuè à Monte Argentario

Lata actio de, non incurritur excommunicationem; quod ante Bullam Clementis VIII. erat certum, cum in illis expressis fuerunt actiones prædictæ; Nunc vero res magis dubia est, cum actionibus illis prætermisissis, excommunicantur huiusmodi piratæ discurreres per mares, nihilominus tamen probabilis est, non incurtere, etiam si intentione deprædandi, aut occidendi ingrediatur mare armati, si re ipsa aliquam actionum prædictarum non exequantur, cum excommunicatio non nisi ob actum externum commissum feratur, ex Caiet. in verbo, excommunicatio, in principio, Mart. Ledesma. 2. 4. q. 26. art. 2. pag. 354. col. 3. & communi DD. sententia.

6 Sed neque etiam in huius censuram Canonis incidit quipiam executione qualicumque harum actionum; Si enim negotiandi gratia aliquis navigaret, prout faciunt communiter nautæ, & exorta inter eos rixa, aliquem occidant, etiam si deliberatè, & post aliquod tempus, aut qui in mari in quo vehitur, aliquid furtum surriperet, non incurreret excommunicationem, quia hic non excommunicantur simplices fures, & homicidæ simplices, sed piratæ, & latrones; sed neque etiam qui in fluminibus deprædarentur, excommunicationem Bullæ incurreret, dummodo principaliter in fluminibus deprædetur, ut colligi potest ex voce illa *Maritimi*, qua voce significatur deprædationem, occisionem, aut aliquam aliarum actionum fieri debere in *Mari*, ad hoc ut excommunicatio hæc locum habeat, ut Navar. in Manual. cap. 27. num. 59. vers. *Tertia*. & Sebast. Medices, par. 2. Summa, tit. 9. quest. 78. num. 151, annotarunt; quamvis negandum non sit, quin si quis principaliter ingrediatur mare, & dum navigat per mare, ad breve aliquod tempus, vel aquandi causa, vel aliqua alia de causa ad litus appelleret, & ibi deprædaretur, murtaret, vel occideret, & censuram hanc incurreret, quia talis verè & proprie principaliter in mari navigare censetur.

7 Persona verò accessoria sunt tres, scilicet, fautores, receptatores, & defensores huiusmodi piratarum, & latronum maritimorum, quod intelligendum est dummodo scienter hæc faciant. Et quamvis Navar. in Manu. cap. 27. num. 59. & Sebast. Medices vbi supra, velint etiam comprehendere consulentes, nihilominus tamen probabilior opinio est, eos non contineri, iuxta ea, quæ in fine superioris capituli dicta sunt.

Duo tamen dubia sunt circa Canonis huius intelligentiam; *Primum est*, An Christiani, qui ab infidelibus capti sunt, excommunicationem hanc Bullæ censuræ incurrant, si in nauibus piratarum infidelium contra Christianos versentur? *Alterum est*, An deprædantes infideles censuram istam incurrant?

8 Quoad priores dicendum est, si tales coactè remigant, quamvis ut plurimum peccent mortaliter, ita remigando contra fideles, & cooperando ad huiusmodi deprædationem, mutilationem, & occisionem fidelium, ex Navar. in cita quorundam, Notab. 1. num. 9. & num. 11. & num. 14. de Iudæis, & in Manu. cap. 27. num. 63. versic. Septima, & consil. 3. 1. de sentent. excommunicat. adhuc tamen probabilis mihi est, etiam tunc quando remigando peccant mortaliter, in excommunicationem hanc non incidere. Ratio, quæ me mouet, hæc est; quia peccati mortalis ratio ex iure naturæ dependet, ratio verò censuræ ex iure humano desumitur; ius verò naturæ obligat etiam cum euidenti, & certo periculo vitæ, ius autem humanum ex iure naturæ cum talis mortis periculo, ut plurimum & communiter non obligat, cui consequens est, quod licet hi remigando contra ius naturæ, mortaliter peccent, excommunicationem tamen hanc, quæ est iuris humani non incurrant. Non enim credendum est, Ecclesiam, quæ pia, & misericors mater est, pauperes istos captiuos cum tali periculo mortis excommunicare velle, cum ad solam vitæ conseruationem remigare censeantur, alioquin ab infidelibus occidendi; & hoc tandem fateatur Navar. in d. Notab. 1. num. 18. versic. Tertium, & in Man. cap. 27. num. 63. versic. Septima, & consil. 3. 1. de sentent. excommunicat. immò etiam Card. Toletus in explicatione Bullæ Censuræ, §. 5. in fine, in eadem sententiam inclinat. Sin verò tales sint, ut non coacti, sed tanquam spontanei hoc faciant, ut sunt ij, qui gubernatio-

nem in ipsis nauibus infidelium exercet, tunc quidem excommunicationem procul dubio incurunt, cum gubernationis officium communiter voluntarium potius sit quam coactum.

9 Quod verò ad posterius dubium attinet dicendum est, eos solos excommunicationem hanc incurtere, qui piratam hanc artem contra Catholicos, & fideles exercent, & huic plurimum fauet cap. Excommunicationis, de raptor, vbi mentio fit Christianorum tantum, hoc est, eorum, qui Christianos deprædantur, rebusque suis spoliant. Vnde Piratæ Christiani deprædantes naues infidelium, non excommunicantur, ut expresse docet Card. Toletus, in exposi. Bullæ Censuræ, §. 2. in fin. cum credibile non sit Ecclesiam, infideles sub tam graui censura protegere velle. Immo probabile omnino est, neque hæreticos, eos maxime, qui Catholicis infesti sunt, quales sunt hoc tempore Angliæ, ac Flandriæ hæretici, hoc Canone protegi, æquum enim non est, ut qui Ecclesiam totis viribus oppugnant, Ecclesiæ spiritualibus armis defendantur, ut in simili tradit Alphonsus Vualdus in expositione Bullæ Censuræ, num. 30.

De Rapientibus bona Christianorum naufragantium.

Cap. VIII.

S Y M M A R I V M.

- 1 Rapientes bona Christianorum naufragantium, in Bullæ censuram incidunt.
- 2 Excommunicationem quartam Bullæ censuræ, ut quis incurrat, quas actiones exercere debeat.
- 3 Raptus, actio est per se, simpliciter mala, & prohibita.
- 4 Proiecta, aut in littore inuenta retinens, an, & quando excommunicationem incurrat.
- 5 Naufragantium bonis iure ciuili prouisum est, & vbi.
- 6 Naufragantium bonis iure Canonico prouisum, & etiam Bullæ censuræ.
- 7 Naufragantium infidelium bona auferens, excommunicationem Bullæ censuræ non incurrit.
- 8 Bona derelicta, a quocumque licitè usurpari possunt, et quæ pro talibus habenda sint.
- 9 Proiecta in mare vi tempestatis, quando pro derelictis habenda sint.

1 **E**Xcommunicatione Quarta fertur in hæc verba: *Item excommunicamus, & anathematizamus omnes & singulos, qui Christianorum quorumcumque Nauibus tempestate, seu in transuersum (ut dici solet) iactatis, vel quoquomodo naufragium passis, siue in ipsis nauibus, siue ex eisdem eiecta in mari, vel in littore inuenta, cuiuscumque generis bona, tam in nostris Tyrreni, & Adriatici, quam in ceteris cuiuscumque maris Regionibus, et littoribus, surripuerint. Ita ut nec ob quodcumque priuilegium, consuetudinem, aut longissimi etiam immemorabilis temporis possessionem, seu alium quemcumque pretextum excusari possint.*

2 *Materia huius Canonis, ut notat Caietan. verbo, excommunicatio cap. 23. est latrocinium, furtum, seu rapina bonorum Christianorum naufragantium; & quoad personas vniuersalis est; Quoad actiones verò vnam ponit, scilicet, surripere huiusmodi bona, in Bulla verò Gregorij XIII. quam explicat Navar. in Man. c. 27. nu. 60. expresse due actiones, scilicet, Rapere, & ab aliis rapta scienter recipere.*

3 *Circa primam verò actionem, quæ est surripere, quamvis Caiet. vbi supra, & cum secutus Nau. in Man. c. 27. nu. 118. dicant ad excommunicationem hanc incurrendam non*

non iufficere, quod quis rapiat illa bona, nisi etiam retineat illa bona cum mora restituendi; Mihi tamen verior videtur, immo, & certa contraria sententia, ex solo raptu huiusmodi bonorum incurri excommunicationem; si qui dem rapere, actio est per se simpliciter mala, vnde in hac Bulla Clementis VIII. simpliciter & absolute per illam fertur excommunicatio, nulla facta mentione morae retentionis, vnde eo ipso quod quis huiusmodi bona rapit, excommunicationem incurrit.

4 *An vero excommunicatus sit, qui non rapit ipsa bona, sed postquam proiecta sunt, aut in littore inuenta, retinet sibi?*

Respondeo, cum qui reciperet, ac retineret bona huiusmodi ad solum usum ad tempus, non incidere in censuram excommunicationis duabus his conditionibus concurrentibus, quarum una est, quando Dominus rei acceptae non scitur, aut sciatur, abiens sit; altera est, si is, qui rem illam accipit, probabiliter sperat Dominum rem rei non habere pro derelicta, sed illam repetituram, & pro ea misitum habita notitia rei acceptae, & ipse interim animum habeat rem illam restituendi vero Domino sine vlla deterioratione, & satisfaciendi de deterioratione si aliquam fecerit culpa sua; Ratio est, quia in hoc casu nullum damnū patitur Dominus, nec vlla ei fit iniuria, sed potius vilitatem, & commodum inde consequitur, dum res suas saluas recuperet, & si hoc solum voluerunt Caietan. & Nauarr. vbi supra, non male censerant; si vero res, & bona huiusmodi recipiat cum intentione retinendi ea, & in usum, & commodum proprium conuertendi, verè excommunicationis censuram incurrit, quia retinere, aut recipere rem alienam, solum ad proprium usum invito Domino, etiam si non intendat acquirere Dominium ipsius rei furum est. l. i. ff. de furtis, & ideo sufficiens materia excommunicationis, vt constat, & expresse tradit Viualdus in expositione Bullae Cœnæ, num. 31. & 32. & num. 3. vbi affirmat, quod licet olim per Bullam Gregor. XIII. similem excommunicationem incurtebat tertius accipiens talia bona ab ipso furripiente de nauis, vel littore, prout colligitur ex illis verbis in Bulla Gregor. XIII. contentis. *Qui scienter sibi acceperint, aut ab alijs rapta, seu accepta, scienter receperint*: per hanc tamen Bullam Clementis VIII. constat, talis excommunicatio maior ad tertiam personam non extenditur. Quamvis cognito domino nauis, vel rerum ablatarum tertia illa persona, rem a furripiente acceptam, vel emptam, restituere teneatur, iuxta ea quae de restitutione rei bona, vel mala sine possessione latius in materia restitutionis dicemus.

5 *Sciendum autem est, tam iure Ciuili, quam iure Canonico prouisum esse bonis naufragantium; Iure ciuili quidem, l. 1. & 3. ff. de incend. ruina, & naufrag. & l. in eum, & l. idem. C. de furtis, & Authen. Nauigia, de furt. vbi etiam abrogatur omnis contraria consuetudo, & constituitur simul publicatio bonorum contra huiusmodi delinquentes; vbi in Auth. citata, excipiuntur duo casus: Primus est, si naues, quae naufragium passae sunt, infidelium sint: Secundus est, si sint naues piraticae etiam fidelium.*

6 *Iure vero Canonico eisdem etiā bonis sufficienter prouisum est, tum in c. excommunicationi, de raptor. tum in Bulla Cœnæ, vbi in vtriusque locis prouidetur duobus modis, illis bonis, quae per mare vehuntur. Primo quidem, quamdiu bona illa salua sunt in ipsis nauibus quoquo modo, prouidetur illis in d. cap. excommunicationi, de rapt. in prima parte illius capitis, & in Canone 3. Bullae cœnæ. Secundo, quando bona naufragium passa sunt, vel in nauibus, vel extra proiecta sint in mare, vel in littus, prouisum est illis bonis in secunda parte, d. cap. excommunicationi, §. Illi etiam, & in Bulla cœnæ in hoc Canone 4. vbi excommunicantur tam spoliantes, quam rapientes bona naufragantium, sed excommunicatio, d. c. excommunicationi, de raptor. non est reseruat; in Bulla vero cœnæ reseruat est a tempore Pij V. habetur eodem in Bullis Pij V. Gregorij XIII. & Summorum Pontificum subsequenium. Quibus addo, quod primus ille casus, qui exceptus est in iure ciuili in Authen. Nauigia. de furtis, in Bullis etiam cœnæ Domini exceptus est, vt ex verbis ipsius Bullae constat, vbi pro-*

tegentur solum bona Christianorum. Secundus casus etiam excipiebatur in Bulla Pij V. non tamen in Bulla Greg. XIII. Sixti V. aut Clementis VIII. vnde dubitatur, an hanc Bullam iuxta iura ciuilia intelligere debeamus; maxime cum hic nulla fiat iuris Ciuilis derogatio, & quamuis probabile sit ita intelligi posse, consulenda tamen est Sedes Apostolicae declaratio.

7 *Aduertendum etiam est illud, quod de nauibus Christianorum in hoc Canone dicitur, sic intelligendum esse, vt non solum ratio nauium, quibus res deferuntur, habenda sit, an scilicet sint Christianorum, vel infidelium; sed etiam ratio ipsorum bonorum habenda est, an fidelium fuerint, vel infidelium, si quidem si naues sint fidelium, bona verò infidelium, auferendo bona naufragantium, non incurritur excommunicatio, e contra verò si naues sint infidelium, & bona Christianorum sint, auferendo bona incurritur excommunicatio, id quod ex verbis Bullae, & legislatoris intentione colligitur, solum enim mentio fit rapientium bona Christianorum, & Summi Pontificis intentio est, vt bonis fidelium prouideatur. Cuius sententiae etiam est Alphonsus Viualdus in expositione Bullae Cœnæ, n. 29. qui num. 30. eandem rationem esse docet Hereticorum baptizatorum, vel Christianorum, qui fidem Christi negantes, facti sunt Turcae, talium enim bona rapientes non sunt excommunicati, ob identitatem mentis legislatoris.*

Ad eo autem huiusmodi bonis naufragantium in hoc Canone Summus Pontifex prouidere voluit, vt omnia Privilegia, Leges, Consuetudines, & possessiones etiam longissimi temporis reuocet, & annullat. Vnde Principes, qui leges de confiscatione bonorum naufragorum constituant, nullo modo excusari possunt, cum tales leges corruptiones sint potius legum, & bonorum morum, & contra omnem aequitatem latae, quia afflictio non est addenda afflictio, vt rectè Palud. 4. dist. 18. q. 3. art. 4. §. sequitur de castibus, vt sic Tertius Tabiena, verbo, excommunicatio, §. casu 25. num. 4. §. Tertio, Caiet. verbo excommunicatio, c. 23. in fine, & Nau. in Man. c. 22. n. 118. annotant; immo in cap. excommunicationi, & ibi glos. in verbo, Regulam fidei. de raptor. tales regulae fidei aduersari dicuntur, cum secundum fidei regulam, proximum sicut nos ipsos, diligere tenemur. Matth. 22. Vnde non excusantur Principes iniustus modi bona accipientes, nisi accipiant cum intentione reddendi ea veris Dominis, quandocumque compareant, quibus non comparentibus in pios vsus distribuunt, vel de consilio Episcopali addere possunt ad defensionem portus, vt Palud. & Tabiena tradunt. Nae valet excusatio, quod in naufragio merces proieciens, eas pro derelictis habeat, & sic nullus hominis sint, & propter hoc occupanti concedantur, quia ille nunquam eas pro derelictis habuisset, si reuidentem se posse sperasset, vt praefati auctores, vbi supra testantur.

8 *Hae autem, quae diximus, vera sunt, dummodo bona illa verè pro derelictis non habeantur; Si quidem bona derelicta, etiam si ex tempestate proiecta, aut dispersa sint, a quocumque hinc vsurpati possunt; talia verò censentur ea, quae Dominus ea mente abiicit, vt nolit illa esse in numero rerum suarum, vt habetur in Institut. de rerum donatione, §. fin. vbi glos. notat duobus modis posse Dominum hac*

A D D I T I O.

* Adde. An autem censuram hanc incurrat, qui animo restituendi suo Domino accipit naufragantium bona, & postea mutans animum, & intentionem illam, incipit habere illa vt propria, absque mente restituendi ipsa domino suo affirmatiue responderet Vgolini. & Suar. hic, quem modum & eam incurrit, si animo malo a principio acceperit illa, quamuis postea facti poenitentes domino suo restituunt; huiusmodi enim poenitentia non facit quominus censuram illam incurrerint, aut ea iam incurra, saltem coram ecclesia, liberentur.

hac mente bona sua proijcere; *Primus est*, per actum propriæ voluntatis, quando scilicet ea intentione actuali bona sua abijcit, ut nolit amplius esse sua; *Secundus est*, in interpretatione iuris, quomodo, C. de latina libertate tollenda, l. 7. §. Sed scimus, dicitur: quod is, qui seruum agritudine periclitantem, de domo sua publice eiecit, nec ipse eum procurat, nec alteri commendat, &c. talis, inquam, iuris interpretatione seruum abiecit dicitur animo derelinquendi, unde si casu aliquo, seruus ille sanus euadat, liber efficitur.

Proiecta verò in mari vi tempestatis, aliquando pro derelictis haberi certum est, quando autem habeantur id valde difficile est iudicare. Potest tamen hoc ex quadruplici coniectura colligi; *Prima est*, ex ipsa re, eiusque natura, & conditione desumenda, si enim talis sit, quæ statim in mari peritura sit, pro derelicta haberi debet; ut v. g. si proijciatur in mare vasa plena faccero; Item si in altum mare proijciantur metalla, quæ propter grauitatem tendunt ad profundum, accipi possunt, quia recuperari non possunt. l. falsus, ff. de furtis. *Secunda* desumitur ex modo proijciendi, qui enim proijcit librum apertum in mare, censetur illum animo derelinquendi proiecit, secus si clausum, aut pannis involutum proiecit, ex gl. in d. c. falsus, §. fina, in verbo plerunque, & gl. in l. Qua ratione, ff. de acquir. rerum domin. & Panorm. in c. cum dilecti, nu. 11. de accusa. *Tertia est*, si Dominus rei post illam proiectam taceat, & neque per se, neque per alium illam quaerit, sic Feder. Con. fil. 17. & Angelica, in verbo, inuenta, in princip. & Syluest. in verbo, inuenta, quæst. 1. versic. Tertium, & verbo, Nau fragium, in fine, & hoc colligunt ex l. qui alleuandæ, ff. ad leg. Rhod. de iactu, vbi lex illa imponit necessitatem statim perquirendi res amissas, alioquin præsumitur habitas pro derelictis. *Quarta est*, si res illa proijciatur in mare extra præsens periculum grauis tempestatis; cum enim in hoc casu necessitas non vigeat ad proijciendum, præsumitur animo derelinquendi proiecit. De qua re pluralegi possunt apud auctores citatos, hæc interim pro excommunicationis quartæ Bullæ cœnæ explicatione, dicta sufficiant.

Contra imponentes noua pedagia, & gabellas, vel eas augentes. Cap. IX.

S V M M A R I V M.

- 1 Imponentes noua pedagia, vel gabellas, aut eas augentes, excommunicantur.
- 2 Excommunicatio quinta Bullæ cœnæ, contra imponentes noua pedagia, lata, quas personas, & actiones continet.
- 3 Excommunicatio contra gabellas nouas lata, quanta antiquitatis sit.
- 4 Pedagium unde sit dictum, & quid propriè sit?
- 5 Pedagium personis Ecclesiasticis, sine Summi Pontificis licentia, licitè imponi non possunt.
- 6 Pedagium, vel gabella, de rebus, quæ causa negotiationis, vel mercimonij deferuntur, imponi licitè possunt.
- 7 Pedagium noua, aut gabellas imponentes, uel augentes, quando excommunicationem Bullæ cœnæ incurrant.
- 8 [Exigentes] quinam censi debeant, & quid propriè sit exigere.
- 9 Inuitus pedagium, vel gabellas soluere, quis dicatur.
- 10 Imponentes taxas, tallias, præstantias, & alia similia onera, excommunicationem Bullæ cœnæ non incurunt.
- 11 Pedagium licita, a personis prohibitis exigens in excommunicationem Bullæ cœnæ non incidit.
- 12 Pedagium noua, quæ propriè censenda?
- 13 Pedagium noua, vel gabellas imponere, quinam potestatem habeant.

14 Imperator pedagia noua licitè imponere potest.

15 Reges omnes, in suis regnis licitè pedagia noua imponere possunt.

16 Papa, & Concilium Generale, gabellas de nouo imponere possunt.

17 Consuetudo præscripta potestatem imponendi pedagia, & gabellas dare potest.

18 Pedagium noua, quilibet supremus Princeps, superiorem, ad quem de eius sententijs appellatur, nõ recognoscens, imponere licitè potest.

19 Res publica libera merum, & mixtum imperium habens, imponere potest gabellas, & pedagia noua.

20 Pedagium noua, & gabellas, quinam Duces, & Barones sine Papa licentia imponere nequeant.

EXCOMMUNICATIO Quinta fertur in hæc verba: *Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, qui in terris suis noua Pedagium, seu gabellas, præterquam in casibus sibi a iure seu ex speciali Sedis Apostolica licentia permissis, imponunt, vel augent, sed imponi, uel augeri prohibita exigunt.*

Canonis istius materia, ex Caieta, in Summa, verbo, excommunicatio, cap. 71. est libertas humana ab oppressione illicitarum gabellarum; Et quoad personas, est vniuersalis; Quoad actiones, tres actiones ligat; prima est, imponere noua pedagium, & gabellas sine licentia, & auctoritate; Secunda est, augere pedagium, & gabellas sine licentia; Tertia est, exigere pedagium prohibita, seu gabellas prohibitas imponi, vel augeri, & omnes tres sunt actiones principales.

Quæ excommunicatio antiquitus in Bulla cœnæ posita fuit, ut colligitur ex Glof. in Clem. 1. in verbo, Generales, de iudicijs, & in Bulla Martini V. apud S. Anton. 3. par. tit. 25. cap. 72. & in Bulla Iulij II. apud Caieta. vbi supra, & Martini. Ledes. 2. 4. q. 26. art. 2. pag. 356. reperitur, & in omnibus Bullis Summorum Pontificum recentiorum; sed in Bulla Martini V. excommunicabantur solū imponentes noua pedagium, & in Bulla Iulij II. excommunicati solum erant imponentes noua pedagium, & exigentes pedagium prohibita; postea verò in alijs Bullis recentioribus additū est, vel augent ea pedagium, seu augeri prohibita exigunt; & merito: quia non solum iniustitia, & iniquitas est pedagium noua, & gabellas imponere, sed etiam ea augere; Quia ratio huius prohibitionis est, ne Domini exhauriant pecuniã subditorum; quod æquè fit per augmentum antiqui pedagij, sicut per impositionem noui equalis dicto augmento, ex Summa Angelica, in verbo pedagium, nu. 6. Syl. verbo, excommunicatio, 7. nu. 54. excommunicatione 19. & Tabiena, in verbo pedagium, nu. 7. §. Sexto, & Card. Toletio, in explicatione Bullæ cœnæ, §. 3. dub. 3. & Sebast. Medice, in Summa, de peccat. capit. tit. 9. q. 78. nu. 86.

Est autem pedagium a pede dictum, quia datur a transeuntibus in locis constitutis a Principe, vel ab eo, qui super hoc auctoritatem habet, ex glof. in cap. super quibusdam, in verbo pedagium, de verb. signific. & Syluest. verbo Gabella, num. 3. versic. Quarto, & Tabiena, verbo, excommunicatio, 5. casu 19. num. 1. & verbo, pedagium, in princip. Cardinali Toletio in explicatione Bullæ cœnæ, §. 3. dub. 1. vocatur autem propriè tributum quod accipitur pro transitu viarum, aut pro mercibus inuectis, & solui solet pro fabrica, seu conseruatione pontium, aut nauium ad transferendum, vel etiam pro aptatione viarum, & idem ferè significat Gabella, seu Duana, & hoc in loco accipiuntur vtraque prout significant quodcunque tributum, quod imponitur pro transitu viarum, aut pro mercibus inuectis.

Dubium autem est, quænam impositio, seu augmentatio pedagogiorum, seu Gabellarum prohibita sit in hoc Canone; Pro cuius intelligentia sciendum est, tripiici ex capite pedagium posse esse iniusta;

Primo, ex parte personarum, quibus imponuntur, & sic non licet personis Ecclesiasticis huiusmodi tributa imponere, sine licentia Summi Pontificis, & imposita, sunt iniusta, &

ſta, & nocertum eſt, huiusmodi pedagia quamuis illicite imponantur illis non tamen hoc Canone, ſed excommunicatione 18. prohiberi.

6 *Secundo* ex parte materiae, ſeu rei propter quam imponuntur, & ſic ſolum licet imponere de his rebus, quæ cauſa negotiationis, vel mercimonij deferuntur, l. omnium, C. de vectigal. vnde de his, quæ quis facit portare pro neceſſitate ad vſum ſuæ vitæ, & familiæ non poteſt imponi, aut exigi pedagium ſeu gabella, nec valet conſuetudo in contrarium, ſecundum Hoſtienſ. & Ber. in d. cap. ſuper quibusdam, de verb. ſignific. Angel. verbo, pedagium, nu. 3. Tabiena, verb. eod. num. 4. §. Tertio, & Caietan. verbo, excommunicatione, c. 71. Immo, l. vniuerſi, C. de vectig. vult quod decapitetur, qui de rebus ad propriū vſum, vel gratia ruris colendi, vel ad ſe defendendum emptis, vel delatis exigit pedagium, vnde in his fraudantes non peccant ex Panorm. in c. in nouamus, nu. 5. de cenſib. & S. Anton. p. 2. tit. 1. cap. 13. §. vlt. ſumma Angelica, & Tabiena, vbi ſupra, qui tamen omnes addunt, quod pedagium aliquando dicitur collecta, quæ imponi poteſt ſuper huiusmodi in ſuos ſubditos, & ſic tales non licite fraudant, quando ex legitima cauſa imponitur, extranei autem, & forenſes licite defraudant, ſeu nō ſoluunt, ex quo non eſt legitime impoſitum reſpectu eorum. Et quamuis aliqui velint huiusmodi pedagiorum, aut gabellarum impoſitione, vel augmentationem in hoc Canone prohiberi; alij tamen rectius docent non excommunicari imponentes, vel augentes, aut etiam exigentes ex hoc capite, prout manifeſtè, ſatis ex ipſius Bullæ verbis colligitur.

7 *Tertio* ex parte ipſius cauſæ efficientis, hoc eſt, per ſonæ imponentis, non enim cuiquam que licitum eſt in terris ſuis noua pedagia, aut gabellas nouas imponere. Solum igitur illi, qui non habeat auctoritatem imponendi noua pedagia, aut gabellas, aut illas augendi, & eas imponunt, aut augent, vel exigunt, in hoc Canone excommunicantur, vt ex verbis Bullæ manifeſtum eſt; ex quo capite comprehendit omnes, ſiue Dominos ſingulares, ſiue communitates, vniuerſitates &c. Quamuis enim excommunicatione vniuerſitate collectiue ſumptam non liget, ſingulos tamen de vniuerſitate, vel communitate culpabiles ligat, iuxta ea quæ diximus lib. 1. c. 8. nu. 18.

8 *Nomine* verò exigentium, comprehenduntur tam ipſi ſmet Domini, & alij quorum auctoritate ſit exactio, & etiā hæres illa imponentis, quam conductores gabellarum, & illorum miniſtri, qui ad portam Ciuitatis, aut alio in loco designato illas exigunt, & recipiunt, ex Nauar. in Manua. cap. 27. num. 61. verſ. Quarta, & Sebaſt. Medice, par. 2. tit. 9. quaſt. 78. nu. 86. Eſt autem exigere ab inuito, ſeu a volente ſoluere, ex oratore, gloſi iuncto textu in l. ſoluendo, ff. de negot. geſt. Caiet. verbo, excommunicatione, cap. 39. & c. 71. & Nauar. in Manual. capit. 27. num. 61. verſ. Quarta, vnde is, cui aliquis inuitus ſoluit, incidit in hunc Canonem.

9 Dicitur autem inuitus ſoluere, qui vel Imperio, vel miniſtri, vel arreſtatione bonorum, aut perſonæ inuitus ſoluit, vt quando iubetur ſiſtere, aut apprehenduntur res, donec ſoluat; Item inuitus, & nolens ſoluere dicitur ille, qui ſoluit rogatus, quando rogatur ſoluere tanquam ex debito, vt Caiet. & Nauar. vbi ſupra docent; Et denique, qui vel aſperitate verborum vultus, & aſpectus, vel alio quouis modo malè tractatus ſoluit, inuitus ſoluere cenſetur, rarus enim eſt, aut nullus, qui teſte Caiet. ſponte ſoluat. Qui vero a laicis huiusmodi prohibitas gabellas, aut pedagia ſponte ſoluentibus exigit, excommunicationem hanc non incurrit, ex Sylueſt. verbo, excommunicatione, 7. nu. 54. excommunicatione 19. & citat Paul. in Clem. Quoniam, de immunit. Tabiena, excommunicatione 5. caſu 19. nu. 3. §. ſecundo, & Caiet. in ſumma, verbo excommunicatione, cap. 39. & cap. 71. & Cardin. Toletus, in expoſitione Bullæ Cæne, §. 3. in fine, ſed neque exigentes gabellas a Clericis excommunicationem iſtam incurrun, quando gabellæ impoſitæ ſunt ſine Summi Pontificis licentia, dummodo Clerici eas ſponte ſoluunt, cum in hoc Canone ſolum prohibita ſit exactio gabellarum a laicis, vt diximus, aliam tamen excommunicationem ſcilicet, decimam octauam incurrun, vt ibi latius dicemus.

10 *Dubium* verò eſſe poteſt, an imponentes alia onera præter pedagia, & gabellas, incurran hanc excommunicationem, verbi gratia imponentes taxas, tallias, præſtantias, & alia ſimilia onera? *Reſpondeo*, quicquid nonnulli velint etiam imponentes huiusmodi onera hæc cenſuran incurtere; verior tamen eſt contraria ſententia, quam ſequitur Caiet. verbo excommunicatione, c. 71. quod imponentes nouas collectas, taxas, &c. non incurrun hunc Canonem punientem, imponentes noua pedagia, vel gabellas, aut augentes, & exigentes eas prohibitas imponi, vel augeri. Ratio eſt, quia pœnæ non ſunt extendende ultra proprios caſus, arg. c. ip. odia, de reg. iur. lib. 6. Hæc autem onera, & ſine, & inſtitutione differunt a gabellis, & pedagijs, vt conſtat; Nam pedagium propriè dicitur vectigal ſeu tributum quod imponitur, & ſoluitur pro tranſitu viarum, & imponi ſolet pro fabrica, & conſeruatione pontis, & apertione viarum, Gabella verò eſt tributum quod pro mercibus vehendis, aut inuectis ſoluitur; Talia verò, præſtantias, Collectas, Taxas, & in poſitio ſunt idem, id eſt, pecuniam, vel ſumma, quæ ſoluitur a ſingulis ſubditis proportionaliter ad totam ſubſtantiam cuiusque, vt latius tradit Sylueſt. in verbo, Gabella, nu. m. 3. & 4. & Tabiena verbo, pedagia, in princip. poſt Hoſtienſ. lib. 3. tit. de cenſib. §. Ex quibus cauſis, Alphoſus Vualdo in expoſitione Bullæ Cæne nu. 37. & alij, in verbo, Gabella, in verbo, Pedagium, in verbo Vectig. & Panorm. in c. In nouamus, de cenſibus.

11 *Notandum* præterea eſt ex Caiet. in Summa, verbo, excommunicatione, cap. 71. Nauar. in Man. c. 27. num. 61. verſ. Quinta, & Vualdo in expoſitione Bullæ Cæne, num. 39. & Sebaſtiano Medice, vbi ſupra, nu. m. 86. & differre non eſſe inter exigere pedagia ſimpliciter prohibita, id eſt, que nec a laicis, nec a Clericis iuſtè exigi poſſunt, & exigere pedagia non prohibita ſimpliciter, ſed a perſonis prohibitis. Qui enim exigit pedagia licita, ſed a perſonis prohibitis (puta priuilegiatis ſiue illi priuilegiati ſint Clerici, ſiue Laici) non incurrit hunc Canonem, ſed Canonem decimum octauum, quia nō exigit pedagia prohibita, ſed licita quibus ab his, qui non tenentur; At vero qui exigit pedagia ſeipſis prohibita ſimpliciter exigi, tam a laicis, quam a Clericis, qualiſia ſunt ea, que ſine debita licentia, & auctoritate impoſita ſunt, excommunicationem huius Canonis incurrit, vt ex verbis Bullæ colligitur.

12 *Quibus* adde ex Sylueſtro verbo, Gabella, 3. num. 5. & num. 6. Quod ſicut noua pedagia illicite imponuntur ab eo, qui non habet facultatem iſta etiam, & exiguntur illicite, vt etiam verba Bullæ ſignificant; Dicuntur autem noua, ſi impoſita ſint a tempore, de cuius initio extat memoria; aliter dicuntur antiqua, & iuſta ſunt, quia præſumuntur iuſtè impoſita; ſolum autem prohibetur in hoc Canone pedagia noua imponere, augere, vel exigere; Deinde aliud eſt noua pedagia imponere, aliud antiquitas impoſita nouiter exigere, hoc ſecundum licitum eſt, nec hoc Canone prohibetur, illud vero primum, & illicitum eſt, & præſenti Canone prohibetur.

13 *Quia* verò non omnes imponentes noua pedagia in hoc Canone excommunicantur, ſed illi ſolum, qui ſine auctoritate legitima id faciunt; Dubium eſt, quoniam ſint, quibus iuſiſmodi poteſtatem imponendi nouas gabellas, & pedagia habere cenſentur, adeo, vt imponendo gabellas, aut pedagia de nouo, excommunicationem huius Bullæ non incurran? *Cui Reſpondetur* ex c. In nouamus, & glo. ibi, & Panorm. num. 6. de cenſib. & ex cap. Super quibusdam, & glo. ibi, & Panorm. num. 1. de verb. ſignific. & Sylueſt. verbo Gabella, 3. num. 2. & Tabiena, verbo pedagia, num. 2. §. 1. & Angelica, verbo pedagium, in princip. Alphoſo Vualdo in expoſitione Bullæ, nu. 36. & Cardin. Toletus, in expoſitione Bullæ Cæne, §. tertio, quatuor eſſe perſonarum genera, quæ huiusmodi pedagia, & gabellas imponere poſſunt.

14 *Primo* quidem Imperator, vt conſtat ex l. vectigali, C. de vectigal. & commiſſ. quaſi per totum, & d. c. Super quibusdam.

15 *Secundo* Reges, vt ex d. cap. In nouamus, et c. Super quibusdam, conſtat, et quamuis Hoſtienſ. ibi, et in Summa ſua, tit. de verb. ſignific. §. Ex quibus, verſic. actiones autem

in fine, quod ibi dicitur de Regibus, exponit solum de Regibus Romanorum, & eum sequitur Angelica, ubi supra, & dicitur in l. v. de publicanis, qui post electionem ante coronationem non appellantur Imperatores, sed Reges Romanorum, vt tamen Panor. in d. c. in nouamus, nu. 6. de censib. & ibi Innoc. Syluest. & Tabiena ubi supra notant, omnes Reges communiter in suis Regnis iura Imperatoris præscripserunt, & proinde hæc exercere possunt sicut Imperator, vt in simili notant Innocen. in cap. cum P. de fide instrum. sicut hodie obseruari videmus.

16 Tertio Concilium Generale, vt hæc betur in d. ca. super quibusdam, de verb. signific. & c. in nouamus, de censib. & consequenter Papa in terris suis, hoc est in terris temporibus non subiectis, cum in illis supremus Rex, & Imperator sit, immo cum Papa præsit Concilio Generali, si Concilium Generale hoc potest, ergo & Papa hæc potestatem habet, cum Concilium Generale robur suum, & potestatem a Papa habeat, vt notatur in c. significasti, de elect. Itē potest Concilium Generale, & Papa, Domino alicui temporali potestatem imponendi Gabellas in suo territorio concedere, & hoc in casu, in quo id pro bono spirituali necessarium esset: Immo potest Papa, & Concilium Generale examinare Gabellas Regum, & Principum, & de earum iustitia, vel iniustitia cognoscere, & permittere, vel de nouo imponant, vel gabellas impositas prohibere.

17 Quarto, qui hoc habent ex consuetudine antiqua, de qua non extat memoria in contrarium, vt in d. cap. super quibusdam, de verbos. signific. & ibi glof. in verbo, Non extat memoria. Panor. ibi, Angel. Syluest. & Tabiena, ubi supra, talis enim consuetudo præscripta dat etiam facultatem imponendi pedagia, & gabellas, quicquid Bar. in l. 1. ff. de aqua plu. ar. & in l. vectigalia, ff. de publicanis, & in l. infamem, ff. de pub. iud. contradic. t.

18 Præter hæc quatuor genera personarum, quarum expressa sit mentio in cap. super quibusdam, de verb. signific. sunt alij, qui hanc potestatem habent. Nam etiam quilibet supremus Princeps non recognoscens superiorem, ad quem de eius sententia appellatur, eandem potestatem imponendi noua pedagia, & gabellas habet, vt colligitur ex vrbis iudiciorum, tit. Quæ sint regalia, & facit cap. in nouamus, de censibus. Ratio est: quia cum hic supremus princeps sit, habet regalia, & supremam potestatem in ijs omnibus, quæ ad Reipub. gubernationem, & regimen necessaria sunt.

19 Deinde quælibet Respublica libera habens merum, & mixtum imperium, vt sunt, Veneta, Inuentis, Lucensis, et quælibet Ciuitas tale imperium habens, & Duces, vt Dux Florentis, & alij multi Duces, qui tale imperium habent, gabellas nouas imponere possunt. Ratio est: quia tota potestas supremorum Principum illis a Reipub. tradita est; ergo multo magis hoc potest Respublica, quæ nulli subest; cum de iure natura sit, vt omnis Respublica illa possit, quæ ad eius conseruationem, & gubernationem sunt necessaria. Vnde solum Duces illi, Marchiones, Comites, Barones, Domini, & alij, qui huiusmodi non habent imperium, sine Sedis Apostolicæ licentia, aut Imperatoris, aut Regis pedagia noua, aut gabellas imponentes, augentes, aut imponi, vel augeri prohibita exigentes huius Canonis excommunicationem incurrunt.

Contra Falsificantes literas Apostolicas: Cap. X.

S Y M M A R I V M.

- 1 Falsificantes literas Apostolicas, in Cæna excommunicantur.
- 2 Excommunicatio sexta a Bullæ cænae, contra falsificantes literas Apostolicas lata, quas personas, & actiones comprehendat.

3 Bulla cæna an personas, & actiones, in c. [Ad falsarios] de crimine falsi contentas comprehendat.

4 Cap. [Ad falsarios] quinam excommunicentur.

5 Impetrans literas a Papa tacite veritate, vel expressa falsitate, in d. c. [Ad falsarios] non est excommunicatus.

6 Clerici per se, vel per alios, literas Apostolicas falsificantes quas penas incurrant.

7 Differentia inter d. c. [Ad falsarios] & Bullam cænae, quoad excommunicationem in eis contentam, quæ nata sit.

8 Excommunicatio contra falsarios lata, antiquissima est, & simul cum ipsa Bulla cæna nata.

9 [Litera Apostolica] quænam proprie censeantur.

10 [Falsarij] Nomine quinam comprehendantur.

11 Literis Apostolicis aliquid addentes, aut quid modicum in eis mutantes, vel corrigentes, an Bullæ cænae excommunicationem incurrant.

12 Literas ampliores, ad sensum Minutæ, Pape oblatæ corrigens, in Bullam cænae non incidit.

EXcommunicatio Secunda fertur in hæc verba: *Item excommunicamus, & anathematizamus omnes falsarios literarum Apostolicarum, etiam in forma Breuis, ac Supplicationum, gratiam, vel iustitiam concernentium, per Rom. Pontificem, vel S. R. E. Vicecancell. seu gerentes vices eorum, aut de mandato eiusdem Rom. Pontificis signatarum, nec non falsò fabricantes literas Apostolicas, etiam in forma Breuis, & etiam falsò signantes Supplicationes huiusmodi sub nomine Rom. Pontificis, seu Vicecancell. aut gerentium vices prædictorum.*

Canonis istius materia, vt bene notat Caieta. in Summa verbo excommunicatio, c. 26. est Sacrilegium quo offenditur Sedes Apostolica in falsitate suarum literarum, & etiam falsitate supplicationum, prout in Bullis recentioribus habetur. Et quoad personas est vniuersalis; quoad actiones principales continet istas; Primò, Falsificationem literarum Apostolicarum, etiam in forma Breuis. Secundò, falsificationem supplicationum concernentium gratiam, vel iustitiam, quæ per Papam, aut Vicecancellarium eius, aut per alios vices eorum gerentes, vel de mandato Pape, aut Vicecancellarij eius, vel alterius gerentis vices eorum signatae sunt. Tertio, signationes, earundem supplicationum sub nomine Pape, Vicecancellarij, vel alterius vices eorum gerentis. Quarto, Fabricationes falsas literarum Apostolicarum etiam in forma Breuis.

Circa hanc autem excommunicationem obseruandum est, quod licet in Bulla cænae Gregorij XIII. sub anno 1584 vt videre est apud Nau. in Man. c. 27. num. 62. facta fuerit extensio, c. Ad falsarios, de crimine falsi, cum omnibus pœnis eius, primo ad falsò fabricantes literas Apostolicas. Secundò ad falsificantes, seu mutantes supplicationes per Rom. Pontificem, vel de eius mandato signatas, & dotatas, sine licentia ipsius Rom. Pontificis, aut Datarij; In hac tamen Bulla Clementis Pape VII. sub anno 1598. omissa est illius, c. Ad falsarios extensio, vnde caput illud, & casus ibi contenti intra limites antiqui iuris manent, sicut prius, & solum in hac Bulla continentur actiones expressæ cum reservatione absolutionis, vt tradit Viualdus ubi supra in expositione Bullæ cænae, nu. 19.

Ad facilitorem verò huius Canonis intelligentiam sciendum est, quid in d. c. Ad falsarios, de crimine falsi, & quid in hac Bulla cænae contineatur. In illo autem c. Ad falsarios excommunicantur omnes illi; Primo illi, qui per se, vel per alios falsificant literas Apostolicas. Secundò, omnes factores, vel defensores falsariorum. Tertio, videntes scienter literis Apostolicis falsis, si laici sint, ipso facto excommunicantur, non autem Clerici, ut optimè notat ibi Panor. nu. 6. contra Hostiensem; siquidem Hostiensis existimauit Clericos falsis literis Apostolicis videntes, & excom-

excommunicatos eſſe ipſo facto, & eam officijs, & beneficijs eccleſiaſticis priuatos; E contra verò Pañor. vult, ſolos laicos ipſo facto excommunicatos eſſe, Clericos verò non excommunicari, ſed ſolum officijs, & beneficijs Eccleſiaſticis priuari; Quæ expoſitio verior eſt, textus enim ille aperte diſtinguit inter Clericos, & laicos; & in penis faciendâ eſt benignior interpretatio, ex reg. In penis, de reg. iur. lib. 6. nec quis duplici pena coercendus eſt, vt in ca. At ſi Clerici, de iudijs. & eum Pañor. ſentiunt Angel. verbo, excommunicatione 5. caſu 3. nu. 2. Sylueſt. verbo, excom. 7. excommunicatione 4. verſ. vt res. Tabiena, verbo excom. 5. caſu 5. 8. Secundo, Caiet. verbo excom. cap. 26. & Nauar. in Man. c. 27. num. 62. verſ. Quarta, & Vivaldus vbi ſupra, nu. 50. & Cardin. Toletus in explicatione Bullæ cœnæ. §. 4. dubio 2. Quæſtio, impetrantes falſas literas Apoſtolicas etiã excommunicantur, ſiue Clerici, ſiue laici ſint. Qui verò impetrat literas a Papa tacita veritate, vel ſuggeſta falſitate, ſiue hoc faciat impetrans ſcienter, ſiue ignoranter, etiã ſi talis veritas ſupprimatur, vel talis falſitas ſuggeratur, qua veritate manifeſtata, vel qua falſitate non ſuggeſta, Papa literas illas non concederet, non eſt excommunicatus in d. cap. Ad falſariorum, vt rectè, & ſubtiliter notant Rich. 4. diſtinctio, decima octaua, articulo, duodecimo, quaſtio, tertia. S. Anton. 3. par. tit. 25. cap. 13. Sylueſt. verbo excommunicatione 7. nu. 8. excommunicatione 4. verſ. Et ſecundo. Tabiena, in vero excommunicatione, 5. caſu 5. numero 2. §. Primo, in fine, Caiet. verbo excommunicatione cap. 26. Summa Aſtenſis, par. 2. lib. 7. tit. 2. caſu 24. q. 10. Alphonſus Vivaldus in expoſitione Bullæ cœnæ, nu. 51. & Toletus vbi ſupra, nec etiã ille, qui literis Apoſtolicis ſub nomine alieno impetratis vtitur, vt præſati Doctores tradunt, licet vterque dignus ſit magna pena; Quia quamuis ſic impetrans, aut impetratis vtens falſarius ſit, extendendò falſarij nomen, vt ſumitur in c. Dicenti, 25. q. 2. verè tamen neuter falſarius eſt literarum Domini Papæ, quia literæ tales non ſunt literæ Apoſtolicæ falſæ, ſed veræ, quamuis falſa ſuggeſtione, vnde neuter excommunicatus eſt; Quia excommunicatione que fertur in d. c. Ad falſariorum, ſolum fertur ſuper falſarios, qui literas Apoſtolicas falſas impetrant, aut falſificant, aut literis Apoſtolicis falſis ſciēt vutuntur. Neque enim, vt ibidem ait Rich. oportuit ius condere, quo tales eſſent excommunicati, quia talis fraus a parte aduerſa, vel a iudice contra vtentes illis literis faciliſſe, & certitudinaliter probari, & percipi poteſt, vt verbi gratia, ſi tales literæ fuerint impetratæ ſub nomine Petri Clerici, vel orphani, vel Cruce ſignati, & ſic de alijs, & non ſit ita, faciliſſe, & certitudinaliter poteſt excipi contra vtentē talibus literis, oſtendendo, quod non ſit Clericus, vel orphanus, vel Cruce ſignatus, & ſic de alijs. Vnde ſolum illi excommunicantur, qui impetrant literas Apoſtolicas, falſas, aut eas falſificant poſtquam de manu Pontificis emiſſæ ſunt.

6 Præterea in d. c. Ad falſariorum, apponitur alia pœna; Nam falſificantes literas Apoſtolicas, ſi ſint Clerici, qui per ſe falſificauerint, præter penas prædictas, per iudicem Eccleſiaſticum degradandi ſunt, & iudici ſeculari tradendi ſunt, vt puniantur pœna legali; & eſt caſus valde ſpecialis, vt notat ibi Pañor. num. 3. in quo ſtatim de crimine conuictus quis traditur Curie ſeculari. Regulariter enim, traditur Curie ſeculari, niſi ſit incorrigibilis. Clerici verò per alios, literas Apoſtolicas falſificantes, ſunt officijs, & beneficijs priuandi. Idem dicendum de ijs, qui impetrant, vel vtuntur literis Apoſtolicis falſis.

7 Ex quibus cõſtat differentia inter d. c. Ad falſariorum, & Bullam cœnæ; Primo enim excommunicatione d. c. Ad falſariorum, non erat reſeruata, ex Proceſſu tamen Bullæ excommunicatione incuſa Papæ reſeruatur. Secundo, Excommunicatione Bullæ, ex parte magis lata eſt, & quod ad actiones, & quoad actionum materias; & ex parte magis ſtrieta eſt, quam ſit illa. ca. Ad falſariorum. Eſt enim magis lata quoad actiones, quia caput illud, ſolum comprehendit falſationem; Bulla vero comprehendit, & falſationem & ſignationem; Quoad materias verò, quia ibi ſolum de literis Apoſtolicis, hic verò, & de literis Apoſtolicis, & de ſupplicationibus gratiam, vel iuſtitiam concernentibus

agitur. Eſt tamen Bulla ex parte magis ſtrieta, quia excommunicatione Bullæ cœnæ non comprehendit vtentes literas falſas, aut falſificatis, neque etiã comprehendit factores, vel defenſores falſariorum, qui tamen omnes in d. ca. Ad falſariorum comprehenduntur, ex Alphonſo Vivaldo vbi ſupra, num. 50. qui num. 48. docet, falſificantes literas Apoſtolicas per ſe, vel per alios, in Bullam cœnæ incidere; Ratio eſſe poteſt, quia verè tales ſunt falſarij literarum Apoſtolicarum.

Quoad antiquitatem verò huius excommunicationis contra falſarios, patet eſſe antiquiſſimam, & ſimul cum ipſa Bulla cœnæ natam; Nam in vſu fuit etiã in antiquiſſimis illis Bullis, ſeu Proceſſibus ante tempora Clementis V. vt colligitur ex gloſ. in Clem. 1. in verbo, Generales, de iudijs. Nec vnquam ablata fuit de Bulla, licet aliquæ falſæ ſint mutationes, & extenſiones, & reuocationes circa eam, vt conſtat: nã habetur excommunicatione hac in Bulla Martini V. apud S. Anton. 3. par. tit. 25. cap. 72. & in Bulla Iulij II. apud Caiet. verbo, excommunicatione, cap. 26. & in Bulla Iulij III. apud Martin. Ledefm. 2. 4. q. 26. artic. 1. pag. 356. col. 1. & in Bulla Pauli IV. apud Sorum, 4. diſt. 11. q. 2. art. 3. poſt Concluſ. 5. & in Bulla Gregorij XIII. apud Nauar. in Man. c. 27. n. 62. & in Bulla Clementis Papæ VIII. ſub anno 1598.

Literæ verò Apoſtolicæ dicuntur illæ, quæ nomine Summi Pontificis expediuntur, ſicut Bullæ Plumbeæ, & etiã Breuia Apoſtolica, vt ex Canone conſtat, & tradunt Gomeſius lib. de Breuib. pag. 3. & Nauar. in Man. c. 27. nu. 62. verſ. Tertia.

Supplicationes verò dicuntur literæ, quibus aliquid petitur; & quidem ſi petitur aliquid ex iuſtitia dicitur Supplicatio iuſtitæ; ſi ex gratia, dicitur Supplicatio gratiæ. Et quæ ſignantur per Papam, aliquæ per Vicecancellarium, qui habet poteſtatem ſignandi huiusmodi ſupplicationes. In hoc ergo Canone non continentur quicunque falſarij, ſed ſolum falſarij literarum, & ſupplicationum Apoſtolicarum; vnde optime tradunt Palud. 4. d. 18. q. 3. ar. 2. verſ. Tertius falſans, & Nauar. in Man. c. 27. nu. 62. verſ. Tertia. Alphonſus Vivaldus in expoſitione Bullæ cœnæ, nu. 52. & Toletus vbi ſupra, §. 4. dub. 1. non incurrere hanc excommunicationem, qui falſificaret literas Penitentiariæ, quia non ſunt literæ Apoſtolicæ, nec a Papa expediuntur, ſed a Summo Penitentiario eius commiſſario, viuz vocis oratio conſtituitur, neque etiã qui falſificaret literas cuiuſcuſque Legati etiã a Latere, aut Nuncij Apoſtolicij; neque etiã qui falſificaret literas quarumcuſque Congregationum Cardinalium, quæ plures ſunt in vrbe, vt congregationes Episcoporum, Inquiſitionis, Declarationis Conſilij Tridentini, &c. quia nullæ iſtarum ſunt literæ Apoſtolicæ, neque ſub nomine Summi Pontificis ſcribuntur; & multo magis excommunicationem hanc incurrit, qui alicuius Episcopi literas falſificat. Immo nec aliam excommunicationem Papæ non reſeruata in dict. cap. Ad falſariorum, de crimine falſi incurrit ex Nauar. & Vivaldo vbi ſupra.

10 Notandum etiã eſt nomen falſificationis, ſeu falſarij eſſe quoddam nomen genericum comprehendens ſub ſe non ſolum falſitates iſtas omnes, quæ ſpecialim, & in particulari hic exprimuntur, vt ſunt fabricationes falſæ literarum Apoſtolicarum, & Supplicationum, nec non falſe ſignationes Supplicationum; Sed etiã mutationes quatuor que earundem raſuras, correctiones, cancellationes, & huiusmodi que omnes continebantur in Bullis antiquis ſub ſolo nomine falſificationis. Sub Nomine vero falſariorum comprehenduntur hi omnes; Primo, qui radunt veterem ſcripturam; Secundo, qui aliquid noui ſcribunt in literis prædictis; Tertio, qui ſecant, lauant, radunt, aut conglutinant papyrum ad falſificationem earum; Quarto, qui Bullam plumbeam de veris extrahunt, aut literis falſis illam aſſigunt; Quinto, qui faciunt Bullas plumbeas falſas; Sexto, Artiſtes, ſeu fabri Bullarum, qui illas alicui priuato vendunt, aut vendunt ad faciendas literas falſas; Septimo, qui falſificant annulum Pſicatoris; Octauo denique ceteros illi, qui ſimilia faciunt, aut quorum auctoritate leguntur.

11 *Hinc sequitur solutio illius Dubij, An scilicet in excommunicationem hanc incidat, in literis Apostolicis aliquid modicum mutantes, vel corrigentes? In qua re quicquid olim Hostiensis in Summa, lib. 5. tit. de crimine falsi, §. Quae literae committatur, vers. Sed hodie, docuit, excommunicationem esse excommunicatione lata in Curia (scilicet in Bulla aene) & Papae reservata, qui in literis Domini Papae in magno, aut in modico audeant manum imponere, etiam litteram univiam vel punctum unicum corrigendo (intellige corrigendo errorem in Grammatica, etiam si sensum non mutaret) exceptis officialibus, quibus hoc est commissum quod etiam docuerunt Pan, in c. Ex literis, de fide instru. & Goffred. & Sylvest. in verbo, excommunicatio, 7. nu. 8. excommunicatione 4. vers. corrigentes, & Caiet. in verbo excommunicatio, c. 26. in fine. Quae intelligi debent ex Sylvest. cit. postquam Bullata, vel signata est littera, & stare Bulla, vel littera (quia si quis eam totam cobureret, aut laceraret, non diceretur eam corrigere nec incidere in excommunicationem) Quorum opinioni fauet id, quod in Privilegijs summo Penitentiario concessis erat, hoc est, ut posset absolueret ab excommunicatione, quae ex mutatione incurratur litterae sensu non mutato. Alij tamen Doctores vt Rich. 4. d. 18. ar. 12. q. 4. Summa Astenfis, par. 2. li. 7. tit. 2. casu 24. q. 11. S. Anton. 3. par. tit. 25. c. 16. Summa Angelica, in verbo excommunicatio, 5. casu 3. num. 3. Tabiena verbo, excommunicatio, 5. casu 5. §. Quarto, in fine, & Nau. in Man. c. 27. nu. 62. vers. Sexta citans etiam Ioan. Gerfonem 2. par. Alphab. 32. c. Quidam. Alphonsus Vivaldus in expositione Bullae aene nu. 54. Card. Toletus vbi supra, §. 4. dub. 3. & Sebast. Medices in Summa peccat. capitalit. ut. q. 7. 8. nu. 75. docent, non incidere in hanc excommunicationem, qui sic litteras corrigeret, aut mutaret, ita vt non mutaretur sensus, aut ex invalida fieret valida aut ex valida magis valida redderetur, sensus autem si mutaret sensum, ita vt per mutationem appareat utilior quam erat, aut utilis cum ante non esset, vt verbi gratia, si scriptum ibi fuerat, post triennium minimè valiturus, & pro triennio poneretur quinque annium, sic fieret utilis, quae ante erat inutilis, si iam illud triennium expirasset, aut saltem magis utilis efficitur, si non expirasset; Vnde sic mutans, excommunicationem incurreret. De literis vero, quae per talem mutationem non apparerent viles, vt pote littera citatorum data a ducentis annis, vel trecentis, aliter esset in dicandū, talis enim etiam si tota mutaretur, non posset apparere vtilis propter Bullam, quia in creatione cuiuslibet notii Papae aliquid circa Bullam immutatur, & nomen eius in Bulla ponitur, vnde talis non incurreret hanc excommunicationem, vt Rich. & Astenfis vbi supra exemplificant. Opinio autem Host. tunc vera esse potuit, quia tunc in Bulla Domini erant haec verba; *Excommunicamus eos, qui mutant pontificum, aut litterarum.* &c. nunc autem verba haec maxime in hac Bulla Clementis VIII. ablata sunt, vbi nulla mentio est Mutationis Bullae, aut litterarum Apostolicarum, aut Supplicationum; Vnde merito, tunc dabatur illa facultas summo Penitentiario, quae tamen Clausula modo non apponitur. Sed praeterea patet quamcumque mutationem, aut rasuram non inducere hanc censuram: quia in cap. Ex conscientia, de crimine falsi, habetur, rasuram aliquam in loco non suspecto, non haberi pro falsa scriptura.*

12 *Addo etiam, quod si scriptor in scribendis amplioribus literis mutasset in ipsis literis sensum qui continebatur in Minuta illa, quae offerebatur Papae, & ille, in cuius fauore factae sunt, certus de veritate Minuta, mutaret litteras illas ampliores, & corrigeret iuxta verum sensum in Minutis contentum, non incurreret in hanc censuram; Ratio est, quia hic verè non est falsarius, sed potius restitutor veri sensus, & mentis Pontificis; Et quamvis hoc communiter fieri non debeat propria auctoritate a quocumque, sed curandum sit corrigi per officiales Curiae ad hoc deputatos, nihilominus tamen fortassis aliquando sine peccato id fieri poterit, maxime, quando non datur facultas recursum ad officiales Curiae quibus hoc ex officio committitur. In qua tamen re cauti vniuersusque esse debet, ne id*

faciat absque Doctorum & prudentum consilio & potius ad officiales Curiae recurrat, quam id propria auctoritate faciat.

A D D I T I O.

* Adde. Et hanc censuram latam contra falsificantes literis Apostolicis incurrere videntur quacumque falsificantes, etiam si postea illis non videntur, secundum omnes: atque, etiam si postea mutato animo, atque erroris penitentes, conentur in pristinum statum illas restituere: et simili de his, quae superius annotauimus circa surripientes bona naufragantium, & postea mutato animo illa dominis suis restituentes.

De deferentibus arma, & alia vsui bellico idonea ad infideles. Cap. XI.

S Y M M A R I V M.

- 1 *Deferentes arma, & alia vsui bellico idonea ad infideles, et hereticos, & in damnum Catholicae Religionis, & certiores illos facientes de rebus ad Rempublici Christianam pertinentibus, & cet. Bullam aene incurrunr.*
- 2 *Excommunicationis septima Bullae aene ferenda quae materia, quisque scopus & finis sit.*
- 3 *Excommunicatio septima Bullae aene, quid in se contineat.*
- 4 *Prohibitio delationis armorum ad infideles in Bulla aene a prima eius institutione habetur.*
- 5 *Arma, & alia huiusmodi ad infideles deferre, in damnum verè fidei, iure diuino prohibetur.*
- 6 *Iure civili, & Caesareo arma bellica ad infideles deferre prohibitum est.*
- 7 *Iure Canonico tantum est, ne quis res bellicas ad infideles in damnum Religionis Catholicae deferat.*
- 8 *Cap. [Ita quorundam,] de Iudaeis. quor genera personarum excommunicentur.*
- 9 *Cap. [Quod olim,] de Iudaeis, quinam excommunicentur.*
- 10 *Cap. [Ad liberandum] de Iudaeis, quinam excommunicati sint.*
- 11 *Extravaug. [Multa mentis] de Iudaeis, quid statutum sit.*
- 12 *Bulla aene Domini qualiter a Constitutionibus summorum Pontificum, deferentes arma ad infideles excommunicantibus, differat.*
- 13 *Christiani omnes, & soli arma ad infideles deferentes, aut transmittentes, in Bulla aene excommunicantur.*
- 14 *[Sarracenorum, & Turcarum] Nomine quinam intelligantur.*
- 15 *Iudaei quamuis nec Sarraceni, nec Turcae sint, illi tamen maiores inimici nominis Christiani sunt.*
- 16 *Nomine [Heticorum] quam comprehendantur.*
- 17 *[Deferentes,] seu [transmittentes] quinam censeri debeant, vt in Bullam aene incidant.*
- 18 *Arma bellica tradens Sarracenis, ad id vt contra voluntatem suam coactus, in Bullam aene non incidit.*
- 19 *Arma prohibita ex vna terra Sarracenorum, vel infidelium, aut hereticorum, ad aliam terram eorundem deferens, excommunicationem incurrat.*
- 20 *Sarracenos, aut Turcas cum armis ipsorum de vna terra*

- ra eorum, ad aliam terram eorundem portans, non eſt excommunicatus.
- 21 *Arma prohibita ſcienter deferens ad infideles, ſed pœnitentia poſtea ductus, ea illis non tradens, in Bullam cœnæ non incidit.*
- 22 *Legationem agens apud Principem infidelem, eique pugionem, aut arcum donans, an, & quando excommunicationem incurrat.*
- 23 *Arma bellica donans infidelibus, a ſiſibus Chriſtianorū longe remotis, an, & quando excommunicatus cenſetur.*
- 24 *Deferens arma ad loca fidelium, & vi tempeſtatis ad infidelium loca delatus in Bullam cœnæ non incidit.*
- 25 *Arma prohibita deferri ſeu tranſmitti mandans, an excommunicationem Bullæ cœnæ incurrat.*
- 26 *Vendens arma prohibita infidelibus, abſque eo, quod hæc illis deferat, aut tranſmittat, an excommunicatus cenſetur.*
- 27 *Nomine [Equorum] quidnam intelligatur.*
- 28 *[Armorum] nomine veniunt nō ſolum offenſiva, ſed etiam deſenſiva, ex quacunque materia ſint.*
- 29 *[Ferri] nomine quid intelligatur.*
- 30 *Nomine [Bellici instrumenti], quid ſignificetur.*
- 31 *[Lignaminum] nomine quid intelligatur.*
- 32 *[Funium] nomine quid denotetur.*
- 33 *Arma prohibita ad infideles deferentes, ut alios infideles impugnent, an excommunicati ſint.*
- 34 *Arma prohibita ad infideles deferentes an, & quando ab excommunicatione excuſentur.*
- 35 *Nomine [ſtatus Reipubl. Chriſtiane] quid intelligatur.*
- 36 *Privilegia omnia, quibus conſeſſum olim fuit, arma bellica, & ſimilia infidelibus deferre, per Bullam cœnæ reuocantur.*

EXcommunicatio ſeptima ſectur in hæc verba: *Item excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui ad Sarracenos, Turcas, & alios Chriſtiani nominis inimicos, vel hæreticos, per noſtras ſive huius ſanctæ Sedis ſententia expreſſe uel nominatim declaratos, deferunt, ſeu tranſmittunt equos, arma, ferrum, ſilum ferri, ſtannum, chalibem, omniaque alia metallorum genera, atque bellica instrumenta, lignamina, canapē, funes, tam ex ipſo canape, quā alia quacunque materia, & ipſam materiam, aliāque huiusmodi, quibus Chriſtianos, & Catholicos impugnant, necnon illos, qui per ſe vel alios de rebus ſtatum Chriſtiane Reipubl. concernentibus, in Chriſtianorum perniciem, & damnum, ipſos Turcas, & Chriſtiane religionis, inimicos necnon hæreticos in damnum, Catholice Religionis certiores faciunt, illiſque ad auxilium, conſilium, uel fauorem quomodolibet præſtant. Non obſtantibus quibuſcunque privilegijs quibuſuis perſonis, Principibus, Rebus publicis, per nos, et ſedem prædictam hætenus conſeſſis; de huiusmodi prohibitione expreſſam mentionē non faciētibz.*

- 2 *Canonis huius materia eſt ſacrilegium contra Chriſtianum principatum commiſſum ex Caiet. in verb. excommunicatione cap. 20. Scopus autem ſinis, & intentio eam ferrendi, ut ex Nau. in cita quorundam Notab. r. nu. 10. & 14. verſ. Sexto, colligi poteſt, eſt, ne quis inimicos Crucis Chriſti contra Chriſtianum principatum, aut hæreticos contra catholicos iuuet, nec exinde potentia infidelium, aut hæreticorum, contra Chriſtianos, & Catholicos creſcat.*
- 3 *Duo autem præcipue in hoc Canone continentur, vnum eſt, excommunicantur ſex genera perſonarum, Pri-*

mo deferentes ſeu tranſmittentes ad Sarracenos, Turcas, & alios Chriſtiani nominis inimicos, vnam vel plures res hic deferri, ſeu tranſmitti prohibitus; Res autem hic prohibita ſunt, primo, equi; Secundo, arma; Tertio, ferrum; Quarto, ſilum ferri; Quinto, ſtannum; Sexto, chilibem; Septimo, omnia genera metallorum; Octavo instrumenta bellica; Nono, lignamina; Decimo, Canapē; Undecimo, funes ex canapē, & ex quacunque alia materia; Duodecimo, ipſa materia funium; & Decimo tertio, omnia bellica huiusmodi, quibus Chriſtiani impugnantur. Secundo excommunicantur deferentes ſeu tranſmittentes vnam vel plures ex prædictis rebus ad hæreticos expreſſe nominatim a ſede Apoſtolica declaratos, quibus catholicos impugnantur. Tertio excommunicantur facientes prædictos certiores de rebus concernentibus ſtatum Chriſtiane Reipubl. in damnum Chriſtianorum, & religionis Catholicæ, ſive hoc faciāt per ſe, ſive per alios. Quarto excommunicantur dantes auxilium; Quinto, dantes conſilium; Sexto, dantes fauorem quomodolibet infidelibus, & hæreticis ad damnum prædictum Chriſtianorum, & Catholicorum. *Aliterum eſt*, Annullantur & reuocantur privilegia conſeſſa quibuſcunque Principibus, Rebus publicis, aut alijs perſonis ſuper delatione prohibitorum a ſede Apoſtolica conſeſſa.

4 *Quoad prohibitionem autem delationis huiusmodi rerum, quibus hoſtes, & inimici Chriſtianorum, & Catholicorum illos impugnat, & infeſtare poſſunt, præterquam quod in Bulla cœnæ, a prima eius inſtitutione hoc prohibitum eſt, ut patet ex gloſ. in Clem. 1. in verbo Generales, de iudicijs, & Bulla Martini V. apud S. Anton. par. 3. tit. 23. c. 2. & alijs omnibus Bullis Pontificum modernorum, etiam triplici iure id prohibitum eſſe cenſetur, ut optime docet Nauar. in cita quorundam, Notab. r. num. 8. de Iudeis.*

5 *Primo iure Diuino ſaltem Naturali, ſaltem quoad tenpus, & locum, iuxta quartum Decalogi præceptum, de honore parentum, quorum nomine etiam continetur patria. Sicut enim ius Diuinum Naturale ſecundum tempus, & locum præcipit pugnare pro parentibus, pro patria, pro religione, ita etiam conſequenter prohibet ea impugnare, ſ. veluti, iuncta gloſ. ff. de iuſtit. & iure, & DD. ibi; imo nonnunquam pro religione, & patria, etiam contra patrem, & parentes pugnandum eſt, l. Minime, ff. de relig. & ſump. ſun. Deinde etiam hoc ipſum in quinto Decalogi præcepto, *De non occidendo*, prohibetur; Sicut enim ibi prohibitum eſt per ſe vel per alios occidere, ita etiam multo magis prohibitum eſt per inimicos occidere; cum igitur Sarraceni, & Turcæ, necnon hæretici religionis Chriſtiane & Catholicæ inimici ſint, & bellum iniuſtū ex hoc parte contra Chriſtianos, & Catholicos gerunt conſequentes eſt ut contra hoc præceptum diuinum agant, qui eos in bello, aut alio modo ad iniuſtū occidendum Chriſtianos, & Catholicos iuuant.*

6 *Secundo, iure civili, & Cæſareo de non deferendis rebus prædictis ad infideles cautum eſt, ut conſtat, l. 1. c. que res export. non deb. vbi prohibitum eſt, ne quis vinum, oleum, & omnia alia lignamina ad eos deferat, & l. ceterum, ff. de publi. prohibetur ferrum eis accendendum deferre & l. ſin. C. de pœnis, & l. 2. C. que res export. non deb. omnia ad apparatus bellicum pertinentia vetantur, & in-bentur capite puniti, & bonis priuari, qui talia barbaris deferunt.*

7 *Tertio in iure Canonico ſunt multæ Summorum Pontificum Conſtitutiones, & præcipue quatuor, quæ huic excommunicationi Bullæ cœnæ conformes ſunt. Quarum*

8 *Prima eſt Alexandri Papæ III. in cap. ita quorundam de Iudeis, vbi excommunicantur tria genera perſonarum, Primo, deferentes arma, ferrum, & lignamina galearum Sarracenis. Secundo, ſubmiſtrantes neceſſaria ad impugnandos Chriſtianos. Tertio, Regimen, & curam gubernationis in galeis, & piraticis Sarracenorū nauibus exercentes. Quæ tria circa Sarracenos, & Mahometanos intelliguntur.*

9 *Secunda est Clementis Papae III. in c. Quod olim, de Iudais, ubi excoicantur oēs illi, qui tempore Belli cū Sarracenis commercium aliquod habent, aut per se, vel per alios subsidia, vel consilia impediunt illis tempore belli inter illos, & fideles.*

10 *Tertia est Innocentij Papae III. in cap. ad liberandum, de Iudais, ubi excommunicat omnes illos, quos Alexander III. ubi supra excommunicauit, & insuper excommunicat eos, qui vendunt eis galeas, aut naues, & qui machinis, aut, quibuslibet alijs aliquid eis impendant cōsiliū, vel auxilium, in dispendium terræ sanctæ; & addit pœna imponenda tempore absolutionis, scilicet vt tales excommunicati non ab soluantur ab excommunicatione, nisi id totum, quod ex commercio damnato perceperint, & tantumdem de suo in subsidium terræ Sanctæ transmiserint; si tamen absoluantur non facta satis factione, tenet absolutio, ex Aegid. Ioann. Andr. & Petr. de Anchar. quos refert, ac sequitur S. Anton. 3. par. tit. 25. cap. 30. Et hec excommunicationes non sunt reseruate.*

11 *Quarta est Clementis Papae V. in Extrat. Multa mentis, de Iudais, ubi renouat Extratag. Nicolai Papae IV. incip. Olim tam in generalibus, & statuit, vt nullus arma, equos, ferrum, signamina, vt etualia, & alia quæcunque mercimonia in Alexandriam, vel alia loca Sarracenorum terræ Aegypti deferre, mittere, vel portare, seu de portibus eorum, vt eisdem deferantur, extra herem, vel extra hinc per mittere, aut eis alius auxiliū, vel fauorem prestare quoquomodo presumat, & contrafaciens excommunicationem Papæ reseruatam incurrit, præter alias pœnas illic appostas.*

12 *Hinc colligi potest differentia inter has Constitutiones, & Bullam cenæ: Nam multi excommunicantur in his Constitutionibus, qui non excommunicantur in Bulla cenæ; His enim Constitutionibus excommunicantur, qui victualia ministrant Sarracenis tempore Belli, non autem in Bulla cenæ iuxta ea, quæ tradit Nau. in cita quorundam, Notab. 10. num. 13. & 34. & 37. de Iudais, post Caiet. in verbo excommunicatio, cap. 20. Item in illis excommunicantur exercentes mercimonia tempore Belli cum Sarracenis, & etiam deferentes mercimonia in Alexandriam, & alia loca Soldano subiecta, etiam tempore pacis, qui tamen in Bulla cenæ non excommunicantur. Vnde quoad hæc Constitutiones illæ Bullam cenæ extendunt; Econtra vero Bulla cenæ excedit illas in multis; Primo, quia in Bulla cenæ comprehenduntur non solum qui deferunt arma ad Sarracenos, & Turcas, sed etiam deferentes ea ad Indæos, & Paganos, ex Nauar. in cap. ita quorundam, Notab. 4. numero 17. & numero 26. de Iudais, quia isti etiam sunt inimici nominis Christi; immo etiam & deferentes ea ad hereticos a Sede Apostolica expressè, vel nominatim declaratos, vt patet ex Bulla Clementis VIII. sub anno 1592. & 1598. & alijs annis intermedijs, quæ tamen Clausula, quia non fuit apposta in Bulla Gregorij XIII. sub anno 1584. Nauar. in cap. ita quorundam, Notab. 4. numero decimonono, & numero vigesimo, de Iudais, & in Manual. cap. 27. numero 63. versic. Sexta. Bullam cenæ Gregorij XIII. explicans docuit deferentes ista hereticis, non incurere excommunicationem Bullæ cenæ: in illis vero Constitutionibus solum comprehenduntur deferentes eas ad Sarracenos ex Nauar. in d. cap. ita quorundam, Notab. 4. numero primo, de Iudais. Secundo in Bulla cenæ comprehenduntur qui certiores faciunt infideles, aut hereticos de rebus pertinentibus ad statum Christianorum, & Catholicorum, in eorum damnum, & perniciem, qui tamen in illis Constitutionibus non excommunicantur. Tercio in Bulla cenæ prohibetur, ne vlla ratione prædicta arma ad huiusmodi infideles, aut hereticos deferantur, cum tamen olim ad nonnullos infideles, & Sarracenos licebat tempore pacis deferre illa, saltem ante Constitutionem Clementis V.*

Hinc in vniuersum expositis, singulæ dictiones huius Canonis explicandæ sunt:

13 *Primo igitur sub nomine illo excommunicamus omnes illos qui deferunt, aut transmittunt, omnes Christiani, & soli Christiani intelliguntur, huius enim pœnæ excommunicationis solus Christianus capax est, cap. omnis Christiani*

11. quæst. 3. & cap. Romana, §. in vniuersitatem, ubi Domin. communiter receptus id annotauit, de sentent. excommunicat. lib. 6. Immo Christianus iuuas Sarracenum in bello contra Christianos, plus peccat quàm Sarracenus ipse, quia qualitas Christianismi delictum eius plurimum aggrauat, efficit enim, vt pugnare dicatur contra caput suum, quod est Christus. Ephel. 1. S. Thom. par. 3. quæstio. 8. artic. 1. & contra suam matrem, quæ est Ecclesia, & contra fratres membra eiusdem corporis, cuius est ipse, 1. Corinth. 12. Vnde, quatenus infideles subiecti Catholicis, & fidelibus, qui hæc prohibita deferant, puniri possunt pœnis inductis in l. 2. C. quæ res expor. non deb. & alijs pœnis iuxta ea quæ tradunt Caldein, in consil. 2. de Iudais. Felin. in cap. 1. limitat. 5. de Constitut. & in cap. Iudei, 2. de Iudeis; huius tamen Canonis censuram non incurrun; ex Nauar. in cita quorundam, Notab. 8. nu. 8. de Iudais.

14 *Secundo Nomine Sarracenorum, & Turcarum intelliguntur Mahometicæ perfidiæ sectatores omnes, & soli Christianæ Ecclesiæ res occupant, vel impugnant, actu, aut habitu; & fautores eorum, quatenus tales sunt, hoc est, quatenus Christianismum simul cum illis oppugnant. Vnde non solum Sarraceni, qui Syriam incolant, sed etiam Aegyptum, Libyam, Mauritaniam, & residuum maris nostri tactum vsque ad Oceanum in Africa occupant, item Aethiopia, Arabiam, & Mesopotamiam in Asia, Greciamque, & alia multa, quæ Christianorum erant in Europa tenent, hoc nomine comprehenduntur, vt iam ostendit Nau. in cap. ita quorundam, Notab. 4. num. 7. de Iudais.*

15 *Tertio per alios Christiani nominis inimicos intelliguntur primo Iudæi, qui licet nec Sarraceni sint, nec Turcæ; sunt tamen inimici nominis Christi, & adeo quidem, vt si pro voluntate nocendi nobis esset eis potentia, multo grauius quam illi nomen illud infestarent. Secundo intelliguntur Paganus illi, qui non sunt Mahometicæ sectæ, sed tamen Christianos odio habent, eo quod sunt Christiani, constat enim tales Paganos Christiani nominis inimicos esse; & proinde sub prædicta Clausula Bullæ cenæ Domini comprehenduntur, ex Nau. cit. Notab. 4. num. 17. & 22.*

16 *Quarto, Nomine Hereticorum intelliguntur illi solum, qui expresse, & nominatim a Sede Apostolica declarantur; quamuis enim isti Christiani nominis inimici non sunt cum Christi nomen profiteantur, inimici tamen sunt Religionis Catholicæ, & Ecclesiæ Catholicæ Romanæ, quam ipsi maxime detestantur, & eorum infidelitas, peior est, quam Sarracenorum, & plus peccant, quàm Sarraceni, & alij Paganus, ex S. Thom. 2. 2. quæst. 10. articulo. 6. ideoque merito apposti sunt in Bulla cenæ tum a Sixto V. sub annis 1586. & 1587. tum a Clemente Papa VIII. quamuis in illa Gregorij XIII. sub anno 1584. non fuerint comprehensi. Quæ causa est, quo Nauar. in Manual. capit. 27. num. 63. versic. Sexta, & Cardinal. Tolletus in explicatione Bullæ cenæ, §. 5. dub. 4. contrarium doceant. Immo etiam comprehenduntur illi, qui semel Christi fidem susceperant in baptismo, & postea Christianismum deferentes, Athei, & Apostate fiunt, iuxta ea quæ tradit Nau. in cita quorundam, Notab. 4. num. 11. de Iudais.*

17 *Quinto, Deferentes, seu transmittentes intelliguntur illi, qui exequue deferunt, & transmittunt. Item sub deferentibus continentur, qui quoquo modo dant arma, & alia prohibita instrumenta prædictis personis, ex Nauar. in cap. ita quorundam, Notab. 8. numer. 22. versic. Nono, de Iudais. Vnde infert Christianos medicos, chirurgos, legatos, & alios, qui sufficienti ad id facultate muniti aduent Sarracenorum Principes suis armis ornatū, & postea vel rogati, vel aliquo munere donati ab eis, ob gratitudinem ea in eis donant, excommunicatos esse, nisi rei paruitas, & temporis, loci, vel personarum circumstantia eos a peccato mortali excusaret.*

Item deferentes censentur, qui permutant arma pro armis, & res prohibitas rebus, quando talis permutatio

vergi detrimentum Chriſtianorum, & Catholicorum, quod contingit, quādo ex parte Chriſtianorum, & Catholicorum dantur meliora, & utiliora, pro peioribus, vel inutilibus ab infidelibus, & hæreticis accipiendis, unde ſi contra fieret, non incurreretur hæc cenſura. Unde Chriſtiani inhabitantes terras Sarracenorum, & inde equos indomitos, aut inualidos, aut macros agentes, eoſque poſtea iā diſciplinatos, aut pingues & robuitos cum Sarracenis permutantes, pro alijs indiſciplinatis & inualidis, cenſuram hanc incurunt, quia mutant pro deterioribus, & inutilibus, unde augetur potentia Sarracenorum, & hæreticorū. Nec eos excuſat, quod prius equos illos ex terris Sarracenorum eduſerāt, quia poſtea eos in terris Chriſtianorum aptiores ad bellum reddiderunt, & ſenſus huius Canonis non patitur, vt res prohibita, etiam ſi de terris infidelium ad terras Chriſtianorum delata ſit, ad infideles iterum deferatur, aut cum peiori permutetur, cum hac ratione potentiores efficiantur infideles ad bellum contra Chriſtianos gerendum, ex Naua. in d. cita quorundam, Notab. 4. num. 23. verſ. Decimo quarto, de Iudæis. Econtra vero ſi quis Chriſtianus equum indiſciplinatum pro diſciplinato neque aliqua ex parte ſuo peiori cum Sarraceno permutaret, aut arma parum apta, pro armis Turcæ aptiſſimis etiam ſoluta Turcæ pecunia pro maiori valore iuſta commutaret, cenſuram hanc non incurreret, quia hoc non tam eſſet deferre, quam arma Turciſtollere, ex Nau. vbi ſupra Notab. 8. nu. 23. verſ. Decimo.

Item deferentes ſunt, & in hunc Canonem incidunt, etiam adiuuantes & cooperantes ad deferendū, vel transmittendum hic prohibita infidelibus, aut hæreticis; tales enim deferentes ſunt, & conſequenter nauæ in nauas ad agendum naues, in quibus hic prohibita ad eos deferuntur, in hanc cenſuram incidunt, niſi ignorantia eos excuſet; & hoc procedit, quāſi non eſſet alia nauis, in qua nauæ ille mercedem lucrarentur, ex Nau. vbi ſupra, Notab. 8. num. 24. verſ. vndecimo.

Sic etiam deferentes cenſentur, & incurant excommunicationem, qui deferunt arma ad ſui deſenſionem tantum, & deinde occasione pecuniæ vendunt ea Sarracenis ex Sylueſt. verbo, excommunicatione, 7. num. 64. excommunicatione 21. verſ. Nono dubitatur. Angelica, verbo, excommunicatione, 5. caſu 21. num. 6. & Nauar. in capit. ita quorundam, Notab. 8. num. 21. verſ. Octauo, de Iudæis; quia hic habet locum ratio huius Canonis, cum non ſit prohibita delatio, niſi gratia venditionis, aut donationis, vel cuiuſcunq; traditionis: unde Angelica vbi ſupra, ait quod etiam ſi ſtatim vendita recuperarent, nihilominus ligarentur, & idem de recuperante delata, aut permutata ex Nauar. cit. num. 29. verſ. Decimo quinto, quia hoc caſu delictum ob penitentiam non deſinit eſſe perfectum, argum. cap. 1. de præſumpt. & Alphonſo Viualdo in expoſitione Bullæ cenæ, num. 64. Sic, qui aliqua hic prohibita in ſui ſuarumque nauium ornamentum, vel tutamentū deferunt, & poſtea illa, vel eorum aliqua vendunt, vel donant excommunicantur, ex Nauar. vbi ſupra, quia tales prohibita deferunt Sarracenis.

Item, qui portant prohibita, & vnā partem vendunt, & aliam non, incurunt excommunicationem ex Sylueſt. vbi ſupra.

Item transfuga, qui cum ſuis armis ex exercitu Chriſtianorum ad Sarracenicum tranſit, incidit in hunc Canonem.

Item qui Sarracenis ſpeculam, arcem, vel oppidum munitionum armis tradit, vel traditionem conſulit, vel promouet, aut iuuat, excommunicatus eſt, niſi mortis, aut captiuitatis metus, vel cruciatus aſſoris ad iuſtus eum excuſet, ex Naua. in cita quorundam, Notab. 8. nu. 33. & 34. de Iudæis.

18. Non tamen deferentes cenſentur, Primò, qui fame, vel vi adacti contra voluntatem ſuam, ne perirent; huiusmodi prohibita tradunt Sarracenis, ſic Tabiena, verbo, excommunicatione 6. numero 12. verſ. vndecimo, & Nauar. in capit. ita quorundam, Notab. 8. nu. 26. verſ. Decimo tertio quia tales non peccant præferendo legem naturæ de ſe conſeruando legi humanæ de non deferendo arma Sar-

racenis, quatenus humana eſt; immo neque quatenus Lex hæc humana conſentit cum lege Naturæ de non oppugnando patriam, aut defendendo arma, quibus patria oppugnari poſſit; cum, quia Lex de ſe conſeruando, immo diſtinctior, & propinquior eſt principijs naturæ, quam ſi illa de non tradendo arma quibus patria impugnari poterit; quia licet tales peccarent mortaliter, (qui tamen in hoc caſu non peccant) tamen pia mater Eccleſia, non videtur eos in hoc caſu excommunicare, arg. c. ſi verò, 1. de ſent. excomm.

19. *Nec ſecundo*, qui ex vna terra Sarracenorum, vel infidelium, aut hæreticorum huiusmodi prohibita deferunt ad aliam terram eorundem Sarracenorum, ſic Summa Angelica, verbo, excommunicatione, 5. caſu 21. num. 11. Sylueſt. verbo, excommunicatione 7. nu. 64. excommunicatione 21. verſ. Nono dubitatur in fine. Tabiena, verbo, excommunicatione 6. num. 8. §. ſeptimo. Alphonſus Viualdus in expoſitione, Bullæ cenæ, nu. 66. Card. Toletus in explicatione, Bullæ cenæ, §. 5. c. 2. & dicunt Gregorium IX. in Extrau. Poſtulaſtis. hoc ita declarare: Hoc tamen eorum dictum limitat Nauar. in capit. ita quorundam, Notab. 8. nu. 27. verſ. Decimo quarto, de Iudæis, vt procedat ſolū quando talis translatio ita ſit adueſus alios infideles, vel in tales fines alios, quod per eam translatiōnem Sarraceni illi non ſiant potentiores, & munitiores contra Chriſtianos; alioquin ſecus, vt ſi deportarent arma ex vna ciuitate, quæ neque Chriſtianis impugnat, neque ab eis impetitur bello, ad aliam, quæ vel impetit Chriſtianos, vel ab eis impetitur, tunc enim, licet non tanquam deferentes hic prohibita, ſat ſilitem tanquam auxilium ferentes eam incurunt.

20. *Nec tertio* eam incurunt, qui portant ipſos Sarracenos cum armis ſuis vtputa de Alexandria in Conſtantinopolim, ſic Angel. Sylueſt. & Tabiena, locis proximè allatis; quod etiam dictum eorum Nau. cit. in Notab. 8. nu. 28. limitat vt ſupra.

21. *Nec quarto*, deferentes dicuntur, qui arma ſcienter etiam detulerunt ad infideles, ſed penitentia poſtea ducti ea illis non tradiderunt, immo repertarunt, ex Angelica, verbo, excommunicatione, 5. caſu 21. nu. 6. Tabiena, verbo, excomm. 6. §. Decimo. Sylueſt. verbo, excommunicatione 7. num. 64. excommunicatione 21. verſ. Nono dubitatur in fine, & Nauar. in capit. ita quorundam, Notab. 8. nu. 29. verſ. Decimo quinto. Quia verba cum effectu ſunt accipienda.

22. *Nec quinto* incurrit hanc cenſuram, qui legationem agens apud Principem infidelem, ob negotia bene tranſacta, donat ei vnū pugionem vel arcum, aut aliud id genus aliquod armorum, niſi forte id probabiliter preſumeretur futurum in cauſa, vt alia id genus arma vel ſibi fabricarentur, vel aliunde quærentur, quibus Chriſtiani impugnantur, excuſat enim paruitas rei, cum exinde ſequi non ſoleat augmentum potentie infidelium, aut damnum Chriſtianorum. ſic Nau. in cita quorundam, Notab. 8. nu. 31. verſ. Decimo ſeptimo, de Iudæis, & Alphonſus Viualdus vbi ſupra, nu. 61.

23. *Nec ſexto* incurrit Bullam cenæ, qui in ſinib. Æthiopiæ, aut alterius regionis a bellis Chriſtianorū longè remotis daret ferrū parue quãtitatis infideli, vt inde clauos fingi faceret ad ſtruendā domū quam cepra habuit, dummodo habita ratione loci, temporis & perſonæ, probabiliter credat infidelem illum non vſurum ferro illo ad arma fabricanda, ſed ad formandos ex eo clauos domus perficiende necelarios.

A D D I T I O.

* Adde. Hanc ſententiam communiter admittunt omnes, quāuis Vgolinus hic ei aduerſetur. Quæ tamen communis opinio declaratur non procedere in caſu, quo quis ſi arma infidelibus tradidiſſet, licet poſtea ad cor rediens eorundem redemiſſet, atque ad noſtros tetuliſſet: tunc enim delictum non deſineret eſſe conſumatum ob penitentiam inde ſubſecutam.

cessatio ex Nauar. in cap. ita quorundam, Notab. 10. nu. 29. vers. Ex quibus, de Iudæis. Quamuis etiam Christiani ab huiusmodi cauere debeant ob periculum, quod exinde sequi possent.

24 *Nec septimo* excommunicatione incurrit fidelis, qui cum triticis, vel nauis, lignis, aut armis plena soluit. Genoua, ut in Hispanias transfretate possit, & vi verorum aduersorum delatus fuerit Alexandria, ubique nauis, armis, & ligni spoliatus sit; ex Nauar. in c. ita quorundam, Notab. 10. num. 27. vers. vndecimo, de Iudæis. His positis, quedam emergunt dubia.

25 *Dubium Primum est.* An qui mandant deferri seu transmitti prohibita in hoc Canone, dicantur deferentes seu transmittentes, ita, vt incurrant excommunicationem Bullæ cœnæ? Hoc dubium est generale, an quando aliqua actio prohibetur sub censura excommunicationis, incurrat illam non solum qui facit, sed etiam qui mandat. In qua re Panor. in c. Mulieres, num. 5. 9. 10. 12. & 13. de sent. excom. & Syluest. verbo, excommunicatio, 7. num. 24. excommunicatione 11. vers. Secundo, & clarius verbo, excommunicatio, 10. nu. 5. quæst. 4. vers. primum, & in verb. Mandatum, quæstio. 4. partem affirmatiuam defendunt; vnde, secundum eos, quotiescunque fulminatur excommunicatio contra facientes, incidit etiam mandantes, & fauet d. capit. Mulieres, vbi habetur, eum verè committere, cuius auctoritate, vel mandato delictum committi probatur.

Contrarium tamen tenent Tabiena, verbo, excommunicatio, 5. casu 49. nu. 6. §. Quinto, Caiet. verbo, excommunicatio, in princ. Martin. Ledesm. 2. 4. q. 26. artic. 1. in princ. & Nauar. in Manual. cap. 2. 1. num. 51. vers. Tertio, & ita dicendum est iuxta ea quæ dicta sunt cap. 2. tum, quia excommunicatio secundum omnes non debet extendi de vno casu ad alium, iuxta ea quæ tradit gloss. in Clem. 1. in verbo, eos qui de consanguin. eo quod pœnæ potius restringenda sint quam amplianda, cap. pœnæ, de pœnit. d. 1. & cap. odia, & cap. in pœnis, de reg. iur. lib. 6. mandans autem, non est verè faciens, cum mandatum præcedat factum. Tum, quia si sub ipso verbo exequutio intelligitur mandantes, non ponerentur interdum, interdum nō, cum tamen in hac Bulla aliquando ponantur mandantes, vt patet in excommunicatione vndecima, & Decimatertia, aliquando autem non ponuntur, vt in præsentis Canonis; & in alijs multis, vnde signum est, eos non comprehendit. Tum, quia aliud est facere quantum ad rationem peccati sicut enim qui mandat, facere dicitur, vt notat Bart. in l. sed si vnus ff. de iniur. quem refert Pan. vbi supra, num. 1. 1. quia mandans peccat mortaliter, immo etiam non solum qui mandat, sed etiam qui consentit, & qui dat fauorem, aut consilium; aliud verò est facere respectu pœnæ Ecclesiasticæ, sic enim non incurrit, nisi qui verè facit ipsum opus; At qui mandat, non facit proprie, vt ipsemet Panor. in d. cap. Mulieres, nu. 10. de sent. excom. fatetur; alioquin omnes consentientes incurrerent, excommunicationem, quamuis non exprimentur, & consentientes homicidio, cum hoc modo faciant, essent irregulares, quod tamen nō solum absurdum est, sed etiam intolerabile. Et ad cap. Mulieres, respondet Nauar. vbi supra, non inde colligi opinionem Panor. in d. cap. Mulieres, scilicet, quod mandans percuti Clericum vere percutiat illum: sed textus solum ait, committere delictum, quia mandare illud est verum delictum, vt notauit Bart. in d. l. sed si vnus §. 1. de iniur. Deinde responderi potest, quod sicut Papa excommunicare potuit, & percutientem Clericum, & mandantem percuti, ita etiam declarare potuit non solum percutientem, sed etiam mandantem excommunicari, maxime, cum ex consuetudine, & ex alijs iuribus colligatur caput illud, *Si quis suadente*, 17. q. 4. loquens de injiciente manus in Clericum, extendi ad mandantem, consulentem, & iuuantem, vt ex c. Mulieres, & cap. Quarta, de sent. excom. & cap. sicut dignum, de homicid. quod tamen Papa hæctenus in hoc casu non declarauit, nec id ex alijs iuribus aut consuetudine Ecclesiæ colligitur: vnde & hanc opinionem amplexus est Cardin. Toletus in explicatione Bullæ Cœnæ, §. 5. dub. 3.

26 *Dubium secundum est.* An qui non deferunt, aut transmittunt, sed vendunt, sint excommunicati; sicut qui in terris Christianorum uenderet equos, ferrum, & reliqua prohibita Sarracenis, & alijs infidelibus. excommunicationem hanc incurrerent? *Respondeo*, non excommunicari, sic Caiet. in verbo, excommunicatio, cap. 20. in fine. Nauar. in cap. ita quorundam, Notab. 4. num. 14. vers. octauo, & Notab. 10. nu. 41. vers. Decimosextimo, de Iudæis, & Card. Toletus in explicatione Bullæ Cœnæ, §. 5. dub. 1. Ratio est: quia in lege pœnali verba sunt præcise, & stricte accipienda, & non debet fieri ampliatio & extensio, maxime quando non solum Christiani hæc vendunt in terris Christianorum, sed etiam illis infidelibus vendunt, qui in terris Christianorum sub potestate Regum, aut Principum degunt, etiam si tales communiter prohibiti sint habere eiusmodi arma, & alia ad apparatus bellicum pertinentia; & quia in eis cessat ratio principalis huius prohibitionis, ergo & ipsa prohibitio, la digere, §. Quamuis ff. de iure patron. & c. suggestum, & c. meminimus, de appellat.

27 *Sexto* Quoad Res in particulari deferri, aut transmitti prohibitas in hoc Canone,

Primo nomine Equorum intelliguntur omnes equi, siue sint apti ad præliandum, siue nō, etiam si debiles sint, claudi, & morbofi, quia est verbum generale, ex Nau. in Manual. cap. 27. nu. 63. ver. Tertia, & Sebastiano, Medice, in Summa peccat capital. tit. 9. quæst. 78. num. 15. Et si enim aliqui ad præliandum apti non sint, possunt tamen esse apti ad ferendas sarcinas, ad trahendos currus, & alia similia. Idè verò Nau. in c. ita quorundam, Notab. 5. num. 27. vers. Decimoquinto, de Iudæis, addit eos, qui deferunt Mulos grædes, quibus Sarraceni egent ad portandum commeatum, non incidere in hanc censuram, nisi mala intentione eos deferant ad bellum contra Christianos inferendum; At certe si incidant quando mala intentione eos deferunt quod mihi valde probabile videtur, putarè incidere quacunque intentione eos deferant; Quia in his rebus prohibitis non tam intentio attenditur, quam res, quæ defertur; Et licet non fiat mentio Mulorum specificis, comprehenduntur tamen sub illis vltimis verbis, *Aliaque huiusmodi, quibus Christianos, & Catholicos impugnant.* cum experientia constat, plurimum prodesse Mulos ad portandum commeatum, & alia ad bellum necessaria.

28 *Secundo nomine Armorum* veniunt non solum offensiuæ, sed etiam defensiuæ, ex quacunque materia sint, armorum, ff. de verb. signif. & l. 3. §. armis, & de vi, & vi armata, vbi habetur, arma non solum esse scuta, gladios, & galeas sed etiam fustes, & lapides, & glo. in cap. ita quorundam, in verbo Ferrum de Iudæis, maxime lapides, & globuli illi apti ad bellum armorum appellatione veniunt, cum horum lapidum continuus usus sit ad mœnia, & castella subuertenda. Et ut optime notant Angelica, in verbo, excommunicatio, 5. casu 21. num. 1. Syluest. verbo, excommunicatio, 7. num. 59. excommunicatione 21. Tabiena, in verbo, excommunicatio, 6. §. Primo, Nauar. in cap. ita quorundam, Notab. 5. nu. 10. vers. Quinto, & in Manual. c. 27. num. 63. vers. Quarta Alphonfus Vialdus in expositione Bullæ cœnæ, numero 67. Sebastianus Medices in Summa peccat. capit. tit. 9. quæst. 78. numer. 15. Arma hoc in loco dicuntur, omnia illa instrumenta, quæ principaliter, & ex communi usu uel omnium Nationum, uel aliquantum ad bellum, & conflictum assumi solent, siue sint offensiuæ ut lanceæ, enses, pugiones, Bombardæ, seu scolpi, siue defensiuæ, ut casides, lorice, scuta, peltæ, clypei, & id genus alia, argum. l. 2. C. quæ res export. non deb. Item, ligones, rastra, secures, martelli, & huiusmodi, cum uideamus Sarracenos, & alios huiusmodi uti ad impugnandos Christianos, uel se defendendum ab eis, faciendo fossam, uallum, murum, uel alia ad prælium, uel bellum opportuna. Item, ut diximus, lapides ad prælium arte parati, quales sunt pileæ lapideæ aptæ, ut a bombardis emittantur, uel quæ ad nocendum assumuntur, ex Nauar. in d. cap. ita quorundam, Notab. 5. num. 12. vers. Secundo, & nu. 15. vers. Quinto. Non tamen armorum appellatione ueniunt, quæ casu, uel necessitate aliquando assumuntur ad prælium; unde gladij, seu cultelli paruuli ad scin-

dendam panem, vel ad calamos aptandos, quorum in bello non est vsus non prohibentur deferri, ex Panor. in cap. Clerici, 1. de vita, & honest. Cler. Angelica, Syluest. Tabiena, & Nauar. vbi supra. Notab. 5. num. 25. vers. Decimo tertio, & pater ex d. c. Clerici, 1. vbi dicitur, quod Clerici, arma portantes, debent excommunicari, & consequenter mortaliter peccant, & tamen, vt constat, non prohibentur deferri cultellos ad panem scindendum, vel ad penas aptandas, & casu omnino contingit, quod quis aliquando his vitur ad pagnam.

29 *Tertio*, Nomine *Ferri* intelligitur ferrum tam factum, quam infectum, ex Ang. in verbo, excommunicatio, 5. casu 21. num. 2. Syluest. verbo excom. 7. nu. 59. excommunicatione 21. Tabiena, verbo, excom. 6. nu. 3. §. secundo, & Nauar. in Manual. cap. 27. nu. 63. vers. Quinta, & in capit. ita quorundam, Notab. 6. num. 2. & nu. 5. de Iudæis, & Sebast. Medice in summa peccat capital. tit. 9. q. 78. num. 15. per ferrum factum intelligitur ferrum, ex quo aliquid fabricatum est, quo quis pugnare, aut munire se possit, quia, vt ait Angelica, cit. & Nauar. in d. Notab. 6. nu. 12. brocheta, seu claviculi, scalpelli ad penas aptandas, & cultelli, & diuersi generis fibulae ferreae, & similia, non videntur sub ferro facta comprehensa, quia, vt ait Nauar. etsi sint ferrum factum non tamen sunt ferrum mediate, vel immediate vtile bello; Quia licet sua natura vtilia possint esse mediate ab bellum, non tamen talia communiter censentur secundum viri prudentis iudicium, nec probabile est, infideles illis vti velle ab bellum, quod tamen bene limitat Nauar. nisi quis tantam eorum multitudinem deferret, vt vir prudens merito dubitare posset, ne eis in vera arma conflatis, in bello vterentur. Per ferrum autem infectum intelligitur non solum ipsa massa ferri iam redacta in formam ferri, & in lamina extensum, vel conglobatum, sed etiam ipsa materia mineralis ferri, quamuis non sit per ignem liquata, & in formam ferri redacta, vt notate videtur Syluest. quamuis Nauar. contrarium senserit, cum alioquin frustatoria videri posset haec prohibitio; si enim liceret materiam ipsam mineralem deferre, facile exinde posset ferrum ipsum confici, quo Christiani impugnarentur. Prohibentur etiam omnia genera metallorum, vt cuprum, auricalchum, plumbum, stannum, & alia metalla, & consequenter aurum, & argentum, cum haec metalla sint, vt Nauar. vbi supra in Man. c. 27. insinuare videtur.

30 *Quarto* Per *bellica instrumenta* intelligi, videntur tympana, tubae, sicut, litui, cornua, & huiusmodi ex Nauar. in Man. c. 27. his enim animantur milites, & instruuntur ad pugnandum.

31 *Quinto* Nomine *lignaminum*, vt docent Angelica, verbo excom. 5. casu 21. nu. 3. Syluest. verbo, excommunicatio, 7. num. 59. excommunicatione 21. Tabiena, verbo, excommunicatio 6. §. Tertio. Caiet. verbo, excommunicatio cap. 20. & Nau. in Man. cap. 27. num. 63. vers. sexta, & in cap. ita quorundam, Notab. 7. nu. 12. de Iudæis proprie intelliguntur omnia illa ligna, quae sunt apta ad faciendas naues, galeas, & alia nauigia, aut alias machinas bellicas, quae deferri possunt ad vsum belli nempe ad faciendos cutrus, ad armandas Bombardas aliaque similia, ex quibus, haeta, aut etiam aggeres fieri possunt, his enim non parum iuuatur infideles in bello Mihique placet, quod addit Nauar. in d. Notab. 7. num. 20. per lignamina etiam intelligi multo magis ipsas naues, & galeas factas, qui enim defert galeas, aut naues non solum defert lignamina qualiacunque, sed lignamina ligata, & compacta, quomodo vtiliora & aptiora sunt ab bellum, quam soluta, & impacta, vnde, qui defert nauem ad infideles, excommunicatione hanc incurrit. Qui enim excommunicat deferentem materiam rei alicuius artificialis eo sine, ne res ipsa habeatur, aut fiat, a fortiori rem ipsam deferentem iam factam excommunicat, quia propter quod vnumquodque tale, & illud magis, id quod expresse sensit Petr. ab Anchar. in capit. ad liberandam, col. 1. de Iudæis ligna vero quae solum apta sunt ad comburendum non prohibentur, vt Angelica, Syluest. Tabiena, & Nauar. locis proximè allatis testantur.

32 *Sexto* nomine *Funium* intelliguntur quicunque funes,

non solum linei, & canapae, sed etiam ex lana, vel serico facti, qui possunt vsui esse in bello; & non solum funes ipsi, sed etiam alia ex ipsis funibus confecta prohibentur, vt scale &c.

33 *Dubium* esse potest, An qui deferunt ista ad infideles, vt impugnent alios infideles, incidat in hunc Canonem? *Respondeo* si ea quae deferunt, permanent, vt ijs postea Christianos impugnare possint, sine dubio excommunicationem hanc Bullae cenae incurunt; non autem si non permanent, vt si quis pulueres deferat, iuxta ea, quae tradit Oldrad. consili. 71. & DD. communiter, in cap. ad liberandam, de Iudæis, & Nauar. in cap. ita quorundam, Notab. 4. num. 15. vers. Nono, de Iudæis & Card. Toletus, in expositione Bullae cenae, §. 5. dub. 8. Quia in hoc vitimo casu cessat causa finalis huius prohibitionis, saltem quoad ea, quae post huiusmodi bellum expletum contra Christianos vsui esse non possunt. Quamuis vt recte monet Nao, semper quoad eius fieri poterit, curare debet Princeps, qui talia mitteret, aut qui vsurus est Sarracenorum auxilio contra alios Sarracenos, & infideles, ne illis plura mittat quaeque necessaria sunt pro illo bello, neque quae bello illo expleto contra Christianos vsui esse possunt, vt sunt arma, & tormenta bellica.

34 *Dubium* aliud est, An deferentes in hoc Canone prohibita, excusari possint ab hac censura? *Respondeo* quod excusatur.

Primo quis ignorantia probabili facti, vtputa, qui huiusmodi res deferret clausas in arca, nesciens eas in arcate, nec secus autem, si postquam sciret, ea deferret, aut mitteret; Dixi, ex ignorantia facti, quia vix posset quis excusari ignorantia iuris, nisi forsitan quis adeo simplex, & rusticus esset, qui non teneretur huius rei notitiam habere arg. eorum quae habentur in ignorantia, de reg. iur. li. 6. l. 2. & l. cum quis, C. de iur. & facti ignor. & tradit Nauar. in cap. ita quorundam, Notab. 8. nu. 25. vers. Nono, de Iudæis, post Syluest. verbo, excommunicatio, 7. nu. 64. excommunicatione 25. vers. Nono dubitatur, in fine.

Secundo excusari potest, quando haec deferuntur cum vtilitate Christianorum, vt si quis deferret equum debilem, vt ab infidelibus reportet meliorem, hoc enim non tam est deferre, quam tollere arma Sarracenis, iuxta ea quae tradit Tabiena, verbo excommunicatio, 6. nu. 5. §. Quarto, & Nauar. in cap. ita quorundam, Notab. 8. nu. 23. vers. Decimo, de Iudæis.

Tertio excusatur quis ratione paruitatis materiae, quia etiam a culpa mortali excusatur imperfectio actus, & paruitas rei secundum S. Thom. 1. 2. question. 88. artic. 5. & 6. vt paruitas rei furtim sublata, secundum eundem S. Thomam in 2. 2. quae. 66. art. 6. ad 3. & paruitas vindictae, secundum eundem. 2. 2. quae. 158. artic. 3. excommunicatio vero maior non incurrit nisi ob peccatum mortale, ex Palud. 4. distinet. 18. quae. 1. artic. 2. Conclus. 2. & Nauar. in Manual. capit. 27. nu. 9. & in cap. ita quorundam, Notab. 8. num. 9. & num. 30. de Iudæis & communi DD. sententia, & colligi videtur ex cap. Nemo Episcoporum, 11. quae. 3.

Quarto, si huiusmodi delatio fiat pro necessaria defensione vitae propriae, aut propinquorum & amicorum, vel pro conseruatione rerum, quae sunt maximi momenti, & in graue damnum suum cederent, nisi eas res recuperaret, aut aliter captiuos redimere non posset, vt in hoc ultimo casu expresse docent Ioan. Andr. Hostiens. & Anchar. in capit. significauit, de Iudæis, & faciunt quae tradit Nauar. tom. 2. Consil. 31. de sentent. excommunicatis, vt enim communiter tradunt DD. praecipuum Ecclesiae non obligat eum tanto periculo, & cum tanto damno. In qua tamen re caute agendum est, & consilio Doctorum, & prudentum vtendum, antequam res deferatur, ne in causa propria erretur, & excommunicatio incuratur. Excipitur vnus casus, scilicet, quando quis tenetur pro communi bono exponere se huiusmodi incommodis secundum ius naturae, quo casu certum est esse peccatum mortale deferre, & probabile, valde est, inducere hanc censuram.

35 *Septimo*, *status Republica Christiana*, de quo in hoc Canone

none infidelis, & heretici prohibentur fieri certiores, est status temporalis, non solum totius Christianitatis, & fidei Catholicae & Ecclesiae, sed etiam cuiuscunque particularis Regni, Prouinciae, Ciuitatis, &c. Quo etiam modo intelligendum est, quod additur de consilio, fauore, & auxilio, quod cedit in damnum, & perniciem Christianitatis in communi, aut etiam alicuius Regni, & Prouinciae, aut Ciuitatis, in particulari.

36 *Ostauo* reuocantur Priuilegia concessa quibuscunque Dominis, Principibus, Rebus publicis, aut alijs personis priuatis, ut enim notant Syluest. in verbo, excommunicatio 7. numero 58. excommunicatione 21. & Tabiena, verbo, excommunicatio 6. §. Sexto, & Cardinalis Toletus in explicatione Bullae cœnæ, §. quinto, dubio 1. Genueses olim habuerunt priuilegia a Nicolao Papa, & a Sixto IV. & Veneti a Martino V. deferendi quaedam prohibita ad Turcas, & Saracenos; & simile Priuilegium concessit Iulius Papa II. Genuesibus ut possent portare stannum, aes, plumbum, electrum, & similia, quae priuilegia per Bullam cœnæ Domini reuocata sunt.

De impediens eos, qui victualia, & alia necessaria Romam conuehant. Cap. XII.

S Y M M A R I V M.

- 1 Impediens eos, qui victualia, & alia necessaria ad usum Curiae Romanae conuehant, in Bulla cœnæ excommunicantur.
- 2 Excommunicatio octaua Bullae cœnæ, quas personas comprehendat.
- 3 [Curia Romana] nomine quid intelligatur.
- 4 Maleficia ex voluntate, & proposito agentium distinguuntur.

1 **E**Xcommunicatio Octaua fertur in hæc verba: *Item excommunicamus, & anathematizamus omnes impediens, seu inuadentes eos, qui victualia, seu alia, ad usum Romanae Curiae necessaria adducunt, ac etiam eos, qui ad Romanam Curiam adducuntur, vel afferuntur, prohibent, impediunt, seu perturbant, seu hæc facientes descendunt, per se, vel alios, cuiuscunque fuerint ordinis, prae eminentiae, conditionis, & Status, etiamsi Pontificali, seu Regali, aut alia quavis Ecclesiastica, vel mundana praesulgeant dignitate.*

Canonis istius materia ex Caietan. verbo, excommunicatio, cap. 19. est sacrilegium, quo offenditur sedes Apostolica in suis victualibus, & in alijs ad usum Curiae Romanae necessarijs. Personae principales sunt hæc quinque; Primo, Impediens eos, qui victualia, & alia necessaria ad usum Curiae adducunt. Secundo, Inuadentes eosdem. Tertio, prohibentes, ne praedicta ad Curiam adducantur. Quarto, impediens hæc adduci. Quinto, perturbantes ne ad Curiam afferantur. Vide, ut notauit Caieta, primo prouidetur hominibus. Secundo rebus adducendis. Persona accessoria vna exprimitur, scilicet, descendentes per se, vel per alios, qui praedicta faciunt. Quae omnes personae huic censuræ subiunguntur, cuiuscunque gradus, status, dignitatis, & praesentiae Ecclesiasticae, vel mundanae fuerint. Canon autem iste in Bulla cœnæ fuit saltem a temporibus Martini V. ut patet ex S. Anton. 3. par. titu. 25. cap. 72. & eius etiam mentionem faciunt Syluest. verbo, excommunicatio 7. numero 68. excommunicatione 22. Tabiena, verbo, excommunicatio. 6. §. Duodecimo, versic. Sextus casus, Caietan. verbo, excommunicatio, cap. 19. Martin. Ledesmi, 2. 4. questio. 26. artic. 2. pag. 356. in Bulla Iulij III. & Sotus 4. dist. 22. q. 2. artic. 3. post conclus. 5. in Bulla

Pauli Papae IV. Nauar. in Manual. cap. 27. num. 64. in Bulla Gregorij XIII. sub anno 1584. qui Canon addidit aliud genus personarum, scilicet, exigentes, seu soluere facientes aliquid pro delatione praedictorum, quae tamen personae non continentur in hac Bulla Cœnæ Clementis VIII. sub anno 1598.

3 *Circa* hunc Canonem duo sunt obseruanda; *Vnum est.* Nomine *Curia*, non solum intelligi solam familiam Papae, sed etiam omnes, qui sunt eius sedis tribuales; ita ut *Curia* significet locum, in quo geruntur negotia, & lites.

4 *Alterum est,* Canonem hunc non comprehendere eos qui faciunt actiones in eo expressas, nisi faciant animo impediendi, ne hæc ad Romanam Curiam adducantur; ut enim Caietan. & Nauar. vbi supra, & Alphonfus Viualdus in expositione Bullae cœnæ numero 71. eos secutus, & Cardinal. Toletus, §. 6. in fine. & Sebastian. Medicus, par. 2. Summae titu. 9. questio. 78. numero 206. notat maleficia ex voluntate, & proposito distinguuntur; unde, si Gubernator alicuius Ciuitatis, consules patriae utilitati, & abundantiae, prohiberet ne quis extrahat de Ciuitate, aut prouincia fruges, & huiusmodi, quamuis inde sequatur, quod ad Curiam Romanam deferri non possint, non propterea incidit in hunc Canonem. Similiter, si quis tempore quo pestis in Curia grassaretur, inhihet suis, ne quis vadat Romam reuersurus, non incidit in hunc Canonem; quia in istis, & alijs similibus, ex accidenti solum agitur contra Curiam, & per se prouidetur utilitati, & sanitati patriae; censuræ verò intelligendae sunt penes id, quod est per se, & non penes id quod per accidens contingit. Sic Caietan. Nauar. & Alphonfus Viualdus locis allatis, vbi Viualdus rectè Doctorem quendam Salmaticensem secutus, docet, non incurere hanc censuram, qui expoliaret aliquem pecunijs tantum; sicut nec qui assassini officio vtens, vel ob partem inimicitiam impeteret aliquem defertentem victualia, merces, & huiusmodi, alicui particulari personae ratione venditionis, aut donationis; Cum hæc non ad usum Curiae Romanae, sed illius priuatae personae deferantur.

A D D I T I O.

Adde. Hæc censura non videtur afficere illos, qui clam furantur aliquid his, qui Romam deferunt huiusmodi victualia; quod tamen non esset admittendum quo ad eos, qui itinera obsiderent, apertaque vi eos spoliarent, ut hic aduertit Vgol. §. 2. vers. 3.

Contra vexantes in Curia morantes, aut venientes ad eam, vel ab ea recedentes. Cap. XIII.

S Y M M A R I V M.

- 1 Venientes ad Sedem Apostolicam, aut ab ea recedentes, vexans, excommunicationem Bullae cœnæ incurrit.
- 2 Excommunicatio nona Bullae cœnæ quas personas, & actiones contineat.
- 3 Nomine [Curia] quid significetur.
- 4 Morantem in curia vexans, ut in Bullam cœnæ incidat, quid secundum Caietanum facere debeat.
- 5 Canon Bullae cœnæ, quo vexans ad Sedem Apostolicam accedentes excommunicatur, quanta antiquitatis sit.

1 **E**Xcommunicatio Nona fertur in hæc verba: *Item excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui ad Sedem Apostolicam venientes, & recedentes ab eadem, sua, vel aliorum opera interficiunt.*

ciunt, mutilant, spoliunt, capiunt, detinent, nec non illos omnes, qui Iurisdictionem ordinariam, vel delegatam a nobis, vel nostris iudicibus non habentes, illam sibi temere vendicantes, similia contra morantes in eadem Curia audent perpetrare.

2 Canonis istius materia, vt notat Caietan. in verbo, excommunicatio, cap. 14. est sacrilegium, quo offenditur Sedes Apostolica in ijs personis, quæ sub sua protectione sunt. Continet autem tria genera personarum; Primo, venientes ad Sedem Apostolicam. Secundo, Recedentes ab eadem Sede. Tertio, Morantes in Curia Romana. Actiones sunt istæ: Primo interficere per se, vel per alium. Secundo, mutilare. Tertio, spoliare. Quarto, capere. Quinto, detinere huiusmodi personas, & omnes sunt principales.

3 Circa quem Canonem hæc obseruanda sunt.
Primo, Nomine Curia non intelligitur Roma, seu ciues Romani, sed Sedes, & Curia Apostolica, adeo vt oportet, vt personæ hic offensa; veniant ad Sedem Apostolicam, aut ab illa recedant aut in Curia, hoc est in loco, in quo degit Curia, morentur, immo morari debent in Curia, hoc est, ratione, & intuitu negotiorum in Curia, ex Caietan. verb. excommunicatio, cap. 14. Nauar. in Manual. cap. 27. numero 65. Toletus in expositione Bullæ cænæ, §. septimo, dub. 1. & Seb. Medice, in 2. p. summæ. tit. 9. q. 78. num. 178. vnde, si non veniant, recedat, aut morentur ratione negotiorum agendorum in Curia; aut veniant Romam, aut ab ea recedant, vel in ea moram fecerint alio intuitu, quam Sedis Apostolicæ; aut veniant Romam, aut ab ea recedant, & Curia sit in alio loco extra Romam, non proteguntur hoc Canone, nec prædictas actiones exercentes contra illos excommunicationem huius Canonis incurunt.

4 Secundo, vt notat Caietan. vbi sup. alio modo se habent actiones prædictæ circa venientes ad Curiam, & ab ea recedentes, alio modo circa morantes in Curia, quoad excommunicationem hanc incurrendam; Circa venientes enim, vel recedentes satis est ad incurrendam excommunicationem interficere, mutilare, spoliare, capere, aut detinere: circa morantes vero in Curia, non quicumque interficit, mutilat, spoliat, capit, aut detinet, est excommunicatus, sed qui auctoritative hoc facit, hoc est, qui faciendo se iudicem, cum non sit, interficit, mutilat, spoliat, capit, aut detinet, quæ Caietani doctrina satis subtilis est, quæ etiam Toletus placet vbi sup. dub. 4. & ex verbis Bullæ haud obscure colligi potest.

5 Tertio, Canon hic satis antiquus est, habetur enim in Bulla cænæ Martini V. apud S. Anton. 3. par. tit. 25. c. 72. et in Bullis subsequentium Pontificum, vt videre est apud Syl. verbo, excom. 7. num. 68. excomm. 23. Tabienam, verbo, excomm. 6. nu. 13. §. Duodecimo, vers. Septimus. Caietan. vbi sup. c. 14. Martin. Ledesm. 2. 4. q. 26. ar. 2. pag. 356. col. 2. Sotum, 4. d. 2. q. 2. art. 3. post concl. 5. Nauar. in Manu. c. 27. nu. 65. Alphonsus Viualdum in expositione Bullæ cænæ, nu. 76. & sequent.

Contra vexantes Romipetas, seu peregrinos in Vrbe morantes, vel ab ea recedentes. Cap. XIV.

S V M M A R I V M.

- 1 Romipetas, seu peregrinos quouis modo vexans, vel consilium, auxilium, aut fauorem præstans, in censuram Bullæ cænæ incurrit.
- 2 Excommunicatio decima Bullæ cænæ quas personas, & actiones complectatur.
- 3 Canon Bullæ cænæ, excommunicans vexantes Romipetas, quam antiquus sit.
- 4 Romipetas vexans, etsi Papa cum Curia Romæ non sit, in

excommunicationem Bullæ cænæ incidit.

- 5 Romipete, seu peregrini, ad hoc vt eos offendentes excommunicentur, quas condiciones habere debeant.
- 6 Romipeta an dici possit ciuis Romanus ad urbem causa deuotionis accedens.
- 7 Denotio, & peregrinatio qualiter inter se differant.
- 8 Offendens aliquem, qui nondum iter accepit, aut post reditum ab vrbe, excommunicationem Bullæ cænæ non incurrit.

1 **E**Xcommunicatio Decima fertur in hæc verba: *Item excommunicamus, & anathematizamus omnes interficientes, mutilantes, vulnerantes, detinentes, capiunt, seu depradantes Romipetas, seu peregrinos ad urbem causa deuotionis, seu peregrinationis accedentes, & in ea morantes, vel ab ipsa recedentes, & in his dantes auxilium, consilium, vel fauorem.*

2 Canonis huius materia est sacrilegium quo inuaduntur ad Sanctam urbem pergentes, ex Caiet. in Summa, in verbo, excommunic. c. 13. quoad personas inuadentes est vniuersalis; quoad actiones comprehendit sex principales, & tres accessorias; Principales sunt: Primò, interficere. Secundò, mutilare. Tertio, vulnerare. Quarto, detinere. Quinto, capere. Sexto, depradari. Accessoriae sunt: Primò, auxiliari. Secundò, consulere. Tertio, fauere.

Circa hunc Canonem hæc breuiter annotanda sunt;
3 Primo, Canonem hunc antiquum esse, huius etenim mentio est in Bulla Martini V. apud S. Antonin. par. 3. tit. 25. cap. 72. Syl. est. verbo, excommunicatio. 7. num. 74. excommunicatio 29. Tabienam, verbo, excommunicatio 6. §. 12. versic. octauus. & in Bulla Iulij Papæ II. apud Caietan. in Summa, verbo, excommunicatio, cap. 13. & in Bulla cænæ Iulij Papæ III. apud Martin. Ledesm. 2. 4. questio. 26. artic. 2. pag. 357. colum. 1. & in Bulla Pauli Papæ IV. apud Sotum, 4. distin. 22. quest. 2. art. 3. post concl. 5. vers. Decimatertia. & in Bulla Gregorij XIII. apud Nauar. in Manual. cap. 27. num. 65. Qui tamen Canon mutatus est, si quidem in processu cænæ Domini tempore Martini V. comprehendebantur etiam & peregrini ad Hierusalem, & bona offendentium contra hunc Canonem erant confiscata.

4 Secundo, Canon iste non Papam, aut Curiam respicit, sed urbem Romam; vnde quamuis Papa cum Curia alibi esset, nihilominus tamen ligaret offendentes euntes ad urbem causa deuotionis.

5 Tertio, Personæ offensa tres habere debent condiciones ad hoc, vt offendentes eas excommunicationem hanc incurrant.

6 Prima est, quod sint Romipeta, seu peregrini; communis autem nomen est Romipeta, quam peregrinus, siquidem ciuis Romanus accedens ad urbem causa deuotionis, dici potest Romipeta, vt vox ipsa denotat, non autem peregrinus, vt constat; vnde qui ralem ciuem Romanum ad urbem causa deuotionis accedentem, aliqua actionum hic expressarum offenderet, excommunicationem hanc incurreret, cum tamen econtra, qui habitantem Romæ causa deuotionis offenderet aliqua vna ex actionibus prædictis, excommunicatus non esset, quia vt notat Caiet. habitator non est Romipeta, aut peregrinus morans in vrbe; cui autem verba Canonis non competunt, nec ei pena Canonis conuenit; eum in penis stricta, & propria verborum interpretatio facienda sit.

Secunda est, in causa, scilicet, vt causa deuotionis, vel peregrinationis Romam veniat; vnde si quis habitatorum Romæ, aut alio in loco, euntem ex Gallia, aut alio loco Romam, vt in domum suam vadat, aut vt amicum suum visitet, offenderet non incurrit hunc Canonem; Quia talis, nec deuotionis, nec peregrinationis causa Romam vadit. Inter causam autem deuotionis, & peregrinationis nihil interest, nisi quantum ad exteriorem manifestationem, deuotio enim interior est, peregrinatio autem exteriora signa habere est solita.

Tertio est, ut ad vrbem accedant, vel ab ea recedant, vel in ea motentur; unde si quis talem offenderet, antequam sit in accessu, vel post redditum, excommunicationem hanc non incurrit, ex Sebast. Medice, in 2. par. Summæ, tit. 9. q. 78. nu. 149. Immo, si peregrinus, vel Romipeta Roma, vel extra delinquat, poterit tam a iudice, quam ab alijs puniri, & peccati absque hoc quod incurrat excommunicationem, quia tunc non punitur, vt peregrinus, sed vt malefactor, vt rectè Alphonsus Viualdus in expositione Bullæ cænæ, nu. 82. annotauit.

ADDITIO.

Adde, Censuram hanc incurrit offendentes eos, qui deuotionis quidem causa principaliter Romam adveniunt; sed etiam minus principaliter ob alia negotia. Non tamen videntur eam incurrere, si offenderent illos, qui iter quidem arripunt deuotionis causa, sed postea in itinere propositum illud mutant; & ratio est manifestata quia, factio accedendi Romam deuotionis causa non fuit consummata, sed tantum incepta.

De offendentibus S. R. Ecclesiæ Cardin.
& alios Prælatos.
Cap. XV.

SYMMARIUM.

- 1 *Cardinales Ecclesiæ Roma, & alios Prælatos offendentes, excommunicationem Bullæ cænæ incurrun.*
- 2 *Excommunicatio vndecima Bullæ cænæ, quas personas, et actiones comprehendat.*
- 3 *Excommunicatio, qua offendentes S. Ecclesiæ Rom. Card. & alios prælatos excommunicantur, quando in Bulla cænæ primo posita fuerit.*
- 4 *[Episcopi] nomine quis intelligendus.*
- 5 *[Percutientis] nomine quid significetur.*
- 6 *[Capere] is aliquem dicitur, qui cum effectu, seu captura reali illum capit.*
- 7 *[Hostiliter insequi] quis dicendus, vt penam contra hostiliter aliquem insequentem latam incurrat.*
- 8 *[Eijcientes] quinam propriè dicendi sint.*
- 9 *[Mandantium] nomine regulatiter intelliguntur mandantes, secuto effectu.*
- 10 *[Mandans] quo casu, ex solo mandato, absque eo quod sequatur effectus excommunicationem incurrat.*
- 11 *[Ratum habens] is confertur, qui quod eius nomine factum est, approbat.*
- 12 *Consilium nudum quodnam dicendum, & quibus modis consilium præstari possit.*
- 13 *Favor simplex, & dolosus quidnam sint.*

Excommunicatio vndecima fertur in hæc verba: *Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, interficientes, mutilantes, vulnerantes, percutientes, capientes, carcerantes, detinentes, vel hostiliter insequentes S. R. E. Cardinales, ac Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, sedisque Apostolicæ Legatos, vel Nuncios, aut eos a suis Diocesis, territorijs, terris, seu dominijs, eijcientes. Nec non ea mandantes, vel rata habentes, seu præstantes eis auxilium, consilium, vel fauorem.*

Canonis huius materia est sacrilegium, quo Sancta Ecclesiæ in membris suis principalibus offenditur, ex Caieta, verbo, excommunicatio, cap. 11. & 12. Et quoad personas

est vniuersalis, Quoad actiones principales continet nomen. Primò, interficere. Secundò, mutilare. Tertio, vulnerare. Quarto, percutere. Quintò, capere. Sextò, carcerare. Septimò, detinere. Octauò, hostiliter insequi. Nonò, è locis suis eijcere. Quoad actiones accessorias, sunt quinque, Mandare, Ratum habere, Auxiliari, Consulere, Fauere. Personæ quæ prohibentur offendi actionibus prædictis, sunt, Primò, Cardinales; Secundò, Patriarcha; Tertio, Archiepiscopi; Quarto, Episcopi; Quintò, Sedis Apostolicæ Legati; Sextò, Nuncios eiusdem sedis. Loca vero, ex quibus Personæ prædictæ eijci prohibentur, sunt Primò, è suis Diocesis; Secundò, è suis Territorijs; Tertio, è Terris; Quarto, è dominijs.

3 *Circa quem Canonem sciendum est*

Primo, hunc Canonem non esse ita antiquum in Bulla cænæ, vt sunt præcedentes; Nam in Bulla Martini V. apud S. Anto. non fit mentio huius, neque apud Syluestrum, aut Tabienam; nec vllus antiquior Caiet. huius meminit; vnde probabile est, incepisse, vel sub Leone X. vel sub Iulio II. vel paulo ante; Immo nec in Bulla Iulij III. apud Martinum Ledes. 2. 4. q. 26. ar. 2. pag. 356. col. 2. fit mentio Cardinalium, aut Legatorum, & Nunciorum Sedis Apostolicæ, & in Bulla Pauli papæ IV. apud Sotum 4. d. 2. q. 2. art. 3. post conclus. 5. Canon iste omnino prætermisus est; sed neque in Bulla Pij V. apud Toletum in expositione excommunicationis Octauæ, & lib. 5. instr. Sacer. c. 8. vers. Quartum genus, neque in prioribus Bullis Gregorij XIII. mentio est Cardinalium; in illa tamè vltima eiusdem Gregorij XIII. sub anno 1584. apud Nau. in Man. c. 27. nu. 67. mentio facta est Cardinalium, & aliarum personarum, quæ in hac Bulla Clementis VIII. recensentur.

De hac autem materia habentur duo Canones in iure Canonico, quorum vnus est Bonifacij Papæ VIII. in cap. Felicit. de penis. lib. 6. vbi id statuitur quoad Cardinales; & intelligitur hoc de Cardinali, siue habeat capellum, siue non, dummodo sit nominatus in Cardinale, & asserit, quia ex tunc verus Cardinalis est, vt notat Pal. 4. d. 15. q. 3. art. 2. casu 16. Alter est Clementis V. in Clem. Si quis suadentes, de penis, vbi id de Episcopo decretum est, cum alijs multis, & casus d. c. Felicit. referuatus fuit Papæ, sicut etiam casus, d. Clem. Si quis suadente. horum etiam duorum Canonum mentionem faciunt. S. Anto. 3. p. tit. 25. c. 2. & 3. Angelica, verbo, excommunicatio, 5. casu 9. & casu 13. Syl. verbo, excommunicatio, 7. nu. 22. excommunicatione 11. & nu. 43. excommunicatione 15. Tabiena, verbo, excommunicatio, 5. Casu 2. & casu 3. & Caiet. verbo, excommunicatio, c. 11. & 12. Similis constitutio habetur edita a Pio V. Anno 1569. Quartodecimo Kalen. Ianuarij, & Pontificatus sui anno quarto, quæ incipit, Infelicit. seculi, & est constitutio 93. eiusdem, qui prædictam Bonifacij VIII. constitutionem editam contra offendentes S. R. E. Card. etiam ad scientes, & non reuelantes extendit. Immo Alphonsus Viualdus in expositione Bullæ cænæ, nu. 86. citans Armitlam, verbo, excommunicatio, c. 21. & Episcopum Scalësem in suo Enchiridio in explicatione huius casus, addit, quod licet in hac Clausula Bullæ cænæ tantum fiat mentio Cardinalium, Archiepiscoporum, Episcoporum &c. extendenda est tamen ad percutientes, vulnerantes &c. Clericos, vel Religiosos familiæ Cardinalium &c. Quod dictum, tunc solum verum esse censeo, quando hæc faciant in prædictos familie eorum, intuitu Cardinalium, & aliorum, de quorum familia sunt; tunc enim iniuria illa ipsis Cardinalibus infertur censetur; secus autem si ex priuato odio, aut inimicitia aliquem ex eorum familia percusserint, aut vulnerauerint.

Secundo, Nomine Episcopi intelligitur ille, qui est consecratus, non autem qui est tantum electus & non consecratus; quia electus, & non consecratus non est Episcopus, licet sit administrator, & episcopus electus ex communi Canonistarum sententia, gl. in Clem. 2. in verbo, Pontificum, de celebr. Miss. Arch. in c. illud, d. 23. Dom. in c. fi. de sen. & re iud. lib. 6. Bald. in l. si nondum, C. de furtis, Fel. in c. Eam te, de refer. Angelica, verbo, excommunicatio 5. casu 13. nu. 1. S. Anto. 3. p. tit. 25. c. 3. & citat Pau. & Io. And. Syl. verbo, excommu. 7. num. 44. excommunic. 15. & Caiet. verbo, excom-

excommunicatio, c. 12. Nau. in Man. c. 27. nu. 67. vers. octava. Alphonf. Vivaldus in expositione Bullae coene, numero 19. & Toletus in explicatione eiusdem Bullae, §. Octavo. Notab. 2. & lib. 5. instruct. Sacerdot. cap. octavo, vers. Tertium genus. Unde electus tantum, & non consecratus, protectione Canonis huius non gaudet, & multo minus presentatus tantum, confirmatus, institutus, aut promissus, etiam si possessionem adeptus sit; secus autem dicendum est de Episcopo consecrato, qui renunciauit Episcopatu, & non ordinatus; talis enim huius Canonis protectione gaudet.

5 Tertio, nomine, *Peruicentis*, intelligitur ille, qui non iure, sed iniuste hoc facit; quia si se defendendo hoc fecit, non erit excommunicatus, tunc enim cessat pena, arg. c. significasti, 2. §. si verò, de homic. Nam vim vi repellere licet, si cum moderamine inculpata tutele, d. c. significasti, 2. & l. vi vim, ff. de iust. & iure, & leg. 1. C. vnde vi, & id expresse docent gl. in c. felix, in verbo percussit, de penis, libro 6. S. Ant. p. 3. tit. 2. §. c. 2. & ca. 3. Sylu. verbo, excommunicatio, 7. nu. 23, excommunicatione 11. ver. Primo, Tabiena, verbo excommunicatio 5. casu 2. §. Tertio, & Nau. in Man. c. 27. nu. 67. vers. sexta. Sic etiam, qui probabiliter ignorans percuteret aliquem istorum noctu, aut interdium habitu alieno repertum, ex Nau. & arg. c. 2. de constit. excommunicationem hanc non incurreret.

6 Quarto, *Capere*, accipitur hoc loco cum effectu, i. cum reali captura, vnde, si non capiatur aliquis istorum, sed insultus ei fiat ad domum, vel ei fiat iniuria, vel si obsideatur in domo, vel in castro, non ut ibi custodiat, sed ut inferatur ei verecundia, non incurritur excommunicatio huius Canonis, ex Innoc. in c. Nuper, de sent. excom. Archiep. quem referunt Sylu. & Tabiena, vbi sup. eum sequentes, idemque docent S. Ant. 3. p. tit. 2. §. c. 2. & Angelica, verbo, excommunicatio 5. casu 9.

7 Quinto, *Hosiliter insequi* hic intelligitur ex S. Ant. 3. p. tit. 2. §. c. 2. & Syl. verbo, excommunicatio, 7. nu. 23, excommunicatione vndecima, vers. Primo, & alijs, insequi aliquem istorum tanquam hostem, & inimicum capitalem animo grauius offendendi; Item, secundum eosdem DD. insequi publice, & manifeste, quamuis animo non ita hostili; Nam talis insecutio est valde iniuriosa.

8 Sexto, *Eijcientes* censentur illi iudices seculares, qui personas hic expressas è iustis, & Regnis eiiciunt; secus autem si solum eiiciant è Curia Regis, vel ex alio loco, qui non esset Diocesum eorum; tunc enim, quamuis peccant, non tamen excommunicationem huius Canonis incurrunt, ex Nau. in Man. c. 27. num. 67. vers. Quinta, quia nec verba Canonis, nec ratio eius eis aptantur, ut constat.

9 Septimo, nomine *Mandantium* intelliguntur mandantes, secuto effectu; Quotiescunque enim excommunicantur mandantes (& hoc maxime quando actio haec est accessoria, ut in praesenti Canone) non incurrunt censuras, nisi secuto effectu illo, quem mandarunt, gl. in Clem. Si quis suadente, in verbo Mandauerit, & ibi Paul. & Ioanni. And. de penis. S. Anton. 3. p. tit. 2. §. c. 3. Sylu. verbo excommunicatio, 7. num. 44. excommunicatione Decimaquinta vers. primo, & Tabiena, excommunicatio 5. casu 2. §. Quarto, Qui omnes requirunt factum perfectum, ut scilicet sequatur insecutio, vel percussio, vel captio &c. ex tali mandato, ad hoc, ut mandans excommunicationem incurrat. Quod si ille qui mandauit, reuocat mandatum suum, & reuocatio peruenerit ad mandatarium, etiam si Mandatarium postea non obitante reuocatione, exequatur ille, qui mandauit, in censuram non incidit; Quia, ex quo sufficienter reuocauit factum, non praesumitur ex vi mandati, sed ex culpa Mandatarii commissum delictum.

10 *Excipitur*, communiter vnus casus, in quo mandantes principaliter excommunicantur eo ipso quod mandant, etiam si non sequatur effectus, ut habetur in c. Pro humani, de homicid. lib. 6. si quis mandat Christianum interfici per assassinos. Alij alios casus addunt, de quibus non certo constat.

11 *Octavo, Raptum habentes*, Quod intelligitur, cum eius contemplatione, & nomine sit factum, alias ratum habere non possit. Reg. Ratum quis, de regu. iur. lib. 6. glo. in cap.

Felix, in verbo, ratum habuerit, de penis, lib. 6. & gloss. in Clem. Si quis suadente, in verbo, Ratum habuerit, de penis, Paul. Io. And. in d. c. felix, S. Ant. 3. p. tit. 2. §. c. 2. & c. 3. Sylu. verbo, excommunicatio 7. nu. 23. excommunicatione vndecima, vers. primo, & Tabiena, verbo, excommunicatio 5. casu 2. §. sexto, Quicquid 10. Monachus ex gl. in d. c. felix, contradicat.

12 *Nono, Consilium* intelligitur si audulenter, non nudò, dicitur autem nudum, quod nihil adijcit ad peccandum, hoc est, sine quo alter illud esset facturus, ex gl. in c. Nuper 2. in verbo consilium impendendo, de sen. excom. & Paul. & Io. And. & S. Ant. 3. p. tit. 2. §. c. 2. & c. 3. Sylu. in verbo, excommunicatio, 7. nu. 44. excommunicatione Decimaquinta, vers. primo, & Tabiena, verbo excommunicatio 5. casu 2. §. Quinto. Praestatur autem consilium suadendo, rogando, impellendo, instruendo, vel securitatem utilitatem ostendendo, ut notatur in c. ad audientiam, de homicid. S. Anton. & Sylu. vbi sup.

13 Et similiter *Fauor* non intelligitur de nudò, & simplici, qui scilicet nihil adijcit ad peccandum, sed de dolo, qui aliquid operatur ad insecutionem, percussionem, eiectionem, &c. ex gl. in c. felix, in verbo, fauorem, de penis, lib. 6. S. Anton. & Sylu. locis proximè allatis, & Tabiena, verbo, excommunicatio 5. casu 3. nu. 2. §. 1. Danes autem consilium, auxilium, vel fauorem non incurrunt hanc censuram, nisi sequatur occisionis, verberationis, aut detentionis effectus, ex Alphon. Vivaldo vbi sup. nu. 89.

De offendentibus recurrentes ad Curiam Romanam pro suis negotijs.
Cap. XVI.

S Y M M A R I V M.

- 1 Offendentes ad Curiam Romanam recurrentes pro suis negotijs in Bullam coena incidunt.
- 2 Excommunicatio duodecima Bullae coena, quas personas, & actiones comprehendat.
- 3 Excommunicatio, quam offendentes ad Curiam Romanam negotiorum gratia recurrentes incurrunt, quanta sit antiquitatis.
- 4 Actiones in hac excommunicatione fieri prohibita, ut eas exercentes, in Bullam coena incidat, quales esse debeant.
- 5 [Recurrere ad Curiam] quis intelligatur.
- 6 [Procurans, & Procurator] qualiter inter se differant.

1 **E**Xcommunicatio Duodecima fertur in hac verba: *Item excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui per se, vel per alios, personas Ecclesiasticas quascunque, vel seculares, ad Romanam Curiam super eorum causis, & negotijs recurrentes, ac illa in eadem Curia prosequentes, aut procurantes, negotiorumque gestores, aduocatos, procuratores, & agentes, seu etiam Auditores, vel Iudices super dictis causis, vel negotijs deputatos, occasione causarum, vel negotiorum huiusmodi, occidunt, seu quoquomodo percutiunt, bonis spoliunt, seu qui per se, vel per alios directe, vel indirecte delicta huiusmodi committere, exequi, vel procurare, aut in eisdem auxilium, consilium, vel fauorem prestare non verentur, cuiuscunque praeminentiae, & dignitatis fuerint.*

2 Canonis huius materia est sacrilegius, quo ex certa speciali causa (scilicet, vel negotij) offenduntur, qui sub protectione sunt Sedis Apostolicae, ex Caie. verbo, excommunicatio, c. 15. Quoad personas autem offendentes est vniuersalis, cuiuscunque praeminentiae, & dignitatis fuerint; Quod ad personas vero prohibitas offendi, continet nouem genera

nera personarum; Primo, Recurrentes ad Curiam Romanam super causis, & negotijs eorum. Secundo, Prosequentes eadem in eadem Curia. Tertio, Procurantes in iisdem causis, & negotijs. Quarto, Gestores negotiorum. Quinto, Advocatos. Sexto, Procuratores. Septimo, Agentes ipsorum. Octavo, Auditores deputatos super dictis causis & negotijs. Nono, Iudices super eisdem deputatos, siue sint deputati particulari deputatione, siue incumbat ex officio. Actiones principales sunt tres; Primo, Occidere; Secundo, Percutere; Tertio, Spoliare per se, vel per alios aliquam ex personis supra dictis. Actiones vero accessoriae sunt tres; Primo, committere praedicta delicta; Secundo ea exequi; Tertio, procurare haec fieri. Quarto, dare auxilium; Quinto, dare consilium; Sexto, dare fauorem.

3 *Observanda sunt haec quoad Canonis huius intelligentiam.*

Primo, Canon iste antiquus fuit in Bulla cenae saltem a tempore Martini V. apud S. Anton. 3. p. tit. 25. c. 72. Sylu. verbo excommunicatio 7. nu. 70. excommunicatione 23. Tabiena, verbo excommunicatio 6. §. 12. vers. vnde decimo, & etiam ex Bulla Iulij II. & Leonis X. apud Caietan. vbi supra, & in Bulla cenae Iulij Papae III. apud Martin. Ledesin. 2. 4. quest. 26. art. 2. pag. 356. col. 2. & in Bulla Pauli Papae IV. apud Sotum, 4. d. 2. q. 2. art. 3. post concl. 5. vers. Nona, & in Bulla Gregorij XIII. apud Nauar. in Man. c. 27. num. 68.

4 *Secundo, Duae conditiones ad hanc censuram incurrendam ex parte personarum praedictarum, & actionum necessario requiruntur.*

Vna est, ut actiones hic prohibita, aut aliqua vna illarum fiant contra dictas personas, non ex quacunque causa, & intuitu, sed occasione causarum, & negotiorum, quae in ipsa Curia geruntur, vt notant Caiet. verbo excommunicatio, c. 15. & Card. Toletus in explicacione Bullae cenae, §. 9. in principio.

Secunda est, vt per viam illicitam, & iniustam fiant eadem actiones contra easdem personas, vnde si quis intuitu negotiorum, vt impediatur aduersarium contra se agentem, vel aduocatum, vel iudicem, vel aliam aliquam ex personis supra dictis accuset criminaliter in iudicio, de crimine vero, & causam prosequatur vsque ad eius mortem, non incidit in huius Canonis excommunicationem, vt ex pressis verbis affirmat Alphons. Viualdus, vbi supra, num. 92. In autem accusaret de crimine falso, aut probaret per falsos testes sine dubio incidere.

5 *Tertio, Recurrere ad Curiam in praesenti Canone non solum intelligitur in propria persona venire ad Curiam, sed etiam causam, vel negotium ad Curiam Romanam transferre, vt per eam cognoscatur. Vnde quicumque negotium aliquod ad Curiam Romanam transfert vbiunque offendatur intuitu illius negotij, offensor eius in hanc excommunicationem incidit. Quid autem Curiae nomine intelligatur, diximus sup. c. 13. nu. 3.*

6 *Quarto, Nominis Procurantis, hic expressum, a nomine Procuratoris differt; Nam ille solum Procurator est, qui auctoritate constituitur ad comparandum in iudicio; Procurans autem vocatur, quisquis ad expeditionem causae, & negotij cooperatur. Reliqui termini ex supra dictis clausulis manifesti sunt.*

la Cenae excommunicantur.

- 2 Excommunicatio decimatertia Bullae cenae quas personas & actiones contineat.
- 3 Partes, seu personae in ea contentae quanam sint.
- 4 Literae Apostolicae, a quarum executione appellare prohibetur quanam sint.
- 5 Appellationes friuolae, non autem iusta, in Bulla cenae prohibentur.
- 6 Magistratus executionem literarum Apostolicarum prohibentes quanam censendi sint.
- 7 Excommunicatio, quam appellantes ad laicam potestatem incurrunt, quam antiqua sit.
- 8 Impediens accedentem ad Curiam Romanam pro literis impetrandis, quando excommunicationem incurrat.

EXcommunicatio Decima fertur in haec verba; **I**tem excommunicamus, & anathematizamus omnes, tam Ecclesiasticos, quam seculares cuiuscunque dignitatis, qui praetextibus friuolam quandam appellationem a grauamine, vel futura executione literarum Apostolicarum, etiam in forma Breuis, tam Gratiam, quam iustitiam concernentium, necnon citationum, inhibitionum, sequestrorum, monitoriorum processuum executionum, & aliorum decretorum, a nobis, & a sede praedicta, seu Legatis, Nuncijs, Praesidentibus, Camera Apostolica Auditoribus, Commissarijs, alijsque Iudicibus, & delegatis Apostolicis emanatorum, & quae pro tempore emanauerint, aut alias ad Curias seculares & laicam potestatem recurrunt, & ab ea instante etiam Fisci procuratore, vel aduocato, appellationes huiusmodi admitti, ac literas, citationes, inhibitiones, sequestra, monitoria, & alia praedicta capi, & retineri faciunt. Quae illa simpliciter, vel sine eorum beneplacito, & consensu, vel examine executioni demandari, aut ne tabelliones, & notarij, super huiusmodi literarum, & processuum executione, instrumenta, vel acta conficere, aut confecta parti, cuius interest, tradere debeant, impediunt, vel prohibent, ac etiam partes, seu eorum agentes, notarios, executores, & subexecutores literarum, citationum, monitoriorum, & aliorum praedictorum, capiunt, percutiunt, vulnerant, carcerant, detinent, ex Cunitatibus, locis, & regnis eieciunt, bonis spoliunt, perterriti faciunt, concutiunt, & comminantur per se, vel alium, seu alios, publice, vel occulte; Quae alias quibuscunque personis in genere, vel in specie, ne pro quibusuis eorum negotijs prosequendis, seu gratijs, vel literis impetrandis ad Rom. Curiam accedant, aut recursum habeant, seu gratias ipsas, vel literas a dicta sede impetrent, seu impetratis utantur, directe, vel indirecte prohibere, statnere, seu mandare, vel eas apud se, aut notarios, seu tabelliones, vel alias quomolibet retinere praesumunt.

2 *Canonis huius materia est sacrilegium, quo offenditur auctoritas Sedis Apostolicae; primo, friuola appellatione a grauamine, vel futura executione literarum Apostolicarum, ad potestatem laicam; secundo in suis citationibus, & executionibus; Tertio, in suis Notarijs, executoribus, & subexecutoribus, vt notat Caietan. verbo, excommunicatio, cap. 29. Potest autem hic Canon in tres partes diuidi; Prima pars est contra eos, qui offendunt iurisdictionem sedis Apostolicae praetextu alicuius friuolae appellationis, recurrando ad Curias seculares, & potestatem laicam, ad quam a grauaminibus, vel futura executione literarum Apostolicarum appellant. Quae pars, seu Clausula recenter admodum in Bulla cenae posita est, in his vltimis Bullis, vt videre est apud Nauar. in Manual. cap. 27. num. 68. nulla enim mentio est huius partis apud vllum auctorem antiquiorem.*

3 *Persona principales sunt istae; Primo, Qui praetenden-*

De appellantibus a grauamine, vel futura executione literarum Apostolicarum ad potestatem laicam.

Cap. XVII.

S Y M M A R I U M.

1 Appellantes a grauamine, seu futura executione literarum Apostolicarum ad potestatem laicam in Bul-

tes friuolam appellationem a grauaminibus, & futura executione literarum Apoſtolicarum, de quibus infra, ad 8 Curias laicas, & ſeculares recurrunt. Secundo, Qui a poteſtate laica, etiam inſtante Fiſci procuratore, vel aduocato, huiusmodi appellationes admitti faciunt. Tertio, Qui huiusmodi literas Apoſtolicas per laicam poteſtatem capi faciunt. Quarto, Qui literas iſtas a laica poteſtate detineri faciunt. Et hæc omnes perſonæ ſiue ſint laicæ, ſiue Eccleſiaſticae ſint, & denique cuiuſcunq; ſint dignitatis.

4 *Literæ* verò Apoſtolicæ, a quarum executione appellare prohibetur, ſunt iſtæ; Primo literæ Apoſtolicæ in forma Breuis. Secundo, citationes. Tertio, inhibitiones. Quarto, ſequeſtra. Quinto, monitoria. Sexto, proceſſus. Septimo, executoriales. Octauo, quæcunq; alia decreta non ſolum ipſius Romani Pontificis, & Sedis Apoſtolicæ, ſed etiam Legatorum, Nunciatorum, Præſidentium, Camere Apoſtolicæ Auditorum, Commiſſariorum, Iudicum, & delegatorum Apoſtolicarum, vt ex ipſis verbis Bullæ conſtat.

5 *Circa* quas appellationes probabile mihi eſt, Papam ſolum loqui de appellationibus illis, quæ ſunt friuolæ ex parte appellantis, & ex defectu ſufficientis cauſe; Id quod verba illa Bullæ *Præſentes friuolam quandam appellationem* ſignificare videntur; vnde probabile mihi eſt, quod ſi quis ad neceſſariam ſui deſenſionem contra iniuriam, quam certo cognoſcit ſibi illatam, & quam alia via depellere nequeat, niſi ad Curias ſeculares appellando, ad dictas Curias appellet, non incidet in huius Bullæ cenſuram. Ratio quæ me mouet, hæc eſt; quia non videtur eſſe Summi Pontificis intentio, vt aliquo modo inferenti tam grauem iniuriam, & calumniam manifeſtam fauere velit. Dix; *Et quam alia via depellere nequeant* &c. quia ſi aliquo alio modo huiusmodi grauamen, & iniuriam deuitare poſſint, vt verbi gratia ſupplicando Summo Pontifici, & exponendo ei cauſe veritatem, & iuſtitiam, appellando ad Curias ſeculares, in cenſuram iſtam incidere non poterunt.

6 *Secunda* pars Canonis lata eſt contra ipſos Magiſtratus prohibentes prædictas literas Apoſtolicas executioni mandari, ſiue ſimpliciter prohibeant, ſiue prohibeant ſine eorum beneplacito, & conſenſu, vel examine; Et comprehendit pars hæc multas perſonas, vt conſtat: Et quidem Perſonæ principales ſunt iſtæ; Primo, impediētes executionem prædictarum literarum Apoſtolicarum. Secundo, prohibentes eandem executionem quocunq; modo ſupradicto prohibeant, aut impediāt. Tertio, impediētes, ſeu prohibentes inſtrumenta, vel acta conſci ſuper executione earundem literarum. Quarto, impediētes, ſeu prohibentes acta conſecta parti, cuius intereſt. Quinto, capientes aliquam ex perſonis infra dicendis. Sexto, percutientes aliquam ex illis perſonis. Septimo, vulnerantes. Octauo, carcerantes. Nono, detinentes. Decimo, eiſcientes ex ciuitatibus, locis, aut regnis. Vndecimo, ſpoliantes bonis. Duodecimo, perterrefacientes. Decimotertio, concutientes. Decimoquarto, comminantes, & hæc omnia ſiue per ſe, vel alium, ſeu alios, ſiue publice, ſiue occultè. Perſonæ verò, contra quas huiusmodi actiones fieri prohibentur, ſunt iſtæ; Primo, partes actrices. Secundo, agentes ipſarum partium. Tertio, notarij. Quarto, executores. Quinto, ſubexecutores literarum Apoſtolicarum, de quibus ſupra dictum eſt. Quæ omnia ex eiſdem Bullæ verbis colliguntur.

7 *Hæc* pars antiquior eſt prima, reſertur enim a Sylueſt. in verbo excommunicatio 7. num. 71. excommunicatione vigefima ſexta, & Tabiena, verbo excommunicatio 6. §. Duodecima, verſic. Duodecimus. Caietano in verbo, excommunicatio, cap. 27. & cap. 29. & a Martino Ledem. 2. 4. quæſt. 26. artic. 2. pag. 356. colum. 3. & a Soto 4. diſt. 22. q. 2. artic. 3. poſt Concl. 5. verſ. Nona, & a Nauar. in Manu. cap. 26. num. 68. & Sebaſtiano Medice, par. 2. ſummæ, tit. 9. quæſt. 78. num. 91. Excommunicantur autem hic ſeuſim, qui prohibent executionem literarum Apoſtolicarum ſimpliciter, & etiam qui eandem prohibent ſine eorum conſenſu, & examine: vnde quælibet prohibitiō iſtarum, aut quodlibet impedimentum ſufficit ad ex-

communicationem iſtam incurrendam.

8 *Tertia* pars, vt ex ſine Canonis colligitur, lata eſt contra eos, qui accedentes ad Curiam Romanam pro negotijs eorum proſequendis, aut literis, ſeu gratijs impetrandis prohibent; & continet has perſonas, in quibus omnibus requiritur præſumptio, ſcilicet vt præſumptuoſe agant. Primo, prohibere præſumentes; Secundo, ita tuere; Tertio, mittere ne quis accedat, aut reuocatum habeat ad Curiam Romanam, pro quibus negotijs proſequendis, vel pro gratijs, vel literis impetrandis, vel ne gratias ipſas, vel literas dicta ſeae impetret, & ne impetratus vtatur, & hæc omnia ſiue directè, ſiue indirectè; Quarto, præſumentes retinere apud ſe literas ab aliquo impetratas; Quinto, præſumentes eandem retinere apud Notarium, ſeu tabellionem, aut alias quomodo libet. Vbi obſeruandum eſt, quod ex eo, quod expreſſe in ſingulis perſonis hic enumeratis requiritur præſumptio, neceſſario conſequitur, vt ſi quis ex ignorantia etiam culpabilis, vel ex ſimplicitate, inaduerſentia, vel alio ſimili modo, prædicta faceret in excommunicationem Bullæ non incidere. Et hæc pars non ita tantum in Bulla cenæ reſcripta ſuit, ſi quidem reperitur præſumptio omnium in Bulla Cenæ Iulij Pape III. vt conſtat ex Martino Ledem. 2. 4. quæſtione 26. artic. 2. pag. 356. colum. 3. Nihil autem reſert, an ſiant hæc impedimenta auctoritate publica, vel priuata, ſiue eccleſiaſtica, ſiue ſeculari, ex Nauarro, & Sebaſtiano, vbi ſupra. Quid autem *Romane Curie* nomine intelligatur, expoſuimus, cap. 13. num. 3.

De officialibus, & aliis, qui cauſas Eccleſiaſticas auocant a Iudicibus Apoſtolicis. Cap. XVIII.

S V M M A R I V M.

- 1 *Officiales cauſas eccleſiaſticas a iudicibus Apoſtolicis auocantes prætextu quarumcunq; exemptionum, & gratiarum in Bullam cenæ incidunt.*
- 2 *Excommunicatio decima quarta Bullæ cenæ quas perſonas, & actiones comprehendat.*
- 3 *Excommunicatio decima quarta Bullæ cenæ quonſque extenditur.*
- 4 *Excommunicatio decima quarta Bullæ cenæ quantum ad obſequium ſit.*
- 5 *Excommunicatio decima quarta Bullæ cenæ an ſolum laicos, vel etiam Prelatos eccleſiaſticos comprehendat.*
- 6 *Innocentem, de iure naturæ defendere licet.*
- 7 *Reges Gallie, & Hiſpanie, beneficia eccleſiaſtica tibi colorato poſſidentes, ne eis abſque cauſæ cognitione priuentur, an virtute ſuorum priuilegiorum defendere valeant.*
- 8 *Doctores, ex affectu quodam nationis, proprijs Regibus Magiſtratibus applaudere ſolent.*
- 9 *Poteſtas laica innocentem aliquem contra poteſtatem eccleſiaſticam auctoritatiuè defendere non poteſt.*
- 10 *Magiſtratus, ac alij priuati ſe cauſasque ſuas, quæcunq; licite contra eccleſiaſticos defendere valeant.*

1 *Excommunicatio Decima quarta fertur in hec verbes, Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, & ſingulos, qui per ſe, vel alios auctoritate propria, ac de factò, quarumcunq; exemptionum, vel aliorum gratiarum, & literarum Apoſtolicarum, prætextu beneficijs, & Decimarum, ac alias cauſas ſpirituales, & ſpirituales annexas ab Auditoribus, & Commiſſarijs noſtris, alijsque iudicibus eccleſiaſticis auocant, illarum obſequium, & audientiam, ac perſonas, Capitulo, Conuentui, Collegio*

Collegia, causas ipsas prosequi volentes impediunt, ac se ad illarum cognitionem tanquam iudices interponunt. Quae partes astrictas quae illas committi fecerunt, & faciunt ad reuocandum, & reuocari faciendum, citationes, vel inhibitiones, aut alias literas in eis decretas, & ad faciendum, vel consentiendum eos, contra quos tales inhibitiones emanarunt, a censuris, & penis in illis contentis absolui, per statutum, vel alias compellunt, vel executionem literarum Apostolicarum, seu executorialium, processuum, & decretorum praedictorum, quomodolibet impediunt, vel suum ad id fauorem, consilium, aut assensum praestant, etiam praetextu violentiae prohibendae, vel aliarum praetensionum, seu etiam donec ipsi ad nos informandos, ut dicunt, supplicauerint, aut supplicari fecerint, nisi supplicationes huiusmodi, coram nobis, & Sede Apostolica legitime prosequantur, etiam si talia committentes fuerint Praesidentes Cancellarium, Consiliorum, Parliamentorum, Cancellarij, Vicecancellarij, Consiliarij, ordinarij, vel extraordinarij quorumcumque Principum Secularium, etiam Imperiali, Regali, Ducali, vel alia quacunque praesulgeant dignitate, aut Archiepiscopi, Episcopi Abbates, Commendatarij, seu Vicarij fuerint.

2. Canonis huius materia est sacrilegium contra Sedis Apostolicae auctoritatem in causarum spiritualium, & spiritualibus annexarum cognitione. Personae principales sunt istae; Primo, Praesidentes Cancellarium, Consiliorum, Parliamentorum. Secundo, Cancellarij. Tertio, Vicecancellarij. Quarto, Consiliarij tam ordinarij, quam extraordinarij quorumcumque Principum secularium etiam Imperiali, Regali, Ducali, vel alia quacunque praesulgeant dignitate. Quinto, Archiepiscopi. Sexto, Episcopi. Septimo, Abbates. Octauo, Commendatarij. Nono, Vicarij, & hi omnes siue ipsi per se, siue per alium actiones sequentes exercent. Actiones principales, quae hic exerceri prohibentur, sunt istae; Prima, auocare causas spirituales a personis infra dicendis. Secunda, impedire earundem causarum cursum & audientiam, ac personas, Capitula, conuentus, Collegia, causas praedictas prosequi volentes. Tertia est, interponere se tanquam iudices in cognitione huiusmodi causarum. Quarta est, Compellere partes astrictas quae committi fecerunt huiusmodi causis ad reuocandum, vel reuocari faciendum citationes, vel inhibitiones, aut alias literas in huiusmodi causis decretas. Quinta est, compellere easdem partes ad faciendum eos, contra quos tales inhibitiones emanarunt absolui a censuris, & penis in illis contentis, aut ad consentiendum eosdem absolui. Sexta est, Impedire executionem literarum Apostolicarum executorialium, processuum, & decretorum quomodolibet. Accessoriae actiones sunt tres; Prima est praestare fauorem talia facientibus. Secunda est, praestare consilium. Tertia est, praestare assensum. Causae vero in ordine ad quas huiusmodi actiones prohibentur, sunt istae; Prima, Causae beneficiales. Secunda, Decimarum. Tertia, Aliae causae spirituales. Quarta, causae spiritualibus annexae. Personae autem a quibus huiusmodi causae auocari prohibentur, sunt istae: Primo, Auditores Curiae Romae. Secundo, Commissarij Apostolici. Tertio, Alij iudices Ecclesiastici. Postremo, praetextus qui non excusant ab hac censura, sunt, Primo, Praetextus quarumcumque exemptionum. Secundo, Gratiarum. Tertio, literarum Apostolicarum. Quarto praetextus violentiae prohibendae. Quinto, praetextus supplicandi ipsi Romano Pontifici. Ex quibus praetextibus, quatuor priores nunquam excusant, cum simpliciter omnes excludantur; solus quintus in vno casu excusare potest, quando scilicet est verus, id est, quando aliquis vere supplicat Summo Pontifici, & supplicationem coram ipso legitime prosequitur.

3. Canon vero iste non absolutur in hoc numero, seu Clausula decima quarta, sed protenditur inclusiue vsque ad numerum, seu Clausulam decimam octauam, vt expresse colligitur

ex sequentibus Clausulis, in quibus non repetuntur haec verba *excommunicamus, & anathematizamus*, initio praefigi solita sed sequentes Clausulae vsque ad 18. inclusiue ab his verbis hic positis dependent.

4. Quoad Canonis huius antiquitatem sciendum est, non fuisse in Bulla cense Martini V. & quidem in Bullis Pauli II. & Sixti Papae III. nulla fuit expressa huius Canonis mentio, sed solum in genere aliquid de hac materia dicebatur, cum in illis excommunicabantur violentes libertatem Ecclesiasticam; postea vero Sixtus Papa III. Bullam cense in antiquam illam formam Martini V. reduxit, & multas Clausulas a Paulo II. additas, praedicta Bulla cense abstrulit, vt patet ex Summa Angelica, in verbo excommunicatio, §. casu 31. & Syluest. verbo excommunicatio, §. num. 77. excommunicatione trigesima secunda, & Tabiena, verbo excommunicatione, §. 6. Duodecimo, vers. Decimus quintus, vbi Syluest. refert Breue eiusdem Sixti III. ad Ducem Mediolani Galeacium sub anno Domini 1479. 19. Nouemb. In particulari autem Canon iste habetur in Bulla cense Domini sub Adriano Papa VI. vt notat Caiet. in verbo, excommunicatio, cap. 30. & in Bulla Iulij Papae III. apud Martin. Ledesm. 2. 4. quaest. 26. art. 2. pag. 356. & pag. 357. & in Bulla Pauli Papae III. apud Sotum, in 4. dist. 22. quaest. 2. art. 3. Conclus. 5. vers. Duodecima. & in Bulla Gregorij XIII. sub anno 1584. apud Nau. in Man. c. 27. num. 69. & in Bullis omnibus recentioribus.

5. Quoad illa verba *Auctoritate propria*, mihi videtur probabile intelligi solum de auctoritate laica, prout Nau. in Man. c. 27. num. 70. vers. Declaratio prima. & Sebastian. Medices, in Summa peccat. capital. titu. 9. quaest. 78. num. 18. sentiunt, cum praeterea de illis in hoc Canone sermo sit, qui causas spirituales auocant a quibuscumque iudicibus Ecclesiasticis. Quamuis non omnino improbabile sit, Praelatos etiam Ecclesiasticos, si causas a iudicibus, & Commissarijs Apostolicis auocent, etiam auctoritate Ecclesiastica, in hanc censuram incidere. Illud omnino certum est, ad hanc censuram incurtendam requiri, vt actiones praedictae auctoritatiue fiant.

6. Verba vero illa, *etiam sub praetextu violentiae prohibendae*, quae primum (quod viderim) in Bulla Iulij Papae III. quam refert Martin. Ledesm. vbi supra, reperiuntur, sicut exterius quandam iustitiae speciem denotant, ita quidem communissimus esse solet praetextus iste apud huiusmodi Magistratus: Existimant enim de iure naturae licitum esse defendere innocentem, & hoc praecipue Principibus, & Magistratibus incumbere dicunt. Et certe si alia via defendendi innocentem non relinquere, non esset omnino absurdum saltem dubitare, an secularis Magistratus contra potestatem Ecclesiasticam hoc facere possent. Ceterum, cum expresse per Summum Pontificem, in hoc ipso Canone, alia via se defendendi concedatur, scilicet per *supplicationem*, nulla mihi relinqui videtur occasio non solum contra sentiendi, sed neque etiam dubitandi; adeo, vt etiam post appellationem interpositam in tempore, & forma, non liceat personis praedictis executionem quarumcumque literarum Apostolicarum, sub praetextu violentiae prohibendae impedire: quia in hoc casu etiam per supplicationem prouideri potest.

7. Addit autem Nauar. in Mannal. cap. 27. num. 70. vers. Secunda, pro re indubitata in Hispanijs, & Gallijs haberi, posse regulariter Reges defendere possidentes colorato titulo beneficia Ecclesiastica, ne absque iusta causa cognitione deturbentur, vel spoliuntur, virtute illarum literarum etiam Apostolicarum; Id quod, inquit, ita praetextu solent communiter addere multos hanc opinionem defendere. Ipse tamen Nauar. nihil aliud dicit, nisi difficulter eam posse probari iuri conformem esse. Quam materiam late tractat Alphonsus Vialdus, vbi supra, nu. 101. & seq.

8. Ego autem tam de opinione ipsa, quam de praxi dicendum existimo, quod si haecenus personae aliquae bona fide id fecerint, in posterum tamen merito, & de illorum opinione

nione dubitare, & ab huiusmodi praxi abſtinere debeat, vt ſic melius conſcientijs ſuis prouideant, *Primo* enim magno perere vtendum eſt ne Doctores, qui hanc ſententiam defendunt, ex affectu quodam Nationis, quam facile tantum peccati dānate nolunt, & ex quadam naturali hominum propenſione ad gratificandum & applaudendum in Regibus, & Magiſtratibus impediatur quo minus aliquando recte ſentiant, & iudicent, *Secundo* timendum eſt, ne ex naturali quodam dominandi affectu Magiſtratus huiusmodi perturbentur, vt ſententiam hanc quamuis veriorē non ſequantur. Ex demum nullum omnino vel apprensens video argumentum, quo ſententia illorum defendi poſſit, vnde nec probabilem eſſe cenſeo: in quam opinionem moueor,

Primo quidem, quia poteſtas Eccleſiaſtica, & ſecularis duæ poteſtates ſupremæ ſunt adinuicem quodam modo independentes, quamuis altera illarum in aliquo ſuperior ſit, ſpiritalis enim in pertinentibus ad fidem, & ad ſalutem animæ, necnon in eis rebus, quæ ad bonum vniuerſale Eccleſiæ pertinent, de poteſtate ſeculari iudicare poteſt, cui conſequens eſt in huiusmodi cauſis Eccleſiaſticis poteſtatem laicam ſe nulla ratione interponere debere, aut poſſe.

Secundo, Quamuis concedamus poteſtatem ſecularem de iure naturæ, innocentem aliquem contra poteſtatem Eccleſiaſticam defendere poſſe, illud tamen auctoritati uel nullo modo poterit, cum non ſit ſuperior, ſolum igitur id poterit per viam ſupplicationis, ſic enim inferior ſeipſum, aut alterum contra ſuperiorem defendere poteſt. Cū igitur vt ex præſenti Canone colligitur, via licita innocentia Summo Pontifice conſeſſa ſit, qua ſe, & cauſæ ſuæ innocentiam, per viam ſcilicet ſupplicationis, defendere poſſit: vtique innocentem aliquem, laica poteſtis, via & modo illicito, contra poteſtatem Eccleſiaſticam in cauſis Eccleſiaſticis, ſine peccato defendere non valet, vt propterea tales ob huiusmodi inſolentiam, a Summo Pontifice, excommunicationis vinculo, in præſenti Canone merito, ac iuſte feriuntur.

His omnibus addo, vt ex verbis illis *Ad nos informandos*, quæ quantum ex antiquis, & recentioribus Bullis cœnæ conſtat, primo omnium a Pio V. in Bulla cœnæ inſerta ſunt, colligitur, non ſolum iſtis Magiſtratibus, ſed etiam perſonis priuatis, via ſupplicationis libera relinquitur, ſe, cauſæque ſuæ innocentiam defendendi; quæ ſola via, vt diximus, licita eſt, & tam iuri naturali, quam iuri ſcripto maxime conformis, cum modus iſte proprius ſit, quo inferior contra ſuperiorem, & iniurias illius, iuſte, liciteque tueri, ac defendere queat; De materia huius Canonis plura legi poſſunt in iure Canonico, & maxime in c. Quonia, de immunit. Eccleſ. libr. 6. ex quo capite conſirmanur ea quæ in priori parte huius Canonis habentur, ſicut etiam ſecunda eiusdem Canonis particula conformis planè eſt illis, quæ in c. vnico, de his quæ vi met. cauſa ſunt libr. 6. & in capitu. Quicumque, de ſentent. excommunic. libr. 6. habentur.

De Iudicibus ſecularibus, qui perſonas Eccleſiaſticas ad ſua tribunalia trahunt. Cap. XIX.

S Y M M A R I V M,

- 1 Iudices ſeculares, perſonas Eccleſiaſticas, Capitula & Collegia ad ſua tribunalia trahentes in excommunicationem Bullæ cœnæ incidunt.
- 2 Libertas Eccleſiaſtica, quibus præcipuè modis ſolet offendi.
- 3 Excommunicatio decima quinta Bullæ cœnæ quas perſonas Statuta facientes contra libertatem Eccleſiaſticam completatur.

4 Excommunicatio decima quinta Bullæ cœnæ contra offendentem libertatem Eccleſiaſticam lata quam antea qua ſit.

5 Poteſtas laica quibus in caſibus perſonas Eccleſiaſticas ad ſua tribunalia licite trahere poſſit.

6 Index, aut Miniſter iuſtiæ amicablem perſonam Eccleſiaſticam ad ſuum tribunal trahens, in excommunicationem Bullæ cœnæ non incidit.

7 [Perſonarum Eccleſiaſticarum] nomine quinam intelligantur.

8 Statuta contra Eccleſiaſticam libertatem facientes in iure Canonico excommunicantur.

9 [Libertatis Eccleſiaſticæ] appellatio quid proprie intelligatur.

10 Statuto contra Eccleſiæ libertatem iam factio, aut conſuetudine vtentes, in Bullam cœnæ incidunt.

EXcommunicatio Decima quinta fertur in hæc verba:

Quis ex eorū prætenſo officio, vel ad inſtantiam partis, aut aliorum quorumcunque, perſonas Eccleſiaſticas, Capitula, Conuentus, Collegia Eccleſiarum quarumcunque eorū ſe ad ſuum tribunal, audientiam, Cancellariam, Conſilium, vel Parlamentum, præter iuris Canonici diſpoſitionem, trahunt, vel trahi faciunt, vel procurant, directè vel indirectè, quouis quaſito colore; Necnon qui Statuta, Ordinationes, Conſtitutiones, Pragmaticas, ſeu quouis alia Decreta in genere, vel in ſpecie, ex quouis cauſa, & quouis quaſito colore, ac etiam prætextu cuiuscuſque Conſuetudinis, aut Præiudicij, vel aliàs quomodolibet fecerint, ordinauerint, & publicauerint, vel factis, & ordinatis vti fuerint, vnde libertas Eccleſiaſtica tollitur, ſeu in aliquo læditur, vel deprimitur; aut aliàs quouis modo reſtringitur, ſeu ſiſis & dictæ Sedis, ac quarumcunque Eccleſiarum vniuersus quomodolibet directè, vel indirectè, tacite, vel expreſſe præiudicatur.

2 Canonis huius materia eſt duplex Sacriligium, ſiſis, quo offenditur libertas Eccleſiaſtica quantum ad immunitatem fori, quod in prima parte Canonis conuenitur; Alterum quo eadem offenditur in quouis alia re per ſtatuta, quod in vltima parte euſdem Canonis comprehenditur. Perſone contentæ in ordine, ad priorem materiam ſunt iſte; Primo, Qui trahunt. Secundo, Qui trahi faciunt. Tertio, Qui trahi procurant directè, vel indirectè perſonas Eccleſiaſticas, Capitula, Conuentus & Collegia ad ſua tribunalia, audientiam, Cancellariam, Conſilium, & Parlamentum, ſub quibus vocibus comprehenduntur etiam quæcunque alia tribunalia, Modi trahendi, qui hic prohibentur, ſunt duo, Primus ex officio, Secundus, ad partis, aut aliorum inſtantiam, & vt erque modus ſolum prohibetur in illis caſibus, in quibus eſt contra iuris Canonici diſpoſitionem.

3 Perſona verò, quæ hic continentur in ordine ad poſtiorē materiam, ſunt iſte; Primo Qui faciunt. Secundo, Qui ordinant. Tertio, Qui publicant Statuta, Ordinationes, Conſtitutiones, Pragmaticas, & alia quouis Decreta in genere, vel in ſpecie, quibus libertas Eccleſiaſtica tollitur, aut in aliquo læditur, vel deprimitur, aut reſtringitur. Item quibus Apoſtolice Sedis iuribus præiudicatur; Item quibus præiudicatur iuribus quarumcunque Eccleſiarum & hoc directè, vel indirectè. Quarto, Qui huiusmodi Statuta & Decreta factis, & ordinatis contra prædictam libertatem Eccleſiæ vtuntur.

4 Quoad Canonis huius antiquitatem, prima eius pars addita videtur Bullæ cœnæ tempore Iulij Pape II. vel Leonis X. ſi quidem reperitur Caiet. in Summa, vbi excommunicatio capitul. 29. apud antiquiores vero auctores non habetur; Secunda vero pars poſtea adiecta eſt Bullæ.

Bulle cœne tempore Iulij Papæ III. vt habetur apud Martin. Ledesmi. 2.4. quæst. 26. art. 1. pag. 357. col. 1. Qui Canon, vt recte notant Caiet. vbi supra, & Nau. in Manual. cap. 27. num. 69. vers. Quinta, in fine, quamuis editus esse videatur contra Dominos, & Magistratus seculares, qui seiplos constituunt iudices personarum Ecclesiasticarum, vere tamen ligat personas etiam Ecclesiasticas, quæ præter iuris dispositionem hæc faciunt, scilicet auctoritate laica, vt quando sunt gubernatores ciuitatum &c. Cuius Canonis ratio est: quia in multis locis Prælati Ecclesiastici instituntur a Regibus, & Principibus ad causas huiusmodi, vt quando instituntur Proreges, aut gubernatores regni, aut Prouinciæ, vnde tales etiam sub hoc Canone continentur.

5 Per illa verba. *Præter iuris Canonici dispositionem* que vt notat Nau. in Man. ca. 27. num. 70. vers. Tertia non addita sunt, excluduntur ab hac censura, qui laica potestate personas Ecclesiasticas in casibus a iure permissis ad sua tribunalia trahunt. Casus autem in iure permissi sunt isti; *Primus est*, in causa feudis, vt colligitur ex cap. ceterum, de iudic. *Secundus est*. Quando persona Ecclesiastica est incorrigibilis, cap. Nec hinc, dist. 22. quod tamen intelligi debet solum, vel quando traditur brachio seculari; vel quando non potest vllō modo per Ecclesiasticā potestatem cohiberi, accepta tamen prius licentia ab Ecclesiastico superiore cuius est iudicare, an incorrigibilis, necne sit. *Tertius est*, in causa reconnectionis, de qua habetur in cap. Accusatores, versic. Cuius in agendo, & ibi gloss. in verbo, Iudicem. 2. quæst. 8. & c. Prudentiam, de mutuis pentionibus. *Quartus est*, Quando vel laico delegatur per Summum Pontificem, arg. cap. Illud, 10. q. 3. vel quando Clericus secundum iura perdit privilegium Clericale.

6 Illa autem verba. *Trahi faciunt, aut procurant*, coniungi debent cum illis primis verbis Canonis, *ex eorum præterito officio*, vnde solum comprehendunt eos, qui auctoritative faciunt trahi, aut trahunt, aut procurant trahi, a deo, vt ipsamet pars quæ hoc procurat, non incederet in hanc censuram: Immo etiam nec ipsimet iudices, nec Ministri iustitie si amicablem partem inducerent, vt iudicio laico se submittant, pœnam huius Canonis incurrerent, cum hoc nullo modo sit *trahere*, vt verba ipsa sonare videntur. Quamuis enim hoc in præiudicium Ecclesiasticæ libertatis redundare videatur, cui præiudicare pars, seu persona particularis non debet, huiusmodi iudicio laico sine superioris consensu se submittere, aut non potest, aut non debet, aliis meritō puniendus est.

7 *Nomine autem Personarum Ecclesiasticarum* intelliguntur hoc loco illæ omnes, quæ ratione Ecclesiasticæ privilegio fori gaudent, vt sunt Clerici, Religiosi, Religiosæ, & reliquæ: Quod fori privilegium, cum non fauorem priuatum huius, aut illius respiciat, sed fauorem communem totius ordinis Ecclesiastici, nullus privilegio fori cadere potest, & cadendo pœnas incurrit capitulis, Inolita, 11. q. 1. vbi actor trahens reum ad iudicem non suum, perdit causam & excommunicatus est, & pœnas capitul. Placuit, 2. ead. causa & quæst. vbi reus trahens actorem ad iudicem non suum, pro contumacia habetur. Quod si Clericus coram iudice seculari sponte se purgare velit, hoc casu iudex talem purgationem admittendo, pœnam huius Canonis non incurrit; Cum hic solum excommunicatur ij, qui personas Ecclesiasticas ad sua tribunalia per vim, & coactionem trahunt; a qua coactione omnino iudices seculares abstinere debent.

8 *Circa secundam huius Canonis partem sciendum est*, haberi in iure excommunicationem aliam contra facientes statuta contra Ecclesiasticam libertatem, vt in ca. Nouerit, & in cap. Grauem, de sent. excommu. de qua re Panor. & Innoc. ibi, & S. Anton. 3. par. tit. 25. c. 17. Angelica, verbo, excommunicatio, 7. casu 12. Syluest. verbo, excommunicatio, 9. num. 3. 1. excommunicatione 10. Tabiena, verbo, excommunicatio, 5. casu 20. & Caiet. verbo excommunicatio, cap. 3. 1. & alij. Illa vero iuris excommunicatio non est Papæ reseruata in Bulla cœne, vt falso docet Tabiena, vbi supra, & Nauar. in Man. capitul. 27. numer. 120. in fine. Quia multæ personæ continentur in d. c. No-

uerit, quæ tamen in hoc Canone Bullæ cœne non comprehenduntur, vt constat, vnde solum reseruata est excommunicatio illa quoad personas hic expressas; & mirum est, Tabienam in d. causa 20. in princip. dixisse eadem cap. Nouerit, ex Processu Curie esse Papalem, cum tamen in verbo, excommunicatio, 6. vbi refert casus Bullæ cœne, nullam d. capituli Nouerit, aut huius materie mentionem faciat.

9 *Nomine autem libertatis Ecclesiasticæ* intelligitur in hoc Canone, sicut in dicto cap. Nouerit. *Primo*, illa libertas, quæ tota vniuersalis Ecclesia gaudet, ex Innoc. & Panor. in d. Nouerit, num. 2. de sent. excommu. S. Anton. 3. par. tit. 25. c. 17. Angelica, verbo, excommunicatio, 7. casu 12. num. 1. Syluest. verbo excommunicatio, 9. num. 3. 1. excommunicatione 10. vers. *Primo*, Tabiena, verbo excomm. 5. casu 20. §. 1. Caiet. verbo excommunicatio, cap. 3. 1. vers. Quinto Nota, & Nau. in Man. capitul. 27. num. 119. vers. Quinta, & Bart. in Authent. Cassa. C. de sacrosanct. Eccles. Que libertas consistit in omnibus priuilegijs spiritualibus concessis a Deo, vel a Papa, & in Priuilegijs concessis ab Imperatoribus, vt præfati auctores tradunt; & etiam in Priuilegijs temporalibus a Papa, vel Imperatore concessis.

Hæc autem priuilegia sunt ex S. Anton. & Tabiena, cit. Quod Decima, & primitiua ad Clericos spectent, cap. Reuertimini, 16. q. 1. Quod Ecclesia sola res Ecclesiasticas administrat, cap. Si Imperator, dist. 96. Item quod Ecclesia de spiritualibus ius condere, & iudicare potest c. Denique, cap. Cuius ad verum, dist. 96. & c. Bene quidem, ead. dist. te multa alia similia priuilegia, quæ concessa sunt Ecclesie a Deo.

A Papa etiam concessa sunt priuilegia Clericis, vt qui iniicit manus violentas in Clericos, sit excommunicatus, 17. q. 4. si quis suadente diabolo, Quod coram seculari iudice nequeant conueniri, c. Si diligenti, de foro compe. & ca. 2. de foro compe. lib. 6. & cap. vniuersi, de Cler. coniug. in 6. Item, quod in legatis ad pias causas duo testes sufficiant, c. Relatum, de test. & multa alia priuilegia, quæ in iure Canonico habentur.

Sic etiam ab Imperatoribus multa priuilegia concessa sunt, quæ sunt sparsa in iure ciuili, vt v. g. Quod nullius iudicet personas Ecclesiasticas, vel Clericos nisi sui prælati; Item, quod quilibet liberè donare potest Ecclesie, vel Ecclesiasticis personis, l. 1. & l. Illud, & l. fin. C. de Sacrosanct. Eccles. Item, quod Statuta contra libertatem Ecclesiasticam sint nulla, l. Cassa, C. de Sacrosanct. Eccles. & similia: Vnde, qui Statuta faciunt contra huiusmodi priuilegia concessa Ecclesie vniuersali a Deo, vel a Papa, vel ab Imperatoribus, huius Canonis censura incurrit. Vnde Bar. in d. l. Cassa, & Panor. in d. c. Nouerit, numer. 2. & Bald. in Margarita sua, in verbo, Ecclesia, quæ habetur in indice Innocent. super Decretal. ponunt hanc Regulam: Quod vbiunque per Statutum Clerici efficiuntur timidiore, & laici audaciores ad nocendum, tunc dicuntur contra Ecclesiasticam libertatem facta. Exemplum est: Statutum laicorum, Quod quicumque interfecerit laicum, grauius puniatur, interficiens vero Clericum puniatur pœna in decem aureis, vel in alia minori pœna. Felinus, in d. c. Nouerit, ait, contra libertatem Ecclesie esse omnia illa Statuta, quibus Ecclesiasticis personis aliquid prohibetur, quod nec Diuino, nec humano iure illis prohibitum est; Addi potest etiam, aut quibus aliquid iniungitur Clerico quod neutro prædictorum iurium præceptum est. Cuius autem in d. ca. 3. 1. versic. Quinto Nota, ait, libertatem Ecclesie importare totum id in quo Ecclesia non subijcitur, aut arctatur, siue illud spectet ad esse Naturale, vel spirituale, siue ad operari, aut recipere, siue ad quodcumque aliud, siue Ecclesia de iure communi ad illud non sit arctata, siue ex privilegio a Deo, vel Papa, vel Imperatore concessa, ab eo libera sit. Et denique ex hoc Canone Bullæ cœne expressè habetur, contra Ecclesie libertatem esse illud oẽ, quo libertas eius aut tollitur, aut minuitur, aut in aliquo ledit, deprimitur, at quouis modo restringitur. *Secundo*, Cui in hoc Canone non solum mœtio sit de libertate ecclesiastica simpliciter, seu de libertate vniuersalis Ecclesie, (prout intelligitur quilibet

tas in d. c. Nouerit, vt auctores citati tradunt) ſed etiam mentio facta ſit de quibuscunque iuribus, & priuilegijs quatuorſcunque Eccleſiarum, inde conſequentes eſt, in cenſuram huius Canonis incidere, non ſolum qui libertatem Eccleſiæ vniuerſalis violat, ſed etiam qui libertatem cuiuſcunque Eccleſiæ particularis violauerit; vnde, qui aliquid ſtatuit contra priuilegium proprium alicuius Collegij (puta Protonotariorum) aut alicuius Religionis, puta Monachorum, aut alicuius Eccleſiæ, puta Mediolanenſis, quamuis non incurrit cenſuram cap. Nouerit, de ſententia, excommunicat. hanc tamen Bullæ cœnæ cenſuram incurrit; Semper autem ſermo eſt de illis, qui hanc Eccleſiæ libertatem aliquo ſtatuto violant.

- 10 *Illud demum circa hunc Canonem obſeruandum eſt, Quod vii Statuta contra Eccleſiæ libertatem facta, & ordinata eſt aſſumere Statutum ad aliquem ſuum vſum; vnde qui ex vi alicuius Statuti, vel contra Eccleſiæ libertatem agunt, vel ſe contra eandem defendunt, vel etiam ſecundum huiusmodi Statuta iudicant, in huius Canonis cenſuram incidunt; ſicut etiam qui ſeruati faciunt prædicta Statuta eadem excommunicationem incurrunt. Quibus addo, quod cum hic non ſolum Statutorum, ſed etiam Conſuetudinis mentio facta ſit, ſi quis contra Eccleſiæ libertatem induceret Conſuetudinem, aut etiam Conſuetudine vteretur, non ſolum in d. c. Nouerit, ſed etiam in huius Canonis excommunicationem incideret, vt manifeſtè ſatis ex ipſius Bullæ verbis colligitur; & de hoc Canone hæc dicta ſufficiant, plura enim in ſuis locis de libertate Eccleſiaſtica dicemus, maxime, cum ad d. cap. Nouerit, de ſententia, excomm. expoſitionem, peruentum fuerit.*

De Impedientibus Prælatos ne iurisdictione ſua Eccleſiaſtica vtantur. Cap. XX.

SUMMARIUM.

- 1 Impedientes Prælatos, ne iurisdictionem ſuam Eccleſiaſticam exerceant, in excommunicationem Bullæ cœnæ incidunt.
- 2 Excommunicatio decima ſexta Bullæ cœnæ, contra quas perſonas lata ſit.
- 3 Excommunicatio decima ſexta Bullæ cœnæ, quando primum in Bulla poſita fuerit.
- 4 Potestatem ordinariam Episcoporum impediens in Bullam cœnæ incidit.
- 5 Episcopum quo caſu coram tribunali laico conuenire liceat.

- EXcommunicatio Decima ſexta fertur in hæc verba:
- 1 Necnon qui Archiepiscopos, Episcopos aliosque ſuperiores, & inferiores Prælatos, & omnes alios quoscunque iudices Eccleſiaſticos ordinarios quomodolibet impediunt quo minus ſua iurisdictione Eccleſiaſtica contra quoscunque vtantur, ſecundum quod Canones, & Sacra Conſtitutiones Eccleſiaſticae, & Decreta Conciliorum generalium, & præſertim Tridentini, ſtatuant, ac etiam eos, qui poſt ipſorum Ordinariorum, vel etiam ab eis delegatorum quorumcunque ſententias, & decreta, aut alias ſori Eccleſiaſtici iudicium eludentes, ad Cancellarias, & alias Curias ſeculares recurrunt, & ab illis prohibitiones, & mandata, etiã pœnalia ordinarijs, aut Delegatis prædictis decerni, & contra illos exequi procurant; Eos quoque qui hæc decernunt, & exequuntur, ſeu dant auxilium, conſilium, patrocinium, & fauorem in eiſdem.
  - 2 Canonis huius materia eſt Sacrilegium, quo impeditur iurisdictione Eccleſiaſtica Prælatorum, aut cõtra eorum ſententias recurritur, ad Curias, & Magiſtratus ſeculares

pro impetrandis prohibitionibus, & Mandatis contra eosdem Prælatos. Per quæ principales ſunt ita; Primo, Impedientes Archiepiscopos, Episcopos, & alios Prælatos, & Eccleſiaſticos iudices ordinarios, ne iurisdictione ſua Eccleſiaſtica contra quoscunque vtantur. Secundo, Recurrentes ad Curias ſeculares, vel aliàs eludentes ſententias iudicum Eccleſiaſticorum tam Ordinariorum, quam Delegatorum, Tertio, Procurantes à Curijs ſecularibus prohibitiones, aut mandata etiam pœnalia contra ſententias Ordinariorum, aut Delegatorum. Quarto, Decernentes huiusmodi prohibitiones, aut mandata, eadem mandata exequentes, Perſonæ acceſſorie ſunt; Primo, dantes auxilium; Secundo, dantes conſilium; Tertio, dantes patrocinium; Quarto, dantes fauorem in prædictis.

Quod Canonis huius antiquitatem, vt docet Nau. in Manu. cap. 27. num. 70. verſi. Quarta, omnino recentior poſita eſt in Bulla cœnæ tempore Gregorij XIII. Cuius prima pars in fauorem iurisdictionis ordinariæ adita eſt, pars verò poſterior tam ordinariæ, quàm delegatæ fauor, ſicut etiam Concilium Tridentinum Sess. 25. de reform. cap. 20. vbi de hac materia tractat.

4 Circa huius Canonis intelligentiam hæc duo annotanda ſunt;

Primum eſt, Quod cum in Concilio Tridentino varijs in locis concedatur Ordinario poteſtas procedendi tanquam Delegato Apoſtolico, vbi etiam in aliquibus poteſtas illa delegata, Ordinario ex iure antiquo tanquam ordinaria competebat; ideo mihi valdè probabile eſt poteſtatem hæc, prioris huius Canonis partis protectione gaudere, Per hoc enim quod Concilium cõcedit, vt tanquam delegatus Apoſtolicus procedat, poteſtas illorum ordinaria non tollitur, ſed potius confirmatur, & corroboratur, vt ſic euidentius omne impedimentum, quo minus iurisdictione ſua ordinaria vtantur, auferatur.

Secundum eſt, Quod ſi aliquibus in locis Episcoporum ipſi ad tribunalia ſecularia pro ſententiarum ſuarum, aut decretorum confirmatione recurrant, tunc quidem etiam partes contra eosdem Episcopos ad eadem tribunalia recurrant pro decretis illis tollendis, aut infirmandis, in huius Canonis cenſuram non incurrunt; quia tunc non pars eſt, quæ iurisdictionem Episcoporum impedit, ſed ipſemet Episcopos, à quo pars ad tribunal ſeculare deducta, coram illo ſe legitime defendit; Cum etiam ex cõmuni DD. ſententia, à quouis etiam tyranno iuſtitiam accipere liceat, & hoc maxime, cum Episcopos ipſe ad illud tribunal partem vocauerit, tunc enim abſque dubio Episcopos ipſum coram eodem tribunali parti reconuenire licebit, argum. c. Prudentiam, de mutuis petit. & c. Accuſatores, §. cuius in agendo, 3. q. 8.

ADDITIO.

Adde. Hanc clauſulam nuper auctam fuiſſe quibusdã verbis per Modernum Põtificem Paulum V. & ſunt ita; Hac de cauſa directe, vel indirecte carcerando, vel moleſtando eorum agentes, procuratores, vel familiares; nec non conſanguineos, & affines.

Quorum quidem verborum effectus per ſe multiplicis eſſe apparet; eos igitur attendant quicunque illis affici poſſent.

De usurpatione iurisdictionis Sedis Apostol. & aliarum Ecclesiarum, & fructuum sequestratione. Cap. XXI.

S V M M A R I V M.

- 1 Iurisdictionem Ecclesiasticam usurpans, aut fructus Ecclesiasticos sequestrans, in Bullam cense incidit.
- 2 Excommunicationis decima septima materia quæ, & contra quas personas lata sit.
- 3 Excommunicatio decima septima, quando primum in Bulla cense posita sit.
- 4 Excommunicationem decima septima Bulla cense, ut quis incurrat, quæ requirantur.

Excommunicatio Decima septima fertur in hæc verba:

- 1 Quine iurisdictiones, seu fructus, redditus, & proventus, ad nos, & Sedem Apostolicam, & quasunque Ecclesiasticas personas ratione Ecclesiarum, Monasteriorum, & aliorum beneficiorum Ecclesiasticorum pertinentes, usurpant, vel etiam quavis occasione vel causa, sine Romani Pontificis, vel aliorum ad id legitimam facultatem habentium expressa licentia sequestrant.

2 Canonis huius materia, ut notat Caietan. in Summa, verbo excommunicatio, ca. 27. est sacrilegium, quo Sedes Apostolica, & aliæ personæ Ecclesiasticæ offenduntur usurpatione iurisdictionem, fructuum, proventuum, & similibus, ad eas, ratione beneficiorum Ecclesiasticorum pertinentium, & eorundem sequestratione. Personæ principales sunt, Primo, usurpantes; Secundo, sequestrantes.

3 Quoad Canonis huius antiquitatem quantum apud auctores legere potui, primo omnium posita est hæc Clausula in Bulla cense tempore Iulij Papæ II. vel Leonis X. cum huius mentio non habeatur in Bulla cense Martini V. apud S. Anton. par. 3. tit. 25. cap. 73. eius tamen mentionem faciunt Syluest. verbo, excommunicatio, 7. nu. 73. in excommunicatione 28. & Caiet. vbi supra, cap. 27. & in Bulla Iulij Papæ III. apud Mart. Ledesin. 2. q. 26. art. 1. pag. 356. col. 4. expressa eius mentio habetur, & in Bulla Pauli IV. apud Sotum, 4. dist. 22. q. 2. art. 3. post Conclus. 5. vers. vnde decima, & in Bulla Gregorij XIII. apud Nauarr. in Man. cap. 27. num. 69. de qua etiam materia habetur lata alia excommunicatio in Concilio Trident. Sess. 22. de reform. cap. 11. Quo Canone, ut rectè Nauarr. vbi supra notat, interdicitur fructuum Ecclesiasticorum proventus est.

4 Ad hæc autem censuram incurrendam, Caiet. vbi supra, & Nauarr. in Man. c. 27. num. 70. vers. Sexta. & Sebastianus Medices, in Summa peccat. capital. tit. 9. quest. 78. num. 18. & num. 83. docent quinque conditiones requiri; Prima est, ex parte rei acceptæ, scilicet quod sit Ecclesiæ, puta quod sit iurisdicção, fructus, proventus, redditus Ecclesiæ, non autem res profanæ, etiam si ad personas Ecclesiasticas pertineant; quæ conditio euidenter habetur in textu Canonis. Secunda est, Quod res ista Ecclesiæ usurpentur, aut sequestrantur non qualitercunque, sed ut res, proventus, seu redditus Ecclesiæ; Quam conditionem inde colligit, & probat Caietan. quia Canon iste non est factus contra fures, & latrones, qui res ecclesiæ furantur ut quædam res, & non ea ratione, qua sunt fructus, & redditus Ecclesiæ, sed factus est contra Dominos temporales, qui bona Ecclesiæ usurpant, aut sequestrant, aut Ecclesias illis spoliant, & in proprium usum convertunt. Quam conditionem etiam Nau. admittat, mihi tamen suspecta & dubia videtur, quia non videtur necessarium, ut quis intendat usurpare bona Ecclesiæ; quatenus bona sunt Ecclesiæ, cum paucissimi Domini temporales sint, qui hac intentione bona Ecclesiæ usurpant, vnde satis esse crederet ad hæc censuram incurrendam, ut quis sciens ea bona esse Ecclesiæ, ea nihilominus usurpet. Tertia est, ut huiusmodi res pertineat ad personam Ecclesiasticam obuientem illud bene-

ficiam; vnde infert usurpantem bona Ecclesiarum vacantium, in hæc censuram non incidere, eo quod bona illa tunc temporis ad nullam personam pertineant, sed solum ad Ecclesiam. Hanc autem conditionem Nau. vbi supra refellit, & rectè; tum quia etiam bona Ecclesiarum vacantium pertinent ad Ecclesiam, seu ad successorem; tum, quia maius est periculum usurpandi eiusmodi bona tempore vacationis, quam tempore vitæ ipsius Beneficiarij, vnde aperiretur via mille fraudibus, si tempore vacationis sine pena bona illa usurpare liceret. Quarta est, ut huiusmodi usurpatio fiat sine licentia Papæ; Quæ conditio vera fuit tempore Caietani, nunc autem Canon iste aliquantulum mutatus est, vnde satis erit licentia Papæ, vel aliorum ad id legitimam facultatem habentium. Quinta est, Quod ista fiant quasi auctoritative, & potestate usurpata, quo modo solent Domini bona Ecclesiæ usurpare, vel sequestrare; & satis conformis est verbis & sensui Bullæ; Quæ latrones, & milites, qui eos capiunt, non excommunicantur, ex Nauarro, & Sebastiano Medice locis allatis.

De imponendis Decimas, collectas, & alia onera personis Ecclesiasticis. Cap. XXII.

S V M M A R I V M.

- 1 Collectas, decimas, & alia onera personis Ecclesiasticis, eorumque bonis, absque Summi Pontificis licentia imponens excommunicationem Bulla cense incurrit.
- 2 Excommunicatio decima octava Bulla cense, quas personas, tam principales, quam accessorias contingat.
- 3 Excommunicatio decima octava, quo tempore in Bulla poni ceperit.
- 4 Collecta qua ex causa imponantur.
- 5 Personæ Ecclesiasticæ tum in seipsis, tum in bonis suis, à tributis, & veſtigalibus persolvendis immunes sunt.
- 6 Sacerdotes, & Clerici noni testamenti, à tributis, & alijs oneribus, quæ eximi debeant.
- 7 Clerici, & personæ Ecclesiasticæ, cessant esse de corpore Reipub. civilis.
- 8 Clericis, exemptionem à soluendis tributis, tum Imperatores Catholici, tum Summi Pontifices concesserunt.
- 9 Clericorum bona Ecclesiastica, & patrimonialia, à tributis persolvendis eximuntur.
- 10 Tributa ab Ecclesiasticis personis sponte soluentibus recipientes, an, & quando excommunicationem Bulla cense incurrant.
- 11 Bulla cense, quos iuris antiqui Canones circa immunitatem personarum Ecclesiasticarum inuouit.

Excommunicatio Decima octava fertur in hæc verba:

- 1 Quine collectas, decimas, talleas, prestantias, & alia onera Clericis, Prælati, & alijs personis Ecclesiasticis, ac eorum, & Ecclesiarum, Monasteriorum, & aliorum beneficiorum Ecclesiasticorum bonis illorumque fructibus, redditibus, & proventibus huiusmodi absque simili Romani Pontificis speciali, & expressa licentia, imponunt, & diuersis etiam exquisitis modis exigunt, aut sibi imposta, etiam à sponte dantibus, & concedentibus recipient. Necnon qui per se, vel alios directè, vel indirectè prædicta facere, exequi, vel procurare, aut in eisdem auxilium, Consilium, vel fauorem prestare non verentur, cuiuscunque sint præcipientis, Dignitatis, ordinis, conditionis, aut status, etiam si Imperiali, aut Regali præfulgeant dignitate, seu Principi-

pes, Duces, Comites, Barones, & alij potentatus, quicunque etiam Regnis, Prouincijs, Ciuitatibus, & Terris quomodo Præsidentes, & Conſiliarij, & Senatores, aut quauis etiam Pontificali dignitate inſigniti. Innouantes decreta ſuper his per Sacros Canones tam in Lateranenſi nouiſſimè celebrato, quam alijs Concilijs generalibus edita, etiam cum cenſuris & pœnis in eis contentis.

2 Canonis iſtius materia, vt colligi poteſt ex Caiet. verbo, excommunicatio, cap. 49. eſt Sacilegium, quo offenditur Eccleſiaſtica libertas impoſitione onerum, a quibus tam perſonæ Clericorum, quam eorum bona ſunt immunita. Perſonæ principales ſunt. Primo, Imponentes decimas, collectas, talleas, præſtantias, & alia onera ſimilia. Secundò, exigentes. Tertio, recipientes etiam a ſponte dantibus & ſoluentibus. Perſonæ acceſſoriae ſunt, Primo Qui prædicta facere; Secundò, Qui prædicta exequi; Tertio Qui prædicta procurare; Quarto, Qui in eiſdem auxiliũ; Quintò, Qui conſilium; Sextò, Qui fauorem præſtare in prædictis non verentur, & hoc vel per ſe, vel per alios, directè, vel indirectè; & hi omnes cuiuſcuſque dignitatis, ordinis & conditionis fuerint. Perſonæ & res, quibus hæc onera imponi prohibentur, ſunt, Primo, Clerici; Secundò, Prælati; Tertio, aliæ perſonæ Eccleſiaſticae; Quarto, Bona earundem perſonarum; Quintò, Bona Eccleſiarum; Sextò, Bona Monaſteriorum; Septimò, Bona aliorum beneficiorum Eccleſiaſticorum; Octauò, Fructus; Nono, Redditus; Decimò, Prouentus eorundem.

3 Quoad antiquitatem huius Canonis, primo omnium reperitur hæc Clauſula Bullæ cœnæ inſerta tempore Iulij Papæ III. vt habetur in Bulla cœnæ eiſdem apud Martin. Ledem. 2. 4. q. 26. artic. 1. pag. 356. col. 4. & in Bullis Pauli III. apud Sotum 4. d. 22. q. 2. art. 3. poſt Concluſ. 5. verſi. Vndecima, & Gregorij XIII. apud Nau. in Man. capit. 27. num. 69. In Bullis autem Iulij II. aut Leonis X. poſita non fuit, vt patet ex Caiet. verbo, excom. c. 40.

4 Huius autem Conſtitutionis radix & fundamentum eſt: Quod cum in omni Repub. ad ſubleuandas communes neceſſitates neceſſaria ſint aliqua onera tam realia, quam perſonalia, in quorum diſtributione ſeruanda eſt ratio iuſtitie tam cõmutatiuæ, quam diſtributiuæ; Commutatiuæ quidem, vt non niſi ex cauſa vrgenti imponantur; Diſtributiuæ verò, vt inter ciues pro vniuſcuſque vi

5 ribus, & facultate diſtribuantur; admodum rationale, & etiam valdè conforme iuri Naturali, & Diuino fuit, vt ab huiusmodi oneribus perſonæ Eccleſiaſticae, tam in ſeipſis, quam in bonis ſuis immunes eſſent, vt eleganter oſtendit Sotus, 4. d. 25. q. 2. art. 2. In ſeipſis quidem. Quia ſicut iure Diuino Eccleſiæ miniſtri ſunt conſtituti, ita etiam eidem iuri conforme eſt, vt iudicibus ſecularibus non ſint ſubiecti, cum exinde maximum illis impedimentum obijceretur, ne idoneè miniſterijs Eccleſiaſticis vacare poſſent; Nemo enim duobus Dominis ſeruire poteſt; In bonis autem, Quia cùm tributa, & veſtigalia Regibus ad ſuam iſſorum, & Reipub. ſuſtentationem pro laboribus & neceſſitatibus ſuis in Reipub. adminiſtratione, & conſeruatione exoluantur, & Clerici non minores operas, & labores rei Eccleſiaſticae impendant, æquum planè, & iuri Naturali, ac Diuino conſonum fuit, vt à ſolutione tributorum Clerici exempti eſſent. Hinc Joſeph, vt Genef. 47. legitur, quamuis totam terram Aegypti Pharaoni ſubiectiſſet, & pro alimonijs, & frugibus populo adminiſtratis, quintam partem bonorum Regi perſoluendam eſſe ſtatuert; terram nihilominus Sacerdotum ab huiusmodi conditione, & exactione liberam eſſe voluit, quod idem in c. Tributum, 23. q. 8. habetur. Quibus ſanè conſequens eſt, & equitati naturali multo conformius, vt legis Euangelicæ Sacerdotes ab iſſdem oneribus eximantur, tum ob Sacerdoti noue legis dignitatem; tum etiam, quia Sacerdotes noſtri in cultu Diuino magis occupati ſunt, & in procuranda ſalute ſpiritali populorum diligentiores eſſe ſolent; Tum denique quia Eccleſiaſticae perſonæ ceſſant eſſe de corpore Reipub. ciuiliſ. Vnde commuiter votum, & ſuffragium in Conſilijs, & Parlamentiſ ſecularibus non habent, neque de honoribus, & dignitatibus, aut officijs ciuilibus Regni,

aut Reipub. participare ſolent, ſed aliam quandam Rempub. ſacram, & quaſi Diuinam efficiunt, vt propterea ſors Domini appellentur, cap. Cleros, d. 21.

8 Quibus addo, quod licet iuri Naturali, & Diuino conforme eſſet, ſic eximi Sacerdotes, hanc tamen exemptionem iure diuino non habent, ſed ſolum iurè humano; quò quidem exemptionem primo illis Imperatores Catholici conceſſerunt, vt conſtat C. de ſacroſanct. Eccleſijs, l. Sanctimus, 2. & ex multis alijs incis ciuiliſ Canonibus, quorum mentio habetur 16. q. 1. c. Generaliter, & 23. q. 8. c. In qualibet, & c. Secundum Canonicam, & cap. Sanctum. Quas poſtea Clericorum exemptiones Summi Põtifices ſuis decretis non ſolum confirmare, & ſtabilire, ſed etiam augere ceperunt, vt habetur in c. Non minus, & c. aduerſus, de immunit. Eccleſ. & cap. Quamquam, de cenſib. libro 6. & c. 1. de immunit. Eccleſ. lib. 6. & Clem. Præſenti, de cenſib. Quod ſi in d. c. Quamquam, dicatur perſonæ Eccleſiaſticae cum ſuis bonis, iure Diuino Exemptas eſſe, id intelligendum eſt ad modum expoſitum, ſcilicet, quod hæc exemptio ſit iuri Diuino conformis, vt Sotus in 4. d. 25. q. 2. art. 2. Concluſ. 6. annotauit. Et quamuis in hac Clauſula Bullæ cœnæ non ſit expreſſa mentio niſi Decimarum, collectarum, &c. ſub eadem tamen continentur etiam pedagia, gabella portariorum, &c. Nam & hæc, & ſimilia ſub iſto verbo generali (Et alia onera) continentur.

9 Hæc etiam Bullæ cœnæ Clauſula proteguntur non ſolum bona Eccleſiarum, & beneficiorum; ſed etiam bona patrimonialia Clericorum; Id quod meo iudicio ſatis clare in verbis Bullæ exprimitur, vbi dicitur, Imponentes decimas &c. perſonæ Eccleſiaſticae, ac eorum, & Eccleſiarum bonis, vbi dictio illa Eorum contra diſtinguitur, contra aliteram diſtinctionem ſequentem, Eccleſiarum, & ideo non niſi de bonis patrimonialibus, & proprijs Clericorum, & alijs, quæ ad Eccleſias non pertinent, intelligi poteſt; maxime, cum hoc ipſam in iure Canonico prius ſtatutum fuerit, vt patet ex cap. Quamquam, & ibi gloſ. in verbo, Iſſorum, de cenſib. lib. 6. vbi bona etiam ſecularia Clericorum exempta ſunt præter illa, quæ negotiationis cauſa deſerunt ex gloſ. in c. ſin. in verbo ſuis facultatibus, de vita & honeſt. Cleric. Sebaſt. Medices, in Summa peccat. capital. titu. 9. q. 78. num. 85. & nu. 188. Nam res Clericorum eodem gaudent priuilegio, quo res Eccleſiarum, arg. ca. Eccleſiarum ſeruos, 12. q. 2. & c. Similiter, & ibi gloſ. in verbo, Eccleſiæ, 16. q. 1. & hoc ipſum expreſſè docent Pan. in par. 1. conſil. conſil. 3. incip. Caſus ſuper quo. citans ad hoc cap. 1. de immunit. Eccleſ. lib. 6. & d. c. Quamquam, de cenſib. lib. 6. & Clem. Præſenti, tit. eod. & ibi gl. in verbo, Non negotiandi, c. ſin. de vita & honeſt. Cleric. & l. Placet, C. de ſacroſ. Eccleſ. & l. 2. C. de Episcop. & Cleric. Ioan. de Lignano in d. Clem. Præſenti, & Hoſtienſ. in Summa, tit. de immunit. Eccleſ. A quibus verò, vt etiam perſonalia, & Barr. in reſcripto. ff. de muner. & honorib. & in d. l. placet, C. de ſacroſ. Eccleſ. Sylueſt. verb. excommunicatio 9. nu. 13. excommunicatio 5. verſ. Secundò, Tab. verb. excommunicatio 5. caſu 18. & Sot. 4. d. 25. q. 2. art. 2. Concluſ. 6. in fine, qui omnes auctores tradunt, Clericos, & perſonas Eccleſiaſticas, tam quoad bona eorum, quam quoad Eccleſias, ab omnibus collectis, gabellis, exactionibus & ſimilibus eſſe exemptas.

10 Quoad illa verba, aut impoſita, etiam a ſponte dantibus, & concedentibus recipienti ſciendum eſt, Non omnes recipientes a ſponte dantibus in hanc cenſuram incidere, ſed ij ſolum, qui ſic recipient, quando onera impoſita ſunt ipſiſ perſonæ Eccleſiaſticae, vt poſt alios Alphonſus Viualdus, in expoſitione Bullæ cœnæ, num. 117. annotauit. Ratio eſt: quia tunc ipſa datio ſpõtanea verè fit, aut fieri præſumitur ratione oneris impoſiti ipſiſ Clericis. Vnde ſequitur, quod ſi in impoſitione onerum expreſſum ſit Clericos ad id non teneri, tunc ſi Clerici ſponte ſoluant, recipientes ab eis in hanc Canonem non incidere, prout colligi poteſt ex verbis Bullæ; loquens enim de ſponte dantibus, ait: Sic impoſita, etiam a ſponte dantibus recipienti, vbi ſenſus illorum verborum. Sic impoſita eſt, quod qui exigunt, aut recipient tributa ſic impoſita Clericis, hoc eſt, ita, vt Clericos in impoſitione comprehendant, excommunicati ſint

tam imponentes Clericis talia tributa, quam ab eis exigentes, aut etiam ab eis sic imposita sponte solventibus recipientes, vt subtiliter Cardin. Tolotus in expositione Bullæ cæne, §. 3. dub. 5. & §. 9. in fine annotauit.

- 11 *Demum* hac Bullæ Clausula innouantur Canones editi in Concilio Lateranensi sub Alexandro Papa III. cap. 4. & cap. 19. & in Conc. Lateranensi sub Leone X. sess. 9. super immunitate personarum Ecclesiasticarum, cuius innovationis virtute duo illi Canones iuris ca. Non minus, & c. aduersus, de immunit. Eccles. pristinum suum robur, ac vires accipiunt.

De iudicibus secularibus, qui se in causis capitalibus Clericorum interponunt. Cap. XXIII.

S V M M A R I V M.

- 1 *Iudices* seculares, & alij ministri, se interponentes in causis criminalibus Clericorum, excommunicationem Bullæ cæne incurrunt.
- 2 *Excommunication* decima nona Bullæ cæne, quas personas, & actiones comprehendat.
- 3 *Excommunication* decima nona Bullæ cæne, quæ personas ecclesiasticas a violentia laicorum in causis criminalibus protegit, quando primum in Bulla cæne ponitur.
- 4 *Iudices* seculares quibus in casibus Clericos pro crimine capitali licitè capere possint.

Excommunication Decima nona fertur in hæc verba:

1 *Item* excommunicamus, & anathematizamus omnes, & quoslibet Magistratus, & Iudices, Notarios, Scribas, Executores, subexecutores quomodolibet se interponentes in causis capitalibus, seu criminalibus, contra personas ecclesiasticas, illas processando, banniendo, capiendo, seu sententias contra illas proferendo, vel exequendo, sine speciali, specifica, & expressa huius Sanctæ Sedis Apostolicæ licentia, etiamsi talia committentes fuerint Consularij, Senatores, Præsidentes, Cancellarij, Vicecancellarij, aut alio quouis nomine nuncupati.

2 *Canonis* huius materia est Sacrilegium, quo offenditur immunitas, & libertas Ecclesiastica in cognitione causarum capitalium, seu criminalium Clericorum. Personæ in hoc Canone contentæ sunt. Primò, quicumque Magistratus. Secundò, Iudices. Tertio, Notarij. Quarto, Scribæ. Quintò, Executores. Sextò, subexecutores. Septimò, Consularij. Octauò, Senatores. Nonò, Præsidentes. Decimò, Cancellarij. Undecimò, Vicecancellarij, facientes, & committentes aliquam ex infrascriptis actionibus. Prima actio est. Quomodolibet se interponere in causis capitalibus, seu criminalibus, contra personas Ecclesiasticas: vbi vox illa *quomodolibet* intelligenda est, iuridicè, vel auctoritatiuè. Secunda est, illas processare. Tertia est, illas bannire. Quarta est, illas capere. Quinta est, sententias contra illas personas proferre. Sexta est, exequi illas sententias; Et hæc omnia sine speciali licentia Sedis Apostolicæ, vt ex verbis ipsius Bullæ colligitur.

3 *Circa* hunc Canonem Nauar. in Manuali cap. 27. num. 71. obseruat, quod sicut Canon præcedens ad iurisdictionem Ecclesiasticam in causis civilibus tuendam ferebatur, ita præsens ad eandem iurisdictionem tuendam in criminalibus fertur. Qui Canon nec in Bullis cæne Iulij III. apud Martin. Ledesim. 2. 4. quæst. 26. art. 2. nec Pauli III. apud Sotum in 4. distin. 22. quæst. 2. art. 3. reperitur, vnde primò omnium in Bullis Pij V. & Gregorij XIII. inuenitur; De qua materia etiam habetur constitutio Frederici Imperatoris, in titu. de Statutis, & Consuetud. §. Item sta-

tuius, immediatè post libros Feudorum, & referatur in Authentica, Statutum, C. de Episcopis, & Cler. & etiam in iure Canonico habentur multi Canones de hac re, & præcipuè, in c. Si diligenti, de foro compet.

4 *Solent* tamen Doctores excipere duos casus, in quibus iudices seculares, Clericos pro crimine capi alij capere possunt, absque eo quod sententiam excommunicationis incurrant. Primus est, quando cõque & quacunque ex causa Clericus fori privilegium perdidit. Secundus est, quando Clericus in fragranti delicto comprehenditur; tunc enim a Ministris iustitiæ secularis capi poterit non quidem, vt per eos causa cognoscatur, sed vt sic captus Ecclesiastico iudici præsentetur, & pro ratione delicti ab eodem puniatur, de qua re legi potest Alphonsus Vivaldus in expositione Bullæ cæne num. 124.

De occupantibus bona, aut terras Ecclesiæ Romanæ, & supremam Iurisdictionem in illis vsurpantibus.

Cap. XXIV.

S V M M A R I V M.

- 1 *Occupantes* bona, aut terras Ecclesiæ Romanæ, aut Iurisdictionem supremam eius vsurpantes, & consilium, auxilium, aut fauorem præstantes, in Bullam cæne incurrunt.
- 2 *Excommunication* vigesima Bullæ cæne contra quas personas feratur.
- 3 *Terras, & loca* Ecclesiæ Romanæ subiecta quænam sint.
- 4 *Excommunicationis* vigesimæ Bullæ quanta sit antiquitas.
- 5 *Iura* Ecclesiæ Romanæ, quænam in Bulla cæne protegantur.

Excommunication Vigesima fertur in hæc verba:

1 *Item* excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui per se, seu alios directè, vel indirectè, sub quocunque titulo, vel colore, inuadere, destruere, occupare, detinere presumpserint, in totum, vel in parte, Almam Urbem, Pharum, Patrimonium Beati Petri in Thuscina, Ducatum Spoletanum, Comitatum Venusinum, Sabinensem, Marchiam Anconitanam, Marsi & Trebarig, Romandiolæ, Campaniæ, & maritimas Prouincias illarumque terras, et loca ac Terras specialis commissionis Arulphorum, Ciuitatesque nostras Bononiam, Cesenam, Ariminum, Beneuentum, Perusium, Anagninam, Ciuitatem Castellum, Tuderinam, Ferrariam, Clomacum, & alias Ciuitates, Terras, & loca, vel iura ad ipsam Romanam Ecclesiam pertinentia, directè, & indirectè, vel immediatè subiecta, necnon supremam Iurisdictionem in illis nobis, & eidem Romanæ Ecclesiæ competentem, de facto vsurpare, perturbare, retinere, & vexare varijs modis presumpunt, necnon adherentes, fautores, & defensores eorum, seu illis auxilium, consilium, vel fauorem quomodolibet præstantes.

2 *Canonis* huius materia est Sacrilegium, quo offenditur Sedes Apostolica in suis locis, & terris, & suprema iurisdictione in illis ex Caieta. in Summa, vbi excommunicatione, c. 17. & Sebast. Medice. in Summa peccat. capital. titu. 9. q. 78. num. 26. Personæ principales sunt istæ. Primò, Presumpentes inuadere per se, seu alios, directè, vel indirectè, in totum, vel in partem, terras, Ecclesiæ Romanæ infra enumerandas. Secundò, Destruentes. Tertio, Occupare presumpentes easdem. Quarto, Detinentes easdem. Quintò, de facto vsurpantes easdem terras & loca. Sextò, Perturban-

turbantes. Septimò, Retinentes. Octauò, Præſumentes vexare dictas terras, loca, & ſupremam iuriſdictionem temporalem in eiſdem terris, quæ ad Romanum Pontificem mediatè, vel immediatè ſpectant. Perſonæ acceſſoriæ ſunt. Primò, Adhærentes. Secundò, Fautores. Tertio, Deſenſores. Quarto, dantes auxilium. Quintò, dantes conſilium. Sextò, dantes quomodolibet fauorem circa aliquid prædictorum.

3 Terra vetò, loca & ciuitates, quæ in hoc Canone protegentur, ſunt iſtæ. Primò, Alma Vrbs. Secundò, Regnum Sicilia. Tertio, Inſula Sardinia. Quarto, Inſula Corſica. Quintò, Terra citrà Pharus, Sextò, Patrimonium Beati Petri in Thuſcia, Septimò, Ducatus Spoletanus. Octauò, Comitatus Venuſinus. Nonò, Comitatus Sabinenſis. Decimò, Marchia, Anconitana, Vndecimò, Maſſa Trebaria. Duodecimo, Romandiola. Decimotertio, Campania. Decimo quarto, Maritimæ Prouinciæ, illarumque terræ, & loca. Decimoquinto, Terræ ſpecialis Commiſſionis Arnulphorum. Decimoſexto, Bononia. Decimoſeptimo, Caſena. Decimoòctauo, Ariminum. Decimonono, Beneuentum. Vigefimo, Peruſum. Vigefimo primo, Auenio. Vigefimo ſecundo, Ciuitas Caſtelli. Vigefimo tertio, Tudertum. Vigefimo quarto, Ferraria. Vigefimo quinto Clomacum, quæ duæ hoc anno 1598. ad dominium Sedis Apoſtolice redierunt. Vigefimo ſexto, Aliæ terræ, Ciuitates, & loca Romanæ Eccleſiæ mediatè, vel immediatè ſubiecta. Vigefimo ſeptimo, Iura eiſdem Eccleſiæ Romanæ. Vigefimo octauo, ſuprema iuriſdictione Romanæ Eccleſiæ in prædictis Ciuitatibus terris, ac locis.

4 Continet autem hic Canon, vt ex verbis ipſis colligi poſſit, tres partes, Quarum prima eſt contra eos, qui terras, loca, & Ciuitates. Secunda contra eos, qui iura. Tertia eſt, contra eos, qui ſupremam Iuriſdictionem ad Romanam Eccleſiam pertinentem modis ſupradictis offendunt. Ex quibus duæ priores antiquiſſimæ ſunt a temporibus ſaltem Martini V. vt in Bulla cænæ eiſdem habetur apud S. Anton. par. 3. tit. 25. c. 72. & Sylueſt. verbo, excommunicatione, 7. numero 75. excommunicatione trigefima. Tabiena verbo, excommunicatione, 6. §. Duodecimo, verſ. Nonus. & harum etiam meminit Caiet. in verbo, excom. ca. 17. Tertia vero recens eſt in Bulla cænæ, nec videre potui antiquiorem auctorem Iulio Papa III. in cuius Bulla hæc etiam habetur, vt videre eſt apud Martin. Ledem. 2. 4. q. 26. art. 3. pag. 357. col. 2.

5 Iura verò Romanæ Eccleſiæ hoc loco intelliguntur iura temporalia, non autem ſpiritalia; Nam ſpiritalibus ſufficienter ſuperius prouiſum eſt. Similiter etiam ſuprema iuriſdictione de temporali intelligitur. Et excommunicantur non ſolum qui inuadunt prædictas terras, vel iura, vel occupant ſupremam iuriſdictionem, ſed etiam qui perturbant, & hoc ſiue domeſtici ſint ciues, & incolæ, ſiue externi; Solet autem huiusmodi inuaſio, aut occupatio accidere in quibusdam capitalibus inimicitijs, (quantum attinet ad ciues domeſticos) præſertim quando Ciuitates in duas partes ſunt diuiſæ, & vna intus, altera verò extra Ciuitatem degit, & illa pars, quæ foris manet armata manu irruit in Ciuitatem. Idem etiam contingere ſolet in Baninitis, quando collecta aliqua magna manu, in loca, terras, & Ciuitates irruunt. Quibus addo perturbationem fieri poſſe non ſolum potentia, & armis, ſed etiam fraude, & dolo, vnde probabile eſt etiam eos, qui dolo, & fraude perturbant, in hanc etiam cenſuram incidere. Et de ſecunda parte Bullæ cænæ hæcenus dictum ſit.

TERTIA PARS BULLÆ.

De Duratione, & Abſolutione a ſententijs Bullæ cænæ. Cap. XXV.

S Y M M A R I V M.

1 Bulla cænæ Domini quouſque durare cenſetur.

2 Bulla cænæ, ne cum vita Pontificis expiret, quis primo inſtituerit.

3 Abſoluere ab excommunicationibus in Bulla cænæ contentis, nemo (excepto mortis articulo) niſi Summus Pontifex poteſt.

4 Abſolutus in articulo mortis a cenſuris Bullæ cænæ, quæ cautionem præſtare debeat.

5 Præſentia Religioſorum, quantum ad abſolutionem excommunicationum, quæ in Bulla cænæ Domini continentur, reuocata ſunt.

6 Abſoluere ab excommunicationibus in Bulla cænæ contentis præſumentes excommunicationem incurrunt.

7 Excommunicatione, quam abſolutes a cenſuris Bullæ cænæ incurrunt, Summo Pontifici non eſt reſeruatæ.

8 Abſolvens a cenſuris in Bulla cænæ contentis, vt excommunicationem incurrat, quid requiritur.

9 Abſolutio generalis alicui a Summo Pontifice data, ei quæ in ſententijs Bullæ cænæ incidit, non prodeſt.

10 Præſentia quibuscuſque, & quomodocumque conceſſa, ne per Sedem Apoſtolicam excommunicari poſſint, quæ ad effectum ſententiarum Bullæ cænæ reuocantur.

11 Præſentia quæcuſque, quatenus contraria ſunt eis, quæ in Bulla cænæ continentur, reuocata ſunt, non minus ac ſi tenores eorum omnium de verbo ad verbum exprimerentur.

12 Prælati omnes Bullam cænæ ſub pænâ peccati mortalis publicare tenentur.

13 Confeſſarij omnes trãſumptum literarum Bullæ cænæ, pœnes ſe habere debent.

Tertia Bullæ Pars varias Clauſulas continet, Quarum Prima eſt:

1 Volentes præſentes noſtros proceſſus, ac omnia, & quæcuſque bis literis contenta, quouſque alij huiusmodi proceſſus a nobis, aut Romano Pontifice pro tempore exiſtente ſiant, aut publicentur, durare, ſuoſque effectus omnino ſortiri.

2 Addita eſt hæc particula a recentioribus Pontificibus, non enim reperitur in Bullis Antiquis ante Pium V. per quam particulam licet non perpetuetur Bulla hæc ad modum iuris, prouidetur tamen, ac ſtatuitur, ne expiret cum vita Pontificis, aut etiam ne expiret, ſi forte aliquando Pontifex aliqua cauſa videnti, vel negotio aliquo ita impeditus ſit, vt proceſſum nouum condere nequeat.

Secunda Clauſula his verbis continetur:

3 Ceterum a prædictis ſententijs nullus per alium, quantum per Romanum Pontificem, niſi in mortis articulo conſtitutus, nec etiam tunc, niſi de ſtando Eccleſiæ mandatis, & ſatisfaciendo cautione præſtitæ abſolui poſſit, etiam per ſententiam quorūcuſque facultatum, & indulgentiarum quibuscuſque perſonis Eccleſiaſticis, ſecularibus, & quorūcuſque ordinibus, etiam Mendicantium, ac Militiarum Regularibus, etiam Episcopali, vel alia maiori dignitate præditis, ipſiſque ordinibus, & eorum Monafterijs, Conuentibus, & Domibus, ac Capitulis, Collegijs, Confraternitatibus, Congregationibus, Hoſpitalibus, & locis pijs, necnon laicis, etiam Imperiali, Regali, & alia mundana excellentia ſubgeſtis, per nos, & dictam Sedem, ac cuiuſcuſque Concilij decretis, verbis, literis, aut alia quacumque ſcriptura in genere, & in ſpecie conceſſorum, & innouatorum, ac concedendorum, & innouandorum, niſi in eis etiam caſus præſentibus literis expreſſi comprehendantur.

4 Clauſula hæc antiquiſſima eſt in Bulla cænæ a temporibus Martini V. vt conſtat ex Bulla cænæ eiſdem apud S. Anton. 3. par. tit. 25. c. 72. & Sylueſt. in verbo, excommunicatione, 7. numero 76. excommunicatione 31. Cautio autem reſeruatæ

quæ ad obtinendam absolutionem a censuris Bullæ cœnæ in articulo mortis debet esse de satisfaciendo, scilicet, parti læsæ & offensæ; & de stando mandatis Ecclesiæ, quod respicit ipsam adificationem, & obedientiam debitam ipsi Ecclesiæ, cuius mandata violauit. Cautio autem hæc debet esse sufficiens, id est, cum pignore, vel fideiussore, si eam dare potest, sin minus, dare debet eam, quam potest saltem iuratoriam, iuxta notata per glos. penult. in Clem. 1. §. verum, de hæret. & Card. ibidem, quæst. 4. & Felin. in cap. pastoralis, §. præterea, de offic. ordin. & Nau. in Man. cap. 27, num. 48. & num. 72. vers. Declaratio prima. & Alphonsus Viualdus, in expositione Bullæ cœnæ num. 133, cum ad impossibile nemo teneatur, l. impossibile, ff. de reg. iur. Quo etiam in loco addit Nau. eum, qui potest satisfacere ante mortem, sed non commode, id est, non nisi notabiliter vilius vendendo bona sua, si possit differri abique magno damno alieno, nõ teneri nisi ad dandam cautionem sufficientem, quod satisfaciet primo quoque tempore, & faciunt, quæ idem Nau. in Man. cap. 17, num. 56. & num. 57. tradit, & est communis DD. in materia restitutionis. Quibus addo, quod si aliquando accedat confessarius ad absoluedum ægrotum, & ægrotus esset in extremis, ita vt non possit istam cautionem præstare, nec etiam iuratoriam, eo casu, non solum penitentem illum sine vilo scrupulo absolueret potest, sed etiam debet, quia talis cautio solum requiritur, quatenus possibilis est, & non aliter.

¶ Illud demum circa hanc Clausulam obseruandum est, per eam reuocari quæcunque priuilegia concessa cuius ordinis etiam Mendicantium &c. absoluedi ab omnibus censuris, ita, vt locum non habeant quantum ad istas censuras Bullæ cœnæ, sicut nec quæcunque indulta, vel priuilegia etiam per viam contractus, vel remunerationis quibuscunque laicis etiam Imperiali, vel Regali Excellentia fulgentibus, concessa, quoad hæc illis prodesse possunt, vt rectè Nauar. in Manual. cap. 27. numero 72. in fin. annotauit.

Tertia Clausula est huiusmodi.

¶ Quod si forte aliqui contra tenorem præsentium talibus excommunicatione, & anathemate laqueatis, vel eorum alicui absoluedonis beneficium impendere de facto præsumpserint, eos excommunicationis sententia inmodamus, grauius contra eos spiritualiter, & temporaliter, prout expedire noverimus, processuri.

Hæc etiam Clausula antiquissimis temporibus in Bulla cœnæ fuit, vt patet in Bulla cœnæ Martini V. apud S. Anto. 3. par. tit. 2. cap. 72. in cuius processu, sicut etiam in Bulla cœnæ Iulij Papæ III. apud Martin. Ledesm. 2. 4. q. 26. art. 2. pag. 357. col. 3. præter sententiam excommunicationis, etiam alia pœnæ contra confessores ab istis censuris absoluedos statuta erant. Si quidem illis prædicationis, lectionis, administrationis Sacramentorum, & audiendæ confessionis officia interdicta erant, quæ pœnæ in Bullis recentioribus omissa sunt, & solum excommunicationis pœnæ apposita est, vt constat.

¶ Circa hæc autem excommunicationem, quæ incurritur absoluedo a prædictis in Bulla cœnæ contentis, quamvis Caiet. in verbo, excommunicatio, cap. 77. in fine, dicat, eam etiam Sedi Apostolicæ reseruata esse, tum ex vi Extrauag. Sixti IV. quæ incip. *Et si Dominici, de pœn. & remiss. in commissibus*, tum ex vi Bullæ cœnæ, ex qua secundum Caiet. eodem modo reseruata est, quo ceteræ sententiæ ipsius Bullæ cœnæ, quæ sententia fuit aliquando vera. Nam de Extrauagan. Sixti IV. *Et si Dominici* patet, Et de Bulla cœnæ. Felin. in capit. pastoralis, §. præterea, col. 2. de offic. ordin. refert hanc excommunicationem ex absolutione incurram, reseruata fuisse in Bulla cœnæ per Paulum II. cuius etiam sententiæ olim fuit Syluest. in verbo Absolutio 1. num. 10. & eam inter recentiores tenent Alphonsus Viualdus in expositione Bullæ cœnæ, num. 140. & Toletus in expositione eiusdem Bullæ, §. vltimo. Nihilominus tamen in antiquioribus Bullis cœnæ reseruata non fuit, vt patet ex Processu cœnæ Martini V. apud S. Anton. 3. par. tit. 2. §. 72. sed neque in Bullis cœnæ nostri tempo-

ris reseruata est, vt patet ex Bulla cœnæ Iulij Papæ III. apud Martin. Ledesm. 2. 4. q. 26. art. 2. pag. 357. col. 3. & ex Bulla Gregorij XIII. apud Nau. in Man. c. 27. num. 73. neque in hac Bulla Clementis VIII. vt constat, & probari potest. Quia hæc sententia additur ad hanc Bullam post reseruatum iam factam in Clausula præcedenti, vnde reseruatio illa solum ad casus præcedentes, non autem ad sequentes extenditur, cum hoc non exprimitur. Neque obstat Extrauag. Sixti IV. quia reseruatio illa Sixti IV. facta fuit solum ad confessionalia prædicti Sixti IV. quæ iam diu expiratunt, vt tradunt Syluest. verbo, excommunicatio 7. num. 77. ex communicatione 32. & Tabiena, verbo excommunicatio 6. §. Tertio decimo. & hanc sententiam amplexus est Nau. in Man. cap. 27. num. 73. vers. Secunda. & illum secutus est Sebastianus Medices, in Summa capital. peccatorum, tit. 9. quæstio. 78. num. 1. vnde ab hac excommunicatione, in absoluedo a reseruatis in Bulla cœnæ contentis incurtis ordinarius absolueret potest, qui ab excommunicationibus a iure, vel ab homine latis, & non reseruatis, absolueret valet.

¶ Obseruandum etiam est, ad hanc censuram incurramdam requiri, vt ex præsumptione, & temeritate quis absoluet ab his casibus Bullæ cœnæ, vt patet ex textu; Vnde, si quis confessarius ex ignorantia non crassa, obliuione, in aduertentia, vel alia simili de causa absolueret ab istis casibus, in censuram hanc non incideret, vt rectè notat Nau. vbi supra, num. 73. vers. Declaratio prima & faciunt, quæ in simili docet Caieta. verbo, excommunicatio, cap. 81. §. Circa hos septem, & expresse Alphonsus Viualdus in expositione Bullæ cœnæ numer. 138. & Sebastianus Medices, vbi supra tradunt.

Quarta Clausula talis est.

¶ Declarantes, ac protestantes quæcunque absolutionem etiam solemniter per nos faciendam, prædictos excommunicatos sub præsentibus comprehensos, nisi prius a præmissis, cum vero proposito ulterius similia non committendi, destiterint; Ac quoad eos, qui cõtra Ecclesiasticam libertatem, vt præmittitur Statuta fecerint, nisi prius Statuta, Ordinationes, Constitutiones, Pragmaticas, & Decreta huiusmodi publicè reuocauerint, et ex Archiepiscopis, seu Capitularibus locis, aut libris, in quibus annotata reperiuntur, deleri, & casari, ac nos de reuocatione huiusmodi certiores fecerint, eos non comprehendere, nec eis aliter suffragari, quin etiam per huiusmodi absolutionem, aut quoscunque alios actus contrarios tacitos, vel expressos, ac etiam per patientiam, & tolerantiam nostram, vel successorum nostrorum quantocunque tempore continuatam in præmissis omnibus & singulis, ac quibuscunque iuribus Sedis Apostolicæ, ac S. R. E. vndeunque, & quandocunque quæsitis, vel querendis, nullatenus præiudicare posse, aut debere.

¶ Continet hæc Clausula duplicem declarationem, seu protestationem: vna est, vt nulla generalis absolutio proficiat, qui in sententias Bullæ incurrerunt, nisi prius cum vero proposito ulterius similia non committendi ab his omnibus delictis destiterint. Altera est, vt neque per vllam absolutionem etiam Sedis Apostolicæ, neque per quoscunque actus contrarios tacitos, vel expressos, neque per tolerantiam, aut patientiam eiusdem sedis quantocunque tempore continuatam, præiudicetur vllatenus iuribus Sedis Apostolicæ. Quoad eos verò, qui Statuta contra libertatem Ecclesiasticam fecerint, dicitur eos nullatenus absolui posse, nisi huiusmodi Statuta contra Ecclesiasticam libertatem facta publicè reuocauerint, & de suis Capitularibus, id est, de libris, vbi hæc scripta sunt, ea deleuerint, & de tali reuocatione Summum Pontificem fecerint certiores, & simile decretum haberetur in capitu. Nouerit, do sentent. excommunicat. ab Honorio Papa III. editum, de quo Caietan. in verbo, excommunicatio, capit. trigesimo primo.

Quinta Clausula his verbis continetur.

¶ Non obstantibus priuilegijs, indulgentijs, & literis Apo-

Apostolicis generalibus, vel specialibus supradictis, vel eorum alicui, seu aliquibus alijs cuiuscunque ordinis, status, vel conditionis, dignitatis, preeminetia fuerint, etiam si, ut praemittitur, Pontificali, Imperiali, Regali, seu quavis Ecclesiastica, & mundana praevaldeant de iuritate, vel eorum Regnis, Prouincijs, Ciuitatibus, seu locis a praedicta Sede, ex quavis causa, etiam per viam contractus, aut remunerationis, & sub quavis alia forma, & tenore, ac cum quibusuis Clausulis etiam derogatoriorum derogatorijs concessis, etiam continentibus quod excommunicari, anathematizari, vel interdicti non possint per literas Apostolicas, non facientes plenam, & expressam, ac de verbo ad verbum, de iudicio huiusmodi, ac de ordinibus, locis, nominibus proprijs, cognominibus, & dignitatibus eorum mentionem, nec non consuetudinibus, etiam immemorabilibus ac praescriptionibus quantumcunque longissimis, & alijs quibuslibet obseruantijs, scriptis, vel non scriptis, per quas contra hos nostros processus, ac sententias, quo minus includantur in eis se inuare valeant, vel tueri.

Per hanc Clausulam reuocantur, ut constat, omnia privilegia cuius concessa quocunque modo etiam per viam contractus, aut remunerationis, ne possint excommunicari etiam per sedem Apostolicam, nisi facta expressa mentione dicti privilegij; Quae privilegia non reuocantur simpliciter, sed solum ad effectum sententiarum huius Bullae, ita scilicet, ut praedicta privilegia illis non profint quo minus si aliquid fecerint in Bulla cenae prohibitum, in sententiam eiusdem Bullae incidant.

Hinc patet sine causa dubitasse Nau. in Man. c. 27. num. 71. vers. Secunda. An Iudices Galliarum, qui cognoscere, & iudicare solent Clericos super armorum delatione, & alijs quibusdam casibus, in censuram Bullae incidant, ubi has dubitandi rationes affert; Prima est. Quia huiusmodi privilegia per viam remunerationis concessa esse dicuntur. Secunda est, Quia privilegia haec sunt immemorabilia. Tertia est, Quia non sunt, nisi super causis, & criminibus leuioribus, vnde rem quasi dubiam iudicio Summi Pontificis relinquit. In qua re, si quidem dubitandum esset de Summi Pontificis intentione, recurreretur esse censuram ad iudicium Summi Pontificis. Quia tamen legislatoris mens, & intentio ex verbis eius colligenda est, non opus esse putat, ut quis pro huius rei, ac dubij solutione ad Summum Pontificem recurrat, quando quidem his verbis omnia huiusmodi privilegia se reuocasse summus Pontifex satis manifeste declarauit. Sed neque rationes Nauarii multum vident, siquidem, ut communiter tradunt DD. in cap. Nouit, de iudicijs, & in cap. 1. de probatione, privilegia etiam per viam contractus, aut remunerationis concessa a supremo principe, ex absoluta sua potestate reuocari possunt, quantum grauiorem reuocandi causam requirant, & dari ei potest aliquid aliud in recompensationem, & remunerationem, si is cui huiusmodi privilegia sunt concessa, hoc a summo Pontifice requirat. Immo vero Summus Pontifex non solum privilegia haec reuocare potest, sed etiam debet, si causa vrgens id expostulet.

Huiusmodi vero causae sunt, Primo si processu temporis aduertatur, vel ex amplitudine concessionis, vel ex malitia videntis, privilegium illud esse contra bonum commune. Secundo, Quando esset in praedictum alicuius tertij. Tertio, Quando esset in damnum praesertim spirituale ipsius privilegiati. Quarto, In quibuscunque casibus potest Supremus Princeps licite contractus inter duos priuatos rescindere, immo & privilegium a se concessum per viam contractus reuocare, ut constat, quia Supremus Princeps tenetur in conscientia prouidere bono communi, & proinde potestatem habet ad ea omnia facienda, quae vel bono communi necessaria sunt, vel quae eidem bono aduerfiantur. Est autem haec Clausula in Bulla cenae a temporibus Martini V. licet in eius processu apud S. Anton. par. 3. tit. 25. c. 72. expressa mentio non fiat privilegiorum concessorum per viam contractus, aut remunerationis, sicut nec eadem verba habentur in Bulla Iulij Papae III. apud Mar-

tin. Ledesin. 2. 4. quest. 26. art. 2. pag. 357. quae tamen apposta erant ad Bullam cenae Gregorij XIII. ut videre est apud Martin. Nau. in Man. cap. 27. num. 74. ut nimirum sit eundem Nauarum num. 71. vers. Secunda. de hac re dubitasse.

Secunda Clausula sic se habet.

11 *Quae omnia quoad hoc eorum omnium tenores, ac si ad verbum, nihil penitus omissio iusserentur, praesentibus pro expressis habentes penitus tollimus, & omnino reuocamus ceterisque contrarijs quibuscunque.*

Circa hanc Clausulam nihil aliud annotandum est, nisi quod eiusdem antiquitatis sit cum priori, & communiter in omnibus Bullis Apostolicis apponi solet.

Septima Clausula his verbis continetur.

12 *Ut vero praesentes nostri processus ad publicam omnium notitiam facilius deducantur, chartas, seu membranarum Processus ipsos continentes valuis Ecclesiae Sancti Ioannis Lateranen. & Basilice Principis Apostolorum de Vrbe appendi faciemus, ut ij, quos processus huiusmodi concernunt, quoad ad ipsos non peruenierint, aut quod ipsos ignorauerint, nullam possint excusationem praetendere, aut ignorantiam allegare, cum non sit verisimile, id remanere incognitum, quod tam patenter omnibus publicatur. Insuper, de Processus ipsi, & praesentes litera, ac omnia, & singula in eis contenta, eo si aut notiora, quo in plerisque Ciuitatibus, & locis fuerint publicata, vniuersis, & singulis Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, Episcopis, & locorum Ordinarijs, & Praelatis vbi libet constitutis, per haec scripta committimus, & in virtute sanctae obedientiae districte praecipiendo mandamus, ut per se, vel alium, seu alios, praesentes literas, postquam eas receperint, seu earum habuerint notitiam semel in anno, aut si expedire viderint, etiam pluries in Ecclesijs suis, dum in eis maior populi multitudo ad diuina conuenerit, solemniter publicent, & ad Christi fidelium mentes reducant, nuncient, & declarent.*

Prior pars huius Clausulae, solum continet publicationem huius Bullae per Summum Pontificem faciendam, ita, ut ad omnium notitiam perueniat. In secunda vero parte in virtute sanctae obedientiae Praelatis mandatur, ut in Ecclesijs suis, semel saltem in anno eandem Bullam publicari faciant. Hoc tamen praecipit non obligant Praelatos illos, qui potestate laica impediuntur, quo minus eam publicent, cum non solum frustra id attentarent, sed etiam non sine maxima perturbatione, & tumultu sepenumero id facere possent, quo casu non censetur ad illud obligari. Si quidem mens pia Summi Pontificis ad rem vel impossibilem, vel inutilem obligare non intendit.

Octaua Clausula talis est.

13 *Ceterum Patriarchae, Archiepiscopi, Episcopi, alijque locorum, Ordinarij, & Ecclesiarum Praelati, necnon Rectores, ceterique curam animarum exercentes, ac presbiteri seculares, & quorundam ordinum Regulares ad audiendas peccatorum confessiones quavis auctoritate deputati, praesumptum literarum penes se habeant, easque diligenter legere, & percipere studeant. Volentes earundem praesentium transumptis, etiam impressis Notarij publici manu subscriptis, & sigillo Iudicis Ordinarij Romanae Curiae, vel alterius personae in dignitate Ecclesiastica constitutae munitis, eandem prorsus fidem in iudicio, & extra illud, vbi que locorum adhibendam fore, quae ipsis praesentibus adhiberetur, si essent exhibitae, vel ostensa. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostrae excommunicationis, anathematizationis, interdicti, innovationis, innovationis, declarationis, protestationis, sublationis, reuocationis, commisionis, mandati, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum. Datum Roma*

Roma, apud Sanctum Petrum, Anno incarnationis Dominice Millesimo quingentesimo nonagesimo septimo XIV. Kal. Aprilis, Pontificatus nostri Anno Septimo.

Hæc Clausula tres partes continet, in quarum prima habetur, vt quicumque audiunt confessiones apud se has literas habeant: In secunda agitur, de fide adhibenda exemplaribus Bullæ, dummodo adsint duæ conditiones: vna est, vt manu alicuius Notarij, publici subscriptum sit; Altera est, vt signata sit sigillo alicuius personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ: Tertia verò solum continet recapitulationem quandam omnium actuum per Summum Pontificem in hac Bulla cenzæ expressorum, & verbi gratia, excommunicationis, anathematizationis, interdicti, innouationis, innodationis, declarationis, protestationis, sublationis, reuocationis, commissionis, mandati, & voluntatis, & eorundem confirmationem; cum adiectione indignationis Dei, & SS. Apostolorum Petri, & Pauli incurrendæ ab illis omnibus, qui cuius prædictorum assensu temerario contraire præsumserint. Et de excommunicationibus in Bulla cenzæ referuatis hæc dicta sufficiant: superest nobis in sequentibus de Excommunicationibus Summo Pontifici in iure referuatis tractare.

De Excommunicatione ex percussione Clerici incurfa. Cap. XXVI.

S V M M A R I V M,

- 1 Clericum, aut Monachum percurrens excommunicationem incurrit, a qua non nisi a Papa absolui potest.
- 2 Excommunicatio in Can. [Si quis suadente] 17. q. 4. contenta, quas personas, & quas actiones tam principales, quam accessorias comprehendat.
- 3 Excommunicatio maior, non nisi ob peccatum mortale incurritur.
- 4 Nomine [Clericorum] quinam intelligantur, quoad privilegium Canonis.
- 5 Nomine [Monachi], quinam comprehenduntur, quoad hoc, vt eos percurrens, excommunicationem incurrat.
- 6 Privilegia [Canonis] & [Fori] quas ob causas Clericis concessa sint.
- 7 Clericum excommunicatum percurrens, excommunicationem Papæ referuatam incurrit.
- 8 Clericus solum verbaliter depositus utroque privilegio, scilicet, tam [Canonis] quam [Fori] gaudet.
- 9 Degradatus realiter privilegium [Canonis] & [Fori] amittit.
- 10 Ordinatus non baptizatus privilegio [Canonis] non gaudet, & quæ huius sit ratio.
- 11 Nomine [Manus] intelliguntur etiam cetera corporis membra, & quare.
- 12 Clericum baculo, aut medio aliquo alio instrumento percurrens excommunicationem incurrit.
- 13 Clericum in custodia publica, vel priuata, aut etiam in domo detinens excommunicationem incurrit.
- 14 Clericum puluere aspergens, aut aqua, vel in illum conspuens, excommunicatus est.
- 15 Clerici de manibus aliquid vi auferens in excommunicationem incidit.
- 16 Clerici cingulum, quo cingitur, furtiuè tollens, aut nummos eius furto auferens, excommunicationem non incurrit, & quare.
- 17 Monialis abortum potione, vel pblebocomia procurans, in excommunicationem non incidit.
- 18 Clericum verberans iniuriôsè, quamuis consentientem, excommunicationem incurrit.
- 19 Clericus privilegio ordini Clericali, & non personæ con-

cesso renunciare nequit.

- 20 Clericus seipsum animo irato, & iniuriôsè percurrens excommunicatus est.
- 21 Clerico metum incutiens an, & quando in excommunicationem incidat.
- 22 Clericum capi, cædi, aut quouis modo iniuriôsè percurrens mandans, secuto effectu, excommunicatus est.
- 23 Clericum percurrens mandans, aut consulens, si postea peniteat, an, & quando excommunicationem incurrat.
- 24 Clerici percussioni non obstans, cum commodè possit, quando excommunicatus censetur.
- 25 Clerici percussorem, nomine suo factam, ratam habens in excommunicationem incidat.

Prima in ordine ex referuatis Summo Pontifici est ea, quæ fertur in percussores Clericorum, quæ habetur in cap. Si quis suadente diabolo. 17. quæstio. 6. sub his verbis:

Si quis suadente diabolo manus violentas in Clericum, vel Monachum iniecerit, anathematis vinculo subiaceat; & nullus Episcoporum illum presumat absolueri, (nisi mortis urgente periculo) donec Apostolico conspectui presentetur, & eius mandatum suscipiat.

Hæc Innocentius Papa II. Idem habetur in cap. Cum illorum, cap. De Monialibus, & c. veniens, de sentent. excommun.

- 2 Primo, Materia huius Canonis est Sacrilegiû, quo manus violenta in Clericum iniicitur; Et quoad personas est vniuersalis; quoad actiones verò, vna est principalis, nimirum; manus violentas in Clericum suadente diabolo iniicere. Accessoriarie sunt, mandare, dare consiliû, auxiliû, vel fauorem ad huiusmodi violentam manuum iniictionem, vt ex alijs Canonibus habetur, cap. sicut dignum de homicid. cap. Mulieres, & c. Quantæ, de sent. excom. & Caiet. verbo, excommunicatio, c. 10. Navar. in Man. capit. 27. num. 51. vers. Tertio, & communi sententia DD. vnde tam viri, quàm femine, tam senes, quàm iuuenes, & denique omnes habentes iudicium ad peccatum mortale committendum, aliquem actuum prædictorum committentes, hanc censuram incurunt, ex glof. in d. cap. si quis suadente, in verbo, si quis, 17. q. 4. & faciunt cap. 1. & cap. Mulieres, & cap. De Monialibus, & c. cum illorum, de sentent. excom. Sebast. Medices, par. 2. summe, tit. 9. quæst. 78. nu. 39. Dixi, Habentes iudicium ad peccatum mortale committendum, quia excommunicatio maior non nisi ob peccatum mortale incurritur, arg. c. Nemo, 1. q. 3. Palud. 4. d. 18. q. 1. ar. 2. concl. 2. Navar. in Manual. c. 17. nu. 9. & 76. Sebast. Medices vbi supra, & hoc significat dictio illa, *Suadente diabolo*, vt latius infra dicitur.

Secundo, appellatione Clericorum intelliguntur omnes constituti in alicuius ordinis gradu, etiam in prima tonsura, argum. cap. Cleros, distinctio. 21. & cap. cum contingat de atat. & qualir. & communis DD. & Cosmus Philarchus lib. 3. de officio Sacerdotis, cap. 33. & Joseph Angles in florib. 4. Sentent. in questione de excommunicatione, artic. 5. difficul. 1. Sebast. Medices vbi supra. Immo etiam, & Clericus coniugatus cum vna, & virgine, non bigamus incedens in habitu Clericali, & tonsura, arg. capit. vnie. de Cleric. coniug. lib. 6. talis enim utroque privilegio, & Fori, & Canonis gaudet, modo ijs qualitatibus affectus sit, eaque obseruet, quæ diximus, & quæ Cone. Trident. sess. 23. de reform. cap. 6. requirit scilicet, vt *seruitia alienius Ecclesiæ deputatus sit ab Episcopo, & eidem Ecclesiæ inseruiat, vel ministret, & Clericali habitu, & tonsura vtiatur.* Item Clericus coniugatus non bigamus, dimittens habitum & tonsuram, & postea reassumens eam, isto gaudet privilegio, quia iusta penitentia nemini est aufertenda, sic S. Anton. 3. par. tit. 25. c. 1. & Syluest. verbo, excommunicatio. 6. num. 4. & citant alios.

Item Per Monachum intelliguntur omnes professi, & professæ in religione approbata, etiam nouitij, etiam con-

ueris, & conuerse religionis approbata, capit. Monachi, cap. parochianos, cap. De Monialibus, ca. cum illorum, de sent. ex com. in antiq. & cap. religioso, §. fin. & ibi gl. in verbo, Non possit, de sent. ex com. mun. lib. 6. Summa Astenfis par. 2. lib. 7. tit. 3. art. 1. q. 2. S. Anton. 3. par. tit. 25. ca. 1. Angelica, verbo excommunicatio, §. num. 27. Syluest. verbo, ex com. 6. nu. 3. Tabiena, verbo, ex com. §. §. Nunc tertio, num. 18. Nauar. in Manual. cap. 27. num. 79. vers. octaua. Vgol. de censur. Eccles. Tab. 1. cap. 13. §. 15. num. 8. Cosmus Philiarcho lib. 3. de officio Sacerd. cap. 33. Ioseph Angles, & Sebast. Medices vbi supra. & de conuersis id colligunt ex ca. Non dubium, de sent. ex com. Hoc tamen vt praefati auctores docent, quoad conuersos, & conuersas, restringendum est ad Regulares, qui proprijs renunciauerunt, vel religionem ingressi sunt habitu religionis assumpto, non autem ad eos, qui remanent in domibus suis, viuentes vt laici, Tales igitur Clerici, & Religiosi hoc priuilegio gaudent, etiam Clerici illi per saltum ordinati sint, vt iisdem auctores tradunt; Item, quamuis excommunicati sint, ex Innoc. in cap. si vere, num. 3. de sent. ex com. & ibi Fel. nu. 2. Cardin. in Clem. 2. §. ceterum, de elect. Ioann. Andr. in cap. Delictum, de reg. iur. lib. 6. Summa Astenfis, par. 2. lib. 7. tit. 3. art. 1. q. 6. S. Anton. 3. par. tit. 25. c. 1. Summa Angelica, verbo, excommunicatio §. num. 24. qui citat Goffred. Vincent. Innoc. & alios. Syluest. verb. excommunicatio, 6. num. 4. Tabiena, verbo excommunicatio, §. casu 1. num. 30. §. Septimus. Nauar. in Manual. cap. 27. num. 79. vers. septima. Cosmus Philiarcho lib. 3. de officio Sacerd. cap. 33. Ioseph Angles in floribus 4. sent. in qu. est. de excommunicatione, artic. 5. difficult. 2. Vgol. de censur. eccles. Tab. 1. cap. 13. §. 15. num. 8. Ratio est, quia hoc priuilegium Canonis, sicut & illud, Fori, Clericis concessum est eo duo; tum ad coercendam violentiam laicorum; tum in tutelam Clericorum, arg. cap. contingit, 2. in fine, & ibi Marian. Socin. senior, nu. 7. Clericus autem excommunicatus non amittit priuilegium se tuon si, vt habetur in c. intelleximus, de iud. & cap. cum inter, & cap. fin. de except. Deinde, quamuis Ecclesia aliquos casus exprimat, in quibus Clericus excommunicatus hoc priuilegio priuetur, vt cap. si verò, cap. ex tenore, cap. veniens, cap. in au. & cap. cum voluntate, §. fin. de sentent. ex com. & cap. 2. de penis, lib. 6. nullibi tamen exprimitur hic casus, & satis colligitur ex cap. 2. & cap. De Monialibus, de sent. ex com. vbi in d. c. 2. habetur, duos Monachos se percussiones incidisse in excommunicationem, & egere absolutione. Et a fortiori, percussus Clericum suspensum, vel interdicitum, excommunicatus erit, ex Panor. in cap. penult. num. 1. de immunit. Eccles. Item, Clericus etiam si verbo depositus sit, adhuc tamen priuilegio utroque tam Canonis, quam Fori gaudet, ex glos. in c. Ad abolendam, in verbo, praerogatiua, de heret. & ibi Panorm. num. 10. Summa Astenfis par. 2. lib. 7. tit. 3. art. 2. q. 6. glos. in cap. Degradatio, in verbo priuilegio Clericali, de penis lib. 6. S. Anto. 3. par. tit. 25. cap. 1. Angelica, verbo degradatio, num. 1. Syluest. verbo, degradatio, num. 8. q. 6. & verbo, excommunicatio 6. num. 4. Tabiena, verbo, degradatio, num. 2. §. primo, & verbo excommunicatio, §. casu 1. num. 29. §. sextus. Nau. in Manual. cap. 27. nu. 79. vers. septima. Cosmo Philiarcho & Ioseph Angles vbi supra difficult. 2. & Vgolino de censur. Eccles. Tabula 1. cap. 13. §. 15. nu. 8. & Anchar. in c. Degradatio, num. 5. & ibi Philip. Franc. in fine, de penis, lib. 6. Marian. Socin. in cap. peruenit, num. 138. de sent. ex com.

9 Dixi, verbo depositum, gaudere hoc priuilegio; Nam degradatus actu aliter, & realiter, huiusmodi priuilegia tam Canonis, quam Fori perdit, vt praefati auctores tradunt.

10 De ordinato autem non baptizato Syluest. in verbo, excommunicatio, 6. nu. 4. & Tabiena, verbo, excommunicatio, §. casu 1. num. 30. §. Septimus, & Anton. 3. par. tit. 25. c. 1. docent, non gaudere priuilegio Canonis, quia non recipit characterem; & idem de ordinato coacte coactione absoluta tradunt; Similiter, nec ordinatus coacte coactione conditionali, nisi postea expressè, vel tacite ratificet, secundum Ioan. de Lignan. quem Anton. & Sylu. vbi supra referunt, ac sequuntur.

11 Tertio, Nomine, Manus, hoc loco intelliguntur etiam

pedes, brachia, & alia membra corporis; Nominatur autem Manus, ex Caiet. verbo, excommunicatio, ca. 10. Notab. 1. & Nauar. in Manual. cap. 27. num. 77. vers. Quarta. & Cosmo Philiarcho lib. 3. de officio Sacerd. capit. 33. & Sebast. Medice vbi supra, & communi DD. sententia, quia est organum organorum, & aptius membrum ad percipiendum, Appellatione verò manus violentiae venit non solum quaecunque percussio immediata, sed etiam quae fit medio instrumento eum tangente, vnde percussus Clericum baculo, aut alia re, excommunicatus est; Quia verò vt notat Panorm. in cap. Nuper, de sent. ex com. & Angelica, verbo, excommunicatio, §. nu. 28. caput illud, si quis suadente diabolo, ponderat potius affectum violentiae, quam ipsum modum inferendi violentiam, vt colligi potest ex d. c. Nuper, ideo etiam sine iniectioe manuum aliquando incurritur excommunicatio, vt detinens Clericum in custodia publica, vel priuata, vel in domo aliqua, vel ponens custodes, vt capiant eum, si de domo exierit, etiam si non iniiciat in eum manus, excommunicatus est, ex quo libere exire non potest, aut exire non potest sine strepitu, & erubescencia. Sic Summa Astenfis par. 2. lib. 7. tit. 3. art. 2. in princip. Angelica, verbo excommunicatio, §. num. 22. Syluest. verbo, excommunicatio 6. num. 5. vers. Secundo, Anton. 3. par. tit. 26. cap. 1. §. Tertio Notandum, Caietan. verbo excommunicatio, c. 10. vers. Primo, & Nau. in Manual. cap. 27. num. 77. vers. Quinta. Cosmus Philiarcho, lib. 3. de officio Sacerd. cap. 33. & Ioseph Angles vbi supra, art. 5. difficult. 3. Conclusio. 1. & 9. in his enim casibus fit iniuria personae; Id quod intelligitur solum ex Iosepho Angles, in dicta Conclusionem 9. quando fit a iudicibus secularibus, non autem quando fit ab Ecclesiasticis, etiam si detinerent Clericos alienae Diocesis, & Iurisdictionis. Quia cum dictum e. Nuper, constitutio penalit fit, & de iudicibus, & personis tantum laicis loquatur, non erit ad Ecclesiasticos iudices extendenda. Si quis vero obsideret Castrum, aut domum, propter illud castrum obtinendum, & non ad violentiam aut iniuriam inferendam Clerico ibi existente, non incidet in excommunicationem, ex Anton. Syl. vbi supra.

14 Similiter, qui Clericam puluere aspergeret, aut aqua, aut illum conspueret, aut violentiam rebus sibi adherentibus faceret, puta, manus ad frenum equi, cui insides, apponeret, aut per vestes detineret, ne liber discederet; aut vestes laceraret, quas habet indutas, aut equum, cui insidet Clericus occideret, aut vulneraret, aut frenum frangeret, excommunicatus est; Quia fit iniuria personae, etiam medijs rebus adherentibus personae, ex Cosmo Philiarcho, Iosepho Angles vbi supra Cōc. 8. & alijs; secus autem si vestes, aut res illae separatae essent a persona, & equo cui insidet: Sic etiam excommunicatus est, si auferat vires aliquas de manib. Clerici, etiam si forte Domus, aut possessor rei sit is, qui eam auferat, sed commodauerat Clerico vsque ad certum tempus, quia ante finitum vsum non potest vi tollere ab eo, ex Anton. vbi supra, §. Tertio Notandum, ante finem. Item, qui persequitur Clericum factum se, & Clericus fugiens cadit, & laeditur, aut fugiens quod coactus praecipite se in aquam, vel alio periculo se obiciat, vt euadat, excommunicationem incurrit, etiam si persequens talem non percussit, ex Anton. cit. in fine, & Angelica, verbo, excommunicatio, §. num. 30. Cosmo Philiarcho vbi supra, post Paulud. 4. dist. 18. qu. 3. artic. 3. idemque tenet Ioseph. Angles vbi supra, artic. 5. difficultate 3. Conclus. 6.

16 Quia verò violentia distinguitur ab actibus subdolis, fraudulentis, & huiusmodi, ideo qui furto tolleret minime ex loculo gestato a Clerico; aut si quis cingulum quo actum luter cingeretur, furtiue tolleret, etiam si praecisio interueniat, cum praecisio illa non violenta, sed furtiua sit non est excommunicatus, ex Summa Astenfis, part. 2. lib. 7. tit. 3. artic. 2. quait. 20. Angelica, verbo, excommunicatio, §. nu. 29. Caietan. verbo, excommunicatio, ca. 10. vers. Nota lib. 2. cundo, qui quod contrarium sentiat S. Anton. 3. par. tit. 25. cap. 1. §. Tertio Notandum, ante finem, sicut neque precipiens exilium, aut confinia, intra quae se continent excommunicatus est, vt notat Caiet. in verbo, ex com. c. 10. §. Primo

quia sic nulla violentia exterioris manus quae sola prohiberi videtur in casu si quis suadente, 17. q. 4. sed sola vis percepti intervenit.

17. *Neque* Monialis procurans abortum potione, vel phlebotomia excommunicationem incurrit; quia manus haec licet sit violenta natura, non tamen est violenta persone consentienti, nec est iniuriosa statui Ecclesiastico, ex Caie. verbo, excommunicatio, cap. 10. Notab. 3. & Iosepho Angles vbi supra, art. 5. diff. 3. Concluf. 4. quia inquit, non sibi sed facti iniuriam irrogat.

18. *Contra* vero cum non solum violenta manuum iniectione in Clericum, sed etiam iniuriosa hic prohibita sit, inde fit, quod licet Clericus consentiat, ut verberetur, si iniuriosa sit verberatio, excommunicatus est verberans, ut verbis gratia, si quis Clericum violentum verberat iniuriose, & animo vltiscendi in satisfactionem delicti, vel iniuriae, quam Clericus contra ipsum commisit, sicut laici alicubi facere consueverunt, pro pace habenda, excommunicatus est verberans, cap. contingit, 1. de sent. excommu. Summa Astenfis par. 2. lib. 7. tit. 3. artic. 2. in princip. Anto. 3. par. tit. 25. cap. 1. §. Tertio notandum. Angelica, verbo, excommunicatio, 5. nu. 28. Tabiena, verbo, excommunicatio, 5. casu 1. numero 3. §. Quarto, Caier, verbo excommunicatio, cap. 10. Notab. 3. & glos. in d. cap. contingit in verbo, iniuriosa, & in verbo prohibeas attentari, de sentent. excom. Ioseph. Angles, vbi supra art. 5. diff. 3. Concluf. 2. Dixi, iniuriosè, quia secus esset, si iocose Clericum percuteret.

Nec obstat quod volenti non fiat iniuria, ff. de iniur. Nemo videtur, & ita Clerico illi non videtur fieri iniuria. Quia ut notat Summa Astenfis vbi supra, iniuria dicitur fieri Ecclesiae; quia ea quae in nos delinquantur, remittere possumus quantum ad nos pertinet, sed non quantum ad Ecclesiam. Ratio est, quia Clericus non potest in id consentire, cum privilegium hoc ordini Clericali concessum sit cui ipse renunciare nequit, ex Tabiena, vbi supra, & Clericus ille consentiens se percuti, excommunicandus est, d. capit. contingit, 1. & communis DD. Ex quo infert Caier, verbo, excommunicatio, ca. 10. Notab. 3. post Tabienam, verbo, excom. 5. casu 1. num. 32. §. Quarto, & Angelicam, verbo, excommunicatio, 5. nu. 28. & Panorm. in cap. contingit, 1. num. 7. quod Clericus etiam percutiens seipsum excommunicatus est, si id faciat animo irato, & iniuriosè, sicut sepe faciunt illi qui taedio vitae, vel alia desperatione ducti seipsum interficiunt, aut vulnerant, & idem tenent Nauar. in Manual. capitul. 15. numero 11. & cap. 27. num. 78. vers. sexta. Cosmus Philiarcho lib. 3. de officio Sacerdotis, capit. 33. & Ioseph. Angles vbi supra, art. 5. difficult. 3.

* Concluf. 7. etfi Toletus * lib. 5. instruct. Sacerd. cap. 8. contradicat.

21. *Item*, si quis infert metum Clerico iniuriosè, scilicet non iocose, per tactum aliquem non violentum, ut exeat de fundo, hoc sine, ut ipse ingrediatur, vel aliquid inde accipiat, excommunicationem incurrit, secundum Ioan. de Ligna, & Archid. quos sequitur Syluest. verbo, excommunicatio 6. num. 5. vers. octavo secus autem si metus esset verbalis tantum, aut si realis, tamen sine tactu, etiam si adesset intentio percutiendi; unde si quis citra manuum iniectionem vel detentionem corporalem Clericum cogat quod se redimat, vel aliquid ei tribuat, vel domum exeat, vel viatibret hastam, baculum, aut gladium, volens percutere eum, non tamen percutiat, non erit excommunicatus, ex Hostiens. in Summa, lib. 5. tit. de sent. excomm. §. in primis, nu. 9. Palud. 4. dist. 18. q. 3. art. 3. Summa Astenfis par. 2. lib. 7. tit. 3. art. 2. q. 7. & 19. Angelica, verbo excommunicatio, 5. nu. 29. Syluest. verbo, excom. 6. num. 5. vers. octavo. Tabiena, verbo, excom. 5. casu 1. nu. 4. vers. Quid de eo, quia in his casibus non est iniectione manus in personam Clerici, vel in res sibi adhaerentes, & exceptis quibusdam casibus supra expressis, in alijs verba sunt cum effectu accipienda, arg. cap. Relatum, de Cleric. non resid. nec obest conatus sine effectu, ut DD. praefati docent.

22. *Quarto*, Manus violentas iniicere censetur, non solum, qui proprias manus in Clericum iniicit, sed etiam qui mandat Clericum capi, aut caedi, in quo casu si sequatur effectus, uterque, scilicet, tam mandator, quam mandatarius, excommunicatus est, c. Mulieres, §. vlt. de sent. excommu. Hostiens. in Summa, lib. 6. tit. de sent. excom. nu. 9. vers. Secundo quero. Summa Astenfis, par. 2. lib. 6. tit. 3. art. 2. quest. 11. Palud. 4. d. 18. q. 3. art. 3. Anton. 3. par. tit. 25. cap. 1. vers. Tertio Notandum. Angelica, verbo, excom. 5. nu. 31. Syluest. verbo, excommu. 6. numero 5. vers. Tertio. Tabiena, verbo, excom. 5. casu 1. nu. 35. vers. sed contra. Caier. verbo excommu. cap. 10. vers. Primo. Nauar. in Manu. capi. 27. num. 78. vers. sexta. Dixi, si sequatur effectus; quia cum Canon iste principaliter loquatur solum de percutiente, & secundario de mandante, & consulente, consulens, aut mandans non incurrit hanc poenam, nisi sequatur percussio, ut recte notat Nauar. in Manual. cap. 27. numero 51. vers. Adde.

23. *Quod* si mandans, vel consulens Clericum percuti postea coituit, tunc opus est distinctione; Nam si mandatarius ante reuocationis notitiam percusserat, uterque excommunicatus est; si vero mandans, aut consulens reintegra, hoc est antequam mandatarius percusserat, mandatum, aut consilium reuocauerat, tunc quidem si reuocatio illa peruenerat ad notitiam mandatarij, etiam si mandatarius Clericum postea percusserit, mandans aut consulens excommunicatus non erit; sicut nec excommunicationem incurret mandans, aut consulens, si antequam mandatarius percutiat, moriatur; quod intelligitur si mandans in morte, vel antea poenituit, & mandatarius de morte eius certificatus fuerat, quia morte mandatoris soluitur mandatum glos. in cap. Mulieres, in verbo auctoritate, & ibi Panor. de sent. excom. Hostiens. in Summa, lib. 5. tit. de sent. exc. vers. Secundo quero, num. 9. Palud. 4. dist. 18. q. 3. art. 3. Summa Astenfis, par. 2. lib. 7. tit. 3. art. 2. q. 11. & 12. S. Anton. 3. par. tit. 25. cap. 1. §. Tertio Notandum. Angelica, verbo, excom. 5. num. 32. & 33. Syluest. verbo, excom. 6. num. 5. vers. Tertio. Tabiena, verbo, excom. 5. casu 1. nu. 35. vers. sed contra. Caier. verbo, excom. cap. 10. vers. Primo. Cosmus Philiarcho lib. 3. de officio Sacerdotis, capi. 33. & Ioseph. Angles in Floribus 4. Sentent. in quest. de excommunicatione art. 5. difficult. 3. Concluf. 3. Sicut etiam excommunicatus erit, qui licet non mandet percuti, dicit tamen amicis suis, aut famulo suo, quod uellet de Clerico tali, vel tali vindicari, secuta percussione, ex Summa Astenfis vbi supra, art. 3. q. 12. Angelica, verbo, excomm. 5. num. 34. Syluest. verbo, excom. 6. num. 5. vers. Quarto. Tabiena, verbo, excom. 5. Casu 1. nu. 46. vers. sed quid. Nauar. in Manual. cap. 27. nu. 78. vers. sexta, & Cosmo Philiarcho vbi supra, satis enim est quod credidit, aut credere debuit, quod ex hoc illi facturi essent, immo, ex Syluest. & Nauar. etiam si verba illa non dixerit eo animo, quia prauidere debuit, ne illi hoc modo intelligerent, arg. c. fin. de homic. lib. 6. Et quod de mandante dictum est, etiam de eo qui consulit, auxilium, fauorem aut consensum praestat, intelligendum est.

24. *Quibus* addo, quod non solum cooperans auxilio, vel consilio, excommunicatus est, sed etiam prohibere debet, & valens, si non obuiat, & protegit, ne verberetur, c. Quarta, de sent. exc. & in hoc certum est quoad eos, qui tenentur ex officio, ut sunt officiales, superiores, eorum ministri, Patres, tutores, Curatores, heri, pedagogi, parochi, & similes, & e contrario, filij pupilli, subditi, inferiores, famuli, mancipia, & parochiani, ex Cosmo Philiarcho vbi supra. In alijs autem qui non habent ex officio, si non prohibet dolo-

A D D I T I O

* Adde quod & alij sequuntur eandem opinionem Toleti, nempe, Bal. Imola, & Archidiaconus quos refert, & seq. Anton. Nald. in Quest. praet. verbo, Clericus, numero 14.

doloſe, hoc eſt, quando ex intentione nolunt obuiare, cognofcentes ſe abſque periculo ac damno poſſe obuiare, etiam excommunicati ſunt; ſi uero hoc non faciunt dolo ſe, ſed quia nolunt ſe immiſcere rumoribus, uel ex timore, etiam irrationabili uel ex negligentia non prohibent, tenent communiter Doctores, quod non ſint excommunicati, arg. d. cap. Quarta, ubi Ioan. Andr. in Nouella, docet neminem in hunc, aut alium Canonem incidere, niſi ſit in dolo. Idem tenent Ioan. de Lignan, quem refert, ac ſequitur Angelica uerbo excom. 5. num. 35. Palud. 4. d. 18. q. 3. art. 3. Anton. 3. par. tit. 25. cap. 1. 8. Tertio Notandum. Sylueſt. uerbo, excom. 6. num. 3. uerſ. Quinto, Tabiena uerbo, excom. 5. Caſu 1. nu. 38. Caiet. uerbo excom. c. 10. uerſ. Primo, & Nauar. in Manual. c. 27. nu. 78. uerſ. ſexta. Coſmus Philarchus, ubi ſupra.

25 *Demum* qui nec percutit, nec mandat, ſed ratam habet percuſſionem nomine ſuo factam, puta, cum eius contempſione famulus, aut amicus Clericum inimicum ſuum percuſſerit, & ille poſtea ratam percuſſionem illam habeat, excommunicatus eſt, quia ratihabitio mandato comparatur, reg. Ratihabitio de reg. iur. lib. 6. debet tamen ratihabitio eſſe illius, in cuius gratiam percuſſio eſt facta, & qui mandare potuit, ut recte Ioseph. Angles annotauit, loco inferius citato, ſecus, ſi non ſit facta percuſſio nomine eius, tunc enim licet eam ratam habeat, non tamen eſt excommunicatus, quamuis peccet mortaliter * cap. cum quis, & ibi glo. in uerbo, tuo nomine, de ſent. excom. Pala. 4. diſt. 18. q. 3. art. 3. Rich. 4. diſt. 18. art. 11. q. 5. Hoſienſ. in Summa, lib. 5. tit. de ſent. excom. nu. 9. uerſ. ſecundo quarto, in fine. Summa Aſtenſis, par. 2. lib. 7. tit. 3. art. 2. q. 15. Anton. 3. par. tit. 25. c. 1. uerſ. Tertio notandum. Angelica, uerbo, excommunicatio, 5. num. 37. Sylueſt. uerbo, excom. 6. nu. 5. uerſ. Tertio, in fine Tabiena, uerbo, excom. 5. caſu. 1. nu. 43. uerſ. ſed quid dicendum. Caiet. uerbo, excom. cap. 10. uerſ. Primo, & Nauar. in Manual. c. 27. nu. 78. uerſ. Sexto. Ioseph. Angles, in floribus 4. Sent. in quaſtione de excommunicatione, art. 5. d. difficult. 3. Concluſ. 4. Coſmus Philarchus lib. 3. de offic. Sacerd. cap. 33.

A D D I T I O.

* Adde. Sed & aliquando incurritur cenſura excommunicationis offendendo etiam conſanguineos perſonæ alicuius eccleſiaſticae cauſa eiuſdem eccleſiaſticae perſonæ, & primus quidem caſus eſt in c. ſciant cuncti: de elec. in 6. ubi ipſo iure excommunicatus eſt grauans conſanguineum clericum, qui noluit eligere eum pro quo idem rogatus fuerat. Secundus eſt in c. quicumque: de ſent. excom. in 6. nempe, quando iudex dat licentiam ſubditis offendendi iudicem eccleſiaſticum, qui ſententiam tulit contra praefatum iudicem laicum. Tertius caſus eſt in clem. 2. eo. tit. cum ibi notat in uerbo, Quomodo libet: ubi gl. dicit, grauantes etiam conſanguineos clericorum in rebus uel in perſonis incurſere excommunicationem qua ibi infligitur contra dominos cogentes clericos celebrare in loco interdicto.

De caſibus, in quibus percutiens Clericum, uel Monachum excommunicationem non incurrit.

Cap. XXVII.

S Y M M A R I V M.

- 1 Clericum percutiens in aliquibus caſibus excommunicationem non incurrit.
- 2 Clericum percutiens in laicali habitu incedentem, quem probabiliter Clericum eſſe ignorat, excommunicatus non eſt.
- 3 Clericum habitu clericali incedentem percutiens quem talem eſſe ignorabat, in excommunicationem non incidit.

- 4 Ignorantia probabilis quando a poena excuſet.
- 5 Clericum percutiens, quem ex ignorantia probabiliter ſcitum eſſe credidit, quando excommunicationem incurrit.
- 6 Percutere uolens laicum, ſed errans in perſona, clericum percutit, an, & quando excommunicatus ſit.
- 7 Clericum percutiens, niſi de clericatu in tonſura, veſtibus, aut in qualitate negotiorum oſtendentem, poſtquam a diacono ter monitus non ſe emendauerit, in excommunicationem non incidit.
- 8 Clericum percutiens arma ferentem, nec tertio monitus ſe emendatum, excommunicationem non incurrit.
- 9 Clericum percutiens negotia ſecularia exercentem poſt prelati ſui admonitionem, excommunicatus non eſt.
- 10 Clericum conuictum, nec habitum, nec tonſuram deſerentem percutiens, in excommunicationem non incidit.
- 11 Clericum cauſa correctionis percutiens excommunicatus non eſt.
- 12 Epicoſus clericos ſibi ſubditos, per alium clericum, & per ſeipſum uerberare poteſt.
- 13 Praelati Epicoſo inferiores, ſubditos ſibi clericos, aut religioſos, per ſeipſos uerberare, et per quoscuſque capere, et detinere poſſunt.
- 14 Magiſter diſcipulos ſuos clericos diſcipline, & correctionis cauſa licite uerberare poteſt.
- 15 Presbiter, uel alius officialis Eccleſiae, clericos diuinum officium perturbantes, abſque incurſu excommunicationis percutere poteſt.
- 16 Pater familias clericos ſuos domeſticos percutiens, an, & quando excommunicatus cenſeri debet.
- 17 Clericum percutiens, ut uim ui repellat, cum moderamine inculpatae tutelae, excommunicatus non eſt, et quatenus rei ſit ratio.
- 18 Moderamen inculpatae tutelae quando cenſendum.
- 19 Clericum de domo ſua uolenter repellens, non ualens abire domus ſuae poſſeſſionem recuperare, excommunicationem non incurrit.
- 20 Clericum uerberans cauſa deſenſionis, licet aliquantulum cedat modum inculpatae tutelae, excommunicatus non eſt, dummodo doloſus abſit.
- 21 Clericum inuaſorem ſui percutiens, quem fugiendo euadere poterit, nec tamen fugit, excommunicationem non incurrit.
- 22 Laicus duellum a clerico illum prouocante acceptare non debet.
- 23 Clericum cum uxore, matre, ſore, filia, uel cum alia perſona ſibi propinqua inueniens, eumque percutiens, excommunicatus non eſt.
- 24 Mulier impetrata a clerico de turpitudine, qui eam iniuſe tangit, ſi eum cum moderamine inculpatae tutelae percutiat, excommunicationem non incurrit.
- 25 Manus uolentis in clericum de mandato ſui Praelati inueniens, eum capiſſe, uel detinendo, excommunicatus non eſt.
- 26 Clericum Praelatus per laicum torquens, aut uerberans, excommunicatus non ſit, peccat tamen.
- 27 Clericus in malo perſeuerans, qui aliter compeſci nequit, a quouis laico capi, & ligari poteſt, ut ſuo praelato preſentetur.
- 28 Familia poteſtatis ſeui officialis clericum de nocte reperenti, ſi clericum capiat, ut illi praelato ſuo praſentet, excommunicationem non incurrit.
- 29 Clericus in delicto deprehenſus, per 24. horas detineri poteſt, ut docentur teſtes, ne ſit locus inſpirationi.
- 30 Clericum realiter degradatum, percutiens, excommunicatus non eſt, ſecus autem ſi uerbaliter tantum degradatum percutiat.

- 31 Clericum bigamum in minoribus existentem percutiens, excommunicatus non est, quamvis secus si cum secunda in sacris contraxerit, & que huius rei sit ratio.
- 32 Religiosus, quamvis bigamus, privilegio canonis gaudet, ideoque eum percutiens, excommunicationem incurrit.
- 33 Clericum percutiens, quoties percussio illa mortale peccatum non est, excommunicationem non incurrit.
- 34 Clericum non ex odio, vel invidia, sed iocosa levitate percutiens, excommunicatus non est.
- 35 Officiales Principum turbam arcentes, & clericos percutientes, ab excommunicatione excusantur, & quare.
- 36 Clericum ex equo deponens, & equum tollens, ut sic persequentem se fugiat, excommunicatus non est.
- 37 Clericum violenter includens, ne ab inimicis suis ladatur, excommunicationem non incurrit, & quare.

Quamvis percutiens Clericum regulariter excommunicatus sit, excipiuntur tamen quidam casus, in quibus percutiens Clericum in Canonem cap. si quis suadente diabolo, 17. q. 4. non facit; & hoc ideo, quia non fit suadente diabolo, ut dicit textus; vel quia non est manus violenta, vel iniuriosa, ut communiter tradunt DD. Casus autem sunt isti;

Primus est, Percutiens Clericum incedentem in habitu laicali, quem ignorabat probabiliter esse Clericum, puta quia nutrebat comam, nec tonsuram deferebat, nec aliquid de Clericatu ostendebat, cap. si vero 2. & ibi gloss. in verbo ignoraverit de sent. excomm. S. Thom. in addit. 3. par. q. 24. art. 1. Hostiens. in Summa, lib. 5. tit. de sentent. excomm. num. 4. §. super illo Canone, vers. Primo, Summa Astensis, par. 2. lib. 7. tit. 3. art. 1. q. 1. Rich. 4. dist. 18. ar. 11. q. 5. S. Anton. 2. parte, tit. 2. §. cap. 1. §. Quarto notandum, vers. primo, Sylvest. verbo, excomm. 6. num. 6. §. Secundo, Caier. verbo excomm. cap. 10. §. Nota Sexto, vers. Quintus Sotus 4. dist. 22. q. 2. artic. 3. Conclus. 5. Navar. in Manual. cap. 27. nu. 80. Ioseph. Angles in floribus, 4. Sent. in quest. de excommunicatione, art. 5. diff. 2. Conclus. 2. Cosmus Philarchus lib. 3. de officio Sacerd. cap. 33. Sebast. Medices par. 2. Summa, tit. 9. q. 78. num. 39. Couar. in cap. alma mater, par. 1. §. 10. nu. 1. §. vers. septimo, de sent. excomm. lib. 6. qui addit etiam hoc procedere etiam si malo animo talem percussit. Dixi, Si ignorabat probabiliter, quia secus esset si ignorantia erat crassa, puta si vidit tonsuram, & tamen non putabat esse Clericum; quod si dubitaret, proprio iuramento se purgare potest; quod si iurare noluerit quod ipsum esse Clericum ignorabat, tunc presumitur contra eum, ex quo iurare renuit, & ideo tanquam excommunicatus vicandus est, donec per Sedem Apostolicam absolatur, d. c. si vero 2. & DD. citati. ubi autem ignorabat probabiliter, etiam si Clericum occideret, non erit excommunicatus, ex Innocen. & Ioan. Andr. in d. cap. si vero 2. & Hostiens. & Innoc. in cap. cum non ab homine, de iudic. & Sylvest. ubi supra. Immo etiam si Clericus ille habuit habitum Clericalem, sed tamen percuteus, eum non videbat, quia erat de nocte, & hoc non solum quando percuteus dabat operam rei licite, puta defensionem rerum suarum, ut putat Sylv. sed etiam si rebus illicitis operam daret, ut Navar. ubi supra, contra Sylvest. annotavit, & re-
 4. quia ignorantia contingens in ea, cuius causa excommunicationis pena iure indicta est, omnino ab ea pena excusat, quippe, qui facit quoad illam qualitate involuntarium; unde cum pena hæc non nisi ex peccato mortali incuratur, & peccatum esse nequit, nisi sit voluntarium, id vero quod procedit ex ignorantia probabiliter voluntarium esse non potest, iuxta doctrinam philosophi, 3. Ethicor. cap. 1. & §. & S. Thom. 1. 2. quest. 76. consequenter ignorantia probabilis qualitatis illius, ob quam pena illa iure imposita est, ab huiusmodi pena excusat, ut laicus tradit Couar. in d. §. 10. numero 12, 13, 14. & 15. Qua de

causa Ioann. de Lignano tractat. de censur. Eccles. ait. Ad hoc ut quis in Canonem incidat, oportet, ut intendat actualiter, vel virtualiter percutere Clericum. Unde, si quis volens percutere Titum Clericum, sciens ipsum esse Clericum, percussit Petrum Clericum existimans esse Titum, percuteus iste Canonis censuram incurrit; cum hic nulla contingat ignorantia, quæ percussorem constituat involuntarium quoad Clerici percussorem, & iniuriam. Sic etiam percuteus Clericum, etiam si probabiliter ignorantia crediderit esse laicum, in censuram huius Canonis incidit, quoties is eum animo habuerit, ut nihilominus percuteret illum, si sciret illum Clericum esse; Nam ignorantia ista non est causa actus involuntarij in hoc casu; immo virtualiter censetur velle percutere Clericum, & ideo nequaquam excusat a pena Canonis, ut eruditè, & subtiliter colligit Couar. in cap. alma mater, par. 1. §. 10. nu. 15. vers. Decimo, de sent. excomm. lib. 6. ex doctrina S. Thomæ, 1. 2. q. 76. art. 1.

6. Hinc concordari possunt Doctores, quorum aliqui, ut Alan. quem refert, & sequitur gloss. in c. si vero, 2. in verbo ignoraverit, in fine, de sent. excomm. & Hostiens. ibidem, & Sylvest. verbo, excommunicatio, 6. num. 6. §. sciendum est quarto, vers. sic. secundo, dicunt, quod qui vult percutere Petrum laicum, errans in persona, Andream Clericum percussit existimans illum esse Petrum laicum, excommunicatus sit; Alij vero, ut Tancred. Ioan. Andr. Bernard. Ioan. de Lignano. Rodon. in d. c. si vero, 2. Astensis in Summa par. 2. lib. 7. tit. 3. art. 2. quest. 3. Anton. 3. par. tit. 25. cap. 1. §. Quarto notandum, & Couar. d. §. 10. numer. 15. vers. No. dicunt non esse excommunicatum, qui percuteus Clericum quem credit laicum. Qui DD. facile reconciliari possunt, dicendo veram esse Alan. & ceterorum opinionem, quoties ille percussor, ita erat affectus animo, ut nihilominus percuteret illum Clericum, si novisset eum Clericum fuisse: E contra vero sententia Tancredi, & aliorum vera erit, quoties percussor ita animo affectus erat, ut Clericum illum non percussisset; si Clericum, & non laicum illum fuisse credidisset; quo modo, & sensu intelligi debet hic casus primus a nobis positus: At vero intendens percutere Clericum, si laicum tantum percuteat, etiam si laicus ille tonsuram deferebat, verè tamen Clericus non erat excommunicatus non est percussor, quamvis Clericum percussisset intendebat, & credebatur, ex Ioan. de Lignano, Hostiens. in Summa, Bernard. & Raym. quos referunt, & sequitur Summa Astensis par. 2. lib. 7. tit. 3. artic. 2. quest. 30. & 32. Anton. 3. par. tit. 25. capitul. 1. §. Quarto Notandum, & Sylvest. verbo, excommunicatio, 6. num. 6. Notab. 4. vers. ficul. Secundo. Quia non debet quæ iudicari secundum quod intendit, sed secundum quod facit, & idem docent Feder. conf. 13. & Panorm. in cap. si vero, 2. nu. 7. de sentent. excomm.

7. Secundus est, Percutiens Clericum in habitu laicali incedentem, nec aliquid de Clericatu ostendentem in modo tonsuræ, vel in forma vestimentorum, vel in qualitate negotiorum, & ter monitum per diocesana, se non corrigentem non est excommunicatus, cap. contingit, 2. de sentent. excomm. Richard. 4. dist. 18. art. 11. quest. 5. Hostiens. in Summa, lib. 5. tit. de sentent. excomm. num. 4. §. super illo, vers. Tertio, Summa Astensis, par. 2. lib. 7. tit. 3. artic. 1. quest. 1. vers. Tertio, S. Anton. 3. par. tit. 25. c. 1. §. Quarto notandum, vers. Secundus, Sylvest. verbo, excomm. 6. num. 6. Notab. 4. vers. ficul. Tertio, Tabiena, verbo, excomm. 5. casu 1. numero 24. vers. ficul. primus, & Navar. in Manual. cap. 27. nu. 80. vers. Tertia. Ioseph. Angles, in florib. 4. sentent. in questione de excommunicatione, artic. 5. diff. 2. Conclus. 3. & Cosmus Philarchus lib. 3. de officio Sacerdotis, cap. 33. & hoc procedit etiam si sciat esse Clericum; & sufficit quod sit admonitus ab Episcopo, vel a proprio prelato, nec potest fieri ista monitio per iudicem secularem, aut quemcumque alium, ut notant Panorm. in d. cap. contingit, 2. numer. 5. de sentent. excomm. & Sylvest. ubi supra, & colligitur ex dict. capitul. contingit, 2. in illis verbis, in Diocesi tua, & in illis verbis *A te communiti*, hoc est, ab Episcopo Dioc.

fano, vel alio praelato suo proprio, habente Iurisdictionem episcopalem in Clericum illum, & facit cap. in audientia, in illis verbis *A praelatis propriis*, de sentent. excommunicat. Non tamen sufficit vna monitio pro tribus, quia ius requirit, vt tertio moneatur, in d. capit. in audientia, & capit. contingit, 2. de sentent. excommunicat. vbi autem ius requirit trinam monitionem, non satis est vna, iuxta ea quae tradunt gloss. in Clement. prim. 1. in verbo Tertio, de vita, & honest. Cleric. & Ioann. Andr. in capitul. ex tua, de Cleric. non resid. & Sylu. vbi supra. Sufficit autem monitio generalis, puta, quod Episcopus promulgat edictum, vt omnes Clerici reassumant habitum intra mensem, nec requiritur specialis; sic Rosella in verbo, excommunicatio, 2. §. Tertio, & Syluest. verbo, excommunicatio, 6. numero sexto, Notab. 4. versicul. Tertio, quia textus in capitul. in audientia, & capitul. contingit, 2. de sentent. excommunicat. non requirunt specialem vt putat Tabiena, vbi supra verbo, excommunicatio, 5. casu 1. numero vigesimoquarto, versicul. primus, in fine, & vbi iura volunt fieri specialem, expriment illam, vt in Clem. 1. de vita & honest. Cleric. & c. Constitutionem, de sent. excom. lib. 6.

8 *Tertius est*, Percutens Clericum, qui contempro habitu Clericali fert arma, & tertio monitus non emendatur, capitul. in audientia, de sentent. excommunicat. non excommunicatur. Panormitan. in dict. capitul. in audientia, numero 3. & 4. Hostiens. in Summa, libro 5. tit. de sentent. excommunicat. numero 4. §. super illo, versicul. Secundo, Summa Astensis, parte, 2. libro 7. titul. 3. articul. 1. quaestione 1. versicul. Secundo, Syluest. verbo, excommunicatio 6. numero sexto, Notab. 4. versicul. Quarto, Tabiena, verbo, excommunicatio, quinto, Casu 1. numero vigesimo quinto, versicul. Secundus Richard. 4. dist. 18. articul. 11. quaest. 5. & Nauarr. in Manual. cap. 27. num. 80. versicul. Quarta, vbi ait non sufficere vnam, sed trinam monitionem requiri; qui vero percuteret talem, antequam esset admonitus excommunicationem incurreret, ex Panorm. in d. capitul. in audientia num. 2. de sentent. excommunicat. Cosmus Philarchus tamen lib. 3. de officio Sacerd. capit. 33. ait, non requiri admonitionem, sed intelligendus est loqui in casu, quo turpibus, & enormibus se miscet, vt dicemus. Quinimo si non sit monitus tertio, sed immisceat se tyrannidi, & crudelitati, seditiones, & guerras excitando, vel publice atrociter delinquat, talem percutiens non esset excommunicatus, siue Clericus ille habitum portet siue non, argum. capitul. cum non ab homine, & ibi glos. in verbo Minime, de sentent. excommunicat. & capit. Non dubium, & capit. perpendimus, eod. tit. & lib. Richard. 4. distinctione 18. ar. 11. quaestione 5. Summa Astensis, parte 2. lib. 7. titul. 3. artic. 11. quaestione 2. vers. Sexto, Summa Pisanelle, verbo, excommunicatio, 2. in principio, Sanct. Anton. 3. part. titul. 25. cap. 1. §. Quarto notandum, Syluest. verbo, excommunicat. 6. nume. 6. §. sciendum quarto, versicul. Quarto, Nauarr. in Manual. capit. 27. n. 81. vers. Sexta illa vero, cap. in audientia & capit. contingit, 2. de sentent. excommunicat. quae requirunt admonitionem, vt quis percutiendo Clericum excommunicationem incurrat, intelliguntur de Clericis, qui taliter non excedunt, licet arma deferant, ex glos. in d. capitul. cum non ab homine, in verbo, Minime coercentur, & Astens. vbi supra.

9 *Quartus est*, Percutens Clericum exercentem negotia secularia, seu procuraciones, & administrationes personarum secularium post inhibitionem diocesani sui, seu Praelati sui, excommunicationem non incurrit, quia Clericus ille si tertio monitus non desistat, privilegio Clericali priuatur; immo si Episcopus in Synodo publice mandasset sub poena privilegij Clericalis, quod quicumque tales procuraciones exerceret, per ipsum non defenderetur, & postea deprehensus fuerit in hoc delinquere, cum hac inhibitio loco trinæ monitionis succedat, eum percutiens non erit excommunicatus. Est enim indignum, vt eis Ecclesia subueniat, per quos constat in Ecclesia scandalum generari, colliguntur haec ex capit. sine, de uita, & honest. Cleric. &

capit. Sacerdotibus. Ne Clerici, vel Monachi. Richard. 4. distinctione 18. articul. 11. quaestione 5. Hostiens. in Summa lib. 5. tit. de sentent. excommunicat. nu. 4. §. super illo, versicul. Quarto Summa Astensis, parte 2. lib. 7. tit. 3. artic. 1. quaestione 2. vers. septimo, Summa confess. lib. 3. tit. 33. quaestione 35. Summa Pisanelle verbo excommunicatio, 2. Sunt casus versicul. Quarto, Syluest. verbo, excommunicatio 6. numero 6. Notab. 4. versicul. Quinto, Tabiena, verbo, excommunicat. 5. casu 1. numer. 26. vbi etiam idem dicit, de Sacerdotibus seu Clericis ioculatoribus, & hominibus, si artem illam ignominiosam per annum exerceat, & tertio moniti non respiciant, carent enim omni privilegio Clericali, capit. unico, de vita & honest. Cleric. lib. 6. Ioseph. Angles in floribus 4. Sentent. in quaestione de excommunicatione, articul. quinto, difficult. Concluf. 4. Cosmus Philarch. vbi supra, cap. 33. Notab. 3. casu 10.

10 *Quintus est*, Percutens Clericum coniugarum non deferentem habitum, nec tonsuram, excommunicatus non est, Archid. in cap. Ioannes, & ibi Ioan. Andr. de Cler. con. iug. Angelica, verbo excommunicatio, 5. numero 22. & est textus in c. unico, de Cler. coniu. lib. 6. Cosmus Philarch. lib. 3. cap. 33. de officio Sacerdotis, Notab. 3. Casu 7. Gregorius Tholosanus, parte 2. in Syntagma iuris lib. 9. cap. 26. num. 16. talis enim sine aliqua monitione perdit privilegium.

11 *Sextus est*, Percutens Clericum causa correctionis, non est excommunicatus, capitul. cum voluntate, de sentent. excommunicat. quod intelligitur, quando percutiens ad

12 id legitimam habet facultatem & iurisdictionem, & Episcopus per alium Clericum, subditos sibi Clericos verberare potest, non autem per seipsum, argum. capit. Nihil licet, distinct. 86. nisi quando deesset alius Clericus, per quem Clericum suum verberare posset ex gloss. in d. cap. Non licet, in verbo Non licet, distinctione 86. & Nauarr.

13 Manual. cap. 27. num. 86. vers. vigesima quarta. Alij vero Praelati inferiores, per seipsum, Clericos, vel religiosos suos verberare possunt detinere autem, & capere per quoslibet que possunt. Eodem modo Naturalis pater filios Clericos in minoribus existentes corrigere potest, argum. capitul. cum voluntate, & ibi Panorm. nume. 8. & glossa in verbo inferiorum graduum, de sentent. excommunicat. Summa Confess. lib. 3. tit. 33. quaest. 35. Syluest. verbo excommunicat. 6. num. 6. Notab. 4. vers. octauo. Angelica, verbo, excommunicat. 5. numero 10. Sic etiam magister discipulos in disciplina, & correctionis verberare potest, d. cap. cum voluntate, §. sine. & cap. ex tenore, de sentent. excommunicat. Item maiores & seniores Ecclesiae Clericos iuniores in minoribus existentes verberare licet possunt causa correctionis; Et presbyter, vel alius officialis in Ecclesia perturbare potest Clericos perturbantes officium diuinum, Innoc. & Hostiens. in cap. veniens, de sent. excomm. Summa Angelica, verbo excommunicatio, 5. numero 21. Summa Astensis, parte 2. lib. 7. tit. 3. artic. 1. quaest. 14. Rich. 4. dist. 18. ar. 11. quaestio, 5. Caiet. verb. excommunicatio, cap. 5. §. Nota sexto, Tabiena, verbo, excommu. 5. casu 1. numero 26. versicul. Quartus de obtinentibus, Nauarr. in Manual. cap. 27. nu. 86. vers. vigesima quinta. Cosmus Philarch. vbi supra, Ioseph. Angles, vbi supra, art. 5. difficult. 4. Concluf. 2. quia in his casibus, non fit iniuria, sed correctio.

14 *Septimus est*, Percutens Clericum, qui excommunicatus non est, qui excommunicatus alias nolentem exire ex Ecclesia dum celebratur diuina, percutit, ex eodem Cosmo, vbi supra. Notab. 3. casu 16. Idem de quolibet regente familiam; potest enim de

15 mesticos suos Clericos corrigere. Haec autem omnia, vt praefati auctores docent intelligenda sunt de leui percussione, quamuis si parum excederent modum, non essent excommunicati, nisi ex odio, & iniquitate praedictos Clericos verberarent, tunc enim essent excommunicati, vt glos. in d. cap. ex voluntate, in verbo in feriorum graduum de sent. excomm. & Caiet. & DD. vbi supra.

17 *Septimus est*, Cum quis vi incontinenti repellat, cum moderamine inculpatae tutelae, cap. si vero 1. de sentent. excom. & procedit etiam si scienter, & deliberate id faciat.

Ratio est: quia iure naturali indictum est se defendere. S. Thom. in addit. 3. par. quest. 2. 4. artic. 1. Hostiensis in Summa lib. 3. tit. ce. sentent. excommunicatio. numero 4. §. super illo. versicul. Decimo. Summa Confessorum lib. 3. tit. 33. questione 35. Summa Astenf. par. 2. lib. 7. tit. 3. articul. 1. questione 8. versicul. Decimo. Summa Pisanella, verbo, excommunicatio, 2. §. Sini casus, versicul. Nono. Angelica, verbo excommunicatio, 5. numero 13. Syluest. verbo, excommunicat. 6. numer. 6. Notab. 4. versicul. Nono. Tabiena, verbo excommunicatio, 5. casu 1. numero 10. versicul. Queritur de re percutientibus. Caieta. verbo, excommunicatio, capit. 10. §. Nota sexto, versicul. Secundus, Sanct. Anton. 3. par. titul. 2. §. capit. 1. §. Quarto Notandum, versicul. Sextus, Sotus 4. distinct. 22. questione 2. artic. 3. post Conclus. 5. & Nauarr. in Manual. cap. 27. numer. 82. versicul. Decima quinta, Ioseph Angles, in Floribus 4. Sentent. in questione de excommunicatione. articul. quinto, difficultat. 4. Conclus. vlt. & Cosmus Philarchus lib. 3. de officio Sacerd. capitul. 33. Notab. 3. casu 12. Addit etiam Innocent. in dict. capitul. si vero, 1. posse quem verberare Clericum, non solum pro sua, sed etiam pro illarum personarum defensione, per quas ei fit iniuria, vt sunt vxor, filij, serui, & huiusmodi; Nam & socij iniuria propulsanda est, argumen. cap. Non inferenda, 2. 3. questione 2. & etiam pro defensione patris, vel matris, vel familiae, vt docent Panorm. in capitul. olim. 1. de restit. spoliat. Summa Astenf. par. 2. lib. 7. tit. 3. articul. 1. questione 9. Sanct. Antonin. Angelica, Syluest. & Tabiena, Caiet. & alij vbi supra. Qui etiam hoc ipsum extendunt ad percussorem pro defensione rerum suarum ablatarum. Hec tamen omnia fieri debent cum moderamine inculpatae tutelae; Dicitur autem moderamen inculpatae tutelae, quando quis facit illud sine quo aliter se, vel alios, vel res suas defendere non potest, ex Bart. in l. 1. C. vnde, vi, & in l. furem, ff. ad leg. Cornelianam de sicarijs, & Panorm. in d. cap. olim. 1. de restit. spoliat. quod considerari debet ad arbitrium boni viri, consideratis circumstantijs, scilicet, causa, vt fiat ad defensionem, & non ad vindictam; considerato etiam modo, qui enim inuaditur sine armis, non debet cum armis resistere, quod verum est regulariter; considerato etiam tempore, debet enim incontinenti fieri, id est, dum actu impugnatur, quia si iniuria facta iam sit personae, non est licitum percutere, etiam incontinenti, ex Tabiena, verbo excommunicat. 5. casu 1. numero 10. quia non esset defensio, sed vindicta, quae non est permessa singulis, sed iudici, ex glossa in l. si ex plagio, §. tabernarius, ff. ad leg. Aquil. & Innocent. in d. cap. olim. 1. nisi forte timeretur geminata percussio, vnde non debet insequi percussus suum percussorem, ex quo non vult amplius percutere; aut postquam fur peruenit ad locum destinatum, & adeptus est possessionem perfectam rerum suarum, non licebit domum illius adire & illum percutere; si tamen quis violenter expelleret Clericum de domo sua, quam occupauerat, non valeret aliter recuperare, non incurreret huius Canonis censuram, ex Innocent. in dict. capitulo olim causam, de restit. spoliat. & Syluest. vbi supra, §. Nono, in fine. Addunt etiam Angelica, verbo, excommunicatio, 5. numer. 14. Syluest. dict. §. Nono. & Tabiena vbi supra, numero 10. post Panormitan. in dict. capit. olim. 1. de restit. spoliat. Quod licet verberans Clericum causa defensionis aliter excederet modum inculpatae tutelae, non ex proposito, & ex deliberatione, sed in aduertenter, & ex surreptione, non incidit in excommunicationem, quia ad eam incurrendam requiritur dolus, vt communiter tradunt Doctores, & glossa in capitul. significasti, 2. in verbo Moderamine, de homicid. & in capitulo cum voluntate, in verbo, voluntate, de sentent. excommuni.

21 Quod si Querat, An si quis fugiendo euadere possit, non tamen fugit, & sic percutit inuasorem, sui aut rerum suarum, censuram huius Canonis incurrat? Respondetur cum Bartol. in l. Prima C. vnde vi, quem referunt, ac sequuntur Panormitan. in capit. olim causam, numer. 17. de restit. spoliat. & Angelica verbo excommunicatio, 5. numero 15. licite posse percutere, quia fuga est quaedam iniuria, licet apud Labeonem, ff. de iniur. vnde Cynus in l. si

ex plagijs, §. tabernarius, ff. ad l. Aquil. ait, quod fuga rededit hominem viliozem; Quod sane dictum tunc est verum, quando ex tali fuga esset fugienti confusio; vt enim tradunt Syluest. verbo, excommunicatio, 6. numero sexto, Notab. §. 4. Nono in fine. Caiet. verbo, excommunicatio capit. 10. §. Nota sexto, versicul. Secundus & Nauar. in Manual. capitul. 27. numero 82. versicul. Decima quinta, post Panormitan. in dict. capitul. olim causam, numero 17. de restit. & Cepol. consil. 29. & Bald. consil. 11. Cosmus Philarchus lib. 3. de officio Sacerd. capitul. 33. Notab. 3. casu 12. non ardetur licita haec defensio ad casum quo inuasus non potest aliter se, aut sua, aut alios saluare, sed rationabiliter etiam extenditur ad casum, in quo vituperabiliter fugiendo posset se saluare: vnde si spoliandus a Clerico euadere posset a Clerico inuasore per fugam scilicet turpem, & ignominiosam, in qua honor eius laederetur, & tamen non vult, sed stat, & percutit Clericum inuasorem, non erit excommunicatus, quia non tenetur ignominiosam fugam pati laicus a Clerico inuasore, sed potest suum saluando honorem, sicut & res suas, vim vi repellere. Addit tamen Caietan. & bene, non inde sequi, licet laico acceptare duellum a Clerico, prouocante illum; Quia aliud est velle pugnare, & aliud se, & sua tuendo, contra Clericum non minis, sed facto inuadentem, pugnare.

23 Octauus est, Quando quis inuenit Clericum cum vxore, matre, sorore, aut filia, & huiusmodi personis, scilicet sponsa, aut affini, si talis inueniens illum percutiat, non erit excommunicatus, secus si cum alia persona, quae non est ei propinqua, vt colligitur ex capit. si vero, 1. & ibi glossa in verbo, Matre, & verbo Turpiter, de sentent. excommunicat. & Hostiensis ibi, & in Summa lib. 5. titu. de sentent. excommunicat. numero quarto, §. super illo, versicul. vndecimo. Summa Confess. libro tertio, tit. 33. questione trigesima quinta. Astenf. in Summa part. 2. libr. 7. titul. 3. articulo 1. §. Vndecimo, Summa Pisanella verbo, excommunicatio, 2. §. sunt Casus, versicul. Decimo, Angelica, verbo, excommunicatio, 5. numero 16. Anton. 3. parte, tit. 25. capitulo primo. §. Quarto notandum, versicul. Septimus. Syluest. verbo, excommunicat. 6. Notab. 4. versicul. Decimo, Tabiena, verbo, excommunicatio, 5. casu 1. numero trigesimo primo, versicul. octauus. Sanct. Thom. in addit. part. tertia, questione 2. 4. articul. primo Caiet. verbo, excommunicatio, capit. 10. §. Nota sexto, versicul. Secundus. Soto, 4. distinct. 22. questione 2. articul. tertio, post Conclus. quintam, & Nauar. in Manual. capit. vigesimo septimo, numero 84. versicul. vigesima. Iosepho Angles in Flor. 4. Sentent. in questione de excommunicat. articul. quinto, difficult. 4. Concl. 3. Cosmo Philarcho lib. tertio, de officio Sacerd. capit. 33. Notab. tertio. Casu 14. Ad uitandam autem hanc excommunicationem requiritur, vt haec percussio fiat in ipso actu inuentionis, & non ex intervallo, postquam ad alia diuertit, vel a loco discessit, secundum DD. in d. capit. si vero, 1. tunc enim cessat ratio, cur Canon excuset percutientem in actu inuentionis, quia scilicet, vix possibile est, vt quis tam iustum dolorem compescat, cum inueniat in actu delinquentem, vnde & lex civilis sic inuentum permittit occidere, ff. de adult. l. quod ait lex. §. Quod ait. Immo addunt praefati Doctores, quod etiam si non inueniat in actu nefario luxuriae, sed etiam in tactibus impudicis, & signis propinquis actui, & in loco suspecto, talis uerberans non excommunicatur, secus uero si inueniat Clericum osculantem in loco publico, secundum morem patriae. Item secundum Hostiensem, in tit. de diuortijs, & Astenfem ubi supra, si uir uxorem prehenderit, aut frater sororem, vel filius matrem, uel pater filiam in adulterio cum Clerico, tenere potest utraque inuitum sine excommunicatione per viginti horas contiuas, donec uocet testes, per quos probet adulterium, eosque tradat iudici puniendos, quod idem docent Syluest. & Cosmus Philarchus ubi supra, cap. 33. Notab. 3. Casu 19. Non tamen creditur testibus, nisi uiderint Clericum in adulterio, ex Summa Astenf. ubi supra. Quod si forte maritus procurauerit, ut Clericus uocaretur ab uxore sua ad turpem illam actionem, & sic eum uerberat, excō-

municatus erit vterque, ſcilicet tam vxor, quam maritus percutiens, quia ſunt in dolo, & non poteſt aliquid impu-
tare Clerico, cum prouocauerit vt vocaretur ad turpitudi-
nem. Sic Summa Confefſorum lib. 3. tit. 3. q. 35. Summa
Aſtenſis, par. 2. lib. 3. tit. 3. artic. 1. q. 11. Summa Piſanella
verbo, excommunicatio, 2. §. Quid de illo, Angelica, ver-
bo excommunicatio, 5. numer. 20. Tab. verbo excommu-
nicat. 5. Caſu 1. numero 31. in fine. §. octauus. & Caiet. ver-
bo, excommunicatio, capit. 10. §. Nota quinto, & rectè,
quia huiusmodi dolus interueniens compaſſionem legis
rollit.

24 *Nonus eſt*, Quando Mulier impetita eſt a Clerico de
turpitudine, qui eam intiam tangebatur, ſi eum percutiat
eum moderamine inculpatæ tutelæ, zelo caſtitatis, non erit
excommunicata, quia deſenſio talis iuſta eſt, & quam-
uis aliquis exceſſus interueniret, excuſatur, ſi enim licet mi-
hi impunè percutere iniurium mihi in turpitudine meo-
rum, vt in caſu octauo dictum eſt, multo magis id licebit
impune iniuriatæ in propria perſona; & ſicut ſufficit ibi
inchoatio actus, ita hic, qui enim attentat violare, iam tur-
pem autem inchoat ſic Summa Confefſorum lib. 3. tit. 33.
quæſt. 35. & Monald. quem citant, & ſequuntur Summa
Piſanell. verbo, excommunicatio, 2. §. Quid de muliere, &
Angelica, verbo, excommunicatio, 5. numero 21. & Rodo-
nens. quem refert, & ſequitur Summa Aſtenſis, par. 2. lib.
7. tit. 3. artic. 1. quæſtione 12. & idem tradit Caiet. ver-
bo, excommunicatio, capit. 10. §. Nota ſexto verſic. Secun-
dus. Sin verò eam non tangebatur, nec vim corporalem in-
ferebat, ſed tentabat eam tantum verbis, illum verberan-
do, excommunicata erit, ex Summa Confefſorum, Monal-
do, Aſtenſi, & Piſanell. citat. quod tamen bene limitat An-
gelica, vbi ſupra, quando aliter eum repellere non poterat,
puta, quia nec fugere potuit, nec clamare licuit, aut infa-
miam putabat clamare, & fauet Caiet. vbi ſupra, tunc e-
nim licite eum percutere poteſt, & expreſſe Ioseph An-
gles in Floribus 4. Sententiarum in quæſtione de excom-
municatione, artic. 5. difficult. 4. Concluſ. 4. & Coſmus
Philarchus lib. 3. de officio Sacerdotis, capit. 33. Notab. 3.
caſu 15.

25 *Decimus eſt*, Mittens manus violentas in Clericum de
mandato ſui Prælati, eum capiendū, non incurrit huius
Canonis cenſuram, capit. vt fama, de ſentent. excommu-
nicat. Rich. 4. diſtinctione 18. art. 11. quæſtione 5. Hoſtien.
in Summa, lib. 5. tit. de ſentent. excommunicat. nume. 4. §.
ſuper illo, verſic. Duodecimo. Summa Confefſorum lib.
3. tit. 33. quæſtio. 35. Aſtenſis in Summa, lib. 7. par. 2. titu. 3.
artic. 1. verſic. Duodecimo. Summa Piſanella, verbo
excommunicatio, 2. §. ſunt caſus, verſic. vndecimo, An-
ton. 3. par. tit. 25. cap. 1. §. Quarto notandum, verſic. octauus,
Tabiena, verbo, excommunicatio, 5. caſu 1. numer. 7. verſ.
Quæritur de prælati Ioseph. Angles in Floribus 4. Sentent.
in quæſt. de excommunicat. artic. 5. difficult. 4. Concluſ. 2.
Coſmus Philarchus lib. 3. de officio Sacerd. cap. 33. No-
tab. 3. caſu 20. & caſu 21. Quod intelligitur, dūmodo non
excedat modum ex propoſito; Quia ſecundum Ioan. An-
dr. in cap. ſi Clericos, de ſentent. excommun. lib. 6. Aſten-
ſem, & Piſanell. & alios vbi ſupra, ſi Clericus quæſit ſe
permittere capi, & duci, & capiendū, & ducens eum non re-
ſiſtenteſ calce, vel pugno, vel alio modo percuſerit, ex-
communicatur. Immo, & quando Clericus cautionem fi-
dei iuſſoriam daret Epifcopo de parendo iuri, capi, aut de-
tineri non debet, niſi exceſſus enormitas, vel alia cauſa ra-
tionabilis aliud ſuaderet, vt in dict. capitul. ſi clericos, de
ſentent. excommunicatione, libro 6. habetur. Per laicum
verò Clericus etiam de mandato prælati verberari, aut
torqueri non poteſt, ſed verberans Clericus eſſe debet,
vel conuerſus alicuius Religionis, ex cauſa rationabili, ca-
pitul. vniuerſitatis de ſentent. excommunicat. Aſtenſis vbi
ſuprà. Tabiena, verbo, excommunicatione, 5. caſu 1. nume-
ro 7. Sanct. Antonin. 3. part. citat. Caietan. verbo, excom-
municatio, capitulo 10. §. Nota quarto, & Nauar. in Ma-
nual. capitulo vigefimoſeptimo, numero 86. verſic. vige-
ſima quarta, & Coſmus Philarchus vbi ſupra, Notab. 3.
caſu 23. qui etiam docent, Eccleſiaſticos torquentes Cle-
ricos per laicos excommunicari, niſi conſuetudine con-

traria excuſentur, & addit Nauar. quod qui conſuetudi-
nem ſequutus Clericum per laicum torquet, aut verberat,
quamuis, excommunicatus non ſit, peccat tamen. Hoc
autem mandatum debet eſſe ſpeciale, & non ſufficit gene-
rale, vt capiens ex mandato prælati ab excommunicatione
ne excuſetur, vt docet Aſtenſis vbi ſupra, par. 7. lib. 7. tit. 3.
art. 1. q. 13.

27 *Vndecimus eſt*, Clericus perſeuerans in malo, qui aliter
compelli nequit, a quouis etiam laico capi poteſt, & ligari,
vt præſentetur quam primum ſuo Prælati; qua ratione
excuſantur officiales capientes, & detinentes Clericum,
quos inueniunt in crimine patrato, vel patrando, vt ex
ſentent. excommun. Angelica, verbo, excommunicatio, 5.
nume. 12. & Caiet. verbo, excommunicatio, capit. 10. §.
Nota quarto, & Nauar. in Manual. cap. 27. num. 82. verſic.
cul. Decima ſexta. Coſmo Philarcho vbi ſupra, caſu 21. &
Iosepho Angles cit. Concluſ. 6. Item, vt ait Panorm. in d. ca-
pit. ſi vero, 1. num. 6. de ſentent. excommunicat. quem re-
fert, & ſequitur Angelica, vbi ſupra, Et Familia poteſtatis
reperiens Clericum de nocte, quia verifimiliter timere po-
teſt delictum committendum, non incurrit excommuni-
cationem, ſi Clericum capiat, & præſentet Prælati, qui
non poteſt hic notari diabolica perſuaſio, cum hoc fiat ad
obuiandum delicto, & præſumptio mala ſit contra mo-
dentes de nocte. *Qui enim male agit, odit lucem.* Ioh. 3. de
refertur in cap. conſultul. de offic. deleg. & idem Panormitan.
cap. cum non ab homine, de iudic. vbi idem docet de eo
qui capit. Clericum propter malum, quod fecit, vt ducatur ad
prælatum ſuum, & dubitatur de fuga eius, & conſentit. An-
29 gelica vbi ſupra. Qui ambo idem dicunt fieri poſſe, ſi cre-
ditor timet de fuga Clerici debitoris; ſic etiam detinetur po-
teſt per 24. horas ſi fecit aliquod delictum, vt vocentur te-
ſtes, ne ſit locus inſiſtationi, facit l. uocandos, cap. 5. ff. de
iudic. Angel. vbi ſupra.

30 *Duodecimus eſt*, Percutiens degradatum realiter, quod
ſit, quando Clericus indutus veſtibus, ſicut ſi in officio of-
feret, degradatur, & deſpoliatur cum verbis ad hoc con-
gruis, vt habetur in capitul. degradatio, de pœnis libro 6.
Doctores, in capitul. At ſi clerici, de iudic. excommunicat.
non eſt; ſecus autem, ſi degradatum verbaliter percu-
rit, capitulo cum non ab homine, de iudic. & ibi Doctores,
& Panormitan. ibi, & in capitul. ex parte numero 3. de
Cleric. coniug. & in capitulo ad abolendam 1. numero 10.
de hæret. & in capitul. contingit, 1. numero 12. de ſentent.
excommunicatione. & in capitulo Nouimus, numero 2. de
verbor. ſignificat. Richard. 4. diſtinctione 18. artic. 11.
quæſtione 5. Hoſtien. in Summa, lib. 5. titu. de ſententia
communicat. numero 4. §. ſuper illo, verſic. Decimoſe-
nto. Summa Aſtenſis, par. 2. lib. 7. tit. 3. articulo 2. quæſtione
6. Summa Piſanella, verbo, excommunicatio, 2. §. ſunt ca-
ſus, verſic. Decimoſexto, & Sanct. Anton. 3. par. titu. 25.
capitulo 1. §. ſecundo Notandum. Angelica, verbo, excom-
municatio, 5. numero 24. Sylueſt. verbo excommunicatio
6. numero 4. verſic. de Clerico, & numero 6. verſic. De
cimotertio. Tabiena, verbo excommunicatio, 6. nume. 25.
§. Sextus. Nauar. in Manual. capit. 27. num. 81. verſic. No-
na, & Vgolin. de cenſur. Eccleſiaſt. Tabul. 1. capitul. 15. §.
15. num. 8. Coſmus Philarchus lib. 3. de officio Sacerdo-
tis capitul. 33. Notab. 3. caſu 8. & caſu 9. Qui omnes docent,
& percutientem Clericum degradatum realiter non
incurrit excommunicationem, quia talis perdidit priuile-
gium Clericale, vt patet ex capitulo Degradatio, de pœ-
nis, lib. 6. immo, nec qui percutit Clericum degradatum
verbaliter, dummodo incorrigibilis ſit, argument. capitul.
cum non ab homine iunctis ijs. quæ Doctores, & Panorm.
ibi, tradunt, de iudic. & idem Panorm. in capitulo ex parte
in fine de Cleric. coniug. ſecus autem ſi corrigibilis fuerit,
vt ſuperius dictum eſt.

31 *Decimus tertius eſt*, Percutiens Clericum bigamum
excommunicatus non eſt, argument. capit. Quilibet, &
ibi gloſ. in verbo duxerit, diſtinctione 84. bigamus enim
exutus eſt omni priuilegio Clericali, capit. vnico, de biga-
mis, lib. 6. vbi Ioan. Andr. ait, id intelligi de illis, qui con-
traxerunt bigamiam in Minoribus, & idem docet Gem.
ibi.

ibi. Ratio eorum est: quia taliter cōtrahens in Monachis, potest vivere, & debet, vcl laicus, secus vero si contraxit cum secunda in sacris, talis enim non perdit privilegium Clericale, licet sit privatus habitate ordium; Quia dispositio in casu vero non se extendit ad casum fictum, maxime in penis, & quando est corrigibilis, & qui talis redire non potest ad seculum. capitul. Tuz, & ibi glo. fina. de apofat. Item religiosus licet bigamus, gaudet privilegio Canonis, & ideo eum percutientes excommunicatur, ex Io. Andr. in q. Mercuriali, quia textus ille non privat eum privilegio Monachali, vel Religionis. Eadem docent Archid. in d. cap. Quisquis, dist. 84. Anton. 3. par. tit. 2. f. cap. 1. §. Quarto notandum, versic. Decimoquarto. Angelica, verbo, excommunicatio, f. num. 22, Syluest. verbo, excommunicatio, num. 6. versic. Decimoquarto. Tabiena, verbo, excommunicat, f. casu 1. numero 26. versic. Quartus. Nauar. in Manual. cap. 27. numero 81. versic. septima. & est communis DD. Cosinus Philiarcho lib. 3. de officio Sacerd. cap. 33. Notab. 3. casu 6. de qua re lib. 6. cap. 5. versic. Prima est, agemus.

33 Decimus quartus est, quando percussio illa non est peccatum mortale ex actus imperfectione, ex Palud. 4. distin. 18. quæst. 1. articulo. 2. Concluf. 2. Richard. 4. distin. 18. art. 11. quæstio. 5. Qui duo dant hanc Regulam, scilicet. Quod nullus excommunicatur a iure, nisi propter peccatum mortale, quod idem docent Syluest. verbo, excommunicatio, num. 2. Tabiena, verbo, excommunicatio, f. casu 1. numero 4. §. Primo, Caietan. verbo, excommunicatio, capitulo 10. §. Nota sexto, & Nauar. in Manual. capitul. 37. numero 9. & colligitur ex capitulo si quis suadente diabolo, 17. quæstione 4. & Angelica, verbo, excommunicatio, f. numero 26. Iosepho Angles vbi supra, articulo 3. difficult. 4. Conclufio. 1. Cosmo Philiarcho vbi supra, Notab. 3. Casu 1. & Casu 2. Quæ ratione Richar. Angelica, & Tabiena, & Caietan. vbi supra, versicul. Quartus. & Sanct. Thom. in addit. 3. par. q. 24. artic. 1. & Sotus 4. d. 22. q. 2. art. 3. post Concluf. 5. & Astenfis in Summa, p. 2. lib. 7. tit. 3. art. 1. versic. Octavo, docent percutientem Clericum non ex odio, vel

34 invidia, aut indignatione, sed iocosa levitate, non esse excommunicatum. arg. c. 1. de sent. excom. vbi puer, qui non est capax doli, excusatur ab excommunicatione, si Clericum percutiat. Sic etiam ex Richar. Tabiena. Angelic. Caiet. & alijs, si quis non ex deliberatione, sed ex surreptione, & subita passione socium suum Clericum leviter percutit, quamvis sit turbatus, vt contingere solet in ludente cum Clericis, maxime si prius a Clerico secum ludente percussus sit, non erit excommunicatus; inconsultus enim calor calumnie vitio caret, & mortale peccatum non committitur, nisi ex deliberatione, vel post tempus sufficiens humane fragilitati ad deliberandum, cum factum est tale, quod homo non obstante humana infirmitate tenetur de necessitate deliberare, vt per deliberationem ab illo opere illicito perpetrando retrahatur; Et hac ratione excusati possunt percussiones tam defensivæ, quam correctivæ, quando modicum excessivæ sunt, quia non ex deliberatione fit ille excessus, sed quasi ex impercepta passione impellente. Sic etiam excusantur officiales Principum accentes turbam; in qua sunt Clerici, quia talis percussio violenta est solum manus violenta materialiter in Clericum, & non formaliter, quia vel non intenditur violentia, vel non intenditur, quod sit in Clericum, Eodem modo si quis fugiens persequentes, Clericum ex equo deponat, & equum tollat, vt velociter se salvet, excommunicatus non erit; sicut enim reus non est rapinæ equi, ita nec violentiæ sacrilegæ, quia non animo iniuriandi, sed necessitate seipsum salvandi, alioquin probabiliter occidendus, aut graviter vulnerandus, id facere censetur. Sic Petrus de Perusio in cap. Nuper, de sentent. excommunicat. cuius ratio est, quia nemo in hoc casu diceret eum peccare mortaliter, & cum nemo excommunicationem huius Canonis incurrat, nisi ob peccatum mortale, argum. capit. Nemo Episcoporum, 1. 1. quæst. 3. consequens est, hunc excommunicatum non esse, & cum eo consentiant Angelica, verbo, excommunicatio, quinta, numer. 26. Syluest. verbo,

excommunicatio, 6. numero 13. & S. Anton. 3. par. tit. 2. f. cap. 1. §. Tertio notandum, versic. Fugiens, in hanc potius sententiam inclinatur, & expresse Tabiena, verbo, excommunicatio, f. Casu 1. num. 40. Caiet. verbo, excommunicatio, ca. 1. 10. Notab. 6. in fine. Et simile est, si in casu necessitatis defensionis gladium de latere Clerici occurrentis tolleret, quo se ab inimicis tueri posset, ex Angelica, & Caieta. vbi supra. Neque excommunicatus erit, qui violenter in cludit Clericum ne laedatur ab inimicis, quia licet faciat ei violentiam, non tamen est ibi dolus, ex Innoc. in c. Nuper, de sent. excom. Angelica, in verbo, excommunicatio, f. nu. 26. & Syluest. verbo, excommunicatio 6. nu. 5. versic. secundo, quia ei non irrogatur iniuria, sed salus procuratur quod idem tradit Cosmus Philiarcho lib. 3. de officio Sacerdotis, c. 33. Notab. 3. casu 13.

De Absolutione ab excommunicatione ob Clerici percussione incurfa.
Cap. XXVIII.

S Y M M A R I U M.

- 1 Excommunicatum ob clerici percussione regulariter solus Papa absoluit.
- 2 Excommunicatum ob leuem clerici percussione episcopus iure suo absolvere potest.
- 3 Prælati episcopo inferiores [filij] non [fratres] appellari solent.
- 4 Percussione leuem, mediocrem, vel enormem esse, quis discernat.
- 5 Percussio levis quanam sit, & cur sic dicta.
- 6 Percussio enormis unde, & ex quibus iudicari debeat.
- 7 Percussio Mediocris quanam, & unde iudicanda.
- 8 Percussio grauis, levis, aut mediocris, ex quibus signis, & circumstantijs metienda.
- 9 Absolui ab excommunicatione ob mediocrem, aut enormem clerici percussione incurfa quanam persone citra sedem Apostolicam possint.
- 10 Regularis alium eiusdem Monasterij percutiens a suo prelato proprio absolui potest.
- 11 Regularis alium regularem alterius Monasterij percutiens a quo absolvendus sit.
- 12 Clerici sub eodem tecto dormientes, & in eadem domo vescentes, ab episcopo suo absolui possunt.
- 13 Prælati in excommunicationem ob clerici percussione incidens a quo absoluentur.
- 14 Novitius ab excommunicatione ob clerici percussione incurfa, intra annum probationis prelato Monasterij absolui potest.
- 15 Novitius ab excommunicatione ob clerici percussione incurfa absolutus, si intra annum religionem egrediat, in eandem sententiam reincidit.
- 16 Absolvere excommunicatum in articulo mortis quilibet potest.
- 17 Excommunicatus, si morte preuentus absolutus non sit, quando, & a quo post mortem absolui poterit, & ad quid absolutio talis valeat.
- 18 Mulieres ob clerici percussione excommunicatæ, cuius cunque conditionis sint, ab episcopo absolui possunt, & quæ huius sit ratio.
- 19 Excommunicatus ob clerici percussione, si inimicitias capitales, aut alias inestas excusationes habeat, ab alio quam a Papa potest absolui.
- 20 Impuberes doli capaces ab excommunicatione ob clerici percussione incurfa episcopus absolvere potest.

Officia-

- 21 *Officialis ob clerici percussione excommunicatur, quando a Papa, aut ab episcopo absoluendus.*
- 22 *Nobiles ob clerici percussione excommunicationem incurrentes, ab episcopo qua ratione, & modo absolui possunt.*
- 23 *Pauperes, & mendicantes ob clerici percussione excommunicati, quando ab episcopo absoluendi sunt.*
- 24 *Infirmi, seu valetudinarii, ob clerici percussione excommunicati, ab episcopis suis absolui possunt.*
- 25 *Senes ab excommunicatione ob percussione clericum incursum ab episcopis suis absolui possunt, & qua huius ratio sit.*
- 26 *Clerici simul cohabitantes, quando ab excommunicatione ob percussione clericum incursum a Papa, aut ab episcopo absoluendi sunt.*
- 27 *Ostarius, qui pretextu officij sui clericum non enormiter percussit, ab episcopo suo absolui potest.*
- 28 *Famuli, & alij, qui aliorum potestate subditi sunt, ab episcopis, ab excommunicatione ob clerici percussione incursum, quibus in casibus absoluendi.*
- 29 *Dubius, an ob clerici percussione excommunicationem incurrerit, ad cautelam ab episcopo suo potest absolui.*
- 30 *Excommunicatus ob clerici percussione, sed causam iustam habens non adeundi Papam, vel legatum eius a latere, ab episcopo qua ratione absolui possit.*
- 31 *Clericum leuiter percussit ab excommunicatione illa de iure communi ab episcopo absolui potest.*
- 32 *Debilis, ac membris destitutus ab excommunicatione ob clerici percussione incursum ab episcopo suo absolui valet.*
- 33 *Clerici percussio leuis excommunicationem Papae referuatam non inducit.*
- 34 *Absolui ab excommunicatione ob clerici percussione incursum quare persona quaedam circa Papam possit.*
- 35 *Impuberes excommunicati, post etatis maioris superuentiam, quare Papam adire non teneantur.*
- 36 *Absolutus ab excommunicatione si cessante legitimo impedimento sedi Apostolica non se praesentet, in eandem censuram reinducit.*
- 37 *Impeditus ita ut Papam adire nequeat, si Legatum, vel alium priuilegio munitum adire queat, ab episcopo absolui non potest.*
- 38 *Iustum impedimentum quoddam censendum ut quis Papam pro absolute excommunicationis adire non teneatur.*
- 39 *Excommunicatus quacunq; de causa, quando ab episcopo absolui possit.*
- 40 *Impedimentum, ut legitimum sit, quamdiu durare debeat.*

Quamuis excommunicationis huius absolutio regulariter ad solum summum Pontificem spectet, vt in d. cap. si quis suadente diabolo, 17. quaest. 3. habetur, sunt tamen nonnulli casus, in quibus percussit Clericum circa Sedem Apostolicam absolui possit. Antequam vero casus in particulari afferamus, sciendum est tres esse species iniuriae, leuem scilicet, mediocrem, & enormem, vt notant Ioann. Andr. & Panormitan. in cap. peruenit, de sentent. excommunica. Summa Astensis par. 2. lib. 7. tit. 13. artic. 4. Anton. 3. par. titu. 25. cap. 1. §. Quinto notandum. Syluest. verbo, absolutio 4. in princip. Caietan. verbo, excommunicatio, cap. 10. in fine, & Nauar. in Manual. cap. 27. numero 88. Et quidem si iniuria leuis sit, potest Episcopus absoluere omnes iure suo, vt colligunt ex d. c. peruenit, de sentent. excomm. Sylu. vbi sup. Angelica, verbo, excommu. 5. num. 58. & alij citati; secus autem dicendum est de

alijs praelatis inferioribus. Episcopo, quamuis habeant iurisdictionem quasi Episcopalem, quia vt Panor. & Angelica vbi sup. nu. 39. notant, caput peruenit, loquitur solum de episcopo, & non de inferiori, quia dicit textus, *Fraternitati tuae*. Praelati vero inferiores, non dicuntur *fratres*, sed *filij*. Quam graui, de crimin. falsi. Addunt tamen praelatos auctores, quod qui habent auctoritatem episcopalem a Papa, sicut episcopi absoluere possunt, sic & illi; & idem de Praelatis Religiosorum circa suos Religiosos; poterit tamen episcopus hanc suam absoluendi potestatem committere inferiori, vt notatur in c. fin. de offic. ordin. & similiter praelati Religiosorum, cum illud competat eis ex priuilegio ratione dignitatis, iuxta not. in c. eis quibus, de off. ordin. in text. & in gl. & c. fi. de offic. deleg. loquitur quando commissio fit ratione personae. Pro percussione vero enormi, solum Papa absoluit regulariter, vt in d. c. si quis suadente diabolo, 17. q. 4. habetur, & Legatus a latere. Pro mediocri etiam regulariter solum Papa, & Legatus a latere absoluunt, non autem episcopus, nisi sint persona priuilegiata, de quibus infra. At vero discernere inter leuem, mediocrem, vel enormem iniuriam, arbitrio iudicis, s. Episcopi, vel Abbatis, quoad suos Religiosos, relinquunt, ex Panor. in callorum de sen. excomm. Sylu. vbi sup. & Caiet. in d. c. 10. ante finem.

Quoad iniuriam leuem, sciendum est ex Nauar. in Manual. c. 27. nu. 91. & Cosmo Philiarcho, lib. 3. de officio Sacerdotis, c. 33. Notab. 4. non intelligi in hac materia per leuem percussione in illam, quae non peruenit ad peccatum mortale, eam ob eam, quae non est mortifera, non incurritur haec excommunicatio, vt superius expositum est; sed ea leuis in hac materia censetur, quae licet mortifera sit, respectu tamen aliarum percussioneum mortiferarum, nec enormis est, nec mediocris. Et quamuis Nau. vbi sup. infinet leuem percussioneem esse illam, quae fit pugno, palma, baculo, vel lapide, quae nullam maculam, aut notam relinquunt in carne, & vbi nullum membrum abscinditur, aut dens euellit, nec multum sanguinis emittitur; Et Astenfis vbi sup. art. 4. q. 2. & Sylu. cit. dicant leuem esse illam, quando quis leuiter, & malo animo manum ponat super Clerico, vel accipiat eum per vestes, vel per habenas, aut eum trahat, quod intelligi tamen debet, si is, qui talia infert, sit superior, aut par, aut quasi par, in mundana reputatione; Nihilominus tamen hoc semper verum non est, nec certa Regula in hac re dari potest, sed vt recte notant Hostiens. in c. peruenit, de sentent. excommu. & ibi Panor. & in c. cum illorum, eod. tit. leuis iniuria iudicanda est arbitrio boni viri, seu iudicis, i. Episcopi, ex circumstantijs personarum, locorum, temporum, modi percussione, & lesione; Si enim Clerico solemniter ministranti in altari, quis leuiter manus iniecerit, non erit iniuria leuis, quae alia leuis esset. Sicut e contra quaedam est leuis illata puero, vel in dorso, aut manu, vel baculo, aut in occulto, quae non esset leuis illata seni, vel in facie, pugno, aut ense, vel in publico: Et communiter percussio, quae fit a Magistro, Praelato, Patre, Domino in discipulum, Clericum, filium, aut fratrum, leuis censetur.

Enormis autem ex multis iudicari potest, Primo ex magnitudine facti, vt si peruentum sit ad occisionem, aut ad mutilationem membri, effusionem oculi, aut alicuius lesione excessum, quo quis inutilis redditur ad munus suum obeundum, aut si multum sanguinis effundatur, ita, vt vulnus notabile illatum sit, quod desiderat remedium chirurgiae, aut aliorum medicinalium; non tamen vbi sanguis est naribus solum efflueret. Secundo, ex persona laesa, vt si in Episcopum, vel Abbatem, vel etiam in Priorem manus iniecta sit, quod intelligitur, quando Prior ille sit caput Monasterij, aut si in locum Abbatis tenentem quis manus violentas iniecerit. Item si in Sacerdotem Sacris vestibus indutum manus inferantur. Tertio, ex persona ledente, vt si Laicus officialis auctoritatu percussit Clericum. Quarto, ex scandalo, vt si Monachus percussit Clericum secularem, si tamen inde scandalum sequatur. Item, si inferatur aliquem suum superiorem percussit, si exinde nascatur scandalum. Quinto, ex irreuerentia, vt si in conspectu Praelati, aut Iudicis percussit, Institur. de iniurijs. §. atrox. Sexto, ex loco, vt si in Ecclesia, cimiterio, vel dormitorio verbe-

verberetur, vel in platea, arg. c. cum pro causa, de sent. exc. & c. Quisquis, 17. q. 4. *Septimo*, ex loco vulneris, puta si sit vulneratus in oculo, aut facie, *Octavo*, ex facti notorietate, & specialiter in tempore magnæ feiuitatis, ex Summa Aftenfis, p. 2. li. 7. tit. 1. 3. ar. 4. q. 2. Ant. 3. p. tit. 2. 5. c. 1. §. Quinto notandum. Sylu. verbo, absolutio 4. in prin. & Caieta. in verbo, excommuni. c. 10. ante finem, & Inno. in c. cum illorum, de sent. excommuni. & Nau. in Man. c. 27. nu. 92. Qui tamen limitat hæc, quæ diximus, ita, s. vt non semper iudicanda sit enormis percussio illa, quæ fit in foro, aut loco publico, aut præsentia Iudicis, aut quæ fit in oculo, vel facie, aut in se notabilis & scandalum magnum pariat, cuius Nauari opinio quamuis satis probabilis sit, contraria tamen est communior, & in conscientia tutior, cum vt ipse paulo ante docuerat, ex Innocentio IV. in dubijs iudicandas esse potius percussiones graues, & enormes, quam declarando leues esse, præbeat occasio lædendi statum Ecclesiasticum. Vnde res hæc viri boni & prudentis iudicio determinanda est.

7 *Mediocris* est illa, quæ media est inter leuem, & enormem, quæ ex varijs etiam circumstantijs pensanda est, de qua cognoscitur, qui de extremis, vt diximus, iudicare debet. Vnde hanc regulam tradit Pan. in c. cum illorum, nu. 11. de sent. excomm. Quod in arbitrandâ qualitate, & quantitate iniuriæ lesionis, nõ est necesse recurrere ad Papam, sed Episcopus, vel Abbas arbitratrari potest; quia ex quo eis conceditur certis casib. absolutio ipsi cognoscere possunt, an eorum sit iurisdictio, arg. c. super literis, de rescrip. & in li. quis ex aliena, ff. de iud. sed tamen sibi in hac re cauere debent, ne leuem dicant, vbi est enormis.

8 Hæc autem omnia, quæ de percussione enormi, leui, & mediocri diximus, ex quadam extrauagan. qua incipit, *Perleffus*, relata a Nauaro in Manuali, cap. 27. num. 91. & Cosmo Philarcho in lib. 3. de officio Sacerdotis, c. 33. Notab. 4. in hæc verba manifesta sunt:

Respondemus percussione leuem esse pugni, palma, manus, pedis, digiti, aut daculi, aut lapidis, quæ nullam maculam, aut sugillationem carniū relinquit, neque abscindit membrum, siue effractione dentium, siue auulsione multorum capillorum, siue effusione multi sanguinis. Nolumus tamen dicere, quod huiusmodi leuis percussio, vt pugni, aut vnguis, fiat atrox, ob multi sanguinis effusione. Ad iudicandum tamen, quæ lesio sit leuis, mediocris, aut enormis, volumus diligenter perpendi non solum factum, sed etiam qualitatem eius, & modum percutiendi, & lædendi, cum omnib. suis circumstantijs loci, personæ, & alijs; Personæ, si est Magister, Iudex, Prælati, Pater, Patronus, aut dignitas, percussus iniuste a subdito, aut ab alio se viliore, quia ex hoc interdum censentur graues iniuriæ, quæ ex se sunt leues, aut mediocres; Et quia conditio negotij non patitur integram determinationem huius rei, relinquimus tuo arbitrio, vt declares quæ sit leuis, & quæ enormis iniuriæ, admonentes, vt potius declares in dubio esse percussione grauem, & ab ea non posse absolueri, quam declarando leuem esse, occasionem præbeas lædendi statum Ecclesiasticum. Hæc ibi.

9 *Enumerantur* autem varij casus a Pan. in c. cum illorū, nu. 1. de sent. excomm. Host. in Summa lib. 5. tit. de sent. exc. nu. 4. §. Secunda regula Summa Aftenfis, p. 2. li. 7. tit. 1. 3. ar. 3. S. Tho. in addit. 3. p. q. 24. art. 1. Summa Pisanelia, verbo absolutio, 2. Summa Angelica, verbo, exc. 5. nu. 49. S. Ant. 3. p. tit. 2. 5. c. 1. §. Quinto notandum. Sylu. verbo, absolutio, nu. 3. Notab. 2. Tabiena, verbo excomm. 5. Casu 1. nu. 46. & 47. Caiet. in verbo, excomm. c. 10. in si. Soto 4. d. 22. q. 2. ar. 3. post concl. 5. Nau. in Man. c. 27. nu. 88. & Rich. 4. d. 1. 8. art. 13. & alijs, in quib. quadam personæ dicuntur privilegia, ita vt a mediocri immo etiā in aliquib. ab enormi etiam percussione Clerici citra Sedem Apostolicam ab Episcopo absoluti possint, qui casus, & personæ in his versibus continentur:

Regulas, Mors, Sexus, hostis, puer, officialis, Delictosus, inops, ager, senexque, sodalis, Ianitor, astrutus, dubius, causa, leuis citius. Debilis, absolutus sine Summa Sede merentur.

10 *Primus casus* continetur in verbo *Regulas*, hoc est, si Regularis verberet regularem eiusdem Monasterij, absolutus potest a suo Prælato, c. Monachi, & c. cum illorum, de sent. excommuni. si verò percusserit Clericum secularem, absolutus ab episcopo. c. Religioso, de sent. excommuni. lib. 6.

11 *Quod si percusserit Regularem alterius Claustrij*, absolutus per prælatum proprium, & prælatum eius, qui passus est iniuriam, c. cum illorum, de sent. excommuni. Quod secundum DD. allatos ita debet intelligi, nimirum, quod Prælati illius, qui percussit iuramentum recipiet, & absolutus, & saltem semel percutiet, vt seruetur forma cõneta. Prælati verò percussus, ipsum percussorẽ verberabit, quia prælati percussus satisfieri debet de iniuria suo subdito irrogata, & Monasterium percussoris pro percussore satisfactum non tenetur, quia delictum personæ non debet in detrimentum Monasterij redundare, arg. cap. cum venerabilis, §. intelleximus, de exception. si tamen vnus illorum prælatorum vicem suam alij committere vellet, hoc non solum facere posset, sed etiam congruentius esset, arg. cap. fin. de offic. ord. Item Clerici communiter viuentes, & sub vno tecto dormientes, & in eadem domo vescentes, ab episcopo suo absoluti possunt, cap. Quoniam, de vita & honest. Cleric. sic etiam Moniales percutientes se inuicem, vel conuertas suas, aut Clericos ab episcopo absoluti possunt, cap. De Monialibus, de sent. excommuni. Item Fratres S. Ioannis Hierosolymitani, absoluti possunt a suo Priore Sacerdote, cap. Canonica, de sent. excommuni. Et hæc omnia intelligi debent de percussione non enormi, quia si esset enormis, tunc nec Abbas suos Monachos, nec episcopus prædictos absolueret posset, nisi in casibus, in quibus Papam adire nequeunt, sed tantum absoluti possunt a Papa, cap. cum illorum, de sent. excommuni. verum hodie religiosi fere omnes priuilegia habent, vt etiam ab enormi absoluti possint a Prælati suis, ne alioquin si ad Papam mittendi essent, occasio vagandi illis tribueretur. Et quod de

12 *Monachis diximus, etiam de Prælati incidente in hunc Canonem dicendum est, quantum ad absoluteionem, quia caput non debet esse minus fauorabile membris, & appellatione Monachorum venit Abbas in materia fauorabili, c. fin. de verb. signif. vt notat Syluest. verbo, absolutio 5. numero 4. §. Quintum, qui etiam in §. Nonum. addit, quod quamuis nouitius, qui ante nouitiatum incidit in hunc Canonem, recipi non deberet ad religionem, nisi prius absolutus; si tamen ingreditur tenet ingressus, & professio, & absoluti poterit a Prælati monasterij etiam intra annum probationis, quia etiam iste est persona Ecclesiastica, ex gl. in cap. Religioso, in verbo Non possit, de sent. excommunicat. lib. 6. & gaudet priuilegio Canonis, ex d. c. Religioso, colligitur, & consequenter, videtur etiam vt gaudeat priuilegio contento in cap. Monachi, de sent. excommuni. Quia ratio illius capitis est, ne monachi vagentur, quod in nouitio tanto periculosius est, quanto est infirmior, & minus expertus, & idem docet Astenfis, p. 2. lib. 7. tit. 1. 3. ar. 5. q. 10. quod si religionem intra annum egrediatur, reincidit in eandem sententiam; nam propter fauorem religionis, & sic propter temporale impedimentum absolutus fuit, vnde & præsentare se debet ei, qui aliàs eum absolueret posset, arg. c. eos qui, de sent. excommuni, lib. 6. ex Summa Astenfis, vbi sup. ar. 5. q. 11. & Syl. in d. §. Nonum.*

13 *Secundus casus* continetur in verbo *Mors*, Quando, si est in periculo mortis, capit. si quis suadente diabolo 17. q. 4. cap. Non dubium, cap. Ea noscitur, §. fin. cap. Quod de his. de sentent. excommuni. Et tale periculum mortis intelligitur non solum propter infirmitatem, sed etiam si quis sit in quocumque periculo vicino morti, vt v. g. si timeat hostes, prædonem, vel crudelitatem potentis, vel si sit nauigaturus, scilicet, periculose, aut per loca periculosa transiturus, vel senio confectus, vel obfessus in loco vbi machinæ iaciuntur, vel balistæ, ex Hostiensis, in Summa, lib. 5. tit. de sent. excommuni, num. 4. §. super illo, vers. Secunda Regula,

- g. 12. & Summa Astensis, p. 2. lib. 7. tit. 13. art. 3. Anton. 3. p. titu. 2. cap. 1. 9. Quinto notandum, & communi DD. quo casu a quo unquam Sacerdote absolui potest, secundum In noc. in c. A nobis, 2. & c. Sacris, de sent. excommu. si tamen haberi possit presentia Episcopi, aut proprii Sacerdotis ab eo absolvendus erit, quod si morte praeventus, absolutus non erit si apparuerint in eo signa contritionis, nec per eum steterit quo minus absolueretur, absolui poterit post mortem, sed tamen non nisi ab eo, qui poterat absolueri eum vivum. c. A nobis, 2. de sent. excommunic. Quae absolutio valet ad hoc ut in loco Sacro sepeliatur, & specialiter pro eo oretur, & Missa, & suffragia pro eo celebrentur, vt docent DD.
- 17 *Tertius casus* continetur in verbo *Sexus*. * Mulieres enim cuiuscunque conditionis sint, absolui possunt ab Episcopo, cap. Mulieres, capit. Quamuis, & cap. Ea noscitur, de sent. excommu. Non distinguendo secundum Doctores allatas, quales sint, fortes, scilicet, an debiles, viduae, aut maritatae, diuites, aut pauperes, & huiusmodi, neque qualiter perculserint, leuiter, mediocriter, vel enormiter; Et hoc non solum quia aliquando tales non sunt sui iuris, sed etiam quia sunt mulieres, quibus vagari non expedit.
- 18 *Quartus casus* continetur in verbo *Hostis*. Quando scilicet, quis inimicitias habet capitales, vel alias iustas excusationes, propter quas non potest se Sedi Apostolicae sine periculo vitae representare, capit. De cetero, cap. Quod de his, de sent. excommu. & hoc etiam si eas haberet ex culpa sua, l. Nec timore, ff. Quod met. cau. & cap. Veniens, de sponsal. sed de ista excusatione & impedimento, an scilicet, sine periculo possit Papam adire, stabitur boni, & prudentis viri arbitrio, ff. de verb. oblig. l. continuus, §. cum ita & c. Quod super his, de voto, & c. De causis, de offic. delegat.
- 19 *Quintus casus* continetur in verbo *Puer*. Puer enim impubes cap. 1. & cap. Quamuis, & cap. sine, de sentent. excommu. qui doli capaces sunt, absolui possunt ab Episcopo, & hoc siue ante, siue post pubertatem absolui postulent, nec tenentur se Sedi Apostolicae postea presentare; Nam, vt ait Panorm. in d. cap. sine, beneficium semel indultum minori, ex quo cepit habere locum, non extinguitur per superuentiam maioris aetatis; Istos enim excusat aetate a labore itineris, vt locis allatis habetur. Dixi, si sint doli capaces, quia si non sint doli capaces, non incidunt in hunc Canonem, vt patet ex dictis, & communi DD. sententia, cum non incurrat excommunicatio Canonis huius absque dolo, & peccato mortali.
- 20 *Sextus casus* continetur in verbo *Officialis*. Officialis enim puta Iudex, vel apparitor alicuius Potestatis, vel Principis, qui praetextu officij arcendo turbam, non animo, & proposito laedendi, sed casu fortuito, ex aliqua tamen culpa, & negligentia percussit Clericum, si laesio sit leuis, aut mediocris, absolui poterit ab Episcopo, capit. si vero, 1. de sent. excommu. si tamen grauiter laeserit a solo Papa absoluitur. Si autem vt recte notat Angelica, verbo excommunicatio §. num. 57. officialis laicus aliter quam arcendo turbam inicit manum in Clericum, non absoluitur nisi a Papa cum iniuria sit grauis, secus tamen si leuiter percussit, tunc enim ab Episcopo absolui poterit, argum. c. peruenit, de sent. excom.
- 21 *Septimus casus* continetur in verbo *Deliciosus*. Nobiles enim, & magnae potentiae viri, qui non possunt terras suas sine maximo periculo relinquere, & viri delicati, qui laborem eundi ad curiam sustinere nequeunt, absolui possunt ab Episcopo; Ad arbitrium autem Episcopi pertinet discernere quis sit ita delicatus, vt non possit ad Curiam ire; sed tamen antequam tales absoluantur, intimari debet eorum status & conditio Sedi Apostolicae, & tunc secundum consilium eius facienda est absolutio, nisi sit periculum mortis in mora, quo casu cautio ab eo sufficiens est recipienda quod Papae consilio, vel responso parebit, cap. Mulieres, de sent. excom. & c. de cetero, tit. eod. & c. ne pro dilatione, de penit. & remiss.
- 22 *Octauus casus* continetur in verbo *Imops*. Pauper siquidem arte, qua iter agendo uti nequit, viuens ab Episcopo

suo absolui potest, cap. Quod de his, cap. Quatuor, & cap. Quod de his, cap. Quamuis, & cap. Ea noscitur, de sentent. excommu. Non enim tenetur quis mendicare, vt ad Curiam pro absolutione vadat, nisi alias mendicus esset, tunc enim volunt DD. etiam mendicando ad Curiam ire oportere, vt absoluaatur, si robustus corpore sit ad eundem, nisi mendicando foret sibi & uxori providere, & iter agendo id praestare nequeat; secus autem si poterit ire, & nihilominus mendicando sibi, & suis providere, sicut in loco mansionis, sed tamen vt recte notat Syluest. verbo absolutio, §. 4. num. 3. §. Octauus, in hac re vir bonus, & prudens arbitrabitur.

23 *Nonus casus* habetur in verbo *Aeger*. Infirmi namque seu valetudinarii, seu quacunque corporis impotentia impediti, etiam ab Episcopis suis absolui possunt, & hoc siue infirmitas incurabilis sit, vel periculosa, vel longus morbus sit, siue sit temporalis, & ex itinere timeatur acceleratio mortis, capit. Quod de his, de sentent. excommunicat. Immo, secundum Doctores, etiam si non imminuit periculum mortis, puta in febre tertiana, quartana, vel podagra, secundum notata in cap. ea noscitur, de sent. excomm. Asten. in Summa, p. 2. lib. 7. tit. 13. art. 3. §. Octauus, Syluest. verbo absolutio §. 4. num. 3. §. Nonus, Nau. in Man. c. 27. numero 88.

24 *Decimus casus* continetur in verbo *Senex*; Senes enim quamuis fortes sint ad ambulandum, absolui possunt ab Episcopis suis, cap. ea noscitur, & cap. Quamuis, de sentent. excommunicat. & dicitur senex maior 70. annis. C. Quae aetate, l. prima, vbi dicitur, quod talis gaudet privilegio veteranis concessis.

Ceterum, in proposito, Senex dicitur, qui ratione aetatis iudicio boni viri, maxime Episcopi, periculosè tale iter agere daretur. Et quamuis fortis videretur, tamen secundum Innocentium, quem refert, ac sequitur Syluest. vbi supra, §. Decimus absolvendus erit, quia periculosum est senem periclitari, vt etiam Hostiens. in d. cap. Quamuis, & Angelica, verbo, excommunicatio §. n. 51. testantur, & quia senectutis impedimentum nunquam cessat, non opus est, vt illis iniungatur, quod cessante impedimento Sedi Apostolicae se representent.

25 *Vndecimus casus* habetur in verbo *Sodalis*. Clerici namque simul viuentes, & sub eodem tecto dormientes, & in eadem domo habitantes scilicet, collegialiter, dimmodo tamen percussio non sit enormis (tunc enim ad Papam mittendi erunt, vt communiter tradunt DD.) ab Episcopis suis absolui possunt a leui, vel mediocri percussione, c. Quoniam, de vir. & honest. Cler. Nam communito facile parit discordiam, ff. de leg. 2. l. cum pater, §. dulcissimis, & ideo merito casus iste excipitur.

26 *Duodecimus casus* continetur in verbo *Ianitor*. Ianitor enim, seu ostiarius, qui praetextu officij sui Clericum non enormiter percussit, absolui potest ab Episcopo suo, cap. si vero, 1. de sentent. excommunicat. qui casus distinguitur a casu sexto, de officiali, vt notat Syluest. vbi supra, §. Duodecimus, quia ibi percussio est casualis, hic vero intenta, & animo iniuriandi, vt dicit gloss. in d. cap. si vero, 1. in verbo absolui, & colligitur ex textu, in verbo, *Malignatus*, Sin vero non fecisset hoc animo iniuriandi, non esset excommu-

ADDITIO.

* Adde. Sed an haec eodem indulgentia inris locum sibi vendicat in quacunque alia excommunicatione praeter istam canonis, dubitant aliqui, Quibus negativè respondendum est: ex hoc enim sequeretur, nullam excommunicationem esse summo Pontifici reservatam, quae a mulieribus, cum tamen saepius ipsae recurrant in praxi ad sedem Apostolicam saltem per procuratorem, vt absoluantur ab excommunicationibus summo Pontifici reservatis, vt in specie notat Nauar. consil. 45. de sentent. excommunicat. in nouiss.

communicatus, vt dicitur ibidem in glos. quia Canon ligat tantum dolosos, & violentos, arg. cap. 1. de sentent. excommunic.

Decimus tertius casus habetur in verbo, *Astrictus*. Astricti enim alterius potestati, ita vt sui iuris non sint (quales sunt heredes, & filij familias, & huiusmodi) absolui possunt ab Episcopis in duobus casibus, vt colligitur ex cap. Mulieres, & cap. Relatum, de sentent. excomm. *Primus* est, si deliquerint in fraudem, hoc est, vt subtrahant se obsequio debito dominis, veniendo ad Sedem Apostolicam. *Secundus* est, si ipsi domini sine culpa sua graue damnum propter eorum absentiam incurrerent, nisi tamen excessus esset tam grauis, & enormis, vt propter scandalum vitandam, & tollendam exemplum aliorum, ad Sedem Apostolicam destinari debeant. Iniungi tamen debet eis satisfactio alia in recompensationem laboris itineris, quando ab Episcopo suo absoluantur; quae satisfactio secundum Hostensium d. cap. Relatum, & Astensem in Summa, par. 2. lib. 7. tit. 13. art. 3. §. Undecimus non intelligitur de elemosina, cum tales proprio careant, sed de oratione, ieiunio, vel disciplina. Et idem dicendum est de viro, qui in fraudem uxoris, & de liberto, qui in fraudem patroni sui Clericum percuteret, cum istae etiam personae non sint iuris sui, quod verum esse docent Hostiens. & Astenf. vbi supra, & Angelica, verbo, excommunicatio, §. n. 55. quando patronus, vel uxor graue damnum pateretur propter eorum absentiam, arg. d. c. relatum; cum autem efficiuntur praedicti sui iuris, vel liberi, Apostolicae Sedi se praesentare tenentur.

Decimus quartus casus continetur in verbo *Dubius*. Is enim, de quo fama publica est, quod Clericum percuterit, etiam vitandus est, arg. c. cum desideres, de sentent. excomm. nisi ad arbitrium Episcopi se purgauerit; vel nisi ad cautelam absolutiois beneficium consequatur, scilicet, ab Episcopo suo, a quo in tali dubio absolui potest.

Decimus quintus casus habetur in verbo *Causa*. Quicumque enim habet iustam aliquam causam non eundi ad Sedem Apostolicam, vel eius Legatum a latere, absolui possunt ab Episcopis, seruata duplici moderatione; Prima est, vt satisfierit Clericis iniuria passis. Secunda est, vt iurent, quod cessante temporali impedimento, praesentabunt se Apostolicae Sedi, illius mandato parituri. Quid autem sit huiusmodi legitimum impedimentum, arbitrio boni, & prudentis iuris determinandum erit, arg. c. de causis, de offic. deleg.

Decimus sextus casus continetur in verbo *Leuis ictus*. Qui enim leuiter Clericum percussit, ab Episcopo absolui potest, vt diximus, & colligitur ex cap. peruenit, de sentent. excomm. Quae Decretalis non continet dispensationem, vt quidam dixerunt, sed ius commune, vnde tales Episcopus iure suo absoluit, vt docent Summa Astenf. par. 2. lib. 7. tit. 13. art. 4. in princip. Pisanelia, verbo excommunicatio, §. sunt casus, vers. Decimus septimus. Anto. 3. par. tit. 25. c. 1. §. Quinto notandum, vers. vltimus, & Syluest. verbo, absolutio 4. nu. 3. §. Sextusdecimus.

Decimus septimus casus habetur in verbo *Debilis*. Membris enim destitutus, ita vt Sedem Apostolicam adire non possit, absolui potest, etiam ab Episcopo, vt habetur in cap. Ea noscitur, de sentent. excomm. vbi Panor. ait, quod membris destituti dicuntur hic, caeci, claudi, & alij multum membris impediti. Hi sunt casus, in quibus auctoritas iurati allati tradunt excommunicatos ob Clerici percussorem citra Sedem Apostolicam absolui ab Episcopo posse. Pro clariori vero horum omnium casuum, & totius capitis intelligentia, haec breuiter annotanda sunt.

Tertio, Quoad leuem Clerici percussorem omnes Christiani censentur personae priuilegiatae, id est, excepta ab illa Regula, qua Papae reseruat absolutio Clerici percussoris, vt communiter tradunt DD. & patet in cap. peruenit, de sentent. excomm. vnde sine causa, & ratione adhiberent Doctores casum decimum sextum praedictis verbis.

Quoad percussorem vero mediocrem personae priuilegiatae censentur reliqui omnes illis verbis contentis, sed cum hac differentia; nam aliqui etiam priuilegiati sunt, vt

non solum absolui possint a percussione mediocri, sed etiam ab enormi, vt omnes habentes impedimentum perpetuum, sicut senes, mulieres, valetudinarij, membris destituti, impuberes qui doli capaces percusserunt, siue ante pubertatem, siue post absolutioem perant, qui omnes (vt diximus) etiam ab enormi percussione absolui possunt ab Episcopo iure suo, ita, vt non sit iniungendum eis mandatum de praesentando se Apostolicae Sedi; & quidem de omnibus praeterquam de impubere, patet hac ratione, quia cum tales ob perpetuum impedimentum, quod habent, nunquam possint Papam adire, in talibus ista iniunctio esset vana, & ridiculosa. Et quamuis glossa in cap. Ea noscitur, in verbo, valetudinarij de sentent. excomm. velit, valetudinarijs imponendum esse, vt si conualescant, se Apostolicae Sedi praesentent, id tamen vt verum sit, intelligendum est, vt notat Syl. verbo, absolutio 4. notab. 3. quando dubium est, an sit motus, an vero sit valetudo, quia si certum sit, quod sit valetudo, puta quia laborat morbo incurabili, aut diruptus sit enormiter, & incurabiliter absoluetur absolute, nec ei imponetur praesentatio; vnde si miraculose liberaretur, pro

stea non teneretur se praesentare. De impubere patet ex c. 1. de sen. exc. & c. fin. tit. eod. beneficium enim semel indultum minoribus, ex quo cepit habere locum, non extinguitur per gratiam maiorem superuenientiam, vt notat Panor. in d. cap. fin. quem refert, ac sequitur Tabiena, verbo, excommunicatio, §. casu 1. nu. 47. quicquid Sylu. vbi supra; in hoc vltimo dicto de impubere contrarium sonat. Alii qui etiam non habentes impedimentum perpetuum, etiam ab enormi percussione absolui possunt, vt existens in articulo mortis habens inimicitias capitales aeger, inops, existens in alterius potestate, quando ipse, in cuius potestate est, non fuit in dolo, & multum offenderetur ex absentia eius; item iuuenes, cum horum itineratio periculosa sit, vt notat Panor. in c. Ea noscitur, de sentent. excomm. Angelica, verbo, excommunicatio, §. nu. 56. & Tabiena cit. nu. 47. & alij habentes legitimum impedimentum, qui omnes absolui possunt, non solum a percussione mediocri, sed etiam ab enormi, tenentur tamen isti se praesentare cessante impedimento, arg. c. Relatum & c. Quamuis, de sentent. excomm. Aliqui, vt ostiarius, seu janitor, officialis arcens turbam Clerici viuentes in communi, absolui possunt a mediocri percussione, non tamen enormi; & istis non est iniungendum vt se Apostolicae Sedi praesentent pro mediocri cessante impedimento. Idem dicendum est de Religiosis, secundum ius commune, ceterum isti iam priuilegia obtinent, vt a quacunque percussione absolui possint a Praelatis suis. De delictis dicit glo. in cap. Mulieres, in verbo, laborem, de sentent. excomm. quod si videtur episcopo, quod non possit assumere laborem, absolui poterit cum cautione, quod parebit consilio, seu responsu Papae; & idem de Nobilibus, qui terras suas sine periculo deserere nequeunt.

Secundo, Si illi, quibus iniungitur, vt cessante impedimento legitimo se Apostolicae Sedi praesentent, non se praesentauerint, incidunt in eandem excommunicationem. Et similiter illi, qui absoluerant a Sede Apostolica, vel a Legatis quando mandatur eis, vt aliquibus se praesentent, vel quod iniuria illatae satisfaciant, cap. Eos qui, de sentent. excomm. lib. 6. & facit, c. post, tit. eod. in antiq. finis autem, cur eis imponitur, vt praesentent, est, vt mandatum Papae, vel alterius, cui se praesentare debent, accipiant, & satisfaciant iuxta suas facultates, quas ad vsum non necessariae habent de iniuria facta, non autem vt ab eis absoluantur, cum iam prius absolui fuerint.

Tertio, Impeditus, ita vt Papam adire nequeat ab episcopo absolui non potest, quando potest adire Legatum, vel alium eius officialem ad id priuilegio munitum. Sed neque exceptio mortis articulo sic impeditus a Sacerdote absolui potest, si eum Legatus, Nuncius, vel episcopus absoluerit recusat, ex Nau. in Man. c. 27. m. 96. vers. Ad quartam, & vers. ad septimam.

Quarto, Iustum impedimentum quoad hoc censetur habere, qui habet curam animarum, si timet eas ob suam absentiam damnum notabile accepturas; nisi tamen idoneum vicarium constituere possit, ex Nau. vbi sup. nu. 90. vers. Ad tertiam. Qui etiam in vers. ad quintam, ait iustum habere impe-

in impedimentum eum, qui ire non potest, licet mittere possit pro absolutione, quia ius eum ad hoc obligare non videtur, sed solum vult, ut si possit, vadat: * Sicut etiam iustum impedimentum non habere dicitur, qui ad Papam pro absolutione proficisci nequit, nisi uxorem, & filios in extrema, vel magna necessitate relinquat, idem Nau. ubi supra, ver. ad sextam, docet.

39 Quinto, non solum excommunicatus ob Clerici percussione, sed etiam ob quamlibet aliam causam, cuius absolutio Sedi Apostolicæ referatur, absolui potest ab episcopo, quando ob impedimentum legitimum Papam, vel Legatum eius adire nequeat, ex Felino in c. quamuis, de sent. excom. & Syl. verbo absolutio, 4. nu. 7. dub. 4. & Nau. in Man. c. 27. nu. 38. ver. ad primam. Est enim eadem ratio in omnibus, unde & idem ius erit. Sufficit autem, ut impedimentum hoc tanto tempore duret, quantum est necessarium a discessu loci, in quo absolvendus manet, ad appulsum loci, in quo manet Papa, vel Legatus, ex Nau. in d. c. 27. nu. 90. ver. ad secundam. Falso autem existente impedimento non vadat ad eum, a quo alias absolvendus erat, quam primum commode poterit, in eandem incidit excommunicationem, c. eos, qui de sent. excom. lib. 6. unde, quando est in mora culpabili, incurrit excommunicationem, ex 10. Andr. in clem. si quis suadente, de penis, in glo. pen. ubi ait, quod Iudex eum in hoc casu non denunciabit, nisi prius eo vocato, ut sciat summam de negligentia in mora. Ad id autem Arch. quem refert, ac sequitur Tabiena, verbo, excommunicatio 5. casu 40. nu. 5. §. 4. quod Iudex arbitrabitur consideratis omnibus circumstantiis, dando etiam unam diem pro septimana pro quiete, & mensis dabitur ad preparandum se, & 20. dies ad expectandum. At certa regula in hac re dari non potest, sed Iudex benigne arbitrari debet, & sufficit, quod non sit in negligentia, & fraude. Et de excomm. ob Clerici percussione incurta, & Pont. Summ. referuata, hæc dicta sufficiant.

A D D I T I O.

* Adde. Et quod impeditus ire Romam, non teneatur pro obtinenda absolutione mittere epistolam, vel procuratorem, sed quod tunc ab episcopo, vel Nuntio, seu alio, habente privilegium, absolvendus sit, tenent Nau. cap. 27. nu. 90. ver. ad quintam in Man. & Auila. de censur. p. 2. c. 7. disp. 1. dub. 6. concl. 3. cessante postmodum impedimento præsentare se tenetur superiori, a quo fuerat absolvendus, non extante impedimento.

De aliis excommunicationibus Summo Pontifici in iure referuatis.

Cap. XXIX.

S V M M A R I V M.

- 1 Excommunicatus a delegato Papa post annum a solo Papa absolui potest.
- 2 Excommunicatus a Decessano ob falsas literas Papæ post lapsum viginti dierum non nisi a Papa absolui valet.
- 3 Literas falsas Papæ habens excommunicatus non est, nisi contra eum ordinarius specificè excommunicationis sententiam ferat.
- 4 Dies viginti, post quos non nisi a Papa quis ab excommunicatione absolui potest, quando currere incipiant.
- 5 Clerici scienter, & sponte communitantes cum excommunicatis a Papa, eos ad diuina recipientes excommunicationem incurrunt.
- 6 Clerici ut participantes cum excommunicato a Papa in excommunicationem incidant, quæ requirantur.
- 7 Incendiarij a Prelatis semel excommunicati a solo Papa possunt absolui.
- 8 Incendiarij Ecclesiarum, an ipso iure excommunicati sint.
- 9 Mulier incendiaria semel denunciata a excommunicata, a solo Papa absolui potest.

- 10 Incendiarij Ecclesiarum denunciati a legato a latere regulariter absolui nequeunt.
- 11 Incendiarius quis censendus, ut excommunicari, & a solo Papa absolui queat.
- 12 Incendiarij, ut a solo Papa absoluantur, in speciali nomine expresso, denunciari debent, nec sufficit denunciatio generalis.
- 13 Excommunicatus ob Ecclesie fractionem cum spoliatio post denunciationem solus Papa absoluit.
- 14 Ecclesiam frangentes, & spoliantes ipso iure excommunicationem incurrunt.
- 15 Ecclesiam frangentes, & spoliantes ante denunciationem Episcopus absolui valet, dummodo satisfacere voluerit iniuriam passis.
- 16 Ecclesiam aperiens, ut spoliat, vel frangens, sed non expulsi, in excommunicationem non incidit.
- 17 Effractor ecclesie quis dicendus.
- 18 Ecclesiarum nomine veniunt etiam Monasteria, hospitalia, & alia loca pia.
- 19 Nominationi, aut electioni alicuius in Senatores, aut Rectores Urbis Romæ sine Papæ licentia abscissionem excommunicationem incurrunt.
- 20 Romani ex ipsa Vrbe naturaliter oriundi, vel ibi inchoati Senatores, aut Rectores Urbis Romæ quando eligi, vel non eligi possunt absque Papæ licentia.
- 21 Facultatem dantes alicui interficiendi, capiendi, aut vexandi eos, qui Reges, Principes, & alios similes excommunicant, & ea facultate videntes, excommunicationem incurrunt.
- 22 Capitu. quicumque, de sentent. excommunicationis, libro sexto, quas personas excommunicet, & ob quas alienes.
- 23 Nomine [Suorum] in cap. quicumque, de sentent. excomm. lib. 6. quoniam intelligantur.
- 24 Inquisitores ex odij, gratiæ, lucri, aut amoris prætextu contra hæreticos procedere omittentes, excommunicationem incurrunt, & a solo Papa absolui possunt.
- 25 Inquisitores ex timore, ignorantia, aut ad scandalum vitandum super hæretica prauitate procedere omittentes excommunicati non sunt.
- 26 Religiosi, qui Clericis, aut laicis Sacramenta Pœnitentiæ extremæ, vel Eucharistiæ ministrare, aut Matrimonium solemnizare sine parochi licentia præsumunt, in excommunicationem incidunt.
- 27 Religiosi, etiam ecclesie parochiali præfecti, si alios, quam suis parochianis, extremam Vnctionem, aut Eucharistiæ ministrant sine parochorum licentia, excommunicationem incurrunt.
- 28 Religiosi alij religiosi suis, vel alterius ordinis Eucharistiæ, vel Vnctionem extremam sine licentia ministrantes, excommunicati non sunt.
- 29 Religiosus ex ignorantia, aut ex parochi ratihabitione, Eucharistiæ, vel extremam Vnctionem ministrando, excommunicationem non incurrunt.
- 30 Religiosus viaticum in articulo mortis sine parochi licentia ministrans excommunicatus est.
- 31 Religiosi fere omnes ex privilegio eis concesso Eucharistiæ quouis die anni, excepto die paschatis, secularibus ministrare possunt.
- 32 Solemnizationes Matrimonij quoniam intelligi solent.
- 33 Religiosus, ut laicis sibi subditis extremam Vnctionem ministrant, parochus etiam si Sacerdos non sit, licentiam dare potest.
- 34 Sacerdos dans religioso facultatem ministrandi suis subditis Sacramenta, in licentia Sacramentum recipientem, seu ministrandum exprimere debet.

35 Religiosus dans Sacramentum baptismi, vel penitentia alicui, sine parochi licentia, excommunicationem non incurrit.

36 Nomine [excommunicatorum] regulariter solim excommunicati maiori excommunicatione intelliguntur.

37 Notare [Canonis] quid proprie intelligendum.

38 Absolvere aliquem [A pœna, & à culpa] quid sit.

39 Religiosi, aut Clerici seculares, contra capit. 1. de sepul. lib. 6. inducentes aliquem ad uouendum, vel iurandum, quod apud eos eliget sepulturam, in excommunicationem incurrunt.

40 Religiosi, aut Clerici seculares, ut excommunicationem incurrant, eo quod inducant aliquem ad uouendum, aut promittendum quod in eorum Ecclesijs sepulturam eliget, qua requiruntur.

41 Religiosi, aut clerici seculares inducentes aliquem ad uouendum, aut iurandum, quod apud eos eliget sepulturam non secuto effectu, censuram aliquam non incurrunt.

42 Domini temporales quicumque, qui in terris, vel locis eorū suppositis interdicto, aliquē Diuina officia celebrare quomodolibet cogunt, excommunicationem incurrunt a qua nun nisi a Papa possunt absolui.

43 Clementia [Grauis] de sentent. excomm. offendentes libertatem Ecclesiasticam in officio Clauum, claudendum cultum Diuinum excommunicatis, & interdictis, excommunicans, quas personas comprehendit, & ob quas actiones feratur.

44 Cessatio Generalis a Diuinis posita in aliquo regno, aut loco, nisi interdicti habere censetur.

1 Secunda excommunicatio in iure Papæ referuata habetur in cap. Quærenti, de officio deleg. ubi excommunicatus a Delegato Papæ si integro anno in excommunicatione perseverat, non nisi a Papa absolui potest.

2 Tertia continetur in ca. Dura de crimine falsi. ubi excommunicatus a Diaccono eo quod literas falsas Papæ habuerit, nisi infra viginti dies postquam cognouerit se habere literas illas falsas, illas destruant, aut resignent, non possunt absolui post lapsum dierum viginti dierum nisi a Sede Apostolica, de speciali eius mandato.

3 Circa hanc excommunicationem sciendum est, ex Panorm. in d. cap. Dura, num. 8. Summa Angelica, verbo, excommunicatio, 5. casu 3. S. Anton. 3. par. titu. 25. cap. 14. Tabiena verbo, excommunicatio, 5. casu 5. §. Tertio, & Syluest. verbo, excommun. 7. num. 8. §. Quarta, verficul. Habentes. Quod ad hanc excommunicationem incurrendam requiritur, ut Ordinarius specificè contra eum ferat sententiam excommunicationis, alias habes casu tales literas, nulla pœna afficitur, ex quo non falsificauit eas, sed solum casu ad manus eius peruenerunt. Isti autem

20. dies incipiunt currere à die notitiæ, & prolationis sententiæ ab Ordinario: unde, si infra viginti dies non eas resignent, aut destruant, excommunicationem à solo Papa absoluendam incurrunt, quamuis ipsis literis falsis usi non fuerint. Et casus huius capitis est diuersus à capit. Ad falsitiorum, de crimine falsi, hic enim solum agitur de habentibus literas falsas, ibi verò agitur de illis, qui falsificant, aut adulterant literas Apostolicas; de qua relati diximus cap. 10. in expositione Bullæ Cœne.

4 Quarta continetur in cap. significauit de sentent. excomm. ubi excommunicatur Clerici, qui scienter, & spontè participant excommunicato à Papa, recipientes eum ad diuina.

5 Ad hoc autem, ut excommunicatio hæc incurratur, ista requiruntur, ut notat Panorm. in d. cap. significauit, num. 3. Paulud. 4. distin. 18. q. 3. art. 2. Richard. 4. distin. 18. art. 6. quæst. 3. Summa Aftenfis, par. 2. lib. 7. tit. 2. §. Trige-

simus tertius. Summa Pisanelia, verbo, excommunicatio, 6. Angelica, verbo, excommu. 5. §. casus 4. S. Anton. 3. par. tit. 25. capitul. 32. Syluest. verbo, excommu. 7. numer. 12. §. Sexta. Tabiena, verbo, excommu. 5. casu 8. Caietan. verbo, excommunicatio, cep. 58. Nauar. in Man. capit. 27. num. 93. & Sebast. Medices, par. 2. Summe, tit. 9. quæst. 78. num. 40.

Primum est, ut Participans sit Clericus.

Secundum est, ut scienter participet.

Tertium est, ut spontè participet.

Quartum est, ut participet excommunicato a Papa.

Quintum est, ut participet cum eo in officijs diuinis.

Sextum est, ut iudicialiter, & nominatim excommunicato a Papa participet, ut communiter tradunt DD. & ultra hæc omnia, requiritur hodie, ut talis excommunicatus a Papa, cuius participatio hic prohibetur, sic denunciatus, iuxta Extranagant. Ad euitanda scandala. Martini V. & quidem quinque priores condiciones euidenter colliguntur ex textu dict. capituli significauit, sextū etiam est commune Doctorum. Quæ omnes condiciones copulatiuè sumptæ necessariæ sunt ut quis excommunicationem dict. capituli significauit, incurrat. Unde, laicus sic participans, non incurreret, neque qui ignoranter, neque qui iusto metu, & cadente in virum constantem cum eo participaret, neque qui communicaret cum excommunicato ab alio, quam a Papa, sed neque qui participaret cum excommunicato a Papa, in rebus temporalibus, sed solum qui participaret in officijs diuinis, quod intelligitur, tam de his, quæ in Ecclesia dicuntur, quam de his quæ extra, ex Tabiena, ubi supra; quæ autem officia sint diuina, in libro secundo, expositum est. Immo, ex Caieta. si verba proprie interpretanda sunt, non sufficit qualiscunque in diuinis participatio, sed requiritur participatio receptatiua, ita, quod soli Clerici qui recipiunt ad diuina, non autem Clericus qui interesset ibi tanquam vnus de populo, excommunicantur.

7 Quinta excommunicatio est contra incendiarios ca. Tua nos, de sentent. excomm. ubi dicitur: Quod incendiarij, ex quo sunt per Ecclesie sententiam. (hoc est prælatorum) publicati. (id est denunciati) pro absolutionis beneficio, ad Apostolicam Sedem sunt mittendi.

8 Circa hanc autem excommunicationem notandum est, quod licet glos. in d. cap. Tua nos, in verbo, publicati, & ibi Panormitan. numero secundo, de sentent. excommu. & Aftenfis, in Summa, libro septimo, par. 2. tit. secundo, §. De cimus octauus, Pisanelia, verbo, excommunicatio, 4. Angelica, verbo excommu. 5. casu 5. & casu 6. & S. Anton. 3. par. titu. 25. capitul. vndecimo, Syluest. verbo, excommunicatio, 7. numero 13. §. Septima. Tabiena, verbo, excommu. 5. casu 7. & Martin. Ledesm. 2. 4. quæst. 26. articul. secundo, in excommunicatione 7. pag. 354. colum. 4. dicant, quod incendiarij loci Sacri scilicet Ecclesie, aut loci Religiosi, ipso iure excommunicati sint alij autem, qui incendunt alia loca profana, non sint ipso iure excommunicati, sed excommunicandi per Episcopos, & postquam per Episcopum excommunicati sunt, non possunt absolui nisi a Sede Apostolica: mihi tamen magis placet opinio Caietani in Summa, in verbo, excommunicatio, capit. 22. & Nauar. in Man. capit. 27. numero 94. dicentium; neque in hoc cap. Tua nos, neque alibi, excommunicari de facto, incendiarios Ecclesiarum, sed solum in d. ca. Tua nos, habetur quod excommunicatus incendiarius & denunciatus ab Ordinario, nõ nisi a Papa absolui postea possit, quod intelligitur excepto articulo mortis, & intelligitur de incendiario tam Ecclesie, & loci Sacri, & religiosi, quam profani, ut non sit excommunicatus ipso iure, sed si semel denunciatus sit excommunicatus a solo Papa potest absolui; & hoc etiam si mulier incendiaria sic denunciata sit, nõ nisi a Papa poterit absolui. Immo nec Legatus a latere absoluit huiusmodi incendiarios denunciatus, licet absoluerit possit percussores Clericos: tum etiam enormiter, ut habetur in cap. Ad eminentiam, de sentent. excommu. Quamuis enim Clerici percussores, & incendiarius denunciatus

particentur in d. c. Tua nos, quantum ad difficultatem obtinendi absolutionem, non tamen sequitur, quod permissio facta de percussore Clerici, ut a Legato a latere absolui possit, ut habetur in d. cap. Ad eminentiam, extendatur ad alium casum de incendiario, maxime, quia in istis exorbitantibus non fit extensio etiam per maiorem rationis, ut in Reg. in argumentum, de reg. iur. libr. 6. Panormitan. in d. capitul. Tua nos, numero quarto, Anton. vbi supra, & Syluest. vbi supra, numero decimo quarto, §. Septima, versicul. Secundo. Tabiena, loco proxime allato. Et hoc, quod diximus, intelligendum est, de iure communi; an vero ex privilegio absolui possit, id ex tenore privilegiorum inquiri debet. Dicitur autem incendiarius, ut DD. vbi supra, & Summistæ in verbo, incendiarius, tradunt, qui propria auctoritate civitatem, aut villam domum, segetem, & similia aliena incendit malo studio, ut odio, vel vindicta, vel animo iniuriandi, cap. pessimam, 23. quest. octava, & cap. cum deuotissimam, 12. quest. secunda, & capit. si quis domum, de iniur. secus autem si incenderet ex negligentia, vel casu, vel bello iusto; Item incendiarius dicitur ille, non solum qui malo studio incendit, sed etiam qui facit incendi, vel ad hoc consilium dederit, aut auxilium scienter, argum. d. cap. pessimam si quis verò domum propriam, vel segetem incenderet, licet peccaret abutendo re sua, non tamen est incendiarius, nec penam incendiatio debitam incurrit, nisi dolo malo id faceret, scilicet, ut simul bona alie

12 na incenderet. Et quamuis aliqui putent sufficere, ut fiat denunciatio generalis, puta, *denunciamus*, vel *excommunicamus omnes, qui fecerunt tale incendium*; verior tamen opinio est, requiri denunciationem in speciali expresso nomine, puta *excommunicamus talem, qui incendit*, & *excommunicatum denunciamus*; & facit Extrau. *Ad euitanda scandalam Martini V.*

13 *Sexta* excommunicatio habetur in cap. *Conquesti sunt*, de sentent. excommu. vbi excommunicati propter spoliationem Ecclesie cum effractione, post denunciationem a Sede Apostolica absolui sunt.

15 *Canonis* huius materia est Sacrilegium, quo frangitur, & expoliatur Ecclesia, & quoad personas vniuersalis est; Quoad actiones verò comprehendit duas simul, scilicet, frangere, & expoliare.

Circa hunc Canonem hæc notanda sunt, ex Panormit. in d. cap. conquesti sunt, Aitens. par. 2. libro septimo, titul. secundo, §. Decimus octauus. Pisanella, verbo, excommunicatio 4. Angelica, verbo, excommunicat. 5. §. casus Sextus 5. Anton. 3. par. titul. vigesimo quinto, cap. duodecimo Syluest. verbo, excommunicat. 7. numero decimo sexto, §. Octaua. Tabiena, verbo, excommunicat. 5. casu Sexto Caiet. verbo, excommunicatio, cap. vigesimo primo, Naua. in Manua. c. 27. num. 94. §. Octaua, & Sebastianus Medices, par. 2. Summa, titul. nono quest. septuagesima Octaua, numero 65.

Primo quidem, in hoc Canone non excommunicantur huiusmodi fractores & spoliatores Ecclesiarum, sed supponuntur prius excommunicati, si quidem mandantur denunciari excommunicati, at verò denunciari non potest excommunicatus, nisi qui iam est excommunicatus, & sic denunciati absolutionem Sedi Apostolicæ referuat; Debet autem hæc denunciatio esse specialis, iuxta Extrauag. *Ad euitanda*, ut tamen notat Caiet. non facile patet, vbi lata sit hæc sententia quæ hic supponitur, nisi dicamus, quoad hunc casum, fuisse Anathema late sententiæ Canonem Lucij Papæ in Decret. 17. q. 4. c. omnes Ecclesiarum.

15 *Secundo*, quævis huiusmodi excommunicati ante denunciationem absolui possint ab Episcopo, dummodò satisfacere velint iniuriam passis, & damna data refarcire, argu. cap. Nuper de sentent. excommunic. postquam tamen semel denunciati fuerint excommunicati, a solo Papa possunt absolui.

16 *Tertio*, ut pœna huius Canonis incurrantur, duo sunt necessaria scilicet effractio Ecclesie, & spoliatio, vbi effractio refertur ad Ecclesiam, spoliatio autem ad res, quæ tolluntur. Unde, si quis aperiret. Ecclesiam, ut spoliaret, vel frangeret, sed tamen non spoliaret, non subijceretur huic Canonem; Immo, qui vadit malo animo frangendi Eccle-

siam, & furandi, & tamen non frangit, quia inuenit iam fractam, vel apertam, & sic intrat, vel asportat bona ipsius non incidit in hunc Canonem, Is autem effractor cœterus qui dolo aut malo animo aut per iniuriam violenter partem fodit, aut suffodit, aut vitream fenestram frangit, aut ferraturam, aut ostia aut cardines aut vctes, dum tenent ostia firmata, aut ipsum tectum Ecclesie. Immo, ut addit Syluest. vbi supra numero 17. §. primo, etiam si quis impingens faciat debilem vctem cedere loco incidit, quia cum constitutio hæc sit in fauorem Ecclesiarum latissime interpretanda est in dubio, non autem qui aperit clauem, siue effurtipuerit, vel extorserit, siue non, ut notat Naua. vbi supra.

18 *Quarto*, Nomine Ecclesiarum veniunt Monasteria, hospitalia, & alia ædificia seu loca pia; Ratio est: quia excommunicatio hæc principaliter in fauorem Ecclesiarum lata est, & ideo latissime accipitur respectuillarum; Immo etiam Ecclesie non consecrate, & Hospitalia, veniunt hinc nomine Ecclesiarum; Quod tamen intellige, si auctoritate Papæ, vel Episcopi sint ædificate, aliter enim non essent loca religiosa, ut not. in cap. Ad hæc, de relig. domib.

19 *Septima* excommunicatio habetur in cap. *Fundamenta de elect.* libr. 6. vbi excommunicantur omnes cuiuscunque notabilis præceminentia, & dignitatis, potestatis, vel excellentia quocunque nomine censeantur; & frater, filius, vel nepos aliquorum prædictorum, qui sine licentia Sedis Apostolicæ nominatione, electione, vel assumptione in Senatores, Capitaneos Patrium, aut Regiores, ad regimen Vrbs Roma assumunt vel se intromittunt per se, vel per alium.

20 *Canonis* huius materia ex Caietan. verbo excommunicatio, cap. 53. est usurpatio dignitatum, seu officiorum Vrbs Romæ. Quoad personas est vniuersalis, nisi quod excipiantur Romani ex ipsa Vrbe naturaliter oriundi, vel ibi incolæ, seu continui habitatores, qui licet sint prædictorum fratres filij, vel nepotes, possunt tamen huiusmodi officia habere sicut alij quicunque, ad vnum annum, vel breuius tempus, dummodò tamen non habeant Comitatum, aut Baroniam excellentem extra territorium Vrbs qua possent euacuare, rationem huius Constitutionis, scilicet, ut exinde timeatur libertati. Ultra prædictos autem, quicunque eligunt, nominant, vel assumunt aliquos ad prædicta officia, vel consentiunt nominationi, electioni, seu assumptioni de se factæ ultra annum, aut se de ipsis quomodolibet intromittunt aut intendunt, vel obediunt eisdem sic assumptis: aut etiam auxilium, consilium, vel fauorem publicè vel occultè dant, tam nominatoribus, electoribus, & assumptoribus, quam nominatis electis, & assumptis, excommunicantur, & non nisi a Papa ab solui possunt. Quæ omnes actiones intelliguntur sine licentia Papæ in scriptis.

21 *Octaua* excommunicatio habetur in cap. *Quicunque*, de sentent. excommu. libr. 6. [vbi excommunicantur, qui facultatem tribuerint alicui interficiendi capiendi, aut vendendi personas aliquorum, aut eorum facultates, aut suorum, eo quod tulerint sententiam excommunicationis suspensionis, vel interdicti, contra Reges Principes, & Barones, Nobiles, & Balios, vel quoslibet Ministros eorum, aut contra alios quoscunque. Excôicat et eos, qui vsi fuerint tali facultate, aut proptio motu fecerint aliquid ex huiusmodi prædictis. Qui si in dicta excommunicatione duorum mensium

A D D I T I O.

Adde. Sed quid de immittente ignem in ecclesiam, & hic incidat in canonem istum contra effractores, & spoliatores ecclesiam dubitari solet aliquando; Et in hac questione videtur tenendum affirmatiue; non enim minus dicitur ecclesiam spoliare, qui ignem in eam immittit, quam qui effringit, & secum asportat bona ipsius. & ita tenent sess. lib. 2. c. 45. dubit. 4. Suar. tom. 5. disp. 22. sect. 2. num. 15. colum. 2.

fit in spatio perseverauerint, ex tunc ab ea non nisi a Sede Apostolica absolui possunt.

22 *Canonis* istius materia ex Caietan. verbo excommunicatio, cap. 36. est sacrilegium, quo offenditur libertas Ecclesiastica quantum ad opus promulgandi, & exequendi censuras Ecclesiasticas. Quoad personas est vniuersalis; Quoad actiones sunt istae, occidere, capere, aut vexare in personis, vel bonis suis, aut suorum, huiusmodi sententias ferentes; Item, qui dederint licentiam ad aliquas actiones huiusmodi exercendas; Item qui mandatum alicui dederit aliquam istarum actionum exercendi, vt notat Syluest. verbo, excommunicatio 7. numero 27. § Duodecima. Si enim dans licentiam exercendi dictas actiones hanc censuram incurrit, multo fortius id locum habebit in mandato, aut iussu. Item, vtentes dicta licentia data ad aliquod praedictorum. Nomine autem *suorum* in hoc loco veniunt.

23 *Primo*, omnes qui sunt sub eorum potestate. Institut. De his, qui sunt sui, vel alieni iur. per totum.

Secundo, omnes consanguinei, arg. c. cuncti, de elect. libro 6.

Tertio, omnes domestici, famuli filij, &c.

Quarto, omnes illi, quorum grauamen videtur grauari esse grauamen excommunicantis, & ea de causa id facit, ex Caiet. vbi supra. Nau. in Man. c. 27. nu. 99. & Sebast. Medices, par. 1. Summæ, tit. 9. quest. 78. nu. 73. Qui omnes docet, non incurrit hanc censuram iuste vexando, cum nullus propriè in persona, vel bonis suis, vel suorum grauatur, qui iuste patitur id quod procedit etiam si ex vindicta, & odio vexat, sed non plus, & alio modo, quàm iustitia postulat, ac per hoc grauamen iniustum esse debet, si grauamen sit. Quæ censura intra duos menses est Episcopalis, postea Papalis.

24 *Nomen* excommunicatio continetur in Clement. Malto- rum, §. verum, de hæret. [vbi excommunicantur omnes Inquisitores, inferiores, Episcopis, qui odij, gratiæ, amoris lucri, aut commodi temporalis prætextu, contra iustitiam, & conscientiam suam procedere omiserint; contra quem, aut quam, vbi fuerit super prauitate hæretica procedendum: Aut eodem obtentu, prauitatem ipsam, aut impedimentum officij sui alicui imponendo, eum super hoc præsumptum quoquomodo vexare; A qua censura, nisi per Romanum Pontificem nequeant (præterquam in mortis articulo, & tunc satisfactione præmissa) absolui.

25 *Canonis* huius materia est iustitia cum mala conscientia Inquisitorum hæreticæ prauitatis. Quoad personas, ligatur duo genera personatum, scilicet, Inquisitores, & alij ad dicti officij executionem deputati. Actiones etiam sunt duæ, scilicet, omisso procedendi, vbi fuerit procedendum; & vexatio innocentis imponendo illi, vel hæresis, vel quod impediret inquisitionis officium. Et debet vtraque actio vestiri prætextu odij, gratiæ, amoris, lucri, aut commodi. Circa quam excommunicationem aduertendum est ex S. Anton. 3. par. tit. 25. cap. 7. Angel. verbo, excommunicatio, §. casu 11. Syluest. verbo, excommunicatio 7. num. 29. §. Decima terti. Caietan. verbo, excommunicatio, cap. 3. Nauar. in Manual. cap. 27. num. 10. & Sebast. Medices, par. 2. suæ Summæ, tit. 9. questio. 78. numero 100. Quod Episcopi, & alij Prælati superiores si omittant prædicto obtentu, non incurrit hanc censuram, sed sunt per triennium suspensi, dicit §. verum. Deinde vt Inquisitores excommunicationem istam incurrant, debent hæc omittere, aut facere contra iustitiam, & conscientiam copulatiuè, hoc est, contra conscientiam suam applicatam ad talem omissionem, ita vt conscientia sua dicit non esse omittendum, aut imponendum, quamuis amor, odium, lucrum &c. trahat ad omittendum, vel imponendum; Vnde, qui omittunt ex timore, ignorantia, vel ad vitandum scandalum, censuram istam non incurrit.

26 *Decima*, excommunicatio est in Clement. Religiosi, de priuileg. vbi [Religiosi, qui Clericis, aut laicis Sacramentum vñtionis, extreme, vel Eucharistiæ ministrare, vel Matrimonium solemnizare, non habita super his parochialis presbiteri licentia, aut quemquam excommunicatum à Canone (præterquam in casibus à iure expres-

sis, vel per priuilegia Sedis Apostolicæ concessis eidem) vel à sententijs per statuta provincialia, aut Synodalia promulgatis, seu si à culpa, & pœna absoluerent quemquam præsumpserint, excommunicationis sententiam incurunt, ipso facto, à Sede Apostolica dumtaxat absoluedi.]

27 *Materia* Canonis huius ex Caieta. verbo, excommunicatio, cap. 64. est vsurpatio parochialis officij. Quoad personas est particularis, ligat enim solum Religiosos; continet autem sex actiones quarum tres versantur circa sacramenta, scilicet, Extremam vñtionem, Eucharistiæ, & Matrimonium; alia verò tres versantur circa absolutionem, scilicet excommunicationem à Canone, & excommunicatorum statutis Provincialibus, vel Synodalibus, & absoluerent a pœna, & culpa.

Circa quem Canonem hæc breuiter annotanda sunt ex Summa Angelica, verbo, excommunicatio, §. casu 12. Antonin. par. 3. tit. 25. cap. 54. Syluest. verbo, excommunicatio. 7. num. 30. excommunicatione 14. Tabiena, verbo, excommun. §. casu 11. Caiet. verbo, excomm. capit. 64. Nauar. in Manual. capit. 27. num. 101. & 102. & Sebastiano Medice, par. 2. Summæ, tit. 9. questio. 78. numero 164.

Primo, Ad hanc pœnam incurrendam requiritur, vt sit Religiosus, qui aliquam ex prædictis actionibus exercet, & quia Canon iste generaliter loquitur, comprehendit omnes Religiosos, scilicet, Religionis approbatae, siue sint Religiosi exempti, siue non exempti; immo etiam & Religiosos illos comprehendit, qui Ecclesiæ parochiali præficiuntur, si alijs, quam suis parochianis, ministrant; immo etiam & nouitios comprehendit, argum. cap. Religioso, de sent. excomm. lib. 6. sicut enim isti gaudent priuilegio, cap. si quis sua dente diabolo, 17. quest. 4. ita etiam sentire debent onus Religiosis impositum. Dixi Religionis approbatae: quia Religiosi Religionis non approbatae, cum non sint verè Religiosi, cap. vnico, de voto, li. 6. hæc faciendo non sunt excommunicati, cum materia hæc pœnalis sit, & strictè interpretanda.

Secundo, requiritur, vt hæc fiant circa Clericos, & laicos, vt patet ex textu: vnde qui huiusmodi ministrarent alijs Religiosis, etiam alterius Religionis, non incurrent hanc pœnam, ex Summa Angelica, vbi supra, numero quarto, Tabiena, §. Secundo, & Caietan. & Nauar. & Sebastiano Medice, vbi supra, vt patet, tum, quia hæc Constitutio directè in fauorem parochialium presbiterorum facta est quibus nihil in hoc casu præiudicatur; tum, quia Constitutio mentionem facit tantum de Clericis, & laicis, appellationem autem Clericorum in materia stricta, & odiosa non veniunt Religiosi, ex Panorm. in Rubrica, de vita & honest. Cler. quamuis secus in materia favorabili, & ideo hæc sententia verior est, & textui conformior, quicquid S. Anton. & Syluest. vbi supra, numero trigesimo tertio, §. Quarto, velint, ministrantes hæc Sacramenta, aut alia hic expressa exercentes circa Religiosos alterius Religionis, pœnam huius Canonis incurrite.

29 *Tertio*, requiritur, vt hæc faciat ex præsumptione, vt communiter tradunt DD. allari, & colligitur ex verbis ipsius Canonis, vbi dicitur *Præsumpserint*; vnde, si quis Religiosus ex ignorantia, vel ex credulitate, quod parochus illud ratum haberet, & æquo animo ferret, aliquid horum faceret, saltem in foro conscientiæ non incurreret excommunicationem, quia in veritate non præsumeret. Et eodem modo si quis crederet se posse facere, vel habere priuilegium, vel habere auctoritatem, vel crederet non esse excommunicatum, & absolueret ab alijs, & similia, est quod non posset, excommunicationem istam non incurreret, quia ibi non est contemptus. Addunt tamen S. Anton. et Syluest. Quod quia ignorantia facti, et non iuris excusat, et quia præsumptio dici potest, ex hoc ipso, quod facit contra hanc Clementinam, ideo, inquiunt, tutius est, quod peccatur absolutio.

30 *Quarto*, incurritur hæc censura etiam administrando Eucharistiæ, vel viaticum in articulo mortis, etsi non adsit copia parochi, qui eam ministrare possit, ex Car. in d. Clement. questio. 11. Paul. et Lap. Anton. Syluest. vbi supra, num. 32.

- dub. 3. Quia hoc non eſt Sacramentum neceſſitatis, quicquid Innoc. & Hoſtienſ. in c. omnis, de peniten. & remiſſ. & Angel. vbi ſupra, nu. 5. & Tabiena, §. Quinto, & Sebaſt. Medices vbi ſupra putant poſſe id facere, quando alius haberi non poteſt. Neo obſtat cap. Penitentes, diſtinct. 50. Quia intelligitur, vt in morte omnibus detur viaticum per illos ſcilicet, qui poſſunt, & ſic intelligitur, cap. Quod in te, de peniten. & remiſſ. vbi conſecutiue conceditur viaticum ad penitentiam; quod verum eſt, vt cui exhiberi poteſt vnum, exhiberi poſſit & aliud, non tamen a quocunq; cum illa non ſint paris neceſſitatis. Aduertendum tamen eſt, religioſos, ſcilicet fratres Minores, & conſequenter Dominicanos, & alios omnes participantes eorum priuilegijs, ex indulto, & priuilegio quodam Leonis X. poſſe quouis anni die Euchariftiam ſecularibus miniſtrare, excepto die paſchatis, abſque eo quod vllam cęſuram incurrant, vt tradit Nau. in Man. cap. 21. nu. 52. & ca. 27. num. 102. vbi in priori loco allato ſimile Priuilegium Patribus ſocietatis Ieſu conſeſſum eſſe affirmat: Quę res certior eſt, quam vt probatione, aut maiori explicatione indigeat, cum id quotidiana praxi, & vſu omnium ferę Religioſorum manifeſtum ſit. Et ſimile priuilegium ab Eugenio Papa IV. diu ante anno ſcilicet 1436. Patribus Cōgregationis noſtrę conſeſſum eſt, vt patet ex priuilegio IX. incip. *Regularem vitam agentibus.* & ex Priuilegio XI. ejuſdem, incip. *Et ſi quaſlibet perſonas.* Sacramentum autem extremę vnctionis nullo modo exhibere poſſunt, ſecundum omnes, cum hoc nullo iure ſit expreſſum.
32. *Quinto*, in verbo *Solemniſſime* comprehenditur omnis ſolemnitas, quę obſeruetur iuxta ritum Eccleſiarum regionis, cap. 1. de ſponſal. ſiue fiat benedictio ſolemnis, ſiue dicatur Miſſa ſpecialis ſuper contrahentes, & huiuſmodi; inducere autem ſcđus matrimonij, vel proferre verba inter contrahentes, non eſt eis prohibitum, ſecundum Doctores.
33. *Sexto*, licentia hęc petenda eſt a parochiano, etiam ſi non ſit Sacerdos; immo etiam ſufficit licentia Epilcopi, aut Vicarij illius in ſpiritualibus, vt conſuetudo, (quę eſt optima legum interpres) teſtatur; ſufficit etiam licentia Vicarij parochialis preſbyteri; Nec valet limitatio Sylueſtri, verbo, *excommu.* 7. num. 39. dub. 11. de eo, qui paruo tempore ſit Vicarius, quia vt rectę contra eum notat Tabiena vbi ſupra, §. Tertio in illo paruo tempore illam auctoritatem habet, quam habet ille, qui longo tempore manet, niſi aliter ſit ſibi limitata auctoritas. Eodem modo dicendum eſt, quod poteſt dare licentiam conſtitendi, ſcilicet, quando gerit curam parochiani vniuerſalem; ſcđus autem eſſet quoad vtrunq;e, quando eſſet Vicarius in aliquo actu particulari, puta, vt poſſet audire confeſſionem, vel adminiſtrare aliquod Sacramentum.
34. *Septimo* ſatis eſt, vt in eius licentia exprimatür Sacramentum, quod recipiendum, ſeu miniſtrandum eſt, puta Euchariftia, vel aliud, licet non exprimatür nomen Religioſi; vnde ſi Sacerdos dat ſubdito licentiam accipiendi Euchariftiam, vel extremam vnctionem a quolibet Religioſo, nullo ordine, vel perſona ſpecificata ſufficit. Et ſimiliter, ſufficit, quod detur licentia Religioſo, facta ſpecificatione Sacramenti, licet parochiani non exprimantur. Et Religioſus ſine licentia prælati ſui, cum parochi licentiam audiens confeſſiones, verę abſoluit, dum modo tamen ſit a loci Ordinario approbatus, peccat tamen, qui id facit ſine prælati ſui licentia.
35. *Oſtauo*, Non incurritur excommunicatione hęc ex eo, quod Religioſus adminiſtrat parochiano dicenti ſe habere licentiam a parochio ſuo, cum tamen non habeat, vt communiter tradunt DD. tum, quia non dicitur miniſtraſſe Sacramentum in contemptum parochialis Sacerdotis, cum hęc Clem. reſpiciat ſolum contemptum; tum, quia cū nemo præſumendus ſit immemor ſuę ſalutis, c. Sancimus, 1. q. 7. licet credere poteſt parochiano dicenti ſe habere licentiam, Neque incurritur hęc cęſura ex eo, quod Religioſus det Sacramentum Baptiſmi, vel Penitentię ſine licentia parochi, ex Nauar. vbi ſupra, poſt Sylueſt. cit. num. 42. dub. 14. quia hic non exprimuntur; & quia hęc Sacramenta ſunt maioris neceſſitatis, & proinde minoris prohi-

- bitionis, Neque ex eo quod abſoluat ab excommunicatione lata ab homine, ex glo. in d. Clem. Religioſi, in verbo, A Canonibus, de priuilegijs, & Angel. vbi ſupra, num. 9. etiam ſi ſententia ipſius Papę, vt ait idem Angel. num. 10. quia ſi voluiſſet intelligi, expreſſiſſet, arg. c. ad audiendū, de decem.
36. *Nono*, Per *excommunicatos* intelliguntur ſolum excommunicati maiori excommunicatione, vnde qui abſolueret a minori excommunicatione ſine dicta licentia huius Canonis penam non incurrit, ex Angel. verbo *excommunicatione*, §. 8. caſus 12. numero 8. Anton. 3. par. titu. 25. cap. 34. Sylueſt. verbo, *excommunicatio*, 7. numero 37. dubio 9. & Tabiena, verbo, *excommunicat.* §. caſu 11. §. Decimo, Quia vt notat Panormit. in cap. intelleximus, Notab. 2. de iudic. nomine *excommunicationis*, communiter intelligitur excommunicatione maior, cum abſolutio ab excommunicatione minori non reſeruetur, ſed ea abſoluit quicunq; a peccatis mortalibus abſolvere poteſt, de qua tamē re quid tenendum ſit, latius in ſine libri ſecundi, cap. vigefimo tertio, diſſeruiumus.
37. *Decimo*, Nomine *Canonis* intelligitur Canon quicunq;e, etiam a Papa promulgatus, vnde abſoluendo ab excommunicatione maiori lata a Canone, ſcilicet a Papa promulgato, quia ille proprie dicitur Canon, per excellentiam, (& idem de Extravaganantibus ipſius) incurrit hanc cęſuram; Quod idem dicendum eſt, ſi abſoluant a ſententijs Epilcopi, ſcilicet, excommunicationis, promulgatis per ſtatuta Synodalia, vel Prouincialia ex Alphonſo Viualdo in expoſitione Bullę cęnę, num. 144. & Caieta. verbo, *abſolutio*, §. id ſatis inſinuat. Id quod intelligi debet, vt diximus ſupra de Religioſo, ſi enim parochus abſque priuilegio, vel licentia ab excommunicatione Epilcopi abſoluat, licet peccet, in excommunicationem tamen aliquam non incidit, cum id nullibi in iure ſit expreſſum, vt notat Viualdus vbi ſupra, numero 143. citans Caietanum pro hac re, in verbo *Abſolutio*, cap. quarto, & in verbo, *excommunicatio*, capit. ſeptuageſimo ſeptimo, vbi tamen nihil de hac re dicit. Non tamen incidit, qui abſoluit a peccato, propter quod incurritur dicta excommunicatione, dummodo non abſoluat ab ipſa excommunicatione, ſicut non incurrit abſoluendo ab excommunicatione lata ab homine, ſiue a Papa, ſiue ab alio, quia ſecundum DD. communiter ſi voluiſſet intelligere expreſſiſſet. Neque incurritur abſoluendo a ſuſpenſione, vel interdictione Canonis, quod ſatis probat textus d. Clem. Quia primo dixit de his, *qui abſoluant excommunicatos a Canone*, & poſtea ſubiit; *vel a ſententijs per ſtatuta*; & ſic reſtringitur verbum *Sententijs* per verbum *excommunicatos* ex Angel. vbi ſupra, num. 11. & Sylueſt. cir. num. 38. dub. 10. & Tabiena, vbi ſupra, §. Vndecimo. Etiam ſi gloſ. in d. Clem. in verbo *ſententijs*, & S. Anton. vbi ſupra contra dicant. Abſolvens autem a ſententijs latis per ſtatuta legatorum etiam ſi Summa Roſell. & Tabiena vbi ſupra, §. Nono, putent non incurtere hanc cęſuram, quia cum ſit conſtitutio pęnalis non debet extendi, verius tamen docent Angel. cit. nu. 12. S. Anton. cit. c. 54. Sylueſt. vbi ſupra, num. 36. dub. 8. citans Zenzel. Laudun. Zabar. & Archid. incurtere, quia licet conſtitutio pęnalis extendi non debeat in dubio, ſcđus tamen, vbi eadem ratio ſit, & maior vt hic: quia ſtatutum hoc Legati equiparatur Synodali in perpetuitate, arg. cap. ſin. de offic. leg. & in efficacia præualeat, cum, vt ibi notat gloſ. in verbo, *ſtatuta*, Epilcopus ſit Legato inferior in ſua prouincia; & ita ſicut abſolvens a Statuto Synodali Epilcopi excommunicationem incurrit, ita etiam, & abſolvens a Statuto Legati.
38. *Vndecimo*, ex Caieta. vbi ſup. c. 64. abſolvere a pena, & a culpa excommunicationem eſt reddere hominē mundū ab omni culpa, & ſine dubio alicuius pęnę, & propterea merito tales præſumptiuoſi excoſicantur, ſi aliquē quicunq; ſit, abſoluerint; fieri tamen poteſt, vt ex ſimplici abſolutione Sacerdotis, quis ob contritionem intenſam & confeſſionem, cōſequatur a Deo abſolutionem a pęnā, & a culpa. Quia verò Religioſi dicere ſolebant ſe abſolvere poſſe a culpa, & tota pęnā quaſi concedendo indulgentiam plenariam per abſolutionem, Pontifex, vt modum loquendi eorum coſueat, vt patet ex textu, ſic abſoluentes excommunicat.

39. *Undecima* excommunicatio Papalis habetur in *Clem.* capientes *S. Sane temerarios*, de penis, ubi excommunicat omnes Religiosos & Clericos seculares, contra *6. primum* de sepulchris lib. 6. inducentes ad uouendum, vel iurandum, vel fide interposita, seu alias promittendum, de eligendo apud eos sepulchram, vel ut iam electam ulterius non mutent, nec ab alio: quam à Sede Apostolica, nisi in articulo mortis absolui possunt.

40. Canonis huius materia est auaritia, tollens libertatem Sepulchre; Quoad personas est particularis, solum ligans Religiosos, & Clericos seculares, de qua re legendi sunt *S. Anton.* 3. par. tit. 25. cap. 5. Syluest. verbo, excommuni. 7. num. 49. 8. Decimasepta. Tabiena verbo, excommunicatio, 5. casu 12. Caiet. verbo, excommunicatio, c. 49. Nauar. in Man. cap. 27. num. 103. & Sebastianus Medices, par. 2. sum. tit. 9. quest. 78. num. 191. Qui auctores docent, Primo requiri ad eam incurrendam quod inducens sit Religiosus, vel Clericus secularis. Secundo, quod isti inducant ad uouendum, vel ad iurandum, vel ad promittendum quod eligat sepulchram apud Ecclesiam, quæ ad inducendum pertinet, seu ut electam ulterius non mutet; Quod procedit, siue promissio sit nuda, siue fide interposita, unde, si quis motu proprio uoueret, vel iuraret in alio quo loco eligere sepulchram, hoc iudicium est, nec exinde incurritur aliqua pœna. Tertio, qui inducit aliquem ad istam electionem, sed non ad uouendum, iurandum, aut promittendum, non incurrit hanc cœsuram; si uero qui inducit etiam ad uouendum, iurandum, aut promittendum, sed non apud Ecclesiam inducens non incurrit.

41. Immo, qui inducit ad uouendum, iurandum, aut promittendum etiam apud Ecclesiam suam, sed non est fecurus effectus, ut quia inductus illud non fecit, ad quod est inductus, scilicet non uouit, iurauit, aut promisit, non incurrit hanc penam; quia huiusmodi pœna stricti iuris est, & uerba debent intelligi cum effectu, maxime in hoc casu in quo agitur de pœna spirituali, ex Syluest. Tabiena Caiet. & Nauar. ubi supra.

Quarto, requiritur temeritas in inducente, ut patet ex textu in uerbo. *Sane temerarios uoluntarios*, unde qui ex ignorantia, putans se id facere posse, dictam constitutionem transgredietur, non esset excommunicatus, ex Caiet. & Nauar. ubi supra.

42. *Duodecima* excommunicatio Papæ reseruata in iure, habetur in *Clement. Grauis*, de sentent. excomm. ubi excommunicat utroque omnes Domini temporales, etiam nisi sint Prælati, temporale dominium habentes, (Secundum Paulum de Castro, & secundum gloss. ibi, in uerbo Temporales) si essent Episcopi, qui in terris, vel locis eorum suppositis interdictis, cogunt aliquem quomodolibet Diuina officia celebrare; siue compulsi siue persone Clericorum, siue eorum consanguineis. Item Secundo, qui uoce præconis, aut sonitu campanæ conuocant populum ad audienda eadem officia Diuina in tali loco, & hoc maxime, si aliquos sententia excommunicationis, vel interdicti innodatos euocauerint. Et Tertio, qui prohibent ne excommunicati publicè, aut interdicti ab Ecclesia eiciantur, quam diu Missarum solemnitas peraguntur, à celebrantibus moniti ut exeant. Et Quarto, excommunicati publicè & interdicti, qui in ipsis Ecclesiis nominati à celebrantibus, ut exeant moniti, remanere presumpserint; Quorum omnium absolutio sedi Apostolicæ reseruatur.

43. Canonis huius materia est sacrilegium, quo offenditur Ecclesiastica libertas in clauium officio, claudendum cultum Diuinum excommunicatis, & interdictis. Quoad personas partim est particularis, partim uniuersalis; Natus primi casus ligat solos Dominos temporale dominium habentes, casus uero quartus communis est omnibus utriusque sexus excommunicatis publicè, vel interdictis. Quoad actiones continet quatuor.

Prima est, cogere celebrare in locis interdictis; quod intelligitur siue sit interdictum hominis, siue iuris ex gloss. in uerbo, *Suppositis*, & DD. communiter. Quia si compellantur in loco non interdicto, locum non habet hæc pœna; Et idem dicendum, si prædicta non faciant in terris, sed in terris alienis, non enim locum habebit hæc pœ-

na, ut colligi potest ex illis uerbis, *In terris, uel locis eorum*. Sin autem præcipiant subditis non excommunicatis, vel non interdictis in loco interdicto, incurrunt hanc penam, & dictio *Præsertim* stat pro *Maxime*. Intelligitur etiam hæc compulsi quomodolibet, hoc est, siue sit compulsiõ realis, siue personalis, directa, vel indirecta, puta se, vel consanguineos suos, in rebus, vel personis grauando.

Secunda est, euocare aliquos siue excommunicatos, & interdictos, siue non excommunicatos, nec interdictos, ad eadem officia diuina audienda in loco interdicto, secus autem si in loco non interdicto. Et euocatio hæc intelligitur quod fiat uoce præconis, vel sonitu campanæ, & eadem ratione si tuba, vel cornu fiat; Quia si secretè, aut per nuntium uocaretur ad Diuina, non incurrit hanc penam.

Tertia est, Prohibere ne excommunicati publicè vel interdicti exeant ab Ecclesia dum Missarum solemnitas celebrantur, moniti ut exeant. Dicitur, *Excommunicati publicè*, quia ut notant, Syluest. & Tabiena locis inferius citandis, excommunicatum occultè publicè non uitamus, 6. q. 2. cap. 2. & cap. cum non ab homine, de sent. excomm.

Quoad officia Diuina in hoc Canone intellecta, gloss. in d. *Clem. Grauis*, in uerbo Missarum, & Angelica, & Syluest. & Zabar. & Palud. dicunt solum intelligi Missarum solemnitas, tam in primo casu, & secundo, quam in tertio, adeo ut in alijs officijs Diuinis præter Missas non habet locum hæc pœna, & consentit Caiet. quoad hunc casum tertium, sed tamè in primo, & secundo casu intelligi uult non solum Missa, sed etiam alia officia Diuina, & facit plurimum textus, ut patet legenti, cum dicat *Officia Diuina*, &c. absolute, officia uero diuina sunt non solum Missa, sed etiam alia, quæ ab Ecclesia celebrantur, ut Horæ Canonice &c. Et ad hunc casum satis est monitio generalis, ut exeant, unde qui sic monitis exire prohibet, pœnam huius Canonis incurrit.

Quarta est, Remanere in Ecclesijs, si publicè sint excommunicati, aut interdicti, & nominatim moniti, ut exeant, unde moniti ut exeant, non exeundo non incurrunt, nisi nominatim moueantur, nec in hoc casu sufficit monitio generalis. Quæ omnia colliguntur ex gloss. dict. *Clement. Grauis*, de sent. excomm. Angelica, uerbo, excommunicatio, 5. casus 15. Anton. 3. par. tit. 25. cap. 28. Syluest. uerbo excommunicatio, 7. num. 51. excommunicatione Decimaseptima. Tabiena, uerbo, excommunicatio, 5. casu 13. Caiet. uerbo excommunicatio cap. 42. Nauar. in Manual. cap. 27. num. 104. & Sebastianus Medices, in 2. part. Summæ, tit. 9. q. 78. num. 106. ubi Angel. Syluest. & Tabiena docent

44. hanc penam habere locum in cessatione à Diuinis posita in dictis terris, quando est cessatio Generalis, cum hæc uim interdicti habeat, *Clem. 1. §. in cessationibus*, de sent. excomm. secus si cessatio esset specialis. Et hæc de excommunicationibus Summo Pontifici in iure; id est, in Decretalibus, & Clementinis, reseruatis; Quamuis enim plures sint, ut patet ex cap. Achatus, 24. quest. 1. & capit. excommunicamus, de hæreticis, ubi excommunicantur hæretici; & ex cap. Felices, de pœnis, lib. 6. ubi fertur excommunicatio contra insequentes, vel persequentes Cardinales; & ex *Clem. 1. de pœnis*, ubi lata est excommunicatio contra capientes, bannientes, & percipientes aliquem Episcopum, hæc tamen nunc in Bulla cœnæ Domini ponuntur, ubi de eis latius à nobis dictum est.

De Excommunicationibus, quæ Summo Pontifici in Extrauagantibus iuri insertis reseruantur.

Cap. XXX.

SUMMARIUM.

Mortuos exenterantes ad eos conseruandos, aut eos membrati concidentes, aut in aquis coquentes, excommunicati sunt, ut non nisi a Papa absolui possint.

Y 3 Mor-

- 2 Mortuos exenterantes, vt excommunicationem incurrant, quæ requirantur.
- 3 Pro ingressu Monasteriorum, aut Religionis aliquid temporale dantes, aut accipientes, excommunicati sunt, & a solo Papa absoluentur.
- 4 Moniales pauperes aliquid vigore consuetudinis pro ingressu petentes & accipientes, excommunicationem non incurrunt.
- 5 Pro ingressu Monasterij aliquid dantes, vel accipientes, excommunicati non sunt, dummodo pactio non interueniat.
- 6 Simoniam circa ordines, aut beneficia committentes, aut mediatores circa eam existentes, excommunicationem incurrunt, a qua solus Papa absoluit.
- 7 [Beneficij] nomine, etiam electiones, postulationes confirmationes, & quævis alia prouisiones Ecclesiarum, Monasteriorum, & dignitatem veniunt.
- 8 Mendicantes sine licentia Papæ ad ordines non Mendicantium, excepto ordine Carthusianorum, & etiam eos admittentes, in excommunicationem incidunt, a qua non nisi a Papa absolui queant.
- 9 Licentia generalis Papæ vt fratres Medicantes ad ordinem non Mendicantium transeant, non sufficit.
- 10 Affirmantes peccare mortaliter eos, qui credunt B. Virginem fuisse conceptam cum peccato originali, vel sine eo, excommunicantur, & a solo Papa absoluntur.
- 11 Affirmans ex simplicitate, & ignorantia peccare eos, qui credunt B. Virginem in originali peccato, vel sine eo conceptam fuisse, excommunicationem non incurrunt.
- 12 Promittentes, aut pacta facientes, dando aliqui temporale, pro aliqua gratia, vel iustitia obtinenda in Curia Romana, excommunicationem Papalem incurrunt.
- 13 Gregorij Papæ XIII. constitutio circa promissiones & pacta pro gratia, aut iustitia obtinenda, quas actiones, & personas comprehendat.
- 14 Absoluentes ab aliquo istorum quinquæ votorum, scilicet peregrinationis in Hierusalem, Romam, & Compostellam, nec non Religionis, & Castitatis aut excommunicantur.

Prima excommunicatio habetur in Extrauagati quadam Bonifacij VII. sub Rubrica de sepulturis, quæ incipit, *Detestanda*. vbi excommunicantur omnes etiam Pontifices exenterantes mortuos ad eos conseruandos, aut eos in frustra seu membratim concidentes, aut in aquis coquentes vt ossa caribus denudata deferant, & sepeliant in alio loco, & qui hæc fieri iubent, & absolui Papa reseruat.

2 Canonis huius materia vt notat Caiet. in verbo, excommunicatio, cap. 70. est crudelis immanitas in cadauera humana. Ad cuius penam incurrendam, vt notant Angel. verbo, excommunicatio, 5. casu 32. Anton. 3. par. tit. 25. ca. 64. Syluest. verbo, excommuni. 7. num. 79. excommunicatione, 41. Tabiena, verbo, excom. 7. §. Secundus Caiet. vbi supra. Nau. in Man. ca. 27. num. 105. vers. Decima nona, & Sebastiano Medice par. 2. Summæ tit. 9. quæst. 78. numer. 134. requiritur.

Primo, vt hæc fiant corpori mortuo, vnde non incurrunt qui hæc viuo faceret:

Secundo, vt mortuus ille sit defunctus in terra vbi viget cultus Christianus, quia si fuisset mortuus in terra infidelium vbi non est Sacer locus ad sepeliendum, non caderent in penam prædicta faciendõ.

Tertio, vt eo sine hæc faciant mortuo, vt tumulandum alio deferant vnde si id facerent ex odio, vel ad vindictam vel ad comedendum carnes, vel ex superstitione, vel ad scientiam acquirendam, vt in anatomijs patet, vel etiam ne fereant, non incidere in penam prædictam, vnde vt notat Caiet. quem sequitur Nauar. qui vsque hodie corpora regalia (qui mos in Gallia obseruari solet) & exenterant,

& exenterant, vt multis diebus venerari sine fetore a populo possint, non incidunt in hanc penam, quia non exenterant, vt transferant ad alia loca, sed ne fereant; penæ autem extra proprios casus non sunt extendendæ, arguunt capitul. odia, de reg. iur. libr. 6. & capitul. penæ, de penit. distiuct. 1.

3 *Secunda* excommunicatio continetur in Extrauag. I. De Simonia, quæ incipit, *Sane*, seu *Ne in vinea*. Vrbani V. vbi excommunicantur omnes singulares persona qua dant, aut accipiunt aliquid temporale pro ingressu Monasteriorum seu Religionis, & non nisi a Papa absolui possunt.

4 Canonis istius materia est Simonia pro ingressu Monasteriorum; Et quoad personas est vniuersalis, continet autem duas actiones, scilicet, Dare vel accipere. Circa quam Constitutionem notandum est ex S. Anton. 3. par. tit. 25. ca. 67. Syluest. verbo, excommuni. 7. num. 81. excommunicatione 44. Caiet. verbo, excommunicatio, 673. Na. in Man. cap. 27. num. 106. & Sebastiano Medice par. 2. Summæ tit. 9. quæst. 78. num. 98. Quod Martinus V. statuit vt excommunicatio hæc non extenderetur ad Moniales, vt Anto. & Syluest. vbi supra testantur, & Felin. in cap. de Simonia de Simonia, vt refert Zenzelinus de Cassanis, in d. Extrau. vbi ait se au diuise a fide dignis, quod Vrbani V. non intendebat comprehendere Moniales pauperes, quæ conuenerunt aliquid recipere vigore consuetudinis. Quocirca Moniales vt ait Caiet. petentes solitas dari dotes, & lecti. sterna, vestes, & huiusmodi & instantes ad hoc vt parentes puella faciant sicut alij (sive Monasterium egeat, sine non) non sunt excommunicate cum nulla hic interueniat pactio sed instantia vt faciant sicut alij. Si verò Monasterium egeat, ita vt non possit sustentare recipiendam abque penuria, possunt licite pacisci vt portet secum quod necesse est ad sui sustentationem, quoniam hoc nature ius exigit. Quæ omnia concedunt etiam Nauar. vbi supra, & Alphonsus Viualdus tit. de suspens. num. 45. licite esse, etantes pro hac re Bullam & concessionem Clementis VII. vt habetur in compendio priuilegio verbo *Moniales* num. vlt. Et denique, vt Caietan. & Nauar. docent sicut in ceteris Simonijs ab Ecclesia punitis requiritur pactio, ita & in istis: adeo, vt dantes sine pacto, vel accipientes, aut ob consuetudinem, vel aliqua iura, ut sine præsumptione, bono animo, (quia bis repetitilla verba, *Eos qui præsumunt* Jimmo quantumcunque intentio dantium, & accipientium esset peruersa, sicut in ceteris Simonijs contingit, si non interueniat pactio, non incurrunt excommunicatio.

6 *Tertia* excommunicatio habetur in Extrauag. Pauli II. quæ incipit, *Cum detestabile*. de Simonia, vbi excommunicat omnes quocunque dignitate preditos, etiam si Cardinalatus, Patriarchatus, Episcopalis, Regalis, Reginalis, vel alia quouis Ecclesiastica, seu mundana dignitatibus præfulgeant, qui quomodolibet dando, vel recipiendo Simoniã commiserint, aut qui fuerint mediatores, vt ipsi sint in ordine, vel beneficio, & a solo Papa absolui possunt.

7 Canonis huius materia est Simonia: Et quoad personas est vniuersalis, quoad actiones continet duas, scilicet, dare, & recipere. Ad quam excommunicationem incurrendam vt notant Angelica, verbo, excommunicatio 5. casu 34. Anton. 3. par. tit. 25. cap. 65. Syluest. verbo, excommuni. 6. num. 80. excommunicatione 42. Tabiena, verbo, excommunicatio, 7. in princip. Caiet. verbo, excommunicatio c. 72. Nau. in Man. c. 27. num. 106. §. vigesima prima, & Sebastiano Medices par. 2. Summæ tit. 9. quæst. 78. num. 195. Thomas Zerula, in sua praxi Episcopali, par. 1. verb. *Simonia*, d. 7. 8. & 9. requiritur.

Primo, vt Simonia hæc sit in ordine, vel in beneficio, vbi nonne beneficij veniunt electiones, postulationes, confirmationes, quævis prouisiones Ecclesiarum, monasteriorum dignitatum, personatum, & officiorum: Item Prioratus, Guardianatus, & similia, quocunque nomine uocentur, quæ sunt Prælationes & officia pastoralia apud Mendicantes: in quibus tam dantes, quam accipientes, & qui mediatores sunt excommunicationem istam incurrunt.

Secundo requiritur, vt sit Simonia realis, & non sufficit mentalis, aut conuentionalis, ex Nauar. & Zerula vbi supra.

præ. Ludouico Gomez. quæst. 1. in princip. de iur. pos. fel. ubi ait Rotam in multis causis ita decidisse. Et huic Cōstitutioni similis est alia Extrauagans Martini V. in Concilio Constantiensi; necnon alia Pij V. quæ incipit, *Cum priuilegiis. Et ut Simoniacæ prauitatis*, quæ est Constitutio V. eiusdem in ordine, ubi hanc Pauli II. Constitutionem inuoluntate obseruari mandat, & delinquentes tam in sacerdotum ordinum receptione, vel collatione, quam in beneficiorum assignatione alijs penis afficit; Alia ad hanc rem pertinentia apud Conc. Trid. sess. 24. de reform. cap. 14. legi possunt.

8. Quarta excommunicatio habetur in Extrauag. Martini V. sub Rubrica, de regularib. quæ incipit. *Viam ambitiosam*, ubi excommunicat cum reservatione omnes fratres Mendicantes, sine speciali Papa licentia transeuntes ad ordines, & Monasteria non Mendicantium, ut ibi sint fratres, excepto ordine Cartusianorum; & etiam admittentes eos.

9. Canonis huius materia est ambitiosus transitus de Religione ad Religionem; Et quoad personas est particularis, ligat enim solos Fratres Mendicantes ex vna parte, & Monachos alios, exceptis Cartusianis ex parte recipientium. Quoad actiones continet duas, recipi, & recipere, & tam recipi, quam recipientes sine speciali licentia Papæ sunt excommunicati, nec sufficit licentia generalis Papæ, ut patet ex textu, & docent Angel. verbo, excommunicatio, 5. casu 33. Anton. 3. par. tit. 25. cap. 71. Syluest. verbo, excommunicatio, 82. excomm. 45. Tabiena, verbo, excommunicatio, 7. casu 11. Caiet. verbo, excommunicatio, c. 74. Nauar. in Manual. 27. n. 106. §. 22. & Sebastianus Medices, par. 2. Summa, in q. 78. num. 124.

10. Quinta excommunicatio habetur in Extrauag. Sixti III. sub Rubrica, De Reliquis, & venerat. Sanct. quæ incipit; *Grave nimis*, ubi excommunicantur omnes, qui ausi fuerint in sermonibus ad populum, vel alias quolibet modo affirmare, quod tenentes gloriosam Virginem Mariam esse sine peccato originali conceptam, peccent mortaliter, vel esse hereticos: Et similiter, qui idem asseruerint de tenentibus contrariam opinionem, nempe, quod sit in originali peccato concepta; cum nondum, inquit, sit a Romana Ecclesia, & Apostolica Sede decisum. Quam etiam Constitutionem obseruandam præcipit Concil. Trident. in sessione quinta, in Decreto de peccato originali, §. vlt. Hanc etiam Constitutionem Pius V. in Extrauag. quæ incipit *Super Speculam*, quæ est 119. in ordine, innotauit, confirmauit, & approbauit.

11. Canonis huius materia est sacrilegia, seu præcepta affirmatio cuiusdam ambigui in doctrina Christiana circa conceptionem Beatæ Virginis; Et quoad personas in utroque casu est vniuersalis; Quoad actiones verò, in utroque casu actio est, præsumptiosa asserio vnius, vel alterius partis, unde, qui sine præsumptione, de simplici corde vnam, aut alteram partem assereret, hanc excommunicationem non incurreret, ut Caiet. verbo, excommunicatio, cap. 78. Nauar. in Manual. c. 27. nu. 107. §. vigesima quarta, & Sebastianus Medices par. 2. summa, in q. 78. nu. 209. testantur; Qui verò eam incurrunt, non nisi à Romano Pontifice, excepto mortis articulo possunt absolui.

12. Sexta excommunicatio est in Extrauag. Bonifacij Papæ VIII. sub Rubrica, de sentent. excommu. quæ incipit; *Excommunicamus*, ubi excommunicat omnes facientes promissionem, vel pactum temporaliū pro aliqua gratia, vel iustitia obtinenda in Curia Romana, & contra dantes, & recipientes aliquid paruum, aut magnum ex pacto, aut promissione seculari, vel manifesta facta etiam sub generalibus verbis, & Papa referuat absolute. Et quamuis Paludan. 4. distinct. 18. quæstio. 3. post artic. 3. §. sequitur de casibus, in fine, & Angelica, in verbo, excommunicatio, 7. casu 25. & Syluest. in verbo, excommunicatio, 7. num. 82. Excommunicatione 46. dicant reuocatum fuisse per Clementem V. quod etiam docuerunt Ioann. Calderin. & Ioann. de Lignano ibidem, necnon Nauar. in Manual. cap. 27. numero 106. §. vigesima tertia, & in Comment. Extrauag. Gregorij XIII. quæ incipit. *Ab ipso*. Nunc tamen renouata est Constitutio hæc cum omnibus suis penis, & censuris, &

etiam extenta ad omnes qualescunque horum factorum, quæ prædiximus, & auxiliantes, consiliantes, vel fauentes à Gregorio Papa Decimotertio, anno Domini 1574. die octaua Nouembris per Extrauagantem incipientem, *Ab ipso Pontificatus nostri principio*, & est 28. Constitutio eiusdem in ordine, quæ ad longum explicat Nauarrus in Commentario de datis, & promissis, & obtinenda, Quæ Gregorij XIII. Constitutio habet in Summa, excommunicationem incurrere eos, qui promissis, vel gratia obtinenda apud Sedem Apostolicam, promittunt, dant, vel accipiunt aliquid; immo, & scientes non reuelantes intra triduum; quin etiam videntes sic obtentis, & auxiliis, consiliis, vel fauore in id præstantes, nec ab alio, quàm à Papa possunt absolui, & omnia obtenta esse inualida, & omnes perdere ipso iure sua beneficia, & officia, & infames ac inhabiles ad ea, & quælibet alia fieri. De cuius intellectu legendus est Nauarrus ubi supra.

14. Septima excommunicatio habetur in Extrauag. Sixti III. sub Rubrica, de peniten. & remission. quæ incipit. *Et si Dominici ubi excommunicantur cum reservatione*, qui ex privilegio Papæ Sixti III. absoluntur ab aliquo istorum quinque votorum, scilicet, peregrinationis in Hierusalem, & Romanam, & Compostellam, Religionis, & Castitatis, nisi in dictis confessionibus fiat mentio illorum de certa scientia, cum derogatione illius Extrauagantis. Quæ Extrauagans hodie, ut notat Nauar. in Manual. cap. 27. num. 105. §. Decima octaua, nullius roboris esse videtur, cum ea confessionalia iam deserint, sed solum inde habetur, quod dispensatio quinque votorum in ea contentorum referuat Papæ, ad quod nullus textus ante hunc in libris iuris Pontificij habebatur, ut ait Nauarrus, quod verò in eadem Extrauag. habetur, absolventes à casibus in Bulla Cœnæ contentis, excommunicationem etiam à solo Papa absoluendam incurrere, quamuis verum erat tempore Sixti III. nunc tamen falsum est, ut cap. 25. in Clausula tertie expositione à nobis latius expositum est, & secundum hæc intelligenda sunt, quæ docet Sebastianus Medices in summa peccatorum, cap. 14. qu. 78. num. 4.

Præter has autem excommunicationes inueniuntur multæ alia, quales sunt multæ, quæ dicuntur Ioannis XXII. & aliorum Summorum Pontificum, quæ non possunt esse vniuersalis consensu firmata, ex quo ut ignota, aut incerta fuerint, aut sunt, & potius particularis sunt, & Religiosis per modum privilegij, ex aliquibus causis olim concessæ quæ nunc quodammodo cessare videntur, quæ legi possunt apud S. Anton. 3. par. tit. 25. cap. 70. Angel. verbo, excommunicatio, 5. in fine, Syluest. verbo, excomm. 7. in fin. Tabienam, verbo, excommunicatio, 7. Caiet. verbo, excommunicatio, 7. Caiet. verbo, excommunicatio, post cap. 81. Martin. Ledesin. 2. 4. quæst. 26. artic. 2. pag. 358. & Nauar. in Man. c. 27. num. 108. & deinceps ad finem, & Alphonsus Viualdum in suo Candelabro aureo, par. 1. tract. de excommunicatione, num. 129 & Cosinus Philarcum lib. 3. de officio Sacerdotis, cap. 30.

De Excommunicationibus Summo Pontifici referuatis in Extrauagantibus recentioribus nec dum iuri infertis. Cap. XXXI.

S Y M M A R I V M.

1. *Ministri quicumque Camera Apostolicæ rationem administrationis fideliter non reddentes, excommunicantur, & a solo Papa absoluntur.*
2. *Papatum ambientes, eiusque causa Simoniacæ committentes excommunicationem incurrunt, & a solo Papa possunt absolui.*
3. *Promissiones, stipulationes, aut pacta, quæ vulgo [Scömesse] dicuntur.*

- dicuntur, aut aliquem alium cōtraſtum ſupra vita, aut morte, aut ſuper futura creatione Summi Pontificis; excommunicationem Papalem incurruunt.
- 4 Duellum committentes, aut locum ad id concedentes, excommunicati ſunt, eorumque abſolutio Papa reſerua- ta eſt.
- 5 Eccleſias parochiales habentes, quarum prouiſio ad Papa diſpoſitionem pertinet, non adimplentes iuramenta fi- deiuſſoria, ſi episcopis inferiores ſint, excommunicationem Papam reſeruatam incurruunt.
- 6 Eccleſias, aut beneficia Eccleſiaſtica per confidentiam ac- cipientes, vel retinentes, excommunicati ſunt, & a ſolo Pontifice poſſunt abſolui.
- 7 Inquiſitorem, aut aliquem Inquiſitionis miniſtrum ver- berans, occidens, aut quouis modo perturbans, excom- municationem incurrit, a qua non niſi a Papa abſolui poteſt.
- 8 Pœnitentiaria officiales eis interdicta expedientes, aut con- cedentes, excommunicati ſunt, & a ſolo Papa abſol- uendi.
- 9 Moniales abſque licentia ex cauſa incendi, aut infirmi- tatis, lepræ, aut epidimie concedenda, de clauſura exeun- tes, excommunicationem Papam reſeruatam incurruunt.
- 10 Mulieres cuiuſcuſque gradus, & dignitatis clauſtra Monialium, & Monachorum virtute Apoſtolicarum facultatum ingredientes in excommunicationem Papa- lem incidunt.
- 11 Mulieres ingredientes clauſtra Monialium, & Mon- achorum ſine licentia, & prætextu facultatum Apoſto- licarum, an excommunicatæ ſint.
- 12 Abbates, & Abbaſſæ, & Conuentum ſuperiores in Mo- naſteria, & domus ſuas ſub prætextu facultatum Apo- ſtolicarum mulieres ingredi facientes, vel permittentes excommunicationem incurruunt.
- 13 Prælati Regulares, aut Episcopis, quibus conceſſa eſt facul- tas ex officio ingrediendi monaſteria Monialium, quibus in caſibus ea vti poſſint.
- 14 Inferiores Episcopis, ex priuilegio, aut cōſuetudine aliquid ex fructibus primi, vel vltioris anni beneficij vacan- tis accipientes, in excommunicationem Papam reſerua- tam incidunt.
- 15 Iudicem caſuum, & gratiarum cum indulgentijs populo proponentes, ita vt cuiuſcuſque eas accipienti certa ſoluta pecunia licitum ſit eligere Sacerdotem, & ab eo abſolui, ſi inferiores episcopis ſint, excommunicationem Papa- lem incurruunt.
- 16 Bannitum, vel homicidam ad Ciuitatem Romanam reuo- cantes excommunicati ſunt, & a ſolo Papa abſolui poſ- ſunt.
- 17 Bannitos, aut homicidas in terris ſuis admittentes, poſt Sixti V. nouam Conſtitutionem, excommunicationem non incurruunt.
- 18 Chriſtianos habitantes in terris occupatis a Turcis capien- tes in ſeruos, & eos cum bonis ſuis relinquere nolentes, excommunicati ſunt, & a ſolo Papa abſoluedi.
- 19 Iurare facientes illicita, aut impoſſibilia, aut Eccleſiaſtica libertati, aut Concilij Tridentini decretis contraria, ſi e- piscopis inferiores ſint, excommunicationem Papalem in- curruunt.
- 20 Iuramentum illicitum ad ſui obſeruationem non obligat.
- 21 Duellum committentes diuerſis ſummorum Pontificum Bullis, ac etiam Concilij Tridentini decretis, excommu- nicationem incurruunt, a qua non niſi a Papa poterunt abſolui.
- 22 Bulla Clementis Papæ VIII. contra pugnantes in duello edita quas perſonas comprehendit,
- 23 Scripta; ſeu Maniſteſta ad duellum prouocantia in Bulla Clementis VIII. contra duellantes edita, quanam pro- hibita cenſentur.
- 24 Duellum committentes, ſi in ipſo conſiſtu obierint Eccle- ſiaſtica ſepultura priuantur; Ciuitates autem & loca, in quibus duellum permittitur, interdicto ſubiiciuntur.
- 25 Duellum tam priuatum, quam publicum & animæ, et cor- pori noxiuſ eſt, & a diabolo introductum, & inuen- tum.
- 26 Montium pietatis, & aliorum locorum piorum bona, cen- ſus, aut iuriſdictiones occupantes, quacunque dignitate præfulgeant, excommunicati ſunt, & a ſolo Papa non niſi poſt reſtitutionem abſoluedi.

1 Prima Excommunicatio habetur in Extrauagan. Pauli Papæ III. que incipit, *Cum ſicut accepimus*, nonnulli, & eſt 26. in ordine eiſdem, vbi [Miniſtros quoscuſque Re- uerendæ Camere Apoſtolicæ rationem adminiſtrationis fideliter, & integre, ſub quibcuſcuſque prætextibus, & co- loribus non reddentes excommunicatione maiori excom- municat, à qua niſi per Romanum Pontificem pro tem- pore exiſtente, niſi in mortis articulo, abſolui nequeant.] Contrafacientes præter excommunicationis penam, etiam peritij, & falſi, necnon decupli cuiuſlibet partite crediti cameræ omiſſe, ſeu non ſoluit iremiſſibiliter exigendæ, & dictæ Camere applicandæ, necnon aliàs ad Summi Pon- tificis arbitrium penas ipſo facto incurruunt. De reuſione au- tem & reditu huiuſmodi cōputorum intereſſe Came- ræ Apoſtolicæ tangentur, extat Bulla Pij Papæ IV. que in- cipit, *Romanum decet*, & eſt 158. in ordine eiſdem, vbi etiã Bullam prædictam Pauli III. Confirmat, & innouat.

2 Secunda excommunicatio habetur in Bulla Pauli Papæ IV. incipiente, *Cum ſecundum Apoſtolum*, edita 1558. deci- cimodeſimo Kalend. Ianuarij, & eſt conſtitutio 38. eiſdem in ordine. In qua [omnes, & ſinguli tam Clerici, quam lai- ci vtriuſque ſexus, cuiuſcuſque dignitatis, honoris, aucto- ritatis ſint, qui Papatum ambiunt, eiſque cauſa Simoniam committunt, aut viuente Summo Pontifice per ſe, vel alios, inconfulto eodem Pōſtice, verbis ſcriptis, aut nuncijs cum aliquo de futuro Pontifice eligendo tractant, aut tentant, ipſo iure, & facto, abſque alia deſuper ferenda ſententia excommunicati maiori excommunicatione, & maledi- ctione æterna damnati ſunt, & ab excoicatione, & maledi- ctione huiuſmodi per alium, quam per Summum Pontifi- cem pro tempore exiſtente, præterquam in mortis arti- culo abſolui non poſſunt.] Incurrunt inſuper reſpectiue cri- men Simoniacæ hereticoſ, & læſe Maieſtatis in primo ca- pite; ac priuationem omnis etiam Episcopalis, Archiepi- ſcopalis, & Patriarchalis, ac cuiuſcuſque alterius maioris, vel minoris dignitatis, ac Cardinalatus honoris, necnon Du- calis, Regalis, Reginalis, & Imperialis auctoritatis, & ex- cellentię, & omnium, ac ſingularum Eccleſiarum, ac officio- rum, prout latius in prædicta Bulla habetur.

3 Similem Bullam edidit Gregorius Papæ XIV. que incipit, *Li Maluaggi*, anno 1590. Martij 20. in qua [omnes cui- uſcuſque gradus, ſtatus, dignitatis tam ſecularis, (etiamſi Ducali, Regia, vel Imperiali, aut alia quauis mundana dignitate præfulgeant) quam Eccleſiaſticę, (etiamſi Epi- ſcopi, Archiepiſcopi, Primates, Patriarche, vel Cardi- nales ſint) ſub excommunicationis pœna ipſo facto in- currenda prohibet, ne promiſſiones, ſtipulationes, con- uentiones, aut pacta (que vulgo *ſcammelle* dicuntur) aut contractum aliquem nominatum, aut innominatum fa- ciunt ſuper vita, aut morte, aut ſuper futura creatione Summi Pontificis, viuente ipſomet Summo Pontifice, aut vacante Sede Apoſtolica. Quam etiam ſententiam in- curruunt permittentes huiuſmodi tacite, vel expreſſe fieri in terris, ciuitatibus, locis & dominijs eorum, aut conſiliu, auxilium, aut fauorem in prædictis dantes, à qua non niſi à Summo Pontifice pro tempore exiſtente, exceptio mortis articulo, abſolui poſſunt.] Plura de materia electionis Sum- mi Pontificis legi poſſunt in Bulla Iulij Papæ II. incip. *Cum tam diuino*, que eſt ſecunda eiſdem in ordine. & in Bol-
la

la Pij IV. incipit. *In eligendis*, quæ est 81. eiusdem in ordine, in quibus latius de hac re agitur.

Tertia excommunicatio habetur in Extrauag. Pij Papæ IV. quæ incipit, *Es que*. & Constitutio 25. eiusdem in ordine, [vbi excommunicantur cum reseruatione omnes cuiuscunque status & dignitatis tam Ecclesiasticæ, quam mûdane (exceptis Imperatore ac Regibus) in duello pugnares, aut aliquos ad id tentantes, & prouocantes, aut locum seu campum ad pugnandum dantes, seu concedentes, ac in illo assistentes, & interefferentes, ac certantes, comitantes, & comitatum præstantes, necnon consulentes, ac adhaerentes, & fautores, necnon chartas duelli subscribentes, aut affigentes seu publicantes, seu de illo se intromittentes.]

Similes Constitutiones antea fecerunt Iulius Papa I. ut patet in Extrauag. 9. eiusdem in ordine, quæ incipit, *Regis pacifici*, & Leo Papa X. in Extrauag. 29. eiusdem in ordine, quæ incipit, *Quam Deo*. & Clemens Papa VII. in Extrauag. 11. eiusdem in ordine, quæ incipit, *Consuevit*. & Iulius Papa III. in Extrauag. 56. eiusdem in ordine, quæ incipit, *Cum sicut accepimus*. & postea eadem seu similem Constitutionem habes in Concilio Tridentino sess. 25. de reformatione cap. 19. & in Extrauag. 82. Gregorij Papæ XIII. quæ incipit, *Ad tollendum* cuius meminit Nauar. in Manual. ca. 27. num. 150. §. Quinquagesima nona. vbi Concilium Tridentinum etiam Imperatores, & Reges penam excommunicationis incurtere statuit, si in prædictis delinquant; Reseruatio autem in sola Extrauaganti Pij Papæ IV. habetur vnde Imperatores, & Reges quamuis per Concilium Tridentinum excommunicentur, censura tamen quoad eos non est ibi Sedi Apostolicæ reseruata. Sed de hac re plenius agemus infra in excommunicatione Clemētis Papæ VIII. in qua hæc Bullæ omnes renouantur, & ad alias personas, & actiones extenduntur.

Quarta excommunicatio habetur in Extrauag. Pij Papæ IV. quæ incipit, *Inter multiplices curas*, quibus ex pastoralis officij debito, & est Constitutio 87. eiusdem in ordine, [vbi omnes inferiores Episcopis prouisi de parochialibus Ecclesijs, seu earum perpetuis vicarijs, & alijs beneficijs Ecclesiasticis curam animarum habentibus, per obitum vacantibus, ad Papæ prouisionem & dispositionem spectantibus, & eadem a Papæ præstito iuramento, & obligatione de eisdem beneficijs infra certum tempus personaliter deseruiendis, obtinentibus, non adimplentes iuramenta fidei iurata; Necnon illi, in quorum fauorem beneficia prædicta resignant, & dimittant; Et etiam illi qui ad id auxilium, consilium, vel fauorem directè, vel indirectè scienter præstant, excommunicationem incurrunt, a qua non nisi per Romanum Pontificem, excepto mortis articulo, absolui possunt.]

Quinta excommunicatio continetur in Extrauag. Pij Papæ IV. quæ incipit, *Romanum Pontificem*, & est Constitutio 109. eiusdem, & in Extrauag. Pij Papæ V. quæ incipit, *Intolerabilis*, quæ est Constitutio 87. eiusdem, vbi omnes (Carinalibus, & Prælatibus huiusmodi exceptis) accipientes aperte, ac occulte, vel retinentes Ecclesias, & beneficia Ecclesiastica quacunque in confidentiam, excommunicantur, & a Summo Pontifice tantum absoluantur. De qua re legendus est Nau. in Man. cap. 23. nu. 109. & deinceps, vbi hanc Pij V. Bullam explicat.

Sexta excommunicatio habetur in Extrauag. Pij V. incipiente, *Si de protegendis*, & est 83. eiusdem in ordine, in qua excommunicantur omnes, cuiuscunque dignitatis, & gradus sint, qui aliquem ex Inquisitoribus, Aduocatis, Procuratoribus, Notarijs, alijsue Ministris prædicti officij, vel Episcoporum id munus in sua diocesi, aut provincia obeditum, seu accusatorem denunciatorum aut testem in causa fidei quomodocunque productum, vel euocatam occiderit verberauerit, deiecerit, seu perterrefecerit, quæ Ecclesias, & alias res sue publicas, seu priuatas officij aut ministerij expugnaverit, intulerit, incenderit, expilauerit, aut libros, literas, auctoritates, exemplaria, regesta, protocolla, exempla, scripturas, aliaue instrumenta sue publicæ, seu priuatae vbiunque posita combusserit, diripuerit, seu intulerit, seu ex incendio, & direptione, aut alio quocunque modo illa exportauerit, seu qui in conflagratione, ex-

pugnatione, aut direptione etiam inermis, siue capiendi, siue comburendi, siue supprimendi causa fuerit, siue res aut personas seruari, defendere prohibuerit, quæue carcerem, aut aliam custodiam, seu publicam, seu priuatam effregit, vinculum extraxerit, seu emisit, capiendum prohibuerit captiue eripuerit, receperit, occultauerit, seu facultatem effugiendi dederit, seu iusserit id fieri, qui cætum, concursus fecerit, siue ut aliquid prædictorum fieret, omnes acconuocauerit siue aliàs auxilium, consilium, aut fauorem publicè, vel occultè in quolibet prædictorum scienter præstitit, licet nemo occisus, nemo verberatus, nemo extractus, emissus, vel ereptus: nihil expugnatum, nihil effractum, succisum, direptum, &c. nullum denique damnum re ipsa sit secutum, a qua censura, non nisi a Romano Pontifice absolui possunt.] Præter hanc penam alias etiam incurrunt; nam & rei sunt læsæ maiestatis, priuantur dominio honorum suorum, filij eorum perpetuo sunt infames, & huiusmodi, vt ex dicta constitutione colligitur.

Septima excommunicatio habetur in Extrauag. Pij Papæ V. quæ incipit, *In omnibus rebus*. & est Constitutio 85. eiusdem. *Somnes vero* [vbi excommunicantur officiales Sacræ Penitentiarie, expedites, aut concedentes in sacra Penitentia tollendâ eis per Bullam præfatam, aut accipientes aliquid etiam a sponte dantibus, aut aliàs pro expeditionis celeritate, aut alio extraordinario labore, & absolutionem ab alio quam a Romano Pontifice (excepto mortis articulo) obtinere nequeunt.]

Octava excommunicatio est in Extrauag. Pij Papæ V. quæ incipit, *Decoris*. & est centesima constitutio eiusdem, [vbi excommunicantur Moniales quorumcunque ordinum, etiam a Regali, vel Illustri prosapia ortæ, exeuntes de clausura, quacunque occasione, & prætextu, absque licentia ex causa magni incendij, aut infirmitatis lepræ, aut epidimie tantummodo concedenda; Quam etiam sententiam incurrunt eas concomitantes, aut receptantes laicæ, vel Ecclesiasticæ personæ quæcunque siue consanguineæ fuerint, siue non; Ac etiam superiores aliter exeundi licentiam concedentes, nec ab alio quam a Summo Pontifice (excepto mortis articulo) absolui valeant.]

Nonâ excommunicatio habetur in Extrauag. Pij Papæ V. quæ incipit, *Regularium*, & est 22. Constitutio eiusdem, [vbi excommunicatur cum reseruatione, omnes mulieres cuiuscunque status, gradus, ordinis, conditionis, etiam si comitissæ, Marchionissæ, vel Ducissæ sint, ingredientes Claustra Monialium, & Monachorum, virtute facultatum Apostolicarum, quas reuocat; Prælatos vero, & Monachos eas introducentes, vel admittere præsumentes a Diuina suspendit, & officijs, quæ in præsentia obtinent, priuat, & inhabiles in posterum ad illa, & alia omnia reddit.]

Circa quam Constitutionem Nauar. in Manual. cap. 27. nu. 150. §. Sexagesima prima, notat, Quod licet solum ingredientes Monasteria prædicta, vigore huiusmodi facultatum Apostolicarum excommunicati sint per Extrauag. prædictam, ait tamen Pius V. declarasse mentem suam fuisse includendi etiam ingredientes sine licentia. At certè vt rectè notat Cosmus Philarchus lib. 3. de officio Sacerd. c. 30. casu 31. in fine Bullæ non solum ipsius Pij Papæ V. sed etiam Gregorij XIII. quam statim referat, non loquitur nisi de ingredientibus sub prætextu licentiæ; & penæ non sunt vltra proprios casus extendendæ, arg. cap. odia, de regul. lib. 6.

Similem Constitutionem edidit postea Gregorius Papa XIII. Anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo quinto Idibus Iunij, Pontificatus sui anno quarto, vt habetur in Extrauag. quæ incipit, *Vbi gratis*. & est 36. Constitutio eiusdem [vbi reuocat omnes facultates ingrediendi Monasteria, & loca Monialium, & virorum cuiuscunque ordinis, concessas quibuscunque personis, etiam ad Imperatorum, Regum, Reginarum, aliorumque Principum contemplationem, vel supplicationem. Eisdem inhibendo sub excommunicationis penâ ipso facto incurrèda, super qua a nemine nisi Romano Pontifice (præterquàm in mortis articulo) absolutionis beneficium impertiri possit, ne ipsarum licentiarum prætextu, Monasteria huiusmodi quouis modo ingredi audeant. Abbatissis vero, nec non Abbatibus

Conu-

Contentibus, ac alijs Monafteriorum utriusque ſexus ſuperioribus, & perſonis quocunque nomine vocetur diſtinctè præcipit ſub eadem excommunicationis pœna, nec nõ priuationis dignitatum, beneficiorum, & officiorum ſuorum ac inhabilitatis ad illa, & alia in poſterum obtinenda, ne in Monafteria, Domos, & loca ſua, quatenus prætextu huiusmodi facultatum, & licentiarum ingredi faciunt, vel permittant. Quin etiam ſub eisdem pœnis ipſo facto incurrendis prohibet & interdicit omnibus & quibuſcunque perſonis Eccleſiaſticis, & ſecularibus ac etiam ordinũ quorumcunque etiam Mendicantium regularibus, ne prætextu licentiarum ab Episcopis, vel ſuperioribus, quibus illas concedendi in caſibus neceſſarijs tantum ex decreto Concilij Tridentini tribuitur, ne Monafteria ipſa Monialium pro libito, ſed neceſſitatibus duntaxat vigentibus ingredi neue Moniales ſub eisdem pœnis illos aliter admittere præſumant.]

13 Circa quam Conſtitutionem notat idem Nauarrus vbi ſuprà, quod licet non meminerit ingreſſus ſine facultate, credendum tamen eſt eandem mentem ei fuiſſe, quæ Pio V. ut ſuprà dictum eſt, & ita ſeruare dicit ſacram Penitentiarum; ſed ut ſuprà diximus, ex verbis Bullæ nequaquam id colligi videtur. Quibus omnibus addo Gregorium Papam XII. in alia ſua Conſtitutione, quæ incipit, *Dubij quæ emergunt Anno Domini 1581. 23. Decembris*, quæ eſt 75. eiſdem in ordine, declarante, [Prelatos quocunque Regulares, aut Episcopos, quibus tributa eſt facultas ex officio ingrediendi Monafteria Monialium, ea ut non poſſe, niſi in caſibus neceſſarijs, & a paucis, iſſque ſenioribus, ac Religioſis perſonis Comitari. Et contrafacientes pro prima vice ingreſſu Eccleſiæ interdiciuntur, pro ſecunda a munere Pontificali, & a diuinis ſuſpenſi ſunt, deinceps verò ipſo facto abſque alia declaratione excommunicantur; Regulares verò omni officio, ac miniſterio privati excommunicationem ſimiliter incurunt.] De hac re etiam ſimilia habentur apud Concil. Trident. ſeſſ. 25. de Regular. & Monialibus, cap. 5.

14 Decima excommunicatio habetur in Extrau. 106. eiſdem Pij V. quæ incipit, *Durum nimis*. [vbi excommunicantur ſingulares perſonæ accipientes priuilegio, aut conſuetudine aliquid ex fructibus primi, vel vltioris anni beneficii vacantis, nec ab alio quam a Romano Pœſtice, excepto mortis articulo abſolui poſſunt; Episcopi verò contrafacientes, tam diu a Pontificali officij exercitio ſunt ſuſpenſi, donec ſatisfactione præuia illis per Sedem Apoſtolicam ſuſpenſio relaxetur; Capitula verò, & Collegia quocunque Eccleſiaſtico interdicto ſubiacent.] & ſimilè Conſtitutionem habes in Extrau. 3. de elect. & Extrau. vnic. Ne Sede vacante, ut autem notat Nau. in Man. c. 27. num. 150. §. Sexageſima quarta. Conſtitutio hæc non includit loca pia. De qua re plura legi poſſunt, in Conc. Trid. ſeſſ. 24. de reform. c. 14. vbi mandatur Episcopis, ut prauas conſuetudines Eccleſiarum Collegiarum, & Cathedralium, aliquid recipiendi in præuiſionibus beneficiorum tollant; & aboleant, quas omnes conſuetudines, & Conſtitutiones Pius V. vbi ſuprà renocat. Ceterum, ut notat Coſmus Philarchus lib. 3. de officio Sacerd. c. 30. Caſu 25. per hanc Pij V. conſtitutionem non præiudicatur fabricæ, Sacriſtiæ, & alijs pijs locis, aut operibus, nec etiam Capitulis, menſis, aut perſonis, quibus ſuſceptus beneficiorum vacantium, ante collationem, ſeu poſſeſſionis apprehenſionem, ex ſtatu, conſuetudine, vel priuilegio ſunt applicati, prout in ſine eiſdem Conſtitutionis habetur.

15 Vndecima excommunicatio habetur in Extrau. Pij V. quæ incipit, *Quam plenum*. & eſt Conſtitutio eiſdem 99. [vbi excommunicantur omnes Episcopis inferiores, proponentes populo in dicem caſuum, & gratiarum cū indulgentijs, ita quod cuiusque illas accipienti certa ſoluta pecunia licitè ſit que uoluerit ſibi ſumere Sacerdotè, qui conſeſſione audita ipſum abſoluere valeat, non in eis tãtũ caſibus, in quibus ſimplex Sacerdos abſoluere poteſt, ſed et in ijs, qui ſolis Episcopis reſeruati reperiuntur. Episcopi verò, & alij Antiftites eccl̄i Cardinalatus honore præfulgeat, contrafacientes, ab ingreſſu, & perceptione fructuum ſuarum Eccleſiarũ tãdiu ſuſpenſi ſunt, donec ſatisfactione præuia

illis per Sedem Apoſtolicam ſuſpenſio relaxetur. Inferiores verò ab Episcopis, excommunicatione incurunt, a qua niſi in mortis articulo conſtituti, ab alio quam Romano Pontifice abſolutionis beneficium nequeant obtinere.] De hac re plura ſtatuit Conc. Trid. ſeſſ. 17. de Refor. ca. 9. & ſeſſ. 25. de Indulgentijs, & idem Pius V. Conſtitutione ſua trigefima, quæ incipit, *Et ſi Dominici*.

16 Præter hæc excoicationes, reperiuntur alię Pœſtici Romæ olim reſeruatae vna Pij Papæ II. quæ incipit, *Ad retinendas*. & eſt in ordine Conſtitutio octaua eiſdem, in qua excoicantur Legati, & Gubernatores, & alij, homicidam vel bñctum ad Ciuitatē reuocates etiã per diem unũ, vel noctem etiam cū ſaluo conductu, nec ab alio quam a Romano Pontifice, excepto mortis articulo, abſolui poterant: Alia etiã excoicatio cum ſimili reſeruatione abſolutionis lata fuit a Paulo Papa II. ut apparet ex Conſtitutione 5. eiſdem, incipiente, *Viros Sanguineos*. [vbi excoicant Dominos ſubiectos Eccleſiæ Romæ in eorum diſtictu occidentes, aut vulnerantes, vel occidi, aut vulnerari facientes Patrem, aut filium, fratrem, aut propinquũ, vel aliã amicũ, vel domeſticũ, propter vindictam ſuam, vel ob amici, vel propinquum.]

17 Aliam deinde Conſtitutionem ſimilè promulgauit Iulius Papa II. ut patet ex Conſtitutione V. eiſdem, quæ incipit, *Cũ homines*. [In qua excoicauit Barones, Dominos, ac Ciues Romanos Eccleſiæ ſubiectos, admittentes ſupradictos Bannitos, & homicidas in terris ſuis, recipientes, & remittentes, ſeu auxilium conſiliũ, vel fauorẽ eiſdem præſtantes, & abſolutionẽ ſibi reſeruauit.] Quas oēs deinde Extrau. Pius Papa V. cū eiſde pœnis confirmauit, in Conſtitutione 13. ſua, quæ incipit, *Ex Superne*. Et poſtea has omnes innouauit, confirmauit & ampliauit Gre. Papa XIII. in Conſtitutione ſua 66. incipiente, *Tanta*. Quas demum Extrau. omnes Sixtus Papa V. in Conſtitutione ſua 6. quæ in ipſi, *Hoc noſtri*, confirmauit cū pœnis in eis contentis præterquam excoicationis; quã excommunicationis pœnam, ne animarũ perniciẽ potius quã ſalutem adferret, penitus ſuſtulit, & abrogauit.

18 Duodecima excoicatio habetur in Extrau. 56. Pij Papæ V. quæ incipit, *Licet oibus*. [vbi excoicat eos, qui Chreſtianos habitates in terris occupatis a Turcis, capiunt, aut præter eorũ voluntatem, et data mercede remigare cogunt, taleã imponunt, aut eorum bona diripiunt, aut eos libere cum liberis ſuis, coniugibus, & bonis abire nõ permittunt. Nec tali excommunicatione, niſi a Romano Pontifice, præterquam in mortis articulo, abſolui poſſunt.]

19 Decimatercia excommunicatio habetur in Extrau. Gregorij Papæ XIII. quæ incipit, *Inter Apoſtolicas*. edita anno 1584. Nonis Septembris, & eſt Conſtitutio. 103. eiſdem in ordine, vbi renouat Conſtitutionem quandam Nicolai Papæ III. & de nouo [ſingulares quacuq; perſonas, Episcopos inferiores, iurantes, aut iurare facientes illicita, impoſſibilia, damnoſa, vel Eccleſiaſticæ libertati, aut Decretis Concilij Tridentini aduerſantia, excoicat: Episcopos autem & alios quocunque; Pontificali dignitate præditos, ſuſpendita Diuinis; Capitula verò, & Conuentus, eorũq; Eccleſiæ & loca oĩa interdicto Eccleſiaſtico ſupponit; & relaxationem ſuſpenſionis, & interdicti, necnon abſolutionem ab excoicationis ſua Summo Pontifici pro tempore exiſtenti reſeruat, & talia iuramenta irrita, & nulla eſſe declarat, aliãq; pœnas tam iurantibus, quã huiusmodi iuramenta eiſdem gentibus inſigunt.] ut ex dicta Bulla colligi poteſt.

20 Cauſa vero huius Conſtitutionis ſicut & illius Nicolai Papæ III. ea fuit, eo quod in nõnullis Eccleſijs erat conſuetudo, ut Prelati, & Canonici, in eorũ Eccleſijs non admitterentur; Et quod officiales Ciuitarũ, & terrarũ ad officia nõ reciperent, niſi prius ſe ſtatuta, & conſuetudines ipſarũ Eccleſiarũ, aut Ciuitatũ & locorũ ſcripta, & nõ ſcripta, & clauſa iuraerint ſeruatuos. Quia verò in ſtatutis, & Conſuetudinibus prædictis interdum aliqua reperiebantur, illicita, impoſſibilia, & Eccleſiaſticæ libertati & Concilij Trid. decretis obuiantia, ne ſub tali generalitate iurandi ſic iurantibus peccandi occaſio præberetur, cum iuramentum non fuerit inſtitutum, ut vinculum eſſet iniquitatis, prædicti Pontifices declararunt, talia iuramenta non ligare iurantes, quatenus mala & illicita ſunt, & Eccleſiaſticæ libertati, & Conc. Tri. cõtraria. Quæ et de cauſa Pius V. in Bulla

Bulla 7. eiusdem in ordine, quæ incipit, *De salute*, obligationes, iuramenta, & vota, a quibusvis personis, Vniuersitate, vel Collegio de fauoribus, & aliarum beneficiarum agitatione facta, tanquam a charitate Christiana aliena prohibet, irritat, & annullat.

11 *Decimaquarta* excoicatio Papæ referuata habetur in Bulla nouissima Cle. Papæ VIII. quæ incipit, *Illius vices*. anno Dominicæ incarnationis Millesimo quingentesimo-nagesimo secundo 16. Kalen. Septemb. contra pugnautes in Duello, publicè, vel priuatè; Cuius Bullæ hæc summa est.

Primo renouat Bullâ quâdâ a Pio IV. de hac re editam, [contra quoscumque Principes, ac Domicellos, ac alios oēs permittentes in suis dominijs, & terris duellū fieri, aut singulata certamina, aut diffidationes faciētes, ac ad id inuitates, procurantes, auxiliū, consiliū, vel fauorē dantes, illiſque altantes, & intereſſentes, necnon chartas deſuper ſubſcribentes, aut publicantes, ſeu de illis ſe introruitentes. Qui omnes, & ſinguli Imperatores, ac Regibus inferiores (ſi laici fuerint) maioris excommunicationis, & (ſi Eccleſiaſtici fuerint) ultra eam, etiâ priuationis omnium dignitatum, beneficiorum & officiorum Eccleſiaſticorum, inhabilitatisq; ad illa, & alia in poſterū obtinenda penas eo ipſo incurant, a quibus nō niſi a Rom. Pont. abſolui poſſunt.] Eſt autem hæc Bulla 25. in ordine euſdem Pij IV. edita, anno incarnationis Dominicæ milleſimo quingenteſimo ſexageſimo Idibus Nou. Pontificatus euſdem anno 1.

Secundo, in nouat decretū Conc. Trid. ſeſſ. 25. de reſor. c. 19. vbi Conciliū ſtatuit [vt Imperator, Reges, Duces, Principes, Marchiones, Comites, & quocūque alio noīe Domini temporales, qui locū ad Monomachiam in terris ſuis inter Chriſtianos conceſſerint, eo ipſo excoicati ſint, ac lutiſſidione & domimo Ciuitatis, Caſtri, aut loci, in quo, vel apud quem Duellū fieri permiſerint, quod ab Eccleſia obtinent, priuentur de facto, & ſi ſeu alia ſint, directis Dominis ſtatim acquirantur. Qui verò pugnâ cōmiſerint, & qui eorū Patini vocantur, excoicationis, ac oīum bonorū ſuorū proſcriptionis, ac perpetuæ infamie penā incurrit, & vt homicidæ iuxta ſacros Canones puniri debent; Et ſi in ipſo conſictu deceſſerint, perpetuò careat Eccleſiaſtica ſepultura. Illi et qui conſiliū in cā Duelli tam in iure, quam facto dederint, aut alia quacūque ratione ad id quæquā ſuaſerint, necnon ſpectatores excoicatiōnem incurrit.]

Tertio, confirmat Bullâ Greg. XIII. quæ incipit, *Ad tollend.* edita anno incarnationis Dominicæ 1582. Pōtificatus euſdem anno vndecimo, vbi præſatus Pontifex [diſtas Cōcilij Tridentini penas extendit aduerſus omnes illos, qui non publicè, ſed priuatim ex condicō ſtatuto tempore, & in loco cōueno Monomachiam commiſerint, eſſi nulli Patini, ſocij, vel ad id vocati fuerint, nec loci ſecuritas habita, nullæque prouocatoriæ literæ, aut denunciatiōnis chartulæ præceſſerint; Quas etiam penas extendi contra locorū Dominos, ſi certamē ex condicō permiſerint, aut (quantum in ſe fuerit) non prohibuerint: Nec non cōtra eos oēs, qui Duellū hōi fieri mandauerint, inſtigauerint, auxiliū, cōſiliū, vel fauorē dederint, aut equos, arma, pecuniā, cōmeatū, & alia ſubſidia ſcienter ſubmiſtrauerint, aut ex cōpoſito ſpectatores, vel ſocios ſeſe quouis mō præbuerint, et ſi illi, qui ad locū deſtinatū pugnatū acceſſerint, impediti pugnâ non cōmiſerint, ſi per ipſos non ſtererit, quo minus illa committatur.] Eſt autem hæc Bulla 82. euſdem in ordine.

Quarto, confirmat [omnes tres prædictas, hoc eſt, Pij IV. Conc. Trid. & Gregorij XIII. Conſtitutiones cum Cenſuris, penis, decretis, & extensionibus earundem, ac inſuper eaſdem cōſtitutiones, ac decretum locum habere vult vbique gentium & terrarum, inter quacūque perſonas, etiam armatas, & in caſtris, ſeu propugnaculis militantes, etiam in terris, & dominijs hereticorum.]

11 *Quinto*, explicat in particulari perſonas, quæ prædictas penas incurrit, & ſunt iſtæ.

Primo, ſi [Quilibet Miles, qui in bello publico, & forſan iuſto iudicio contra alterum in aduerſariorum exercitu militantem, ſiue aliàs in hoſtium caſtris præſidijs, aut terris degentem priuatas inimicitias & ſimulatas publicæ cauſe intermiſcendo etiam Ducum permiſſo ex condicō ad ſingulare certamen deſcendit, aut illum prouocat.

Secundo [qui pactiōnes neunt de ditimendo certamine cum primū alteruter vulneratus fuerit, ſeu ſanguinē effuderit, aut certam iſtūm numerus vtrinque illatus fuerit vel ſi conueniant, vt non ſinguli cum ſingulis, ſed bini, terni, aut plures hinc inde pugnent.]

Tertio [locorū Domini, Magiſtratus, Præſides, locūtenentes, Militū, Duces, & Capitanei in caſtris, vel extra ea in alieno, vel hoſtiali ſolo, qui cum militibus exercitus aduerſariorum Monomachiam in quocūque caſu per præſentem, vel prædictas conſtitutiones prohibito permittit vel quantum in ipſis eſt, nō prohibent, aut poſt admiſſum crimen veniam & impunitatem concedunt.]

Quarto [Omnes, & ſinguli, qui ſuo, vel alieno nomine ſcripta Maniſta, ſeu Fides, vulgo appellata, in hac Bulla prohibita, aut libellos, Epistoas, earumque exēpla dictant, componunt, ſcribunt, mirtunt, deſerunt, diuulgant, affigunt, exemplant, typis imprimunt, ſubſcribunt, intimant, vel etiam verbo denunciant, ſeu atteſtantur.]

23 *Scripta* verò, quæ in hac Bulla prohibentur, ſunt oīa illa ſcripta [Maniſta, ſeu Fides vulgo appellata, quæ vel expreſſe prouocant ad hōi certamen, & ſunt quaſi quædam preparatoria ad chartulas, ſeu libellos prouocatorios & ad Duellum, & illorū veluti radices, aut ſemina, vt plurimum læceſſendū aliquem ad pugnâ, & ſuſcitandâ ſimulaturam, atque inimicitiam materiam, & occaſionē præbēt, dū in illis per modū Epistolæ, libelli, aut publicæ atteſtationis & intimatiōnis, ſiue per authentica documenta, ſiue per vnius pluriūmve chirographi ſubſcriptiones, aut relationes ſub prætextu proprii, vel alieni honoris, & famæ, more militari, atque vt vulgo dicitur, Cauallereſco, tuēdi, aut lædendi, ſiue ad illatæ, propulſatæue contumeliæ, aut iniuriæ probationem, ſeu tollendâ illius ſuſpitionem rei alicuius geſta ad id pertinentis, vel verborum, aut reſponſionū ſeries, & ordo narratur; vel ex ſimili abuſu hac de cauſa aliquid tale adeò firmiter aſſeritur, aut negatur, vt qui contradixerit, ſiue nominatim, ſiue in genere mendacij arguatur, aut mentiri dicatur; Aut ad hunc effectū ex militari etiam conſuetudine quaritur, declaratur, aut reſpondetur, qua mēte, aut quo ſenſu quippiam euſmodi, quod ad ſuperius expreſſa ſpectet geſtum, dictumue ſit; vel offert ſe quiſpiam contra certam, vel incertam perſonam, vel generatim contra quemcūque ad probandū armis & verificandū etiam inito certamine, aliquid ita eſſe, aut fuiſſe, vel non fuiſſe.] Immo verò non ſolum prohibetur huiusmodi ſcripta, ad effectum, de quo ſuperius dictū eſt, ſed et [quocūque denunciatiōnes, narrationes, declarationes, & teſtificationes talium rerū ſupradicta quo quomodo concernentium, & ob huiusmodi cauſas in locis publicis, vel priuatis, vbi hominum multitudo conuenire ſolet, etiam ſi ſcripto factæ fuerint.]

Quinto [Qui alijs ad ſingulare certamen publicè, vel occulte incundum, vel ad prouocandū aliquem ad pugnâ, ſiue ad huius generis ſcripta, quæ Maniſta quæque Chartulæ prouocatoriæ appellantur, ſcribenda, dictanda mittenda, deſerenda, diuulganda, auxiliū, cōſiliū, operam vel fauorem præſtiterint, ſiue id ſuaſerint, aut mandauerint; Quiuē in præmiſſis, vel eorum aliquo ſe quomodolibet intermiſerint, etiam ſi neque pugna aliqua, nec certamen, aut effectus, nec acceſſus, aut actus ad pugnâ proximis, neque expreſſa, & aperta prouocatio ſubſecuta fuerit, neque ſcriptiones prædictæ, quæ Maniſta dicuntur, in publicū prodierint, aut cuiquā ſtimatae extiterint, ſi per eos non ſtererit, quo minus publicatio, aut denunciatio fieret.]

Sexto denique, [omnes, & quicūque publicè, vel priuatim, palam, vel occulte, in quibuscuq; locis, modis, & foris, ac caſibus, in hac Bulla, & alijs prædictis Conſtitutionibus] videlicet Pij IV. & Gregorij XIII. & Concilij Tridentini decretis [comprehenſis, ſingulare certamē (quod Duellum vulgo dicitur) ex cōpoſito ineuptes, necnon id ſcelus ſuadentes, aut prouocantes, opem, conſiliū, vel fauorem præſtantes, equos, arma, & cōmeatus præbentes, aut comitantes, vel circa chartulas, ſeu libellos, literas, nūcios, aut quacūque alia ſcripta huiusmodi quomodolibet peccantes, huiusque delicti ſocij, de induſtria ſpectatores, patini, fautores, deſenſores, quacūque Eccleſiaſtica, vel munda-

- mundana præfulgeant dignitate.
- 24 Hi omnes, ſi ſingulares perſonæ ſint cuiuslibet Communitatis, Vniuerſitatis, Collegij, aut Reipub. maioræ excoicationem ipſo facto incurrit, & ſi in ipſo conſpectu obſeruetur ſepultura Eccleſiaſtica perpetuò priuantur; Ciuitates verò Terre, Oppida, vel Caſtra, & loca in quorū territorijs id factus ſcientibus, & tacite, vel expreſſe permittentibus, aut tolerantibus Dominis, aut Magiſtratibus, vel Senatu, aut populo, admiſſum fuerit, interdico Eccleſiaſtico ſuppōnuntur. cuius interdico relaxationem, aut excommunicationis abſolutionem, ab alio quam a Summo Pontifice pro tempore exiſtente, penitentia, & ſatiſfactione congruè peracta, niſi in mortis articulo conſtituti nequeant obtinere, & prætextu quarumvis facultatum, & indultorum quibusvis perſonis tam Eccleſiaſticis cuiuſcuſque ordinis, aut Militiæ, ſtatus, gradus, aut conditionis exiſtentibus, quam laicis etiam Imperiali, Regali, vel alia mundana præeminentia inſignitis, per Sedem Apoſtolicam in genere, vel in ſpecie cōceſſorū; Quæ oīa quoad præmiſſa nemini ſuffragari poſſunt. Penſ alijs tam ſpiritualibus, quā tēporalibus contra eos inſcriptis nihilominus in ſuo robore permanſuris.
- 25 Quæ Bulla tamen nonnullis paulo durior, & rigidior viſa ſit, maximè cum nō ſolū de Duello publico, ſed etiam de occulto tractet, ſi in criminis huius grauitatem, & deteſtabilem hunc Duellorum uſum, fabricante Diabolo, introductum, & inuentum, vt ex cœcra corporū morte animarū ſimul interitum, & perniciem lucretur, confideremus: ſimulque etiam diligenter cogitemus, Duellum priuatum nō minus cruentum, & animæ, & corpori noxium eſſe, quā quod publicè perpetratur, ſapienter admodum ſtatutum eſſe prudens quiſq; fatebitur, vt hoies, qui nimia indulgentia, & ſpe impunitatis, ac veniæ facilitate hæcenus ad huiusmodi exitiaſia quædam, atq; enormia delicta perpetranda procliuſus extiterunt, ea ſublata, & præcluſa ab his abſtineant, & caueant in futurum, dum ſe ab alio quam a Romano Pontifice pro tempore exiſtente, excepto mortis articulo, abſolui non poſſe intelligant. Neque enim tam rigida eſt hæc conſtitutio, vt quidam arbitratur, cum, vt conſtat non niſi perſonas, & actiones in ea expreſſas cōprehendat, quæ ex condico, & ad effectum committendi aut procurandi Duellum publicè, vel priuatum, aut alia in Bulla contenta, ſiunt, & exercentur. Quia verò omnia & ſingula tam quoad perſonas, quā quoad actiones in ea expreſſas, ſatis ex tenore verborum Bullæ maniſeſta ſunt, non eſt, quod in eius explicatione immoremur.
- Decimaquæ a excommunicatione habetur in Conc. Trid. ſeſſ. 2. de reſor. c. 11. [vbi excommunicantur omnes Clerici, vel laici, quacunque dignitate, etiam Imperiali, aut Regali, præfulgeant, qui alicuius Eccleſiæ, ſeu cuiuſvis ſecularis, vel Regularis beneficij Moniſium Pietatis, aliorumq; pium locorum Iuriſdictiones, bona, cenſus, ac iura etiam feudalia, & emphyteutica, fructus, emolumenta, ſeu quacunque obſeruationes, quæ in miniſtrorum, & pauperū neceſſitates cōuertiri debent, per ſe, vel alios, vi, vel timore, inculſo, ſeu et per ſuppoſitas perſonas Clericorū, aut laicorū, ſeu quacunque arte, aut quocūque quaſito colore in proprios uſus conuerti, illoſque uſurpare præſuſerint, ſeu impedire, ne ad ijs, ad quos iure pertinet, percipiatur: Nec priuſquā iuriſdictiones, bona, res, iura, fructus, & redditus quos occupauerint, vel qui ad eos quomodocūque, etiam ex donatione ſuppoſita perſonæ, peruenerint, Eccleſiæ, eiuſq; administratori, ſiue beneficiato integre reſtiterint, abſolui debent, & tunc a ſolo Romano Pontifice abſolutionem obtineant] vbi etiam alia penæ appoſite ſunt.

De excommunicationibus ad clericos, de iure pertinentibus, quæ nulli referuntur. Cap. XXXII.

S Y M M A R I V M.

- 1 Excommunicatio iuris quot caſibus Episcopis reſeruetur.
- 2 Episcopus in locis, vbi ſunt populi diuerſarum linguarum,

- 3 Cinitas, vel diœceſis, in qua Græci, & Latini ſunt, qualiter regenda.
- 4 Electus in ſummum Pontificem a paucioribus, quæ a duabus partibus Cardinalium, & electorali de ſe ſeſſe aſſentens, excommunicatus eſt, & omnes taliter pro Papa recipientes.
- 5 Sacerdotes, poſt monitionem, officium Vicecomitis, & Præpoſiti ſecularis, exercentes, excommunicantur.
- 6 [Sacerdotis] nomine an omnes in ſacris exiſtentes intelligi poſſint, & ſoleant.
- 7 Prelati, an Regnorum gubernatores, ſeu vicegerentes Principum in ſeculari iuriſdictione exercenda eſſe poſſint.
- 8 Archidiaconi, Decani, et alij dignitatem habentes, et omnes Sacerdotes legem ciuilem, vel Medicinam audientes, excommunicationem quando incurrant.
- 9 Capellania perpetua reputatur dignitas.
- 10 Clerici perſonatum habentes quinam cenſendi.
- 11 Clerici Eccleſiarum, & monachi Monafteriorum dicitur operam, aut procurantes, vt quis eccleſiæ vacante caſtrodiam uſurpet, excommunicationem incurrant.
- 12 Clerici Episcopis inferiores domos ad uſuram exercendam locantes, aut uſurarios manifeſtos de terris ſuis expellentes, quando excommunicationem incurrant.
- 13 Clerici, qui terrarum, ſeu caſtrorum domini ſunt, alienigenas publicè ſœnebrem pecuniam in terris ſuis exercentes, permittant, excommunicationem incurrant.
- 14 Alienigena quis proprie cenſendus.
- 15 Oriundus dicitur is, qui ibi, vel in uico cinitatis illius oriundus.
- 16 Uſurarij manifeſti, quinam cenſendi.
- 17 Uſurarius, ſiue Chriſtianus, ſiue Iudaus ſit, in terris, aut ciuitatibus, ad ſenus exercendum, non eſt permittendus.
- 18 Tēpus trium menſium, intra quod Clerici de terris ſuis uſurarios expellere tenentur, a publicatione currere incipiunt.
- 19 Ignorans aliquem uſurarium, ſi domum ei locet, an ab excommunicatione excuſetur.
- 20 Uſurario domum ad habitandam locans, & non ad ſenus exercendum, in excommunicationem non incurrit.
- 21 Clerici in ſacris matrimonium contrahentes excoicationem incurrant, nec a talibus prætendi poteſt ignorantia.
- 22 Clerici, bona Eccleſiæ alienantes, vel ultra triennium locantes, aut hypothecæ, aut ſeudo ſubſcribentes, ipſe facti excoicantur, et talis alienatio, et locatio nulla, et irrita eſt.
- 23 Episcopi, ac ipſiſ superiores ad Romanam Curiam uenientes, & inde abſque Romani Pontificis licentia diſcedentes, excommunicantur.
- 24 Episcopi, & eorum superiores ritum, aut habitum Regnorum permittentes, excommunicationem incurrant.

Poſt explicationem excoicationū, quæ Summo Pontifici reſeruantur, de alijs itidem, quæ nulli reſeruantur, agendum eſt, vbi hoc vnum ex Sylu. in verb. exco. 8. in principio Mar. Led. in 2. q. 26. ar. 2. pag. 358. col. 2. conſiderandum eſt, quod de iure in ſolis duobus caſibus reſeruetur excoicationis iuris Episcopo: Prior eſt, quando ipſe fert excoicationem in ſtatuto perpetuo Synodali, & ſibi abſolutionem reſeruat: Secundus eſt, Quā abſolutio eſt reſeruata Papæ, & in caſu eam Episcopo ratione dignitatis concedit, quia eo caſu nullus inferior ſe poteſt intromittere, niſi ei cōcedatur, vel a iure, vt Abbati, vel ex priuilegio, vt prælatis Mendicantiſ, ex commiſſione Papæ, aut et Episcopū, ſicut ſimplici Sacerdoti. Excoication autem quæ fertur in iure cōi, & nulli reſeruetur, relinquatur Ordinarijs abſoluenda. Quas omnes vtiſius explicemus, eas, primum, quæ ad Clericos, & religioſos, deinde quæ ad laicos pertinent, offeremus.

1 Prima excommunicatio nulli reſeruata ad Clericos pertinet.

tionem, habetur in c. Quoniam, de officio ordin. [vbi dicitur, Quod vbi in Ciuitate, vel Diocesi vna populi sunt diuersarum linguarum, & rituum, Episcopus loci pro necessitate vigente, potest Catholicum Præsulem nationibus illis conformem sibi vicarium constituere per omnia sibi subiectum & obedientem; Qui verò aliter se ingesserit ipso iure excommunicatus est.]

Canonis huius materia est usurpatio Præfatus; Et quoad personas est vniuersalis; quoad actiones vero ponit vnam, scilicet, aliter se ingerere, quam ex ordinatione Episcopi. Quem Canonem statuit Innoc. III. in Concilio Generali propter diuersitatem nationum in eadem Ciuitate vel diocesi, sæpe enim contingit vt in eadem Ciuitate sint Græci, & Latini, quo casu procedendum est per Episcopum loci, vt hic dicitur. De hac excommunicatione agunt Summa Athesia par. 2. lib. 7. tit. 2. casu 65. Angelica, verbo, excom. 7. casu 3. Anton. 3. par. tit. 25. c. 46. Syluest. verb. exco. 9. nu. 7. §. Tertia, Tabiena verb. excom. 5. casu 16. Caiet. verbo, excommunicatio, cap. 68. Nauar. in Manual. c. 27. nu. 114. §. Tertia, & Sebastianus Medices, par. 2. Summa tit. 9. q. 78. nu. 71.

Secunda excommunicatio, habetur in cap. licet. de elect. [vbi excommunicatur ille qui electus a paucioribus quàm a duobus partibus Cardinalium in Summo Pontifice, asensitur electioni de se factæ, & similiter omnes talem recipientes pro Summo Pontifice.]

Canonis huius materia vel est schisma, aut schismatis initium, vnde quamuis non sit reserua nisi habeat annexam hæresim, aut schisma, quo casu reponitur in Bulla cæne Dominis Quia tamen plurima alia circa Summi Pontificis electionem a Iulio Papa II. in Extravag. sua 2. incip. cum tam diu. & a Paulo Papa IV. in Extr. sua 38. quæ inc. Cum Secundo. & a Pio Papa IV. in Extr. sua 81. inci. In eligendis. statuitur, illuc lectorem remittimus. De prædicta vero excommunic. capitis licet. vide DD. ibi, & Athes. sem. par. 2. lib. 7. tit. 2. casu 19. Angel. verbo, excom. 7. casu 2. Ant. 3. par. tit. 25. c. 48. & Syluest. verb. excom. 9. §. Secunda. Tabiena, verbo exco. 5. casu. 4. num. 20. §. Decimono. Caiet. verbo excommunicatio c. 9. & Naua. in Manu. c. 27. nu. 114. vers. Secunda. & Sebastianus Medicem, p. 2. Summa tit. 9. q. 78. nu. 66.

Tertia excommunicatio nulli reseruata habetur in cap. Clericis. Ne clerici vel monachi. [vbi excommunicantur Sacerdotes, qui post monitionem, officium Vicecomitis, aut præpositi secularis habuerint.]

Canonis huius materia est sacrilegium, quo per indecens officium Sacerdotio iniuriam facit ipse Sacerdos. Et Quoad personas, solos Sacerdotes comprehendit; Actiones vero duas continet, vna est, habere officium Vicecomitis aut præpositi seu præfecti secularis. Secunda est, post monitionem nolite se emendare. Quæ duæ actiones simul in eo concurrentes, ipsum excommunicatum reddunt. Circa quem Canonem notant Panorm. in d. capit. Clericis, nu. 8. & Angel. verbo, excommu. 7. casu 8. & Syluest. verbo, excom. 9. num. 8. §. septima, vers. Primo in fine. Tabiena, verbo, excom. 5. casu 24. Quod nomine Sacerdotis includuntur omnes existentes in sacris, qui largo modo appellari possunt. Sacerdotes, argum. cap. 2. de cohab. Cler. & mulier. Quamuis enim Constitutio hæc penalis sit, & ideo restringenda, habito tamen respectu, quod excommunicatio hæc non sit late sententiæ nisi post monitionem, & quia excommunicatio est magis medicinalis, quam pœna, vt in capit. cum medicinalis, de senten. excommu. lib. 6. & quia Constitutio hæc ad decorum Ecclesiæ tendit, non debet verbum illud strictè sumi, argum. eorum quæ not. glos. in ca. sciãt cuncti in verbo alios, de elect. li. 6. Quorum expositio licet satis subtilis sit, minus tamen vera est, quandoquidem, vt reclusus docent Caiet. in Summa verbo, excommunicatio, c. 76. & Henriquez lib. 14. de Irregularitate, cap. 5. num. 5. in annot. litera Q. soli Sacerdotes, si moniti retinent officium Præfecti secularis, aut Vicecomitis, excommunicantur, vt verba textus satis manifestant. Siquidem Alexander Papa III. ibi duo statuit, vnum contra omnes Clericos in sacris ordinibus constitutos, scilicet, ne iudicium sanguinis exco. & contra facientes hæc pœna coercet, nimirum,

vt honore, & loco, id est, ex glos. & Panor. officio, & beneficio priuentur: Alterum, contra Sacerdotes, scilicet, ne officium Vicecomitis, aut Præpositi secularis habeant hæc appositæ pœna, vt si moniti non se emendent, excommunicationi subiaceant. Vnde, licet primus casus omnes existentes in sacris comprehendat, hic tamen secundus solos Sacerdotes includit, & pœnam diuersam continet, in penis autem stricta interpretatio faciendâ est, arg. c. odia, de reg. iur. in 6. Nec obstat, quod in cap. 2. de cohab. Cleric. & mulier Sacerdotis nomine alij etiam in sacris constituti, scilicet, Diaconus, & Subdiaconus intelligatur, hoc enim ideo verum est, quia Eugenius Papa ita metem suam exposuit, dicens, Si quispiam Sacerdotum, id est, presbiter, Diaconus, vel Subdiaconus. Quo etiam modo Stephanus Papa 15. q. 5. cap. 1. eum, quem principio capitis Diaconum vocauit, in fine Sacerdotem appellat, quasi aliter ex vi nominis, & communi hominum intelligentia dicendum esset, nisi hi duo Pontifices se hoc modo nomen Sacerdotis accipere iisdem in locis explicassent. Vnde, cum Alexander Papa in casu primo, omnis in sacris constitutos intelligere se dicat, in secundo autem Sacerdotum tantum meminit, & ex verbis mens auctoris colligenda sit, dicendum consequenter est solos Sacerdotes in hac secunda parte Canonis excommunicari. Quam tamen excommunicationem, vt communiter tradunt Doctores, non incurrit clericus in minoribus, quicquid contrarium sentiat Innocen. apud Syluest. vbi supra; quia isti cum possint ad seculum, redire, argum. c. Tuæ, de apostat. & c. Ioannes, de Cleric. coniug. & Clem. fin. de vita & honest. Cleric. exercendo ista seipos deponunt, renouando implicite Clericatus; & his consentit Nau. in Manual. cap. 27. num. 117. §. septima. & eum sequitur Sebastianus Medices par. 2. titu. 9. quæst. 78. nu. 179.

Aduertendum insuper est ex Panor. in cap. sed nec, nu. 8. & in cap. Clericis, num. 10. Ne Clerici vel monachi, & Syluest. & Tabiena, locis proximè citatis, & Caiet. verbo, excommu. cap. 76. & Bernardo Diaz in practica Crimin. Canon. capit. 56. & Nau. in Manual. capit. 27. nu. 117. vers. septima, & Simone Maiolo, lib. 2. de Irreg. c. 3. nu. 13. & capit. 5. num. 15. Clericis interdictum esse, ne possint esse Vicereges, vel Vicecomites, vel Locumtenentes Principum secularium, in Iurisdictione seculari exercenda, nec Gubernatores Regni, vel administratores prouincia, tanquam officiales Principum secularium, id quod Maiolos vbi supra, etiam Cardinalibus interdictum esse putat, & citant d. c. sed nec, & d. capit. Clericis. Quod tamen intelligunt quando huiusmodi officium, seu Iurisdictionem sit aduentitia persona; Nã si iurisdictionem temporalem annexa sit, vel de nouo annecteretur Ecclesiasticæ dignitati (vt contingit in Episcopis, & alijs Prælatibus habentibus vtramque Iurisdictionem) tunc eam per se exercere poterunt, dum modo nõ infligant pœnam mortis, aut truncationem membrorum, ex Panor. in d. c. Clericis nu. 9. Syluest. & Tabiena, vbi supra. Et idem dicendum est, si Iurisdictionem habeant iure proprio, puta ratione patrimonij: si quis enim Dominus temporalis efficeretur Sacerdos, Episcopus, seu Prælat, nõ propterea perdit dominium seculare, sed illud exercere potest, quæadmodum alius Episcopus habens vtramque Iurisdictionem. Addit autem Henr. q. li. 14. de Irreg. c. 5. nu. 5. in annot. lit. Q. passim in Hispania Episcopos fieri proreges, aut Præsides Senatus Regij; quæ sanè officia, nec Episcopi illi, vt pote viri docti, & pijs, susciperent, nec Rex Catholicus illis imponeret, nisi ea licite administrare possent, accedente consensu Summi Pontificis, vnde hoc modo præfatos auctores, & intelligendos, & limitandos esse censerem, vt illis hæc officia interdicta esse velint, nisi in illis administratis Summi Pontificis adit assensus, qui pro sua auctoritate & prudentia huiusmodi officia illis interdicere, eorum vsu & exercitiu concedere potest. Vnum tamè est, quod ex communi omnium Doctõrum sententia tanquam certum haberi debet, Clericos, Episcopos, vel Cardinales, Consiliarios Principum secularium esse posse circa prudens Reipublicæ regimen, & populorũ in officio continendorũ prouidentia, id quod præter Panor. Sylu. Tabiena. Diaz. Maiolum, & Henr. vbi supra, Baldus in Auth. Habita, c. Ne fi-

lius pro parte. Dom. in c. fin. d. 3. Ioan. And. in d. c. Clericis, & Ioan. de Anania, in c. Ad audientiam, verſ. Tertio quarritur, de homic. teſtantur; Cauere tamen debent, vt præfati auctores monent, ne conſulant in criminali cauſa etiam retum abſoluendum, quando ex hoc immineret auctori pena mortis, vel mutilationis membri in penam talionis. Coſulere quoque, ac leges condere ſine metu irregularitatis poterunt, etiam in quibus pena mortis, & ſanguinis imponitur, quando non imminet caſus, propter quem efficitur lex, ſed fit generaliter, licet poſtea caſus occurrat, vt quis interficiatur, quia tunc Clericus conſulens in certam perſonam non animaduertit, ſed ſolum prouidet, vt homines a delicto ſe abſtineant, vt Dom. Bernardus Diaz, Henriquez, & Maiolus vbi ſupra capit. 5. num. 16. pluribus tradunt.

8 *Quarta* excommunicatio nulli reſeruata habetur in ca. Super ſpecula, Ne clerici, vel monachi, vbi excommunicantur Archidiaconi, Decani, Plebani, Præpoſiti, Cantores, & alij Clerici Perſonatum, habentes, & omnes Sacerdotes audientes Leges, vel Phyſicam, id eſt, Medicinam, niſi infra ſpatium duorum menſium audire deſiterint.]

9 *Canonis*, huius materia eſt curioſitas Legum ciuiliū, & Medicinæ. Quoad perſonas, ligat Clericos ſeculares, aliquos quidē ratione ordinis, vt Sacerdotes; aliquos verò ratione beneficij, ſcilicet conſtitutos in dignitate Curata, vel non Curata, vnde Clerici ſeculares obtinentes beneficia, etiam ſi ſint Subdiaconi, modo non habeant dignitatem, vel perſonatum, non ligantur hoc Canone; niſi beneficia illa parochialia ſint Plebanie, habentes ſub ſe Capellam, vel Capellas, in qua vel in quibus Capellis inſtituantur Clerici perpetui, qui inde remoueri non poſſunt ſine cauſa rationabili, vt declarauit Bonifacius Papa VII. in cap. ſtatutum. Ne Clerici vel monachi, quia Capellania perpetua reputatur dignitas, ex gloſ. in d. cap. ſtatutum, in verbo, Capellas in addit. E contra verò Sacerdotes etiam beneficiū non habentes; Item habentes dignitatem, vel Perſonatū, quamuis non habeant niſi minores ordines, eam incurrit, ſi audiant per duos menſes, & hoc etiā ſi non egrediantur

10 *in ſuis terris, aut domibus, Clerici autem Perſonatum habentes, ſunt Primicerius, & Theſaurarius capit. Noſtris de conſeſſion. præbend. Cancellarius, c. vnico, vt Eccleſiaſtica beneficia ſine diminutione conferantur. Præcentor, & Succentor, capit. inter dilectos, de exceſſib. præl. Magiſter ſcholarum cap. Quanto, Ne prælati vices ſuas. Cuſtos, c. 1. & 3. de offic. cuſtod. Sacriſta capit. 1. de offic. Sacriſt. Archipreſbyter, cap. 1. 2. & 3. de offic. Archipreſb. Et idem intellige de alijs perſonatibus qui ſecundum diuerſas conſuetudines habentur diuerſis in diuerſis Eccleſijs. Et denique per Clericos Perſonatus habentes intelliguntur etiam illi, qui ex quadam prærogatiua in Eccleſia honorificum ſtatum habent, etiam ſine Iuriſdictione; in cuius ſignum ſpecificati ſunt Cantores. At verò docendo has artes extra domum ſuam, huius Canonis penam non incurrit. Quæ omnia colliguntur ex Panot. in d. cap. ſuper ſpeculā. Summa Aſtenſi par. 2. lib. 7. tit. 2. caſu 29. Ang. verbo, excom. 7. caſu 7. Anton. par. 3. tit. 25. c. 52. Sylueſt. verbo, excom. 9. n. 12. §. Sexta, & Tabiena, verbo, excom. 5. caſu 22. Caiet. verbo, excommunicatio, cap. 50. & Nau. in Man. c. 27. nu. 116. verſ. Sexta.*

11 *Quinto* excommunicatio nulli reſeruata habetur in cap. Generali, de elect. lib. 6. [vbi excommunicantur Clerici Eccleſiarum, & Monachi Monafteriorum, & ceteræ perſonæ earundem Eccleſiarum, & locorum, dantes operam ſeu procurantes, vt quis Eccleſiæ vacantis cuſtodiam uſurpet. Immo Clerici, qui non opponunt, ſe talibus ſicut debent, nihil recipere debent de prouentibus ipſarum Eccleſiarum, ſiue locorum, pro tempore quo præmiſſa ſine debita contradictione permiſerint,] vt patet ibidem, de qua re plura dicemus cum; de hoc Canone agemus, explicantes quando laici penam incurrit. Intelligitur autem hæc procuratio cum effectu ſubſecuto quoniam, vt acceſſoria ad tale fieri punitur. Hanc excommunicationem explicant Summa Aſtenſi, par. 2. caſu 53. Angel. verbo, excom. 7. caſu 15. vbi ait hanc procuracionem fieri opere, conſilio,

perſuaſione, vel cooperatione, Ant. 3. par. tit. 25. c. 18. Sylueſt. verbo, excom. 9. num. 40. ver. Decima quarta, Tabiena, verbo, excom. 5. caſu 28. Caiet. verbo, excommunicatio, cap. 53. Nauar. in Manual. cap. 27. nu. 123. §. Decima quarta, de Sebaf. Medice par. 2. tit. 9. quaſtione 78. numero 64. Doctores, in dict. cap. Generali.

12 *Sexta* excommunicatio habetur in cap. uſurarum, de uſur. lib. 6. [vbi excommunicantur Clerici minores Episcopis, in quatuor caſibus; Primus eſt, ſi alienigenas, & ceteros non oriundos de terra ipſorum, publice ſenebrent penam exercentes, aut exercere volentes, permittant in terris ſuis, vel domus conducere, uel conductas habere, uel alias habitare, ad hoc, id eſt, ad uſuram exercendam, ſi cundus eſt, ſi huiusmodi uſurarios manifeſtos intra tres menſes de terris ſuis non expellant, de cetero non admittant. Tertius eſt, Quod non locent eiſdem domos ad uſuram exercendam. Quartus eſt, Quod non concedant quocumque alio titulo eiſdem domum ad exercendum ſeruitutem.]

Canonis huius materia eſt uſurariæ prauitatis ſeruitutem; Et quoad perſonas eſt particularis, ligat enim ſolum Clericos minores Episcopis. Continet autem quatuor caſus: prima eſt, permittere; ſecunda eſt, non expellere; Tertia eſt, locare domos; Quarta eſt, quocumque alio titulo concedere domos ad uſuram exercendam.

13 *Circa* quem Canonem Aduertendum eſt ex Paludano 4. diſtinctione 18. quaſtione 3. artic. 4. §. ſequitur, verſ. Quartus ſenerat. Summa Aſtenſi par. 2. lib. 7. tit. 2. caſu 55. & 56. Angelic. verbo, excomm. 7. caſu 32. Anton. par. 2. tit. 25. c. 49. Sylueſt. verbo, excomm. 7. num. 60. §. Trigeſima prima. Tabiena, verbo excomm. 5. caſu 38. Caiet. verbo, excommunicatio, c. 52. & Nau. in Man. c. 27. num. 136. §. Trigeſima.

Primo Quod caſum primum, & ſecundum ſolum incurrit Clerici qui ſunt Domini terræ, vnde dicitur in textu *In terris ſuis*. Siquidem tam permittere, quam expellere, illius tantum eſt, qui habet poſteſtatem, & non ſingularis perſonæ; caſum verò tertium, & quartum quibus Clericus Episcopo minor incurrit, ſiquidem tam locare, quam quouis alio titulo concedere domos ad ſeruitutem exercendam, ſingularis perſonæ eſſe poteſt.

14 *Secundo* per alienigenas hoc loco intelligi eos, qui non ſunt de terris illius domini ad cuius territorium ſe transfert, ideo ſi uſurarius transfert ſe de vna terra ad aliam in iuſdem domini immediati, non habet locum hic Canon. Cum igitur Canon iſte ſit pœnalis non comprehendit illum, qui vel eius pater eſt ortus in illo dominio; adeo, vt Ioannes natus Romæ, filius Petri Peruſini, non comprehenditur inter alienigenas reſpectu Peruſij. Et Nota quod non eſt idem eſſe ſub eodem Domino, & ſub eodem dominio, quia aliquando ſub eodem Domino ſunt diuerſa dominia, diuerſorum titulorum, puta Regni Aragoniæ, Granatæ, Portugalliæ, Neapolis, ſub Rege Philippo III.

15 *Tertio*, Oriundos dicitur, qui ortus eſt ibi, vel in viciſſitudine illius, ſc. ad municipia, qui ex vico, vel etiam ſi pater eius inde originē duxit, ſc. eod. tit. Laſumpcio, §. filius. Vnde conſtitutio hæc non extenditur ad uſurarios indigenas, id eſt, inde genitos, quia non eſt tantum ſcandalum in iſtis, ac in illis; & quia minus ſcandalum eſt in expulſione alienigenæ, quam indegenæ; & quia magis conſueuerunt homines vereri inter ſuos exercere ſeruitutem, quam inter extraneos, & ideo magis prouidendum fuit de alienigenis, quam de indigenis.

16 *Quarto*, Uſurarij de quibus hic agitur, debent eſſe manifeſti; ſcilicet, vel euidentia facti, vt cum uſurarius tenent menſam paratam ad pecuniam mutuandam cuiuslibet ſub uſuris, ſicut mulier in proſtribulo cuiuslibet patet, vel qui notorius eſt de iure, vt pote conuictus, & condemnatus de uſuris; vel qui conuictus poteſt per argumenta, & alia adminicula; vel qui conſeſſus eſt coram teſtibus ſe uſurarium eſſe.

17 *Quinto*, ſatis eſt ad hanc penam incurrendam, quod uſurarius ſit Chriſtianus, vel Iudaus, ex Sylueſt. Angelic. & Tabiena cit. & Gemin. in d. c. uſurarum, & Nau. vbi ſupra, & Sebafiano Medice par. 2. Summa, tit. 9. quaſt. 78. nu. 213. textus enim indiſtincte loquitur, & idem docent

Card. in Clem. 1. de usur. & Bald. in quodam consilio, quod incipit, Inter Iudeos, & est communis DD. ut conitat.

18 Sexto. Tempus trium mensium incipit currere a publicatione, ex glos. in d. c. usurarum, in verbo tres menses, & Syluest. vbi supra, § Tertio.

19 Septimo. ex glos. in d. c. usurarum, in verbo, Ad finus. Syluest. & Tabiena locis allatis, & Anton. vbi supra, si locans ignorat ipsam esse usurarium, probabilis ignorantia ipsam excusat, ex quo autem scit, debet illum expellere, quod verum est quando locauit ignoto, vel etiam voto, qui usuras exercere non consuevit.

20 Octavo. Requiritur ad hanc penam incurrendam, vt loeat ad exercendum sensus actualiter, vel virtualiter, & idem si alio quocunque titulo eidem concedat ad sensus exercendum, scilicet si titulo pignoris commodati, depositi, & huiusmodi, in quibus non transfertur dominium; & idem si donet, aut vendat ad hoc, id est, ad exercendum sensus, quia tales sunt tituli, ff. pro donat. C. de vsucap. pro donato, & pro empr. Nam verbum *concedat* est verbum generale. Dixi *Ad sensus exercendum*, quia non sufficit locare ad habitandum, licet in alia domo sensus exerceat, quia textus dicit, *Ad sensus exercendum*, & constitutio est penalit, & consequenter restringenda.

21 Septima excommunicatio habetur in Clem. vnica, de consanguinit. & affinita. [vbi Clerici in ordinibus Sacris constituti matrimonium contrahentes, excommunicantur.]

Canonis huius materia est Sacrilegium matrimonium. Quoad personas est particularis cōplectit. n. solos Clericos in Sacris constitutos. Quoad actiones vero vnam tantum reperitur, scilicet: contrahere matrimonium Nec a talibus pratendi potest ignorantia. Quamuis, vt notant glos. in d. Clem. in verbo, *contrahentes* & Astenfis, par. 2. lib. 7. titu. 2. Casu 81. & Syluest. verbo, excomm. 9. §. Quadragesima prima, versio. Nono vbi esset probabilis ignorantia, vt in ordinato ad Sacros in amentia, vel dormitione, etiam eo casu quo character imprimitur, vel intra pubertatem, non esset locus huic pena. De qua re plura DD. citati, & Angel. verbo, excommu. 7. casu 41. Anton. 3. par. tit. 25. cap. 34. Tabiena verb. excommu. 5. casu 39. Caiet. verbo, excommu. cap. 47. Nau. in Man. c. 27. nu. 141. §. Quadragesima. & Sebast. Medices par. 2. Summa titu. 9. quaest. 78. nu. 120. tradunt & nos infra multa alia de laicis agentes adducemus.

22 Octaua excommunicatio habetur in Extravagan. vnica. Pauli Papae II. sub titulo, De rebus Eccles. non alien. [vbi Clerici & religiosi, qui bona Eccles. vel alienant, vel ultra triennium, aut hypoteca, aut feudo, aut Emphyteusi subijciunt, vbi iure non permittitur, praeterquam quod talis alienatio, hypotheca, concessio, locatio, conductio, & infuedatio nullius sint momenti, tam alienantes, quam res, & bona praedia recipientes, ipso facto excommunicatio nem incurrunt.]

Canonis huius materia, vt ait Caiet. verbo, excommunicatio, cap. 75. est Sacrilegium circa alienationem reru Eccles. Quoad personas continet quoad hanc excommunicationis penam Clericos, & religiosos: Actiones vero duas continet, scilicet locare, & locata recipere. Vbi Caiet. & Sebastianus Medices, in Summa par. 2. titu. 9. q. 78. nu. 8. notant tres casus licitos esse.

Primus est, locationis, & conductionis intra triennium

Secundus est, Emphyteusis habens tres condiciones, scilicet in casibus iure permittis; & de bonis solitis ab antiquo dari in Emphyteusim; & cum euidenti vtilitate Eccles.

Tertius est, alienationis fructuum, qui seruando seruati non possunt, vt frumentum, vinum, & huiusmodi, in his enim tribus non incurrunt excommunicatio. Addunt autem Caiet. vbi supra, & Nauarr. in Manual. cap. vigesimo septimo, num. 149. §. Quinquagesima secunda, & numero 150. Extravagantem hanc in paucis dicit esse receptam, & consulenda est praxis; plura de hac alienatione bonorum Eccles. statuit Concil. Trident. sess. 25. de reform. cap. 11. vbi statuit inter alia, vt nulla loca-

rio valeat anticipatis solutionibus in praedictum successum.

23 Nona excommunicatio habetur in Extrav. II. & Extrav. III. Ioannis Papae XXII. sub Rubrica de Maior. & obed. vbi Episcopi, ipsiusque superiores ad Romanam Curiam venientes si inde absque Romani Pontificis licentia discesserint, tam ipsi, quam illos receptantes excommunicati sunt.

24 Decima excommunicatio habetur in Extravagan. Sancta Romana. Ioannis Papae XXI. sub titulo, De relig. domib. [vbi excommunicantur Episcopi, & eorum superiores, & alij Praelati quicunque, si ritum habitumue Fratrum Bifochorum, siue Beguinorum permittant.] Cuius etiam meminerunt S. Anton. 3. par. tit. 25. c. 45. & Caiet. verbo, excommunicatio, c. 5. & Sebastianus Medices par. 2. Summa, tit. 9. q. 78. nu. 25.

De excommunicationibus ad Religiosos in iure spectantibus, quae nulli referuantur. Cap. XXXIII.

S V M M A R I V M.

- 1 Religiosi omnes de claustris suis ad leges, aut Medicinam audiendam exeuntes quando excommunicationem incurrunt.
- 2 Religiosi in proprijs monasterijs leges, aut Physicam audientes, vel legentes, in excommunicationem non incurrunt.
- 3 Religiosus exiens Monasterium causa honorandi amicum suum incipit lecturam de legibus vel de Medicina, excommunicationem non incurrunt.
- 4 Tempus non limitatum quoad suum principium, tunc principium habere censetur, quando prohibita transgressio incipit.
- 5 Religiosus nouae habitum assumens, aut ordinem nouum sine Papae licentia adinuenientes, excommunicati sunt.
- 6 Habitum nouum accipiens, vt per se solitarius, tanquam beremita, in domo sua, vel alio degat, excommunicatione non incurrunt.
- 7 Religiosi habitum suum temere dimittentes, excommunicationem incurrunt.
- 8 Habitus dimissio temeraria ad boni viri arbitrium iudicari debet.
- 9 Habitum Religionis sua ex causa rationabili abscondens, nec peccat, nec excommunicatus est.
- 10 Habitum suae Religionis sine causa, vel ob causam malam abscondens, excommunicationem non incurrunt.
- 11 Habitum dimittens cum intentione eum non reassumendi quando peccet, & excommunicetur.
- 12 Habitum Monacho, etiam in lecto, & quouis alio loco annexus esse debet.
- 13 Habitum ex iocosa leuitate ad horam dimittens, nec excommunicationem incurrunt, nec mortaliter peccare censentur.
- 14 Habitum dimittens, vt melius dormiat, aut quiescat, vel vt pulices queerat, aut pisceatur, in excommunicationem non incidit.
- 15 Habitum dimittens cum intentione reassumendi ob causam illicitam, quando peccet, & excommunicationem incurrunt.
- 16 Derelicta res esse non dicitur, nisi quando reassumit non intenditur.
- 17 Transiens a sua religione ad aliam etiam illicito, habitum suae religionis temere dimittere non censetur.

- 18 Religioſi accedentes ad quæuis ſtudia literarum, ſine Prælatorum ſuorum licentia, in excommunicationem incurrunt.
- 19 Religioſi accedentes ad ſtudia Theologiæ ſine licentia ſuorum ſuperiorum excommunicationem incurrunt.
- 20 Abbas ſine conſenſu conuentus licentiam ſuis exeundi ad ſtudia dare non poteſt.
- 21 Regularis ad loca Religionis ſuæ ubi eſt ſtudium pergens, ſine Prælati licentia, excommunicationem non incurrit.
- 22 Abbas vadens ad Scholas ſine licentia ſuperioris ſui: in excommunicationem non incidit.
- 23 Epiſcopus circa Monaſteria non exempta, licentiã ad eundem Scholas ſine conſenſu ſuperioris conuentus, dare nequit.
- 24 Religioſi adminiſtrationem, vel beneficia non habentes, qui noualium, aut alias decimas Eccleſiis debitas, & ad eos non ſpectantes, ſibi uſurpare præſumunt, excommunicati ſunt.
- 25 Religioſi non ſoluentes decimas, dummodo alijs ut ſoluant, non prohibeant, excommunicationem non incurrunt.
- 26 Monachi ad Curias Principum ſine licentia ſpeciali ſuorum Prælatorum ſe conferentes, ut damnum aliquod ſuis prælatiſ, aut Monaſterijs inferant, excommunicati ſunt.
- 27 Religioſi intrantes Curiam Principum cum licentia Prælati, ſi ad damnificandum intrent, excommunicationem incurrunt.
- 28 Monaſterium ſine licentia Abbatum, intra ſepta Monaſteriorum arma tenentes, excommunicationem incurrunt.
- 29 [Armorum] appellatione quæ nam ueniat intelligenda.
- 30 [Septa Monaſterij] quænam loca comprehendunt, aut ſignificent.
- 31 [Arma tenere] quis dicendus ſit, ad hoc ut in cenſurã contra tenentes arma, incidere cenſeatur.
- 32 Beguinarum ſtatum aſſumentes, aut aſſumptum ſectantes aut eas admittentes excommunicati ſunt.
- 33 Beguina quænam dicende ſint, & de quibus rebus diſputare ſolebant.
- 34 Religioſi, aut Religioſe matrimonium contrahentes, excommunicationem incurrunt.
- 35 Religioſi Mendicantes, abſque Romani Pontificis licentia loca de nouo recipientes, quando excommunicationẽ incurrunt.
- 36 [Mendicantes] qui propriè dicendi ſint.
- 37 Mendicantes loca noua acquirentes, aut vetera mutantes, quando incurrant excommunicationem.
- 38 Noua loca, ſeu domos nonas acquirere, quis cenſendus.
- 39 Religioſi a ſolutione Decimarum debitarum, aliquos retrahentes excommunicationem incurrunt.
- 40 Religioſi retrahentes a ſolutione Decimarum, ut excommunicationem incurrant, quæ requirantur.
- 41 Religioſi conſitentibus ſuis conſcientiam de ſoluendis decimis facere negligentes, ſi in tali negligentia prædicare præſumant, ipſo facto excommunicationem incurrunt.
- 42 Religioſi, ut excommunicationem in tali negligentia prædicantes incurrant, quæ requirantur.
- 43 Religioſi ſcienter conſitentibus ſuis conſcientiam facere de ſoluendis Decimis omittentes ab officio prædicationis ſuſpenſi ſunt.
- 44 Religioſi interdicitũ Eccleſiæ Cathedrali, ſeu matricis non obſeruantes excommunicantur.
- 45 Religioſi, ut excommunicationem in non obſeruando in-

terdictum Eccleſiæ matricis incurrant, quæ requirantur.

- 46 Matrix Eccleſiæ, quænam dicenda, & quare ſic appelletur.
- 47 Metropolitana Eccleſiæ reſpectu interdicitũ provincia, an Matrix dici poſſit.
- 48 Religioſi interdicitum non ſeruantes, quod nec Matrix Eccleſiæ obſeruat, licet excommunicationem non incurrant, alijs tamen pœnis ligantur, & quænam ille ſint.
- 49 Religioſi Mendicantes, Eccleſiarum parochialium reſtores, pacem inter ſe factam violantes, excommunicati ſunt.

Prima excommunicatione contra religioſos lata, & ſenſu reſeruata, habetur in cap. Non magnopere, & ca. Super ſpecula. Ne Clerici vel monachi; [ubi religioſi omnes tacitè vel expreſſe profeſſi, de clauſtris ſuis ad audiendum Leges, vel Phyſicam exeuntes, & intra duos meſes ad clauſtrum non redeuntes, excommunicati ſunt.]

Canonis huius materia eſt curioſitas legum Ciuiliũ, & Medicinæ; Continet autem duas actiones ſubordinatas, ſcilicet exire clauſtrum, & audire per ſpacium duorum meſium. Ad cuius intelligentiam Notanda ſunt iſta ex Panor. in d. c. Non magnopere, & c. Super ſpecula, Palud. 4. d. 18. quæſt. 3. art. 1. verſ. Quintus. Summa Aſtenſi, par. 2. lib. 7. titu. 2. caſu 27. Angel. verbo, excommunicatione, 7. caſu 6. Sylueſt. verbo, excom. 9. nu. 22. §. Sexta. Tabiena, verbo, excom. 5. caſu 22. Caietan. verbo, excommunicatione, cap. 50. Nauar. in Man. capit. 27. num. 116. §. Sexta, & Sebaſtiano Medices par. 2. Summæ, titu. 9. quæſt. 78. numero 113.

Primo ad hanc incurrendam requiruntur tria, Primo, ut exeant clauſtra Monaſterij; Secundo, quod exeant intentione audiendi; & interueniat auditio, Tertio, quod intra duos meſes non redeant ad clauſtrum. Vade ſi in proprijs Monaſterijs, aut domibus audiunt, vel legunt diſctas ſcientias, non ligantur his pœnis, quia textus loquitur de exeuntibus Monaſterium, & ideo locũ habere non debet in non exeuntibus, ſed ſtudentibus, vel legentibus in clauſtro, cum conſtitutio hæc pœnalis ſit, & ideo non amplianda, ſed reſtringenda, maxime cum cauſa impulſiua huius Cõditionis fuerit ne, religioſi extra Monaſteria uagarentur. Immo (ut ait Caiet.) qui hæc audiret extra clauſtrum, ſic quod lectio quidem auditur extra clauſtrum, ipſi tamen habitant in ſuo clauſtro, non incurrunt hanc pœnam; Quia iſti non exeunt clauſtra, ut habitent extra clauſtrum, in qua ſignificatione textus accipit, exire de clauſtro, ut patet ex hoc, quod duorum meſium ſpacium datur de eundem ad clauſtrum.

Similiter, ſi quis clauſtrum non cauſa, & intentione audiendi has ſcientias interdicitas, ſed ex alia cauſa honeſta rationabili, & permiſſa exiret, licet poſtea audiat iſtas ſcientias et ultra duos meſes, niſi poſtea mutato animo ſtaret extra monaſteriu propter iſtas ſcientias principaliter, non incurrit hanc pœnam, ex Panor. in d. c. Non magnopere, nu. 9. Angel. cit. nu. 3. Sylueſt. ubi ſupra, nu. 22. & Tabiena, §. Tertio, Quia textus fundat ſe ſuper exitu Monaſterij cauſa aut.

ADDITIO.

Adde. Et in hunc locum facit ſimile, quod conſiderat Ant. Nald. in quæſt. Pract. verbo, Monialis, num. 15. de ingreſſu clauſuram monialium, cum debita quidem licentia, & ex iuſta cauſa, ſed ibi notabiliter commorante ob colloquia vana ſeu alias illicita peragenda, qui non eua deret cenſuram, contra clauſuram violatam, a iure interdictam. Et aliud ſimile habes ſupra in bulla cœnæ Domini cap. 8. nu. 7.

sa audiendi has scientias, & pena non sunt extendenda. Si vero exiret causa audiendi has scientias; & illis studet; & non redat intra duos menses, penam huius Canonis incurret. Si vero exeat ea intentione, sed intra duos menses recurretur ad claustrum, etiam si sepius eas scientias audierit, non erit excommunicatus; sicut nec excommunicatus erit si post exitum hac de causa mutato proposito audiat Theologiam, vel Canones etiam ultra duos menses, respectus requirens regressum intra duos menses, respectum habuit ad effectum ipsum audiendi, vel ad perfectam veritatem propositi prioris, quae erat causa rati extra monasterium. Similiter non est excommunicatus qui egreditur Monasterium causa honorandi amicum suum incipientem lectionem de legibus, vel de Medicina, & audiat eum, si redeat intra duos menses.

Secundo Tempus horum duorum mensium excommunicati DD. sententia incipit currere quoad religiosos, a tempore exitus de Monasterio causa audiendi has scientias prohibitas sic Panorm. d. c. super specula, num. 8. & refertur ad hoc Innoc. Petr. de Anchar. Abb. Card. & alios; & hanc sequuntur Angel. Syluest. Tabiena; Quia quando tempus non limitatur quoad suum principium, intelligitur sic habere principium, quando prohibita transgressio incipit, quod sane tempus quantum ad religiosos est in ipso exitu de Monasterio ad habitandum alibi, sine legitima causa, & licentia.

Secunda excommunicatio nulli reservata habetur in cap. unico, de religiosis domib. lib. 6. s. vbi excommunicatur primo omnes novum ordinem aut religionem adinvenientes, vel habitum religionis assumente. Secundo excommunicantur omnes fratres Ordinis Mendicantium post Concilium Lateranense sub Innocentio Papa III. celebratum institutorum a Sede Apostolica non approbatorum, qui aliquid proprium ex Regula eorum habere non possunt, si aliquem ad professionem recipiant, vel si domum, vel loca de novo acquirant, aut domos, seu loca quae habent sine Sedis Apostolicae licentia speciali alienant.

Huius excommunicationis meminerunt Astenfis in Summa par. 2. lib. 7. tit. 2. casu 54. Ang. verbo, excomm. 7. casu 22. Syluest. verbo, excomm. 9. num. 45. §. vigesima. Tabiena, verbo, excomm. 5. casu 35. & Nau. in Man. cap. 27. num. 127. §. vigesima.

Sub hac tamen censura non comprehenduntur Fratres Praedicatorum, & Minores qui post dictum Concilium instituti sunt; Sed neque Eremitarum Sancti Augustini, & Carmelitarum ordinis, quorum institutio dictum Concilium Generale praecessit, ut in d. c. unico, in fine, habetur. Neque etiam incurritur haec pena ex eo quod aliquis, vel aliquae accipiat aliquem novum habitum, ut per se solitarii, & quoad Eremita, in sua domo vel in alio loco degat, ut notant praefati DD. post gloss. in d. c. unico, in verbo, Habitum. Et similis constitutio fere habetur in cap. unico, de excess. praefat. lib. 6. quoad Mendicantes nova loca acquirere ad habitandum, vel antiqua alienantes, vel mutantes absque speciali Papae licentia. Haec tamen constitutio non tam ampla est, ac prior, neque transgressoribus penam excommunicationis imponit sicut illa, ut falsi putant Anton. par. 3. tit. 25. c. 60. & Caiet. verbo, excomm. c. 56.

Tertia excommunicatio nulli reservata habetur in cap. v. periculosa, Ne Clerici vel Monachi, lib. 6. s. vbi excommunicantur omnes Religiosi, tacite, vel expressè professi aliquam Religionem approbatam, temere habitum suae religionis in Scholis, vel alibi dimittentes.]

Canonis huius materia est immoderata dimissio habitus, & quoad personas ligat solos religiosos; Actionem vero vnicam tantum punit, scilicet temerariam habitus dimissionem.

Circa quam sententiam notandum est ex Palud. in 4. d. 18. q. 3. §. secundus extraneus. Summa Astenfis par. 2. lib. 7. tit. 2. Casu 56. Angel. verbo, excomm. 7. casu. 27. Syluest. verbo, excomm. 9. no. 51. §. vigesima quarta. Tabiena, verbo, excomm. 5. casu 23. Anton. 3. part. titu. 25. cap. 53. Caiet. verbo, excommunicatio, c. 67. Nau. in Man. cap. 27. num. 131. §. vigesima quarta, & Sebastiano Me-

dice, par. 2. Summa tit. 9. q. 78. no. 87. q. illi ai pax. l. nonum. Primo ad incurrendam hanc penam requiritur, ut teneat, id est, sine causa rationabili habitum dimittat, quae causa si arbitrio boni viri diiudicabitur; Nam aliquando dimissio habitus est sine peccato, & non temeraria, ut ex his quae infra dicemus manifestum erit.

Secundo, ut omnes casus & diuersas opiniones DD. afferamus & quid probabilius sit, ostendamus, distinguendum est inter abscondionem habitus, & habitus dimissionem; & quidem abscondendo ex causa rationabili nec peccat, nec incurrit hanc penam, nam ut habetur in c. Deus qui, de vita & honest. Cleric. permittitur ad vitandum scandalum, ut intus solum, & non exterius habitum deferat, & fatentur omnes DD. Si vero abscondat ex causa non rationabili vel illicita, tunc quidem certum est peccare; Immo Ioan. Andr. in d. cap. Deus qui, & gloss. in Clem. Quoniam, in verbo extrinseci de vita, & honest. Cleric. & Ioan. Andr. in Mercurial. super Regula in aede reg. iuris, lib. 6. tenet esse excommunicatum, quia in d. cap. Deus qui, permittitur, ut abscondatur ratione scandalum: ergo aliud dicendum esset, vbi nulla causa subesset; & hanc etiam opinionem tenet Angel. vbi supra, num. primo ante factum post factum verò tenet opinionem Panormit. quam paulo post referemus, Syluester autem ubi supra, numero 53. §. Quoties, tenet etiam si ex rationabili causa abscondat incidere in hanc penam, nisi sit talis causa quae excuset etiam ex toto dimittentem; quia tollitur ratio, & utilitas d. cap. ut periculo sa cum aequae vagari ac omnia possit facere portans habitum latentem, sicut non portans omnino Caiet. verò & Nauar. vbi supra, & Domin. Bannes, in 2. 2. q. 12. art. 9. 3. dub. 2. Conclus. vltima, & Greg. de Valentia, tomo 3. disp. 1. quaest. 12. puncto primo volunt incurtere penam huius capituli, quando ita abscondit, ut non appareat religiosus familiariter conuersantibus cum eo, ob rationem Syluestri vbi supra, & quia talis licet non dimittat habitum materialiter, (desert. n. habitum) dimittit tamen, inquit Caiet. formaliter habitum suae Religionis; quia dimittit ipsum, ut habitum, quo discerni potest, & cognosci, ut Religiosus talis Religionis: vbi verò ita occultatur habitus, ut tamen a conuersantibus secum quamuis non ab omnibus praeuertentibus videatur quod sit Religiosus talis Religionis, tunc dicunt hi duo auctores, Caiet. & Nauar. quod non incurrit hunc Canonem, quia nec materialiter, nec formaliter suae Religionis habitum dimittit ex toto, quamuis secundum quid aliquatenus dimittere dici possit. At verò Panorm. in d. cap. Deus qui, numer. 4. de vita & honest. Cleric. & Tabiena, vbi supra, §. Primo, post Ioan. de Lign. & Zenzel. in d. Clem. Quoniam, absolute docent non incurtere hunc Canonem abscondendo. Non enim valet hoc argumentum Non licet sine causa; ergo incidit in penam huius capituli. Si quidem, ut patet ex d. cap. Deus qui, in nota gloss. sibi aliud est ex toto dimittere aliud superius non portare; Nam permittitur in superiori dimissio, & tamen inferius, & subius tenetur portare, ut glossa, in d. cap. Deus qui, in verbo professi, docet, ergo non incurrit hunc Canonem, cum hic requiratur totalis dimissio; At verò, ut diximus, aliud est ex toto dimittere, aliud in superioribus tantum deferre, ut in casu nostro supponitur. Et haec opinio mihi verior videtur, tum ob rationem dictam; tum, quia cum sit constitutio poenalis, non debet extendi, saltem ad casum non habentem omnimodam rationem, argum. cap. odia, de reg. iur. lib. 6. Ad hoc igitur, ut excommunicationem incurrat, necesse est, ut totaliter dimittat, & iura a DD. contrariae opinionis citata solum probant peccare cooperando sine causa, vel propter malam causam, nullo autem modo probant quod incurrat excommunicationem. Et hanc opinionem nostram tenet etiam Palud. vbi supra, docens licere habitum intus abscondere, & alio tegete, ne agnoscat ob bonam causam, ut puta, quia equitat, & non vult agnosci cuius religionis sit, vult tamen, ut deferat habitum aliquem religiosum, etiam exterius.

Quoad dimissionem verò habitus distinguendum etiam est, vel enim

Primo dimittit cum intentione non reassumendi, &

Z 3 tunc

- tunc ſi dicitur in illo propoſito quouſque occurrat ratio ſcandalu, puta, quia extra Monafterium ſine habitu, aut apparet etiam in Monafterio coram ſecularibus, & ſic peccat mortaliter, & incurrit excommunicationem, ex Roſella & Sylueſt. vbi ſupra, num. 54. §. Quinto, & Tabiena, cit. §. Primo quicquid Angel, contrarium putet, in eo, qui manet in Monafterio, ſed male; quia talis vere eſt Apoſtata; Si vero mutaret propoſitum, & reſumeret habitum, antequam veniret caſus ſcandali, tunc ſine intra, ſive extra Monafterium eſſet, non incurreret ex Sylu. & Tabiena, locis proxime allatis; & eſt doctrina valde rationabilis. Vel
- 12 *Secundo* dimittit habitum cum intentione reſumendi illum, & tunc quidem eſt habitus adeo annexus eſſe debeat offibus Monachorum: quod in quocunq; loco conſiſtentes, ſive in lectulo quieſcentes, conſtanter eo uti debeant, g. cap. Vidua, 20. quæſt. 1. & cap. Sanctimonialis, diſt. 23. vbi etiam gloſſa addit in lecto cum infirmitate; ſi tamen ſit cauſa rationabilis & iuſta dimittendi, tunc quidem, vt docent gloſſ. in cap. ſi quis ex Clericis, in verbo, relaxabitur, & in cap. Clerici in verbo, cauſa, de vita, & honeſt. Clerici & Palud. 4. diſt. 18. quæſt. 3. ar. 3. §. Secundus extrapaganis. Angel. Sylueſt. Tabiena, & Nauar. & Caiet. vbi ſupra, non peccat, vt qui ex timore, & metu latronum dimittit, vnde gl. in d. c. ſi quis ex Clericis, & Palu. docent, quod dum quidam reprehenderetur a Papa ob dimiſſionem habitus. Reſpondit hiſ verbiſ.
- Tutus vt petrem laici ſub imagine Rom. an.*
Paſ ſit, vt ſinerem luxuriare com. an.
& idem docet Sylu. ſi quis cauſa infirmitatis, medicine, & huiſmodi dimitteret.
- 13 *Item*, quauis dimiſſio ſit cum peccato, quia tamen quælibet talis dimiſſio non ſit mortalis, non incurrit hanc cenſuram, & dant auctores exempla, puta, vt ait Palud. Si dimittit, ex iocofa leuitate ad hoſtam, vt aptius lignum ſcindat, vel currat, vel lapidem proiciat, & idem docent Sylueſt. & Tabiena, quia vt ait Palud. non eſt veriſimile Papam in quibusdam minutis tantum laqueum ponere noluiſſe, nec omni illicito apponitur ſententia excommunicationis, etiam in eodem genere in quo aliquid ſub ea ſententia cadit, ſicut ſi feratur pro ſuito, intelligitur pro notabili, quod ſit mortale, non autem pro modico, puta ſolidi vnius, aut duorum; aut forte multo plarium, ex Syl. & Domin. Bannes vbi ſupra, Concluſ. 1.
- 14 *Item* ex Joſh. Andr. in d. c. vt periculofa. Angel. Anton. Sylueſt. & Tabiena vbi ſupra, qui dimittit, vt dormiat, vel vt melius quieſcat, vel vt querat, pulices, vel propter balnea, vel propter piſcationem, vel qd in Sacris veſtibus gibbus appareat; Immo addit Caiet. quod dimittens habitum etiam per totum diem domeſticè manendo, non eſt excommunicatus, ſi hominum ſecularium conſpectui non ſe exhibeat: tum quia proprie inquit, non eſt temeraria dimiſſio, tum quia ceſſat legis ratio expreſſa de materia euagationis hoc enim pro ratione Canonis in textu aſſignatur.
- 15 *Si* autem dimittat cum intentione reſumendi propter cauſam illicitam, puta propter aliquod quod de ſe eſt peccatum mortale, vel ſibi prohibitum a iure, vt facere tabernam, vel hiſtrionem vel ſimilia, tunc vel ſtat in illa dimiſſione, quouſque occurrat ratio ſcandali exeundo monaſterium, ſeu in monaſterio coram multitudine laicorum, tunc quamuis quidam dicant, quod non incurrit, quibus fauet Sylueſt. vbi ſupra, nu. 53. §. Tertio, quia dimittere cū intentione reſumendi, non eſt proprie dimittere, ſed de diuortio. diuortium: nam dimittere eſt derelinquere, ſed res non dicitur derelicta, niſi quando non intendit reſumere; & ideo cum iſta ſit pena non debet extendi. Melius tamen dicendum eſt ſecundum Palud. vbi ſupra, quem ſequantur S. Anton. & Tabiena locis allatis, quod ſi alius dimittat habitum ex turpi cauſa, vt de nocte cundo ad lupanar incidit, cum hæc ſit vagatio extra Monafterium, etiam cum ſcandalo, quicquid Sylueſt. in d. §. Tertio, & Nauar. vbi ſupra, talem ab excommunicatione liberare conentur; Si vero dimittit ex cauſa illicita, & tamen non ſtat in illa cum ſcandalo, puta, in ſua camera dormit cum
- meretrice, vel ſimile, tunc non videtur incurere, quia tunc adducere videtur vagationem ſcandalofam pro cauſa, quæ non eſt in hoc cauſa.
- 17 *Demum* hiſ omnibus addo, quod quamuis quis tranſeundo ad aliam Religionem, eſt irrationabiliter natus, non temere tamen dimittit ſuæ religionis habitum, quia non eſt amplius ſuæ Religionis habitus, ſi tamen nõ tranſeundo ad aliam Religionem habitum alterius Religionis aſſumat, ſuum temere dimittendo, excommunicatus eſt, alioquin ſi ultra poneretur in textu illud pronomen ſuo, quia talis eſt vere fugitiuus, quando id facit ſine licentia Prælati, aut hominis, cum ſit extra ſuum Monafterium, & ſeculatur Abbat, & obedientiæ illius ſe ſubtrahat, maxime, quia plerumque ratio huius legis in hoc caſu æquæ, & forte melius militare, quam ſi habitus ſecularis aſſumeretur, vt petet expertis Religioſum, & ita expreſſe docet Sylueſt. vbi ſupra, nu. 54. §. Sexto, & Caiet. cit. cap. 61. & Nauar. in Manual. c. 27. nu. 131. & Domin. Bannes, vbi ſupra, quicquid contrarium ſentiant Angel. verbo, excom. 7. vbi ſupra, nu. 2. Tabiena, vbi ſupra, §. Secundo, Gemin. & Lap. Allegar. 34. quos ipſi citant.
- 18 *Quarta* excommunicatio habetur in cap. vt periculofa. Ne Clerici vel Monachi. libr. 6. vbi excommunicatur omnes Religioſi qui accedunt ad quæſus ſtudia literarum, niſi conceſſa prius licentia a ſuo Prælato cum conſilio maioris partis ſui Conuentus.
- Canonis huius materia eſt curioſitas Gymnaſiorum; Quoad perſonas ligat ſolum Religioſos; Et vnã continet actionem, ſcilicet, accedere ad quæſus ſtudia ſine præuilla licentia.
- 19 *Ad cuius* Canonis intelligentiam hæc notanda ſunt ex Palud. d. 18. q. 3. ar. 3. §. Secunda extrauagans. Summa Aſtenſis par. 2. lib. 7. tit. 2. caſu 28. Angel. verbo. excom. 7. caſu. 27. num. 3. Ant. 3. par. tit. 25. c. 53. Sylueſt. verbo. excom. 9. nu. 55. §. vigefima quinta. Tabiena, verbo, excom. caſu 23. §. Tertio. Caiet. verbo. excommunicatione, cap. 61. Nauar. in Manual. capit. 27. numero 133. §. vigefima ſexta. & Sebaſtiano Medice, par. 2. Summe, tit. 9. quæſt. 78. num. 167.
- Primo*, hæc intelligi, etiam ſi accedant manſuri extra clauſtrum, etiam ad illa ſtudia, quæ non ſunt alias prohibita, nempe ſi accedant ad ſtudia Theologie, vel Canonis; immo etiam ſi licentiam habeant, ſi tamen habitum dimittant, ſunt excommunicati, vt ex prædicto cap. conſtat.
- 20 *Secundo*, Quod non ſufficit ſola licentia Prælati, vt patet ex textu. Rationem huius Conſtitutionis eam eſſe docet Caiet. vt ſic frequens, ac pronus Religioſorum animus ex hac honeſta cauſa, & occasione exeundi ad manendum extra clauſtrum reſtringeretur, dum plarium conſenſus ad id requiratur; Et ut ait Palud. ſicut Abbas ſine aſſenſu Conuentus non poteſt rem notabilem ad tempus nõ modicum alienare, ita nec perſonas.
- Tertio*, Intelligendum eſt, quando vadit ad Scholas extra patriam, ex Palud. ſi enim ad Scholas eiuſdem Ciuitatis ire velit, & ſtatim redire non necesse eſt, vt Abbas, ſeu Prælatuſ ad eum licentiandum conuoctet conuentum.
- 21 *Quarto*, Non incurrit qui vadit ad alia loca Religionis ſuæ, vbi eſt ſtudioſum, ex Caiet. & Nauar. quia iſti non accedunt proprie ad ſtudia ipſa (hoc eſt ad manendum in ſtudijs, quæ ſunt extra clauſtra) ſed potius mutant Conuentum & clauſtrum propter ſtudioſi commoditatem in illo Monafterio.
- Quinto*, Non habet locum in Religionis, quorum licentia morandi non pendet a Prælato ſui Conuentus, ſed a ſuperiori Prælato, vt in Ordinibus Mendicantium, in quibus ſufficit ſola licentia ſupremi Prælati, aut Provincialis ad manendum extra clauſtrum tam in ſtudijs, quam alibi, ex Palud. Caiet. & Nauar. id quod conſtat ſatis ex praxi, & conſuetudine.
- 22 *Sexto*, Abbas vadens ad Scholas ſine licentia ſui ſuperioris, & conuentus, non incidit in hanc penam, ex Arch. & Gemin. & Angel. & Anton. & Nauar. vbi ſupra, quia eſt Conſtitutio pœnalis, & ideo reſtringenda potius, quam ampliat.

plura d. & addit Nat. ita in praxi obseruatum fuisse. quicquid. Syluest. ubi supra, §. Primo, putat incurrere, nisi habeat licentiam Episcopi, & Conuentus sui, si sine Monasterium non exemptum, sed contra opinio communior est & verior, & quod dixi de Abbate, dicendum est etiam de alio superiore, qui tenet vicem Abbatis in suo Conuentu, & est vere Prælatu Monasterij.

23 *Septimo*, Episcopus etiam circa Monasteria non exempta, licentiam hanc dare non potest sine consensu Abbatis, sed eam dare debet Abbas, vel tenens vices eius, qui proprie dicitur suus Prælatu sita Archid. Anton. Tabiena, ubi supra, §. Sexto. Nam relatiuum illud suo respicit in me diatum Prælatum Religiosi, & sic non Episcopi licentiam requirit Canonis textus, quicquid Syluest. ubi supra §. Secundo, contrarium sentit.

24 *Quinta* excommunicatio, nulli reseruata habetur in Clem. 1. de Decimis, ubi excommunicantur omnes Religiosi administrationem, vel beneficia non habentes, qui noualium, aut alias decimas Ecclesijs debitas, & ad eos non spectantes, sibi usurpare præsumunt; seu qui de animalibus familiaribus, seu pastorem suorum, vel aliorum animi illi immisitentiam eorum gregibus, aut qui de animalibus, que in fraudem Ecclesiarum emuntur a venditoribus, vel alijs, ab ipsi emenda trahunt, seu qui de terris, quas alijs excolenda tradunt, decimas soluere non permittunt, aut prohibet, si post requisitionem factam ab eis, quorum interest, non desisterint, infra mensem, vel si de eis, que contra præmissa usurpare, vel retinere præsumperint infra duos menses Ecclesijs damnificatis emendationem non fecerint competentem, nec absolui debent, antequam satisfactionem condignam fecerint.]

25 *Canonis* huius materia est Sacrilegium, circa decimas Ecclesiarum; Quoad personas est particularis, comprehendit enim solos Religiosos non habentes administrationes, vel beneficia: Actiones verò sex continet, scilicet, *appropriare, usurpare, non permittere, & prohibere*; que actiones mentionem præcedunt alie verò dicitur, scilicet, *non desistere à præmissis intra mensem*: & non facere competentem emendam damnificatis Ecclesijs intra duos menses requiruntur solum post requisitionem; Vnde si Religiosus aliquis carè beneficia, vel administratione aliquam dictarum actionum fecerit circa decimas Ecclesiarum, & requisitus aliquam dictarum incurrit, excommunicatus est, & non aliter. Ligat autem prædicta Constitutio etiam feminas Religiosas, & Cistercienses, & Hospitalarios, non tamen ligat Scholares Clericos, aut laicos ex Glof. in d. Clem. 1. in verbo, Quicunque. Neque etiam extenditur præmissa Constitutio ad animalia, que per ipsorum Religiosorum donato, seu oblatos tenentur, dummodo illi Religiosis eisdem cum effecta donauerint, aut obtulerint se, & sua. Neque etiã ligat Constitutio hæc eos, quibus decimæ debentur, vel feudo antiquo, vel ex privilegio; Immo, etiã prædicti Religiosi non soluant decimas, si tamen non prohibeant alijs, vt soluant, non ligantur hac censurâ; alias enim peioris essent conditionis, quam laici non soluentes. Quæ omnia colligantur ex gl. d. Clem. 1. Astenf. in Summa, par. 2. lib. 7. tit. 2. casu 88. Angel. verbo, excommunicat. 7. casu 57. Syluest. verbo, excommunicat. 9. numero 72. §. Trigesima sexta, Tabiena, verbo, excommunicat. 5. casu 43. Caieta. verbo, excommunicatio, cap. 48. Nauar. in Manual. cap. 27. nu. 138. §. Trigesima quinta, & Sebastiano Medice, par. 2. Summa, tit. 9. que 78. num. 54. Qui etiam docent, duos illos Menses curere ab usurpatione, vel retentione; mensem vero vnum, de quo præmittitur, curere à requisitione, & sufficit vna requisitio. Religiosi verò habentes administrationem, vel beneficium, in prædictis non incurrunt excommunicationem, sed suspensionem ab officijs, administrationibus, & beneficijs; vt colligi potest ex textu; & quia dubitari potest de satisfactione, sic suspensi indigent absolutione, vel saltem declaratione Iudicis super satisfactione.

26 *Sexta* excommunicatio nulli reseruata habetur [in Clem. 1. §. Quia verò, de statu Monach. ubi excommunicantur simplices Monachi, & Canonici Regulares administrationem aliquam non habentes, qui sine licentia specia-

li suorum Prælatorum ad Curias Principum se conferte præsumunt, vt damnum aliquod suis Prælati, aut Monasterijs inferant.]

Canonis huius materia est Sacrilegium, contra Prælatum aut Monasterium; Quoad personas, ligat solum Monachos nigros aut albos, & Canonicos Regulares administrationem non habentes; Vtas verò actiones complectitur, vnam exteriorem, scilicet, conferte se ad Curias Principum; alteram interiorem, scilicet, cum intentione damnificandi Monasterium, vel Prælatum.

27 *Circa* eius intelligentiam obseruandum est ex gloss. d. Clem. 1. Astenf. in Summa, par. 2. lib. 7. tit. 2. casu 93. Angelica, verbo, excommunicat. 7. casu 58. Anto. 3. par. tit. 2. c. 58. Sylu. verbo, excommunicat. 9. num. 73. §. Trigesima septima. Tabiena, verbo, excommunicat. 5. casu 46. Caiet. in verbo, excommunicatio, c. 62. Nauar. in Manual. c. 27. num. 139. §. Trigesima sexta, & Sebastiano Medice, par. 2. Summa, tit. 9. que 78. nu. 131. & num. 168. Ad hanc censuram incurrendam duo requiruntur,

Primo, quod quis intrauerit Curiam, nec sufficit existisse claustrum,

Secundo, quod intrauerit quis causa damnificandi Monasterium, vel Prælatum; Vnde si intrauerit ob hanc causam, licet damnum non intulerit, siue quia non potius, siue quia penituit, ligatus est; Immo etiam si intrauerit cum licentia Prælati, si ad damnificandum intrauerit, excommunicatur. Nec obstat, quod in dicta Constitutione fiat mentio de administratione, & licentia, quia quando postea fertur sententia, ista non repetuntur, vnde etiam si habeat licentiam, vel administrationem, si tamen intrat causa damnificandi, excommunicatus est. Licentia verò, de qua hic fit mentio, debet esse specialis, vt patet ex textu, nec sufficit generalis, puta, quod possit ire quo velit. Per administrationem verò intelligunt DD. perceptionem fructuum temporalium, non spiritualium. Ideo autem omisit habentes administrationem, quia tales quandoque causa administrationum suarum necesse habet Curias Principum adire, si tamen causa damnificandi, intrauerint, incurrunt pœnam huius Canonis, vt DD. tradunt.

28 *Septima*, excommunicatio nulli reseruata habetur in Clement. 1. §. Quia verò, de statu Monach. ubi excommunicantur Monachi, qui sine licentia Abbatum suorum (petita scilicet, & obtenta secundum Paulum, arma intra septa Monasteriorum tenent.

Huius Canonis materia est habere instrumenta rixarum. Quoad personas est particularis, ligans solos Monachos, scilicet tam albos, quam nigros, secundum Paul. Antoninum, & Syluest. & Tabien. locis infra citandis, quicquid Angelica, verbo, excommunicat. 7. casu 58. num. 40. quarto, velit intelligi solum de Nigris, non tamen comprehendit alios ordines, scilicet Mendicantes, ex Tabiena, verbo, excommunicat. 5. casu quadragesima septima, nec Canonicos Regulares, ex gloss. in verbo, Monachos, & Sebast. Medice loco inferius citando. Quia actiones, duæ continentur, vna tenere arma intra septa Monasterij, altera, tenere arma sine licentia Abbatis. Nomine vero armorum veniunt arma, que communiter sumi solent ad inuadendum, vt sunt gladij, lanceæ, & similia, & ad defendendum, vt galeæ, loriceæ, & similia; si verò essent talia quibus possent vii vt armis, vel vt instrumentis, sicut baculus, lapis, furca, & huiusmodi, tunc vt notat Tabiena, talia significantur ab intentione deferentis, si enim tenet ea ad vsum pugne, & offensionis, veniunt nomine armorum, aliàs si in Camera, vel intra septa Monasterij Monachus habeat lapides ad alium vsum, vel cultellum antiquatum ad coquinam, vel aliquod simile, non credo, quod

30 sit illi prohibitorum, aliàs sic. Per septa verò Monasterij intelligitur claustrum Monasterij; quam non licet egredi sine licentia, vnde extra tenens non incurrit hanc pœnam; neque etiam si teneret in alio Monasterio non suo, vt tradunt DD. & patet ex textu, ubi dicitur *infra septa Monasterij*. Qui etiam DD. addunt, quod si Abbas persequeretur odio mortali suos Monachos, & illis imponeret intolerabilia, si alijs remedijs sibi prouidere non possunt, non incurrunt excommunicationem tenendo arma sine licentia

- 31 ad ſui deſenſionem. Denique qui veniet de foris, ad Monafterium cum armis, non animo rependi, aut ex obliuione, aut ex ignorantia iuris, nullo malo animo arma aliqua etiam in cella haberet, non eſſet excommunicatus, quia talis vere, & formaliter arma non tenet, ſcilicet cum intentione, cum tamen verbum *Tenebras* intelligi debeat cum effectu, & pœna huiusmodi non ſunt extendendæ, ſed potius reſtringendæ, capitulo odia, de reg. ur. lib. 6. vel latius tradunt gloſſ. in d. Clemen. prima, Aſtenſis in Summa p. 2. lib. 7. tit. 2. caſu nonageſimo quarto, Angel. verbo, excommunic. 7. caſu 38. numero 2. Anton. p. 3. tit. 25. cap. 59. Syl. verbo, excommunic. 9. §. Trigefima octaua, Tabiena verbo excommunic. 5. caſu quadrageſimo ſeptimo, Caiet. verbo excommunicatio, cap. 63. Nauar. in Man. cap. 27. num. 139. §. Trigefima ſeptima, & Sebaſtianus Medices par. 2. Summa. tit. 9. q. 78. nu. 16.
- 32 *Oſtaua* excommunicatio nulli reſeruata habetur in Clemen. 1. de relig. domibus [vbi excommunicantur omnes ſtatum Beguinarum aſſumentes, vel aſſumptum ſectantes, & Religioſi quoquo modo eas admittentes, vel fouentes in illo ſtatu, & dantes ſuper hoc auxilium, conſilium, vel fauorem, vllò modo] i. directe, vel indirectè.
- Canonis* iſtius materia eſt ſuſpectus ſtatus Beguinarum: Et continet duo perſonarum genera, ſcilicet mulieres, & Religioſos; Et tres actiones complectitur, quarum duas, ſcilicet, ſtatum illum de nouo aſſumere, vel aſſumptum ulterius ſectari pertinent ad mulieres; tertia uero pertinet ad Religioſos, ſcilicet præbere vllò modo auxilium, conſilium, vel fauorem; ſuper dicto ſtatu ſectando, vel aſſumendo; vel eas admittendo. Sunt autem, vel fuerunt Beguinae, vt ex textu colligitur, quædam mulieres nulli promittentes obedientiam, nec proprijs rennuciantes, nec regulam aliquam ab Eccleſia approbatam proſitentes, habentes tamen habitum, qui dicebatur Beguinarum; De ſumma Trinitate aliquando diſputantes, & prædicantes circa articulos fidei, & Eccleſiæ Sacramenta; opiniones fidei Catholice contrarias inducentes, & ſimplices decipientes; quarum ſtatus ſecundum Paulum ideo reprobat, quia videtur noua Religio ſine Sedis Apoſtolice licentia conſtituta. Ex quo inferit, quod licet proſiterentur alicui obedientiam, & viuerent religioſe, & proprijs rennuciant, non tamen ex hoc eſſent approbatæ, cum regulam non habeant approbatam. cap. 1. de relig. domib. libro 6. vnde hæc conſtitutio non comprehendit ſorores Tertij ordinis B. Dominici, aut B. Franciſci cum habeant Regulam, & modum viuendi approbatum; Neque etiam comprehendit mulieres ſi ſeles, quæ promiſſa, aut non promiſſa continentia in ſuis hoſpitijs conuerſantes penitentiam agere volunt, & in humilitatis ſpiritu Domino famulari cupiunt, vt ex ſine textus conſtat, etiam ſi vrantur habitu ſimili habitu Beguinarum, ſecundum Franciſcum Zabar. in d. Clemen. prima; ex hoc enim non ſunt Beguinae, ex quo cum eis non congregantur. Quæ omnia colliguntur ex ijs, quæ tradunt gloſſ. in d. Clemen. prima, & Aſtenſis in Summa par. 2. li. 7. tit. 2. caſu 77. & caſu 78. & Angel. verbo, excommunic. 7. caſu 40. Anton. 3. par. ut. 25. cap. 61. Sylueſt. verbo excommunic. 9. num. 75. §. Quadrageſima. Tabiena; verbo excommunic. 5. caſu 48. Caietan. verbo excommunicatio, cap. 6. Mart. Ledefm. 2. 4. quaſtio. 26. art. 2. pag. 360. col. 1. & 2. §. Quadrageſima. Nauar. in Manuali, capit. 27. num. 140. §. Trigefima nona, & Sebaſtianus Medices p. 2. tit. 9. quaſt. 79. num. 20. qui etiam citat Socin. in cap. contingit, verſic. Septuagefimo primo, de ſent. excom.
- 34 *Nona* excommunicatio nulli reſeruata habetur in Clemen. vnica, de conſanguin. & affinit. [vbi excommunicantur omnes Religioſi, ideſt, tacite, vel expreſſe profeſſi Religionem approbatam, nec non Moniales profeſſæ, quæque Matrimonium contrahunt.]
- De qua re legi poſſunt gloſſ. ibi, & Summa Aſtenſis, par. 2. lib. 7. tit. 2. caſu 81. Angelica, verbo excommunic. 7. caſu 41. Anton. par. 3. ut. 25. capit. 34. Syl. verbo, excommunic. 9. num. 76. §. Quadrageſima prima, verſiculo Decimo. Tabiena, verbo, excommunicat. quinta, caſu 49. §. Quarto, Caietan. verbo excommunicatio, capit. 47. Mart. Ledef. ſecunda quart. quaſtio. 26. artic. 2. pag. 360. col. 2. §. Quadrageſima. Nauar. in Manuali, cap. 27. num. 141. §. Quarto, dragefima. & Sebaſtian. Medices par. 2. tit. 9. quaſtione 78. num. 120.
- 35 *Decima* excommunicatio habetur in Clemen. Cupientes, de penis [ubi excommunicantur omnes Religioſi Mendicantes, tranſgreſſores Conſtitutionis Bonificij, Pape VIII. cap. vnico, de exceſſ. prælat. lib. 6. hoc eſt, eos, qui abſque Romani Pontificis licentia mentionem non faciunt, capitulico, de exceſſ. prælat. lib. 6. aut domos ad habitandum, uel loca quæcuque de nouo recipiunt, uel recepta mutant, uel ea venditionis, permutationis, donationis, aut cuiuſuis alienationis titulo, quocunque, in alios tranſferre præſumunt.]
- Canonis* huius materia eſt immoderata habitaculi acquiſitio, uel dimiſſio. Et quo ad perſonas ligat ſolos Religioſos Mendicantes, non autem alios Religioſos non Mendicantes; Quoad actiones uero ponit tres, una eſt, de nouo recipere; altera eſt, recepta mutare; Tertia eſt, illa in alios uſus alienare ſine Pape licentia.
- 36 *Circa* cuius Canonis intelligentiam obſeruanda ſunt iſta ex gloſſ. ibi, Summa Aſtenſis, par. 2. lib. 7. tit. 2. caſu 98. Angelic. verbo, excommunic. 7. caſu 44. Antonin. par. 2. tit. 25. cap. 60. Sylueſt. verbo, excommunic. 9. num. 85. §. Quadrageſima quarta. Tabiena verbo, excommunic. 5. caſu 51. Caietan. verbo, excommunicatio, cap. 56. Mart. Ledefm. 2. 4. quaſt. 26. art. 2. pag. 360. columna 3. §. Quadrageſima quarta. Nauar. in Manuali, cap. 27. num. 144. §. Quadrageſima tertia, & Sebaſt. Medice, par. 2. tit. 9. quaſt. 78. numero 123.
- Primo*, Eos ſciliç Mendicantes, quibus niſtum tributum certa Mendicitas, & qui redditus, aut poſſeſſiones, ex Regula, uel Conſtitutionibus habere non poſſunt, argum. cap. unico, de relig. domib. lib. 6. (De qua tamen ſe Concil. Trident. ſeſſion. 25. de Regul. cap. 3. legi debet, ubi conceditur illis habere, & poſſidere bona immobilia, exceptis illis, qui dicuntur Fratres Sancti Franciſci Capucini, & Fratres Minores de obſeruantia) & comprehendit d. Clemen. etiam feminas.
- 37 *Secundo*, Canon iſte ſolum habet locum in duobus caſibus, Primo in locis de nouo acquirendis; Secundo, in locis acquiſitis ante Concilium Lugdunenſe dimittendis, uel alienandis, ut colligitur DD. præfati ex illo uerbo, *Hæſtenu*, in capitulo unico, de exceſſ. prælat. libro 6. & ex illo uerbo *Hæuſque* in dicta Clemen. Cupientes, de penis. Vnde, quamuis incurſant excommunicationem dimittendo, uel mutando loca capta ante Concilium Lugdunenſe, capta tamen poſt illud Concilium relinquendo, uel mutando non excommunicantur, prout determinatum fuit in quodam facto Bononiæ, de Fratribus Minoribus de obſeruantia, qui propter uentos, & ſægu mutauerunt de uno loco, in alium.
- Tertio*, ſolum tranſgredientes dictas actiones tres, uel unam illarum, ex præſumptione, hæc pœnam incurſant, ut patet ex textu dicto cap. unico, de exceſſ. prælat. li. 6. ubi tres ſupradictæ actiones, non nudæ, ſed affectæ præſumptione, inſihibentur.
- Quarto*, Non comprehenditur hæc pœna, qui de licentia ſui ſuperioris habitaculum in eremo acquirunt, aut mutant, ut ex dicto cap. unico, de exceſſ. prælat. libro 6. in fine colligitur.
- Quinto*, Canon iſte non prohibet nouum conuentum, aut domum de nouo capi, uel permutari ad alium finem, & uſum quam ad habitandum unde captio domunculæ, uel mutatio earum, quas Mendicantes capiunt ad locandum, ad ſtandum pro tranſitu, ſeu ad hoſpitandum, uel pro infirmitate, & huiusmodi non cadit ſub dicta prohibitione, ut colligitur ex d. c. unico, de exceſſ. prælat. lib. 6. Syl. §. 6. Tab. §. Notandum, & Caiet. ubi ſup.
- 38 *Sexto*, Per nouas domos, ſeu loca, intelliguntur domus, & loca noua acquiſita cum ſua integritate poſt dictum Concilium, unde non prohibetur hic loca deſtructa reſtituere, niſi ipſa loca deſtructa deſtiterint eſſe de dominio Mendicantium, & poſtea ex nouo iure acquirantur, tunc enim idem eſt ac ſi ea de nouo acquirerent, & proinde hæc pœnam incurſant, Eodem modo, qui loca acquiſita augmen-

augmentat, non incurrit hanc pœnam, quia hoc non est nouum locum acquirere; immo si inter locum habitum, & ad ditamentum factum, via vel riuius mediat, & fiat pons, vel subterranea, quibus hinc inde transitur, non incurritur hæc pœna, quia hic non sunt duo loca, sed vnus tantum locus, maxime quando ibi viuunt sub vno Prælato immediato; Ideoque si acquireretur vnus palatium magnum, de nouo ad augendum Conuentum, non est locus huic pœnæ, quia non acquiritur nouus locus totus, & integer ad habitandum, sed locus antiquus augetur. Et quicquid de hac re olim fuit, nunc ex privilegij Julij Papæ II. & Leonis Papæ V. licitum est noua loca acquirere, & mutare vetera, vt testatur Nauar. vbi supra.

39 *Vndecima* excommunicatio nulli referuata habetur in Clem. Cupientes, de penis [vbi excommunicantur, qui aliqua proferte præsumunt in sermonibus suis, vel alibi, vt ea audientes à Decimarum Ecclesijs debitum solutione retrahant.]

Canonis huius materia est nequitia Sacrilega retrahens debitores à solutione Decimarum: Quoad personas, est particularis, ligat enim solos Religiosos, hoc est tam Mendicantes, quam non Mendicantes, & glof. in dict. Clem. Cupientes, in verbo Religiosos, Anton. Syluest. & Nauar. locis inferius citandis, non autem Clericos seculares, & laicos. Actionem verò vnã ponit, scilicet aliqua proferte, quibus audientes à solutione decimarum retrahantur.

40 *Ad* hanc igitur pœnam incurrendam, vt notant DD. & Summa Aftenfis, par. 2. libro septimo, tit. secundo, casu 99. Angelica, verbo, excommunicat. 7. casu 44. Anton. par. 3. tit. vigesimo quinto, cap. quinquagesimo quinto, Syluest. verbo, excommunicat. 9. numero octuagesimo octauo, §. Quadragesima quinta. Tabiena, verbo excommunicat. 5. casu 44. Caiet. verbo, excommunicatio, cap. sexagesimo quinto, Martin. Ledesm. 2. 4. quæstio. vigesima sexta, art. secundo, pag. 360. colum. tertia, §. Quadragesima quinta, Nauar. in Manual. cap. vigesimo septimo, numero centesimo quadragesimo quinto, §. Quadragesima quarta. & Sebastianus Medices, par. secunda, tit. 9. quæst. septuagesima octaua, numero quinquagesimo quinto, & num. 169. hæc requiruntur:

Primo, vt sit Religiosus;

Secundo, quod illa dicantur siue in sermonibus, siue alibi, in priuatis locutionibus hac intentione, vt retrahant audientes à solutione decimarum; secus, si alia intentione.

Tertio, quod illæ decimæ, à quarum solutione retrahere intendunt, sint debite Ecclesijs; secus autem, si debite essent alijs quibuscunque locis, vel personis priuatis, quocumque modo, scilicet vel ratione privilegij, aut antiqui feudi, aut alio modo, & ratione.

Quarto, quod audientes sint obligati ad dictas Decimas soluendas, vnde si talia profertent audientibus non obligatis, cessat pœna Constitutionis.

Quinto, vt hæc fiant cum præsumptione; secus igitur si futreptitiè, vel ignoranter, vnde aliquo istorum deficiente, non sunt excommunicati.

41 *Duodecima* excommunicatio nulli referuata habetur in d. Clem. Cupientes, de penis [vbi religiosi, qui scienter postposuerunt suis confitentibus conscientiam facere de soluendis decimis ab officio prædicationis tandiu manent suspensi ipso facto, donec ipsis confitentibus] (si hoc ipsum sibi dicendi commodè facultatem habuerint) [conscientiam fecerint; Quod si prædicare præsumpserint prædicta negligentia non purgata, ipso facto excommunicationem incurunt.]

Canonis huius materia est Sacrilegium duplex; Primum est, negligentia circa Decimas Ecclesijs debitas. Secundum est præsumptio postea prædicationis, antequam purgetur negligentia. Quoad personas, est particularis, ligans solum Religiosos non tamen ligat Clericos, aut laicos, immo nec Religiosos Monasteriorum, aut Rectores Ecclesiarum, qui aliquo iure decimas percipiunt, vt patet ex fine d. Clement. varias autem actiones succedentes conti-

42 net, vt constat partim ex dictis, & partim ex his, quæ inferius dicemus, manifestum erit; Nam

Primo requiritur, quod scienter negligent facere conscientiam confitentibus sibi de soluendis Decimis debitis Ecclesijs, vnde, si ex obliuione, vel ignorantia dimittant, non incurunt.

Secundo, si requisiti à Prælati Ecclesiarum, vt conscientiam faciant illis, quorum confessiones audiunt, quod decimas soluere non omitant, adhuc negligent facere conscientiam confitentibus sibi de huiusmodi Decimis soluendis suspensi sunt ipso facto, scilicet, ab officio prædicationis, & confessionis, vt ait Tabiena, donec confitentibus sibi (si hoc ipsum sibi dicendi commodè facultatem habuerint) conscientiam fecerint. Et licet Caiet. verbo, excommunicatio, cap. sexagesimo sexto, & Nauar. in Manual. cap. vigesimo septimo, numero centesimo quadragesimo quinto, §. Quadragesima quinta velint non prærequiri requisitionem à Prælati Ecclesiarum, ad hoc vt imputetur illis negligentia hæc secunda, alij tamen omnes, vt Paul. & Petri. de Anchar. quos citant, ac sequuntur Anton. 3. par. ti. vigesimo quinto, cap. quinquagesimo septimo, Syluest. verbo, excommunicat. 9. numero octuagesimo nono, §. Quadragesima sexta. Tabiena, verbo, excommunicat. 5. casu quadragesimo quinto. Martin. Ledesm. 2. 4. quæstio. vigesima sexta, art. secundo, pag. 360. colum. tertia, §. Quadragesima sexta, & Angel. verbo, excommunicat. 7. casu 44. docent, hanc requiri aliàs negligentia non incurunt hanc suspensionem.

Tertio, si ita suspensi ob negligentiam, antequam eam purgauerint, prædicare præsumunt, excommunicationem incurunt; quod si nunquam postea prædicant, ait Caiet. vbi supra, & bene non erunt excommunicati, cum pœna non sint vltia casus suos extendenda. Quæ omnia satis euidenter ex ipso textu colliguntur.

43 *Notandum* autem est ex Anton. & Tabiena ubi supra, quod suspensio hæc durat, quousque faciant conscientiam prædictis de solutione hac decimarum, habendo commoditatem, adeo vt si postquam habuerint commoditatem faciendi conscientiam, non fecerint, incurunt excommunicationem, si prædicent; si aut prædicent post istam suspensionem, non habita commoditate, non sunt excommunicati; requiritur enim, quod habuerint commoditatem & non fecerint conscientiam, & prædicent; Hæc autem commoditas debet esse talis, quod non oporteat confessores multum discurrere ad hoc, vt possint talem conscientiam facere, non enim tenentur eos sequi, si non sint in illo loco, si tamen non possunt sine magna vagatione, vel sine alia magna incommoditate, excusantur. Et vt notant Tabiena, & Ledesm. sufficit facere conscientiam principalibus domus, qui habent soluere, ut soluant secundum quod est consuetum, id est, quod dent totum, vbi consuevit dari totum, & partem, vbi pars, vbi verò nihil, sint tamen parati aliquid dare si exigantur decimæ.

44 *Decimatertia* excommunicatio nulli referuata habetur in Clem. de sent. excom. [ubi excommunicantur omnes religiosi tam exempti, quam non exempti, cuiuscunque ordinis, & conditionis, qui interdictum, aut à Romano Pontifice, aut ab ordinario loci impostum non seruant, cū cathedralem Ecclesiam, matricem, vel parochialem loci, illud viderint, aut sciuerint obseruare. Quod etiam in interdictis, & cessationibus generalibus à Diuinis Provincialium Conciliorum statutus, ipsorum auctoritate promulgatis; Nec non in Cessationibus Generalibus à Diuinis ciuitatum, terrarum, & aliorum locorum, quas aliquando ex consuetudine, vel aliàs, Capitula, Collegia, vel conuentus secularium, aut Regularium Ecclesiarum sibi vendicant, locum habet.]

Canonis huius materia est Sacrilegium in non seruando interdictum: Et quoad personas ligat solos Religiosos, & hos omnes, siue sint Mendicantes, siue non Mendicantes; Clericos autem seculares non ligat. Vnam vero tantum actionem ponit, scilicet non seruare interdictum seu cessationem à Diuinis, quod seruat matris Ecclesia.

45 *Ad* huius autem meliorem intelligentiam Notandum est

est ex glo. ibi, & Summa Astensis, par. 2. libro septimo, titu-
secundo, casu 73. Angel, verbo, excommunic. 7. casu 45. An-
ton. 3. par. titu. 25. cap. quinquagesimo sexto, Syluest. verb.
excommunicat. 9. numero nonagesimo. §. Quadragesima
septima, Tabiena, verb. excommunicat. 5. casu 52. Caieta.
verb. excommunicatio. cap. sexagesimo septimo, Martin.
Ledesm. 2. 4. quest. vigesima sexta, artic. secundo, pag. 360.
colum, tercia, §. Quadragesima septima, & Nauar. in Ma-
nual. cap. vigesimo septimo, numero centesimo quadra-
gesimo sexto, §. Quadragesima sexta. Alphonsus Vivaldo in
suo Candelabro aureo titu. de interdicto, numero cente-
simo octuagesimo septimo, & Sebast. Medice, par. 2. tit. 9.
q. 78. nu. 105.

Primo, ex parte interdicti, seu cessationis à Diuinis re-
quiritur, quod sit generalis, & localis, hoc est, quod tota il-
la Ciuitas, seu terra, aut villa sit interdicta, seu cessare de-
beat à diuinis; & hoc non solum si interdictum sit vali-
dum, sed etiam si sit nullum, aut ratione precedentis ap-
pellationis, aut alia de causa, ex Angel. Anto. Tabiena, Syl-
uest. vbi supra §. Octauo, & Nauar. cit. & Vivaldo, vbi su-
pra, numero 162. conclus. 3. Quia non pertinet ad eos de
validitate, vel nullitate interdicti iudicare. Non autem
habet locum hæc constitutio in interdicto, aut cessatione
speciali ex gl. in d. Clement. prima in verb. *Generalibus*, &
Vivaldo cit. conclusio. secunda. Si quidem hæc solum ser-
uantur in Ecclesijs, in quibus sunt inductæ, c. Delectis, de
appellat.

Secundo, ex parte auctoritatis requiritur, quod vel im-
ponatur à Sede Apostolica, hoc est, à Papa ipso, & idem si
fiat per eius delegatum, argum. cap. Si Apostolica, de præ-
bend. libro sexto. Nam isti auctoritate Sedis Apostolicæ
solent interdicta imponere, & idem si sit positum à iure
communi; Nam Canon etiam ponit interdictum ciuitati,
quæ insecta fuerit Episcopum, vt ca. Felicis, §. Ciuitas, de
penis. libro sexto, ex Anton. Syluest. §. Secundo, & Tabie-
na, vbi supra in princip. Vel ab ordinario loci, & idem di-
cendum in delegato ordinarij, dummodo tamen habeat
speciale mandatum ad interdicendum, quia tunc potius
est Minister, quam delegatus, argum. cap. fin. de offic. de-
leg. & ipse committens facere dicitur, secus autem si man-
datum speciale non habeat. Vel à Concilio Provinciali,
aut illius auctoritate, vel à Conuentu, Capitulo, vel Col-
legio Regulari, vel seculari ex consuetudine, vel alias hanc
potestatem habente; Quod idem docent Syluest. vbi su-
pra, numero 92. versic. Sed aduerte, & Tabiena vbi supra,
§. Primo, procedere, si interdictum sit positum ab aliqua
persona particulari, quæ hoc posset ex speciali consuetu-
dine, si quidem consuetudo iurisdictionem ordinariam
date potest, c. cum contingat, de foro compet. quo casu lo-
cus esset huic penæ in cessatione, vel interdicto generali à
tali persona imposito.

Tertio, ex parte effectus, vt ait Caietan. requiritur, quod
huiusmodi interdictum, seu cessatio à Diuinis, seruetur à
Cathedrali, scilicet vbi est Ecclesia Cathedralis, vel à Ma-
trice, id est, vbi deest Cathedralis, sed est matrix Ecclesiæ,
vel à Parochiali Ecclesia scilicet, vbi nec Cathedralis, nec
matrix Ecclesia est, sed parochialis. Matrix autem Eccle-
sia ex Ioann. Andr. in d. Clement. prima, quem refert, &
sequitur Ioann. Bachonus 4. distinctio. undecima, questio.
vnica, artic. quarto, hic intelligitur Baptismalis, seu maior
loci, quæ ideo dicitur Matrix, quia sicut mater generat, sic
illa per baptismum regenerat, & sic etiam Cathedralis in
Ciuitate per baptismum dici potest, etiam matrix Eccle-
sia; ideo autem hic exprimitur matrix Ecclesia, quia ali-
quando interdicuntur loca non habentia Ecclesiam Cath-
edralem, quæ tamen habent matricem; Et hoc locum
habet etiam cum illa matrix Ecclesia religiosi non ser-
uantibus subest, quoad reliqua temporalia, vel spiritualia,
scilicet quoad presentationem, & collationem, aut quia
est vicaria eorum, siue non subest illis, cum generaliter lo-
quatur. Quod si in aliquo loco interdicto non sit aliqua
Cathedralis, nec matrix, quia forte est in alio loco non in-
terdicto, vt contingere potest, quando est interdicta villa,
vel castrum non habens inclusam Cathedralis Ecclesiæ,
aut matricem, puta quia matrix Ecclesia est in alia terra

non interdicta, vel Ecclesiæ plures sunt in villa, vel castris,
& nulla principalior, quia quælibet æqualiter suis paro-
chianis baptismum, & alia Sacramenta ministrat, tunc
quidem distinctione opus est, si enim omnes istæ seruant
interdictum, tunc quidem religiosi etiam seruare tenentur,
aliàs penam huius Canonis incurrunt; si verò aliquæ ser-
uant, & aliquæ non seruant, religiosi non seruantes hanc
penam non incurrunt, quamuis parochia illis intra cuius fi-
nes situm est Monasterium, obseruet. Si quidem vs reli-
giosus penam hanc incurrat, necesse est, vt interdictum il-
lud, seu cessatio ab omnibus illis parochialibus obser-
uetur, vt gl. in d. Clem. 1. in verb. *Matricem*, in fine Alpho-
sus Vivaldo, tit. de interdicto, numero centesimo sexage-
simo secundo, Conclus. 5. DD. omnes allati tradunt. Quan-
do autem interdicta est Prouincia, vel Diocesis, si in aliquo
bus ciuitatibus, aut castris matrix Ecclesia seruat interdi-
ctum in aliquibus non, locus erit penæ in illis locis tantum,
in quibus seruat, & non in alijs.

47 Quod si quæras, an quoad interdictum Prouinciæ dicitur
Ecclesia Metropolitana Matrix, ita, vt illa seruante in-
terdictum, religiosi totius Prouinciæ scienter non seruantes
hac penam ligentur? Respondet cum gl. in d. Clem. 1.
in verbo *Matricem*, Ioanne Bachono, 4. dist. 11. quest. vili-
ca, artic. 4. in fine, & DD. allatis, quod non, per textum
huius Clem. dicentem, *Cathedralem*, vel *Matricem*, unde
sicut interdicta Metropolitana Ecclesia non intelligitur
in eadem Matrix intelligi scilicet per totam Prouinciæ,
sed solum vbi Metropolitana est matrix; ita interdicta Ec-
clesia Metropolitana ligabuntur soli religiosi illi de Ciui-
tate Metropolitana, & non alijs.

48 Hæc addo ex gl. in d. Clement. 1. in verb. *appellati*
& in verb. *subiacere*, de sentent. excomm. & DD. cit. Quod
si sententia interdicti verè ligat, & matrix Ecclesiæ illam
non obseruat, religiosi non seruantes, etsi pena huius Ca-
nonis non ligentur, hoc est non sint excommunicati, alijs
tamen penis sunt ligati, quæ habentur cap. fin. de excomm.
prælat. in antiq. & cap. Auctoritate, & cap. Episcoporum,
de priuileg. lib. 6. vbi habetur, *quod Clerici, seculares, & reli-
giosi sunt suspensi ab officio, & beneficio, & omni iurisdic-
tione, & eis interdictus est ingressus Ecclesiæ, & sunt irregu-
lares, & ineligiblees ad ius, & passiuè*, vt glossa in d. Clem. 1.
in verbo, *obseruare*, & Alphonsus Vivaldo, vbi supra, nu.
162. Conclus. Sexta, expresse tradunt. Sin autem sententia
interdicti verè non ligat impediende appellatione, vel alia
nullitate, & matrix Ecclesiæ illam seruat religiosi non ser-
uantes ligantur hac pena, sed non alijs: Quando verò te-
net, & per Ecclesiam matricem seruat, ligantur verique
Quando verò nec tenet, nec seruat, neutri ligantur, qui-
do autem Ecclesia matrix seruat, quia ipsa est specialiter in-
terdicta, non est locus huic penæ, quæ intelligitur de inter-
dicto generali, ad quod religiosi tenentur. Quando autem
Episcopus mandat seruari interdictum, & capitulum man-
dat, aut facit contrarium potius Episcopo est obediendum.
Et hæc omnia intelligenda sunt, quando religiosi sciunt in-
terdicti à matrici, aut parochiali Ecclesia obseruari: Tunc
autem Religiosi intelliguntur scire obseruantiam interdi-
cti à matrici Ecclesia, quando viderint diuina officia in
Ecclesia Cathedrali, aut matrici, aut parochiali celebrari
ianus clausis, & voce submissa excommunicatis, &
interdictis, exclusis; vel alio sensu corporis perceperint, id
est, auditu illud obseruari, quod intellige auditu probabi-
li si quidem probabiliter ignorant non ligantur; tunc
autem obseruare quis dicitur, quando abstinere animo il-
lud obseruandi. Addit autem Tabiena, fratres ordinis Pre-
dicatorum Congregationis Lombardia habere gratiam à
Leone Papa X. circa obseruationem interdicti, de qua re
plura legi possunt apud Concilium Tridentinum, Sess. vigesi-
ma quinta, de Regular. capit. duodecimo, vbi statuit [vt
censuræ, & interdicta, nedum à Sede Apostolica eman-
ta, sed etiam ab Ordinarijs promulgata, mandante Epi-
scopo, à Regularibus in eorum Ecclesijs publicentur, at-
que seruentur.]

49 Decima quarta excommunicatio nulli reseruata habe-
tur in Extrau. de Treuga, & pace [vbi Sixtus Papa IV.
excommunicat Religiosos Mendicantes, & Ecclesiarum
paro-

parochialium Rectores, si pacem inter se factam violent, a qua tamen absolui non possunt, nisi de expresso consensu partis laeae, & praevia satisfactione debita. Sed quia Constitutio haec particularis est, & ad partes Germaniae, & praefertim ad oppidum Eslingen. Constant. Diocesis limitata esse videtur, communiter ab auctoribus omitti solet. Et haec tenus de excommunicationibus ad religiosos spectantibus de iure communi nulli referuatis.

De excommunicationibus ad Laicos, eos praefertim, qui publicam personam gerunt, in iure spectantibus, quae nulli referuatur.

Cap. XXXIV.

S V M M A R I V M.

- 1 Principes, ac alij officiales, si tertio moniti à Praelatis iustitiam eis facere recusant, excommunicati sunt.
- 2 Rectores Civitatum, & officiales laici locorum, onera personalia, aut realia personis Ecclesiasticis imponentes, excommunicationem incurrunt.
- 3 Iurisdicção Praelatorum quae, & quando evacuari solet à Dominis temporalibus.
- 4 Statuta contra libertatem Ecclesiasticam facientes, aut iam facta servari procurantes excommunicati sunt.
- 5 Statuta contra Ecclesiasticam libertatem observari faciens, an excommunicatus sit, si ea ex libris eradat.
- 6 Rectores, & alij officiales Civitatis, in qua Summus Pontifex eligendus est, si quae eis praecipuntur, non observent, in excommunicationem incidunt.
- 7 Persequentes, spoliantes aut gravantes personas Ecclesiasticas, aut eorum consanguineos, aut ecclesias, quia aliquem eligere nolunt, pro quo ipsi intercesserint, excommunicati sunt.
- 8 Gravamen per spoliū, seu persecutio iniusta, quanam dicenda.
- 9 Regalia, aut bona Ecclesiarum, vel Monasteriorum occupare, & usurpare praesumens, excommunicationem incurrit.
- 10 Masculinum à Canone prolatum puniente delicta feminas etiam comprehendit.
- 11 Absolutionem, vel revocationem alicuius censure per vim, aut metum extorquens, excommunicationem incurrit, talisque absolutio irrita, & nulla censetur.
- 12 Absolutionem à censura per vim extorquens, non secuta absolutione, in excommunicationem non incidit.
- 13 Casum fraudulenter fingens, ob quem iudex ad mulierem pro testimonio accipiendi personaliter vadit, excommunicatus est.
- 14 Praelatos, aut personas Ecclesiasticas ad submitteñdū Ecclesias, aut bona, aut iura earum laicis compellens in excommunicationem incidit.
- 15 Tempus modicum in iure quodnam censetur.
- 16 Domini temporales, subditis suis prohibentes, ne quid personis Ecclesiasticis vendant, ab eisue emanant, excommunicationem incurrunt.
- 17 Domini temporales sibi non subditis interdicens, ne personis Ecclesiasticis aliquid vendant, non sunt excommunicati.
- 18 Domini temporales, & eorum officiales, Episcopis,

& Inquisitoribus, in pertinentibus ad eorum officia non obediētes, quando excommunicationem incurrant.

- 19 Episcopus, & Inquisitor, si in mandato discrepent, quid agendum.
- 20 Christianum quemcunque per assassinos interficiens, aut interfici mandans, excommunicatus est, etiamsi mors inde subsecuta non sit.
- 21 Assassini quinam dicantur.
- 22 Represalia contra personas Ecclesiasticas, vel bona earum concedentes, quando excommunicationem incurrant.
- 23 Represalia quanam proprie dicenda, & censenda sint.
- 24 Inquisitores, eorumque commissarij super haeresi deputati, sub praetextu inquisitionis, ab aliquo pecuniam illicitè extorquentes, excommunicati sunt.
- 25 Pecuniae nomine, etiam omne id, quod pecunia aestimari potest, intelligi solet.
- 26 Potestates, Rectores, & alij officiales Communitatum, facientes, aut scribentes statuta, quibus usuras solvi, aut solutas non restitui praecipitur, excommunicationem incurrunt.
- 27 Principes, & Magistratus directè, vel indirectè subditos suos, aut alios cogentes, quo minus libere Matrimonium contrahant, excommunicati sunt.
- 28 Magistratus seculares, si ab episcopis requisiti eis in clausura Monialium conservanda non auxiliantur, in excommunicationem incidunt.

1 Prima excommunicatio ad Iudices, & personas publicas pertinens, habetur in cap. administratores, 23. quaestio. 5. [vbi excommunicantur omnes Principes, & officiales, qui tertio admoniti ab Episcopis, vel Ecclesiasticis Praelatis, iustitiam eis super eorum causis facere recusant.]

2 Secunda excommunicatio habetur in cap. Non minus, & cap. adversus, de immunitate eccle. [vbi primo, excommunicantur omnes Rectores, & Consules Civitatum, & alij officiales Laici quorumcunque Locorum, qui angarias & exactiones indebitas, id est, onera personarum, aut rerum Ecclesijs, aut Ecclesiasticis personis imponunt, & eorum fautores. Secundo excommunicantur praedicti, qui iurisdictionem Praelatorum, & auctoritatem, quam habent in suis hominibus evacuunt, quia tam isti, quam illi sunt excommunicati, si moniti non desistant, nec absolvi debent, donec competenter satisfecerint. Tertio, excommunicantur successores praedictorum officialium, nisi infra mensem excessum suorum praedecessorum purgaverint, & satisfecerint. Et hi duo Canones innovantur virtute Bullae Cœnæ Domini, vt diximus capitulo vigesimo secundo.]

Circa hunc Canonem observandum est ex Palud. 4. d. 18. quaestio. 3. Summa Astensis par. 2. libro 7. tit. 2. casu 10. Angel. verbo, excommunic. 7. casu 5. Anton. 3. par. tit. 25. cap. 26. Sylvest. verbo, excommunic. 9. numero duodecimo, §. Quinta. Tabiena, verbo, excommu. 5. casu 18. Caiet. verbo excommunicatio, cap. 40. Martin. Ledesm. 2. 4. q. 26. art. 2. pag. 358. col. 3. §. Quinta, & Nau. in Man. c. 27. num. 115. §. Quinta.

Primo, Appellatione Iurisdictionis, quae evacuari dicitur, venit iurisdicção temporalis Praelatorum, quam, s. Praelati Ecclesiastici habent in temporalibus, quam Domini temporales purè evacuare frequenter videntur, adeo ut Praelati restent temporales Domini ferè solo titulo.

Secundo, Prærequiritur monitio, adeo, vt non ipso facto, sed nisi moniti desistant, excommunicationem incurrit, nõ ab ipso monitore, sed à iure hoc latam, scilicet tam ipsi Consules, & Rectores Civitatum, quam fautores eorum, vt in d. c. Non minus, habetur, & sufficit vna monitio cum dilatione competenti, & excluditur appellatio, quia correctione

ſtione Canonis non appellatur.

Quod excommunicationem verò tertiam ſcilicet a ſucceſſione incurendam, requiritur lapſus menſis, ita, vt niſi intra menſem, ſcilicet à ſucceſſione, & tempore regiminiſ computandum ſatiſfecerit, excommunicatus eſt, vt in d. c. Aduerſus habetur. Nec tamen delictum prædeceſſoris ſucceſſori præiudicat, quia iam eſt etiam proprium delictum ſucceſſoris, ſi illud non emendat; ex quo enim ipſum non purgat in ſua tempus ſibi præfixum, iure præſumitur conſentire, & quia ſucceſſit in honore regiminiſ, etiam in onere excommunicationis ſuccedere debet; & ideo ſi non purgavit, elapſo tempore, ſicut prædeceſſor, & ipſe ei ſuccedens excommunicatur.

Et hoc quod diximus de ſucceſſore, quod non ſit excommunicatus, niſi poſt menſem, intelligitur, quando antea ſucceſſor ipſe, prædeceſſori ſuo non conſenſit; ſi enim ſucceſſor hic prædeceſſori ſuo communicavit in crimine, ſtatim fuit excommunicatus, ſicut prædeceſſor eius, arg. cap. Nuper, de ſent. excom. Illud autem pro quo talis Rector, vel ſucceſſor ſatiſfacere tenetur, antequam abſolui debet, eſt de omni damno contingenti Eccleſiæ, aut perſonis ſupradictis ex tali exactiōe. Vt autem notant Nauar. vbi ſupra, non incurritur pœna hæc propter tributa omnino realia quæ Clerici debent ob ſua bona, nec ob realia extraordinaria, quæ immediatè ſpectant ad eorum bona, vt ad reficiendum iter, vel callem, qui eſt ante prædium, vel domum ſuam, ſed incurritur ſolum propter onera mere perſonalia, & mixta, quæ imponuntur perſonis, ut etiam annotant prius Panormitan. in dict. capit. Non ininus, de immunit. Eccleſ. & Tabiena vbi ſupra, §. Secundo, latius tradit.

Tertia excommunicatio habetur in c. Nouerit, de ſent. excomm. [vbi excommunicantur primo, omnes facientes ſeruari ſtatuta edita, & conſuetudines, vel potius abuſiones introductas contra Eccleſiaſticam libertatem: Secundo excommunicantur omnes, qui dicta ſtatuta non fecerint deleri de Capitularibus ſuis infra duos menſes poſt ſcientiam eorum: Tertio excommunicantur ipſi ſtatutarij, & ſcriptores Statutorum ipſorum: Quarto, Potestates, & Conſules Rectores, & Conſiliarij locorum, vbi prædicta ſtatuta, & conſuetudines editæ fuerint, vel obſeruatæ: Quinto, omnes, qui ſecundum prædicta ſtatuta iudicare præſumunt: Sexto, omnes, qui iudicata in formam publicam redigunt.]

Canonis huius materia eſt Sacrilegium, quo Eccleſiaſtica libertas per ſtatuta, ſeu conſuetudines offenditur: Et quoad perſonas duæ priores excommunicationes ſunt vniuerſales, duæſq; continet actiones, ſcilicet facere ſeruari ſtatuta, & conſuetudines, quæ ſunt contra libertatem Eccleſiæ; & non facere admoueri talia ſtatuta de capitularibus ſuis, hoc eſt, libris, in quibus ſtatuta ſcribuntur. In qua re, quamuis Caiet. in verbo excommunicatio, cap. 31. potius in hanc ſententiam inclinare videtur, quam expreſſè ſequitur Nauar. in Manual. cap. 27. num. 119. §. Decima. & fauet gloſ. tum in d. cap. Nouerit, in princip. tum in c. Gratiam, de ſent. excomm. ut hæc duæ excommunicationes non ſint, ſed vna tantum, adeo, vt non ſatis ſit facere obſeruari ſtatuta, ſi eradat ex libris, nec econtra ſufficit non eradere intra duos menſes, ſi non facit obſeruari, vt incurrat excommunicationem, ſed requiritur vtrumque ſcilicet, & facere obſeruari, nec non facere deleri, cui opinioni ſatis fauent verba textus d. c. Nouerit, vbi dicitur [Excommunicamus eos, qui de cetero ſeruari fecerint ſtatuta edita, & conſuetudines introductas contra Eccleſiæ libertatem, niſi ea de capitularibus ſuis infra duos menſes fecerint amoueri.] Alij tamen omnes, vt Aſtenſis in Summa, par. 2. libro ſeptimo, tit. 2. Caſu 13. Angel. verbo, excomm. 7. caſu 12. Palud. 4. diſt. 18. quaſt. 3. ar. 3. §. Quinto ſtatutum. Sylueſt. verbo excomm. 9. num. 31. §. Decima. Tabiena, verbo excommunicat. 5. Caſu 20. Martin. Ledefm. 2. 4. quaſtione 26. articulo 2. pag. 358. column. 4. §. Decima, docent eſſe duas excommunicationes, ita vt una ſit facere obſeruari dicta ſtatuta; Alia ſit non facere deleri intra duos menſes, quæ videtur communior opinio. In reliquis duabus excommunicationibus ſunt ſex genera perſonarum, ſcilicet, ſta-

tutarij, ſcriptores ſtatutorum; Potestates, Conſules, Rectores, & Conſiliarij locorum, vbi huiusmodi ſtatuta edita, vel ſeruata fuerint. Quibus deinde in reliquis duabus vltimis excommunicationibus additæ ſunt duæ actiones, ſcilicet, iudicare ſecundum huiusmodi ſtatuta, & ſcribere in forma publica huiusmodi iudicata, quæ actiones à quibuſcunq; perſonis exerceantur, inducunt excommunicationem. Addunt autem præſati DD. cum S. Antonin. 3. parte tituli 25. cap. 17. Quod præſati non vident hanc ſententiam, etiam ſi in fine ſtatutorum ponant ſtatutum, quod ſi quæ ſunt inſtituta contra Eccleſiaſticam libertatem, habeantur pro non ſcriptis, ſicut communiter fieri ſolet, quia per hoc non ſatiſfit dicta Conſtitutioni, ſed exigitur hæc ſtatuta deleri de libris. Quibus omnibus addo, quod licet hæc excommunicatio quatenus conuenit cum excommunicatione decima quinta Bullæ Cœnæ Domini reſeruata ſit, quatenus tamen alia actiones, & perſonas complectitur, non eſt reſeruata, de qua re latius dictum eſt in ca. 19. huius libri, & hoc ſenſu intelligi debet Nauar. in Manual. cap. 27. num. 120. verſic. Vadeſcimo.

Quarta excommunicatio nulli reſeruata habetur in c. Vbi periculum, §. Prætereant, verſic. Quod ſi præmiſſa de elect. lib. 6. [vbi excommunicantur omnes Domini iudices, Rectores, aliq; que officiales Cinitatis illius, in qua Romani Pontificis electio faciendæ eſt, ſi ea non obſeruetur, aut fraudè circa ea committunt, quæ ſibi præcipiuntur obſeruanda in morte Pontificis morientis in terra eorum. Quæ autem in prædicto euentu obſeruanda ſint, habentur in d. c. vbi periculum, de elect. lib. 6.]

Canonis huius materia eſt negligentia, & fraus circa ſeruanda in negotio electionis Papæ. Quoad perſonas eſt particularis, vt patet, ligat enim ſolos Dominos, Rectores, & alios officiales loci illius, in quo faciendæ eſt electio Papæ; Duas item complectitur actiones, ſcilicet, non obſeruare ſeruanda; & committere fraudem in eis, aut circa ea, de qua re meminerunt Paludan. 4. diſtinct. 18. quaſtio. 3. artic. 2. Aſtenſis in Summa, parte 2. libro 7. tituli 2. Caſu 27. Angelica, verbo, excommunicat. 7. Caſu 13. S. Antonin. parte 3. tit. 25. cap. 41. Sylueſt. verbo excommunicat. 9. numero 35. §. Duodecima. Tabiena, verbo, excommunicatio, cap. 54. Martin. Ledefm. 2. 4. quaſtione 26. articulo 2. pagin. 358. column. 4. §. Duodecima, Nauar. in Manual. capit. 27. numero 121. §. Duodecima, Sebastian. Medices parte 2. tituli 9. quaſtione 78. numero 68. De hoc autem Summi Pontificis electione legendæ ſunt Extrauagan. l. ij. II. quæ incipit, Cum tam diuino, quæ eſt 2. in ordine eiusdem, Extrauagan. Pauli Papæ IV. quæ incipit, Cum ſecundum, quæ eſt 38. in ordine eiusdem, & Extrauagan. Pij Papæ IV. quæ incipit In eligendis, quæ eſt 81. eiusdem in ordine.

Quinta excommunicatio nulli reſeruata habetur in c. Sciatis cancti, de elect. lib. 6. [vbi excommunicantur omnes, qui per ſe, vel per alios ſpoliando, ſeu alias iniuſtè perſequendo, grauare præſumpſerint in beneficijs, ſeu in alijs bonis ſuis, Clericos, vel quoliſbet perſonas Eccleſiaſticas, aut eorum conſanguineos, vel Eccleſias, Monafteria, ſeu alia loca, pro eo quod rogati, ſeu alijs inducibus eum pro quo rogabantur, ſiue inducebantur, eligere noluerunt.]

Canonis huius materia eſt Sacrilegium, quo offenditur libertas Eccleſiaſtica, quantum ad liberum electionis opus; Et quoad perſonas eſt vniuerſalis, & includit etiam Episcopos, ex gl. ibidem, in verbo, cuncti. Nec obſtat, cap. Quia periculofum, de ſent. excom. lib. 6. quia c. illud non loquitur de ſententia excommunicationis, ſed de ſuſpenſione, & interdictione: Quoad actiones vero, ponit, vnam ſcilicet grauare vel ſpoliando, vel alijs iniuſtè perſequendo.

Circa quem Canonem obſeruandum eſt ex Angelo, verbo, excommunicat. 7. Caſu 14. Anton. 3. part. tit. 25. cap. 21. Sylueſt. verbo excommunicat. 9. num. 38. §. Decima tertia. Tabiena verb. excommunicat. 5. caſu 27. Caiet. verbo, excommunicatio, cap. 34. Martin. de Ledefm. 2. 4. quaſt. 26. ar-

26. art. 2. pag. 358. col. 4. §. Decima tertia. Nauar. in Man. cap. 27. num. 122. §. Decima tertia. & Sebastianus Medice par. 2. tit. 9. q. 78. n. 67. ad hanc censuram incurreda requirit.

Primo, quod fiat grauumen per spolum, aut persecutio nem iniuriam; scilicet, vel auferendo latentem, vel vastando quocumque modo, vel inuadendo mobilia, vel rapendo mobilia, per vim, & publicè, aut fraudando per dolum.

Secundo, quod huiusmodi grauumen inferatur a se, vel ab alio, ob hanc causam, quia scilicet electores, seu electores rogati, aut induciti, eligere noluerunt illum, vel illam, pro quo, vel qua rogabantur; vnde si non fecissent ob hanc causam, sed propter aliam, aut si non fuissent rogati, & tamen intulerunt electoribus prædictum grauumen, nõ incurrunt hanc penam, ex Tabiena, vbi supra.

Tertio, Grauumen hoc inferri debet contra aliquem ex his quinque, scilicet, vel contra persona electricas Ecclesiasticas, non autem laicas vel consanguineos dictarum personarum Ecclesiasticarum, & intelligitur de consanguineis usque ad septimum gradum consanguinitatis; grauumen autem affines non incurrunt: vel contra ipsas Ecclesias vel Monasteria, vel alia loca pia. Et nomine personarum Ecclesiasticarum comprehenduntur etiam conuersi, templarij, vel hospitalarij, qui vt ait gloss. in d. cap. sciant cuncti, in verbo Ecclesiasticas, quamuis non sint Clerici, sunt tamen personarum Ecclesiasticarum, arg. 17. q. 4. c. Qui quis.

Quarto, intelligitur, de electione, quæ fit a personis Ecclesiasticis, secus si fiat a laicis; & quod dicitur de electione, intelligi etiam debet de presentatione, postulatione vel confirmatione, dummodo hæc fieri habeant ab Ecclesiastica persona, secus si patronus esset laicus; quia sermo hic solus est de Clericis, & personis Ecclesiasticis. Nec obstat quod constitutio hæc personalis sit, & proinde non extendenda ad presentationem, postulationem & confirmationem sed solum restringenda erit ad electionem de qua solum loquitur: Quia constitutio penalis, quateus cõcerat fauorem Ecclesie, extendenda est ad alium casum quã expressum, dummodo casus, ad quem fit extensio cõcerat Ecclesie fauorem, maxime cum eadem utrobique ratio sit, in hoc casu contingit.

9. Sexta excommunicatio nulli reservata habetur in cap. Generali, de elect. lib. 6. vbi excommunicantur vniversi & singuli qui Regalia, hoc est, collectam quæ fit nomine Regis, vel imperatoris, seu tributum quod debetur Regi, seu illa quæ capit Rex Ecclesia vacante, vt in Regno Francie, & Anglie fieri consuevit, vbi Regalia vocantur iura Regis in quibusdam Ecclesiis vacantibus competentiã, quibus de prelati ordinatis, illa percipiunt prelati, & non Rex, aut custodiam seu guardiam vt in Ecclesia Parmensi, vbi laici debent custodire, donec Ecclesie sit prouisum vel aduocatus, seu defensionis titulum in Ecclesiis, Monasterijs, seu quibilibet alijs locis pijs, de nouo vsurpando bona Ecclesiarum, Monasteriorum, aut locorum ipsorum, occupare præsumunt, quatenus dignitatis honore præfulgeant.

10. Canonis huius materia est sacrilegium, quo offenditur libertas Ecclesiastica in Ecclesiis vacantibus bonis: Et quoad personas est vniuersalis; Duas verò continet actiones, scilicet de nouo conari vsurpare Regalia & custodiã in uacantibus Ecclesijs, Monasterijs, aut alijs pijs locis; aut occupare bona dictorum locorum: adeo, vt ad hanc censuram incurrendam non sufficiat vsurpare aliquem dictorum titulorum, sine occupatione bonorum, nec satis est occupare bona, nisi vsurpent aliquem dictorum titulorum de nouo; & dicuntur vsurpare de nouo, qui non dum 40. annis possessionem illorum habuerunt: secus autem dicendum est de illis, qui vel ex fundatione vel ex antiqua consuetudine huiusmodi iura sibi vendicant, tales enim hanc penam non incurrunt, vt colligi potest ex ijs, quæ gloss. lib. 6. Paludan. 4. distinct. 18. quæstio. 3. artic. 3. Casu 27. Rich. 4. distinct. 18. articulo 11. quæstio. 5. Astenus in Summa, part. 2. lib. 7. tit. 2. Casu 52. Angel. verbo, excommunic. 5. Casu 15. Anton. 3. part. tit. 25. capit. 18. Syluest. verbo, excommunic. 9. numer. 40. §. Decima quarta. Tabiena, verbo, excommunic. 5. Casu 28. Caietan. verbo, excommunicatio, capitulo 38. Martin. Ledesm. 2. 4. quæst. 26. articulo 2.

pag. 358. col. 4. §. Decima quarta, & Nauar. in Manual. ca. 27. numer. 123. §. Decima quarta & Sebastianus Medice par. 2. tit. 9. quæstio. 78. num. 64. tra dunt, Qui etiam docent per vniuersos & singulos, comprehendit etiam mulieres, quia secundum Canones, masculinum prolatum a Canone crimina puniente femina s comprehendit, cuius femina nõ minus peccant, quàm masculi licet, quandoque minus puniantur; arg. c. si quis suadente, 17. q. 4.

11. Septima excommunicatio nulli reservata habetur in c. vnicò, De his quæ vi metusue causa firmi, lib. 6. vbi excommunicantur, qui absolutionem, vel reuocationem quacumque a sententia excommunicationis, suspensionum, vel interditi per vim, aut metum extorsissent, & talis absolutio vel relaxatio ab excommunicatione, suspensione, vel interdico est ipso iure nulla.

Canonis huius materia est sacrilegium, quo offenditur Ecclesiastica libertas quoad opus absolutionis vel reuocationis censuram Ecclesie. Et quoad personas est vniuersalis; & duas continet actiones, quarum vna est, extorquere uis; secunda est, extorquere metu talem absolutionem vel reuocationem censuræ.

12. Circa quam excommunicationem notanda sunt ista ex gloss. lib. 6. Paludan. 4. distinct. 18. quæstio. 3. articulo 4. casu 11. Richard. 4. distinct. 18. articulo 11. quæst. 5. Astenus in Summa, part. 2. lib. 7. tit. 2. casu 47. Angel. verbo, excommunic. 5. Casu 18. Anton. 3. part. tit. 25. capit. 27. Syluest. verbo, excommunic. 9. numero 43. §. Decima septima. Tabiena, verbo, excommunic. 5. Casu 32. Caietan. in Summa verbo excommunicatio capitulo 41. Martin. Ledesm. 2. 4. quæstio. 26. articulo 2. pag. 359. col. 1. §. Decima septima, & Nauar. in Man. capit. 27. numer. 125. §. Decima septima. Sebastianus Medice, in Summa peccatorum capit. quæst. 78. num. 2.

Primo, Quod absolutio, aut reuocatio hæc intelligi debet cum effectu, vnde si non sequatur absolutio seu reuocatio, puta quia index noluit absoluere, vel reuocare, non habet locum hæc pena, id est, non incurruntur excommunicatio ista, etiam si vis, aut metus illatus sit.

Secundo, intelligitur solum de excommunicatione maiori, secus autem si de minori excommunicatione absolueret, tunc enim non incurritur pena hæc, quæ de absolutione a maiori excommunicatione intelligitur, argum. c. si quem, de sent. excomm. intelligitur tamen de omni suspensione, scilicet, siue ab officio, vel beneficio, vel ab ingressu Ecclesie.

Tertio, intelligitur non solum si excommunicatio, aut alia censura fuerit iusta, sed etiam si fuerit iniusta, qualiscunque enim fuerit, prohibet lex modum talem reuocandi, scilicet per vim, aut metum; Quamuis enim iniuste excommunicatus sit, humiliter tamen absolutionem petere debet, non per metum compellere.

Quarto, Intelliguntur hæc omnia procedere tam in censura lata ab homine, quam a iure.

Quinto, Procedunt non solum quando extorquet absolutionem a censura contra se lata, sed etiam quando lata esset contra alium, & ipse absolutionem vel reuocationem eius, per vim, aut metum extorqueret.

Sexto, Procedunt hæc omnia, siue faciat per se, siue per alium, argum. cap. Mulieres, de senten. excomm. quo casu & inferens metum, aut vim, & excommunicatus, suspensus, vel interdictus, incidit in excommunicationem hanc, si hoc mandauit illi, vel factum eius nomine ratum habuit, arg. cab. sciant cuncti, de elect. lib. 6. & cap. cum quis, de sent. excomm. lib. 6.

Septimo, Intelligitur de metu cadente in virtum constantem, vt metus mortis, vel cruciatus corporis; Item si Præpositus aut balius faxiat omnia bona tẽpotalia Episcopi quouiscũ absoluat, videtur iustus metus, ex Pal. vbi supra, sicut iustus metus est, qui est sub periculo maioris partis bonorum; Non autem sufficit quod extorqueat per vim, aut metu aliquem metum, vt DD. communiter tradunt, contra Caiet. & Medicem vbi supra, quando scilicet quis timere non deberet, talis enim metus non appellatur

ſi aut proprie metus, ſi eod. l. metus. Et multo minus incaret, quando Epifcopus ex timore innato, & non illato abſoluit, aut reuocat; Quia in tali caſu vt recte notauit Caiet. nullus extorquet vi, aut metu, ſed ipſemet Prælatuſ potius ſe torquet.

- 13 *Quarta* excommunicatio nulli reſeruata habetur in cap. Mulieres, de Iudicijs, lib. 6. vbi excommunicantur qui ſingunt fraudulenter caſum, propter quem Iudex aliquis vadat perſonaliter ad mulierem pro teſtimonio accipi-
piendo.

Canonis huius materia eſt inſidiati pudicitia mulieru; Et quoad perſonas eſt vniuerſalis & vnam actionem ex parte ſingentis, ſcilicet fingere talem caſum; & aliam ex parte Iudicis continet, ſcilicet vt perſonaliter vadat. Vnde ſiue Iudex ipſe ſit, qui ſingit talem caſum, ſiue alius malo conſentiens, ſi Iudex vadat perſonaliter, tam Iudex vadens, quam alius fictor & fraudator excommunicatus eſt; ſi autem Iudex non eat, licet caſus ſingatur, non eſt locus prædictæ pœnæ; immo ſi Iudex iuret, neſciens fictionem, aut eam improbare non potens, non incidit in prædictam ſententiam, quia Canon non excommunicat Iudicem ſimpliciter ex neceſſitate euentem ſed ſingentem cauſam eundi, dum modò ſequatur effectus & pœnæ non ſunt extendende; fictor tamen in prædicto euentu eſt excommunicatus dum modò ſequatur effectus, hoc eſt, ſi Iudex perſonaliter vadat ad mulierem; & intelligitur tam de Iudice laico, quam Eccleſiaſtico. Sic gloſ. ſibi, & Palud. 4. diſt. 18. quaſt. 3. art. 4. caſu 12. Angel. verbo, excomm. 7. caſu 19. Anton. 3. par. tit. 25. capit. 45. Sylueſt. verbo, excomm. 9. num. 44. §. Decimo octaua. Tabiena, verbo, excommu. 5. caſu 33. Caiet. verbo, excommunicatio. ca. 59. Martin. Ledefm. 2. 4. quaſt. 26. artic. 1. pag. 359. col. 1. §. Decimo octaua. Nauar. in Manual. cap. 27. num. 125. §. Decimo octaua. & Sebatt. Medices, par. 2. Summa, tit. 9. quaſtio, 78. numer. 107.

- 24 *Nona* excommunicatio nulli reſeruata habetur, in cap. Hoc conſultiſſimo, de rebus Eccleſia non alienandis, lib. 6. [vbi excommunicantur omnes cuiuſcunque conditionis compellentes Prælatos vel Eccleſiaſticas perſonas ad ſubmittendum Eccleſias, ſubijciendo bona immobilia vel ad ſupponendum iura Eccleſiarum laicis, vel ad recognoſcendum ſeu profitendum ſe tenere ab illis laicis, tanquam a ſuperioribus, vel ad ſtatuumdum eodem laicos tanquam patronos, vel aduocatos Eccleſiarum, ſeu bonorum ipſarum in perpetuum, aut ad tempus non modicum abſque Capituli ſui conſenſu, & ſpeciali Sedis Apoſtolicæ licentia. Similiter excommunicantur omnes laici, qui ex licentia Papæ, & conſenſu Capituli contractus iniurunt de Eccleſiaſticis immobilibus, vel iniurunt in poſterum, ſi aliquid plus quam importat natura contræctuum ipſorum, vel pactum in eis factum vſurpauerint, vel exegerint ſi legitime moniti non deſiterint, & vſurpata reſtituerint.]

Canonis huius materia eſt ſacrilegium, quo offendetur libertas Eccleſiaſtica compulſione ad ſubmittendum bona Eccleſia laicis; Et quoad perſonas eſt vniuerſalis; Duas autem continet actiones, vna eſt compellere; altera eſt vſurpare.

- 15 *Ad* hanc autem penam incurrendam requiritur. Primo, quod bona illa ſint immobilia, vel iura, quæ in immobilibus computantur.

Secundo, quod ſupponatur tanquam ſint ſua, vel recognoſcatur ab eis.

Tertio, quod non ſit ſubmiſſio prædictorum bonorum immobilium, vel iurium ad modicum tempus; quia ſi eſſet ad tempus modicum ex iuſta cauſa cum conſenſu Capituli, aut licentia Papæ, non eſſet locus pœnæ; Dicitur autem tempus modicum decem annorum, vel aliud tempus ad arbitrium Iudicis.

Quarto, quod fiat ſine licentia Capituli, vel Papæ. *Quinto*, ad monitiō requiritur trina niſi excuſet facti neceſſitas. Quæ omnia colliguntur ex gloſ. ſibi, & Rich. 4. diſt. 18. art. 1. quaſt. 5. in fine, & Summa Aſtenſi, par. 2. libr. 7. tit. 2. caſu 57. 58 & 59. & Palud. 4. diſt. 18. quaſt. 3. artic. 3. caſu 25. & caſu 26. & Angel. verbo, excommu. 5. caſu 21.

Anton. 3. par. tit. 25. cap. 19. Sylueſt. verbo, excommu. num. 44. §. Decimo nona. Tabiena, verbo, excommu. 5. caſu 34. Caiet. verbo, excommunicatio, cap. 33. Martin. Ledefm. 2. 4. quaſt. 26. art. 2. pag. 359. col. 1. §. Decimo nona. Nauar. in Manual. capit. 27. numer. 126. §. Decimo nona. & Sebattiano Medice, par. 2. Summa, tit. 9. quaſtio, 78. numero 44.

- 16 *Decima* excommunicatio nulli reſeruata, habetur in cap. Eos qui, de immunit. Eccleſ. lib. 6. [vbi excommunicantur omnes temporale dominium habentes, qui ſua ſubditis interdiciunt, ne Prælati, aut Clerici, ſeu perſone Eccleſiaſticas quæcunque vendant, vel ab eiſdem aliquid emant, nec ipſiſ bladam molant aut panes coquant, aut alia obſequia exhibere præſumant.]

17 *Canonis* iſtius materia eſt Sacrilegium, quo Eccleſiaſtica libertas offendetur in libera veditio, emptione, & obſequijs; Et quoad perſonas eſt particularis, ligat enim ſolos illos, qui temporale dominium habent; vna vero actionem continet, ſcilicet, interdiciere, ſubditis ſuis, ne Eccleſiaſticis perſonis vendant & c. ſecus autem, ſi prædicta interdiciant non ſuis ſubditis vnde, ad hanc ſententiam incurrendam duo requiruntur, ſcilicet; quod ſic interdiciere habeant temporale, id eſt, dominium ſeculare, & quod prædicta interdiciant ſubditis ſuis, vnde locum non habet in non Dominis, nec in Dominis, ſi alijs non ſibi ſubditis interdiciant, cum textus vtriuſque mentionem faciat. Nec requiritur, quod de hoc faciatur Statutum, aut ſubpena inhiſbeant, ſed ſatis eſt quod interdiciat ſuis ſubditis. Quod ſi fiat tale præceptum, aut Statutum, ſicut in multis Ciuitatibus, & Dominijs Italiae teſte Anton. quod prohibeat, ne quis donare, vendere, aut alienare poſſit rem immobilis alicui non ſubdito, aut non ſubeunti onera Communitatis & irritans donationem venditionem, vel alienationem non ligatur ſtatuentes hac cenſura; quia non eſt contra libertatem Eccleſiaſticam, nec cenſetur excludi perſona Eccleſiaſtica, aut Eccleſia quo minus hominū diſpoſitio illiſ donari aut vendi poſſint, cum in talibus Statutis non fiat mentio de Eccleſiſ aut Eccleſiaſticis perſonis, ſed ſolum cenſetur Statutum hoc extendi ad laicos. Iurisdictionis alienæ; & poteſt Iudex Eccleſiaſticus ipſos compellere, ad quos pertinet, vt declarent, Statutum illud habere locum tantum quoad laicos, non autem quoad Eccleſias, aut perſonas Eccleſiaſticas. De qua re latius agit gloſ. ſibi, Palud. 4. diſt. 18. quaſt. 3. art. 3. caſu 14. Summa Aſtenſi par. 2. lib. 7. tit. 2. caſu 43. Angel. verbo, excommu. 7. caſu 26. & Anton. 3. par. tit. 25. c. 17. Sylueſt. verbo, excommu. 9. numer. 50. §. 23. Tabiena, verbo, excommu. 5. caſu 21. Caietan. verbo, excommunicatio, capitulo 37. Martin. Ledefm. 2. 4. quaſtio. 26. articulo 2. pag. 359. col. 1. §. 23. & Nauar. in Manual. 27. num. 130. §. 23.

- 18 *Vndecima* excommunicatio nulli reſeruata habetur in cap. vt in quæſtione, de hæret. lib. 6. [vbi octo excommunicationes reperuntur; Primo enim excommunicantur omnes Potestates Domini temporales, & Rectores, quibuscunque dignitatibus, vel officijs & nominibus cenſentur] & eorum officiales, & Balii, qui Diœceſanis, vel Epifcopis, vel Inquiſitoribus hæreticæ prauitatis non obediunt in hæreticorum, vel ipſorum credentium, vel deſertorum receptatorum, fautorum inueſtigatiōe, captione, & custodia diligenti, cum ab eis fuerint reſiſtiſ. Secundo, omnes prædicti Rectores, ſi prædictas perſonas peſſiferaſ non duxerint, vel duci fecerint ſine mora, poſtquam fuerint reſiſtiſti, in poteſtatem ſeu carcerem Epifcoporum, ſeu Inquiſitorum, vel ad aliquem alium locum, de quo ipſi, vel aliqui ex ipſiſ mandauerint infra eorum Dominium vel Rectorem diſtrictum, vbi per viros catholicos a prædictis Epifcopis, vel Inquiſitoribus, vel eorundem aliquiſ deputatos, ſub arcta & diligenti custodia teneantur, donec eorum negotium per iudicium Eccleſiaſia terminetur, ſine excommunicati. Tertio, excommunicantur omnes ſuſcepti diſtricti Rectores, & eorum officiales & Nuncijs, ſi de hæreticis ab Epifcopis, vel Inquiſitoribus condemnatos, & eorum brachio derelictos non ſtatim ceperint, & diligenti animaduertiōe debita puniant. Quarto, excommunicati ſunt oēs ſu prædicti Rectores, & officiales, ſi capti

pro crimine hæresis absque dictorum episcoporum, seu Inquisitorum, aut saltem alterius eorum licentia, vel mandato, à captione, vel carcere liberauerint. Quinto, excom. nuntiantur omnes supradicti Rectores, ipsorumque officiales, si de crimine hæresis (cum sit merè Ecclesiasticum) cognouerunt quoquomodo, vel indicauerint. Sexto, excommunicantur omnes supradicti, si executionem pro huiusmodi crimine a Diocesani, vel Inquisitore iniunctam, promptè (prout ad eorum spectat officium) facere detrectent, vel Diocesani seu Inquisitoris iudicium, sententiam, seu processum, directè, vel indirectè impedire prætentant. Septimo, excommunicantur omnes supradicti, qui præfatis fidei negotio Episcopo, vel Inquisitori incumbeat se opponere præsumpserint, vel ipsum aliquo modo impedire. Octauo, excommunicantur omnes, qui scienter in prædictis, vel aliquo prædictorum, auxilium, consilium, vel fauorem dederint.

Circa hunc Canonem obseruandum est.

Primo, quod septem priores excommunicationes, non contra omnes, sed contra officiales in crimine hæresis delinquentes, vt præfertur, latae sunt; octaua verò contra omnes est. Quæ omnes, quantum est ex hoc Canone, sunt Episcopales; Dixi, quantum est ex hoc Canone, quia si in aliquo prædictorum delinquant, tanquam fauores, aut defendentes hæreticos, incidunt in excommunicationem primam Bullæ cœnæ Domini, de qua diximus capitul. 4. & capitul. 5. huius libri, & ita à solo Papa absoluedi sunt.

Secundo, prædicti omnes si semel in excommunicationem hanc incididerint, & in ea per annum animo pertinaciter persistauerint, ex tunc velut hæretici condemnantur.

Tertio, quoad cognitionem, de qua in excommunicatione quinta mentio fit, dicendum est, quod siue cognoscant de crimine hæresis principaliter, puta, quia de causa principali cognoscentes hæreticum faciunt capi; siue incidenter, puta quia fecerant eum capi alia de causa, sed incidenter de hoc quæsierunt iuridicè, in hanc censuram incurrunt.

Quarto, tunc solum incurrunt penam huius Canonis, quando aliquid faciunt animo impediendi officium; siue autem si impedirent animo offendendi aliquem, quia scilicet est inimicus suus particularis; sic namque excommunicati non essent, quamuis impedirent. In qua tamen re valde cauendum est, ne aliquem officialem impediant, cum potius præsumendam sit animo impediendi tam sanctum, ac venerandum officium, eiusque officiales id facere, quam vt priuatam, ac propriam aliquam iniuriam propulerent.

19 *Quinto*, Si Episcopus, & Inquisitor in mandato discordant, quia scilicet vnus mandat puniri per se condemnatum, alter verò relaxari per se absolutum, tunc est inferendum, donec Papa consulatur. Quæ omnia colliguntur ex glossa in d. cap. vt inquisitionis Palud. 4. dist. 18. q. 3. art. 1. §. Non patet. casu 7. & sequentibus Summa Astensis, par. 2. lib. 7. tit. 2. casu 3. Angel. verbo excommunic. 7. casu 29. Anton. par. 3. tit. 25. cap. 6. & Syluest. verbo, excomm. 9. numero 58. §. Vigesima octaua. Tabiena, verbo, excomm. 5. Casu 4. nu. 1. §. Decimo quarto. Caiet. in verbo excommunicatione. c. 1. tit. 2. Martin. Ledesm. 2. 4. q. 26. art. 2. pag. 359. col. 3. §. Vigesima octaua. & Nauar. in Man. cap. 27. num. 135. §. Vigesima nona. & Sebast. Medice, par. 2. Sum. tit. 9. quæst. 78. num. 102. De hac re legenda est Constitutio Pij V. quæ incipit, *Si de protegendis*. quæst. 83. eiusdem in ordine, à nobis posita supra in cap. 3. 1.

20 *Duodecima* excommunicatio nulli reseruata habetur in c. Pro humani, de homicid. lib. 6. vbi excommunicantur quinque Princeps, Prælati (etiam Episcopi) seu quæuis alia Ecclesiastica, secularisve persona, quempiam Christianorum per assassinos interficiens, vel interfici mandans, (quamuis mors fortitan ex hoc non sequatur) aut eas reseruant, defendens, vel occultans. Et si fuerit Prælati, vel persona Ecclesiastica, depositionem à dignitate, ordine, honore, officio & beneficio; ultra excommunicationem, ipso facto incurrere.

Canonis huius materia est homicidium sacrilegum; Et quoad personas est vniuersalis; & continet actiones quinque, scilicet, Christianum per assassinos interficere; Mandare, etiam si non sequatur effectus; eos assassinos re-ceptare, defendere, & eos occultare; & omnes sunt principales ad eò vt mandantes, receptantes, defendentes, aut occultantes eos, excommunicati sint, etiam si non occiderint, aut occisi sint Christianum. Assassini verò dicuntur; vel serui quidam, qui subsunt dominio alicuius, & pro pecunia occidunt homines ad alicuius instantiam, secundum Archid. in d. c. Pro humani vel (vt alij volunt) sunt quidam infideles liberi, qui pro pecunia facile homines occidunt, non curantes si ipsimet etiam occidantur, verum parum refert, quod sint sub alicuius dominio, vel nõ quod sint infideles, vel fideles, dummodò pro pecunia eis data hominis interficiant. De qua re plura legi possunt apud DD. in d. cap. pro humani, & Summistas in verbo, Assassini, & glossa in d. cap. pro humani. Rich. 4. dist. 18. artic. 1. 1. quæst. 5. Palud. 4. distinct. 18. quæst. 3. art. 4. casu 3. 4. & 5. Summam Astensem, part. 2. libr. 7. tit. 2. casu 32. Angel. verbo, excomm. 5. casu 31. Anton. 3. par. tit. 25. c. 36. Syluest. verbo, excomm. 9. nu. 59. §. Trigesima. Tabiena verbo, excomm. 5. casu 37. Caiet. verbo, excommunicatio, c. 16. Mart. Ledesm. 2. 4. qu. 26. art. 2. pag. 359. column. 4. §. Trigesima, & Nau. in Man. ca. 27. num. 135. §. vigesima nona.

22 *Decimatertia* excommunicatio nulli reseruata habetur in cap. Est pignorationes, de iniurijs, & damno dato. vbi excommunicantur concedentes pignorationes, seu repræfalias contra personas Ecclesiasticas, vel bona ipsarum, vel generaliter concessas prætextu cuiuscunque consuetudinis ad easdem extendentes, nisi infra mensem a die concessionis reuocent. Est tamen hoc intelligendum, si sint personæ singulares, si enim sit Vniuersitas, Ecclesiastico subiacet interdicto.

Canonis huius materia est sacrilegium, quo offenditur libertas ecclesiastica quantum ad exemptionem a repræfalijs; Et quoad personas est vniuersalis; Et duas continet actiones, vna est concedere prædictas repræfalias; Alia est, illas extendere.

Circa quem Canonem hæc obseruanda sunt ex glossa ibi, & Rich. 4. dist. 18. artic. 1. 1. quæst. 5. Palud. 4. distinct. 18. quæst. 3. artic. 3. casu 29. & 30. Astensis, in Summa, par. 2. lib. 7. tit. 2. casu 49. Angel. verbo, excomm. 7. casu 33. Anton. 3. par. tit. 25. cap. 20. Syluest. verbo, excomm. 9. numero 62. §. Trigesima secunda. Tabiena, verbo, excomm. 5. casu 39. Caiet. verbo, excommunicatio, cap. 32. Martin. Ledesm. 2. 4. quæst. 26. artic. 2. pag. 359. col. 4. §. Trigesima secunda. Nauar. in Manual. c. 27. nu. 136. §. Trigesima prima. & Sebastiano Medice, par. 2. Summa, tit. 9. q. 78. nu. 170.

Primo, Quod concedere pertinet ad superiorem, seu Ciuitatem; ille vero, cui conceduntur, dicitur extendere, puta quia Ciuitas Bononiensis dedit repræfalias ciui suo contra Florentinos, quas ille ad Clericos extendit.

23 *Secundo*, Repræfaliæ dicuntur proprie illæ, in quibus alius pro alio prægrauatur; vnde nonnulli dicunt, quod si captus sit Clericus principalis debitor, ratione cuius repræfaliæ sunt concessæ, cessat pena huius capitis, quia in hoc casu idem grauatur pro seipso, & sic cessat ratio textus; & quia pena sunt restringendæ. Sic glossa in d. capitul. & si pignorationes, in verbo, prægrauatur. Astensis, Tabiena, Caietan. Nauar. & Medices vbi supra. & est communis Canonistarum, quamuis Syluest. vbi supra, §. 1. velit, etiam tam concedentem repræfalias contra Clericum, aut res Clerici, quam extendentem penam huius Canonis incurrere; quia in hoc casu militat ratio textus, quæ est dignitas personæ Ecclesiasticæ, non autem aggrauatio vnus pro alio; & proinde, cum Constitutio hæc sit in fauorem ordinis Clericalis, latè interpretanda est; At certè prior opinio communior, & verior est, quia licet habenda sit ratio ordinis & dignitatis Clericalis in concedendis repræfalijs, ita, vt pro credito Clerici vnus Diocesis, non sint concedendæ aut extendendæ repræfaliæ contra Clericos alterius Diocesis, in qua sit debitor constitutus.

seu pro credito alicuius laici vnius Diocesis, contra laicos, & Clericos alterius Diocesis, cum in his casibus verè vnus pro alio grauetur: In casu tamen proposito, quò represalia conceduntur solum contra Clericum, aut bona Clerici debitoris, pramissis, ac seruatis ijs, quæ de iure pramittenda ac seruanda sunt, si Clericus debitor principalis, aut bona eius tantum capiuntur, non erit locus huic Canon, quia non sunt proprie represalia, vt diximus, cum vnus pro alio non grauetur. In qua tamen re nihil sine consilio superioris Ecclesiastici faciendum est.

24 *Decimaquarta* excommunicatio nulli reseruata habetur in *Clement. Nolentes, de hereticis. vbi excommunicantur omnes Inquisitores, seu Commissarij ipsorum, vel Episcoporum, vel Capitulorum Sede vacante, super heresi deputati, qui prae ex officio Inquisitionis quocumque modo illicito pecuniam extorqueant ab aliquibus, vel scienter attentant Ecclesiarum bona ob Clericorum delictum fisco Ecclesie applicare.*

Canonis huius materia est partim rapina, partim Sacrilegium; Quoad personas ligat duo genera personarum, scilicet, Inquisitores, & Commissarios, vel Inquisitorum, vel Episcoporum, vel Capitulorum sede vacante, vbi etiã Commissariorum nomine veniunt vicarij, quia vicarij Commissarios agunt, & idem de substitutis eorum dicendum est, hi enim Commissariorum etiam nomine veniunt. Duas verò continet actiones, scilicet, extorsionem pecuniae modo illicito prae-textu officij Inquisitionis, & applicationem bonorum Ecclesie scienter ad fiscum Ecclesie, ob delictum Clerici, prae-textu dicti officij, vbi

Prima actio, vt inducat pœnam istam, tres conditiones requirit; Prima est, vt sit extorsio pecuniae, & nomine pecuniae venit omne id, quod pecunia aestimari potest, vt vinum, frumentum & similia.

Secunda est, vt illicito modo fiat, vnde non prohibet licitas exactiones sed solum illicitas.

Tertia est, vt hæc exactio fiat prae-textu officij inquisitionis; vnde si extorqueant aliqua illicitè, sed non prae-textu dicti officij, licet peccent, hanc tamen pœnam non incurrunt.

Actio verò secunda, vt hanc pœnam inducat, requirit

Primo, vt applicatio illa sit bonorum Ecclesie, secus autem si sit de bonis proprijs Clericorum; vnde, si Monachus præisset Ecclesie, eorum quæ acquisiuit intuitu personæ, fieri non potest applicatio ista: quia hic non potest sibi acquirere, sed potius acquirat Ecclesie.

Secundo, vt fiat scienter, vnde in ignorante probabiliter locum non habet hæc pœna.

Tertio, vt fiat fisco Ecclesie, si ergò non licet applicare hæc fisco Ecclesie, multo minus sibiipsis, vel fisco seculari eadem applicare possunt.

Quarto, vt fiat prae-textu dicti officij, Quibus addo ex dicto *Clement. Nolentes*, quod delinquentes in prædictis, vel in aliquo illorum, ab ipsi non possunt ab excommunicatione sic incurta, præterquam in articulo mortis, donec illi; à quibus sic extorserint pecuniam, vel Ecclesie cuius bona confiscarunt, plenè satisfecerint, nullis pœnulis, pactis, aut remissionibus super hoc valituris, quod intelligitur, si habeant vnde satisfacere queant, quia aliàs paupertas excusat, argum. capituli cum tu, de vsur. Quæ omnia colliguntur ex gloss. ibi, & Summa Altenfi, part. 2. libr. 7. tit. 2. casu 92. Angelic. verbo, excommunication. 7. casu 42. Syluest. verbo, excommunic. 9. num. 81. §. Quadragesima secunda. Sanct. Anton. par. 3. titu. 25. capit. 8. Tabiena, verbo, excommunic. 5. casu 4. num. 18. §. Decimo septimo. Caietan. verbo, excommunicatio, capit. 4. Martin. Ledesm. 2. 4. quaestione 26. artic. 2. pag. 360. col. 2. §. Quadragesima secunda. Nauar. in Manual. capit. 27. num. 242. §. Quadragesima prima, & Sebastiano Medice part. 2. Summae titu. 9. quaest. 78. num. 100.

26 *Decimaquinta* excommunicatio nulli reseruata habetur in *Clemen. vnica, de vsur. vbi excommunicantur Potestates, Capitanei, Rectores, Consules, Iudices, Consiliarij, aut alij officiales quarumcumque Communitatum, qui faciunt, scribunt, vel dicunt Statuta, quibus præcipitur, quod vsura soluantur; aut quod soluta non restituantur,*

tum repetuntur; vel qui scienter iudicare presumpserint secundum illa; (hoc est, quod vsura soluantur; vel quod repetite non restituantur) vel qui huiusmodi Statuta hæctenus edita de libris Communitatum ipsarum super hoc potestatem habent) infra tres menses non delinuerint; vel si ipsa Statuta, aut Consuetudines vim Statuti habentes quocummodo obseruare presumpserint.

Canonis huius materia est vsurarum detestatio, ligat sex personas in illo nominatas, & sex etiam actiones continet, vt legenti patere potest; quæ omnia ex se manifesta sunt; de qua re tractant gloss. ibi & Astensis, in Summa, part. 2. lib. 7. tit. 2. casu 82. & tribus sequentibus. Ang. verbo, excommuni. 7. casu 43. Anton. 3. part. tit. 25. capit. 29. Syluest. verbo, excommuni. 9. num. 82. §. Quadragesima tertia. Tabiena, verbo, excommuni. 5. casu 50. Caietan. verbo, excommunicatio cap. 51. Martin. Ledesm. 2. 4. qu. 26. art. 2. pag. 360. col. 2. §. Quadragesima tertia. Nauar. in Manual. cap. 27. num. 143. §. Quadragesima secunda, & Sebastian. Medices, part. 2. Summae quaest. 78. numer. 2. 12.

27 *Decimasexta* excommunicatio nulli reseruata habetur in *Concilio Tridentino sess. 24. de reform. Matrim. ca. 9. vbi excommunicantur Principes, ac Magistratus cuiuscumque gradus, dignitatis, & conditionis sint, qui quouis modo directo, vel indirectè subditos suos, vel quoscumque alios cogunt, quo minus libere Matrimonium contrahant.*

28 *Decimasextima* excommunicatio nulli reseruata habetur in eodem *Concilio Tridentino, sess. 25. de Regular. cap. 5. vbi excommunicantur Principes, ac Magistratus seculares, qui requisiti ab Episcopis eis non auxiliantur, vt clausura Sacramentalium, vbi inuolata est, conseruetur, aut vbi violata est, restituatur.*

Et quæ in hoc capite hæctenus dicta sunt, ad laicos pertinent, qui publicam personam in Republica gerunt vt legenti manifestum esse potest, in sequentibus eas solum excommunicationes afferemus, quæ partim ad laicos priuatam personam gerentes, partim ad omnes tam laicos, quam Clericos & Religiosos spectant.

De aliis excommunicationibus nulli reseruatis, quæ partim laicis, partim Clericis communes sunt.

Cap. XXXV.

S Y M M A R I V M.

- 1 *Magistri, & Scholares Bononienses, conuenientes hospitium de conducendo hospitio aliorum Magistrorum & Scholarium sine eorum licentia, excommunicationem incurrunt.*
- 2 *Cardinales in conclau pro Papæ electione existentibus, literas, aut nuntium mittentes, excommunicati sunt.*
- 3 *Vocati, seu deputati ad dirigendas Moniales in electionibus faciendis, si non abstinent ab his, quæ discorsiam intrire possunt, in excommunicationem incidunt.*
- 4 *Procurans vt conseruator sibi datus de alijs, quam de manifestis iniurijs se intromittat excommunicatus est.*
- 5 *Doctores, seu Magistri, qui religiosos habitu suo dimisso legem, vel physicam audientes, scienter docent, aut in scholis retinent, excommunicationem incurrunt.*
- 6 *Sepultura Ecclesiastica, hæreticos, aut fautores eorum scienter tradentes, excommunicationem incurrunt, & qualiter absoluentur.*
- 7 *Sequestrationem de beneficio ecclesiastico per triennium integrum non possessio impediens, an, & quâdo excommunicationem incurrat.*

- 8 Sepeliens scienter excommunicatum publicè, vel nominatim interdictum, uel usurarium manifestum, in comitibus tempore interdicti, in casibus a iure non concessis excommunicatus est, & qualiter absolui possit.
- 9 Excommunicatus publicè, uel nominatim interdictus, quis censendus sit.
- 10 Interdictus a Diuinis, & Sacramentorum participatione sepultura ecclesiastica priuatur.
- 11 Sepultura Ecclesiastica quænam propriè dicenda sit.
- 12 Sepelire excommunicatum, interdictum, uel usurarium manifestum quis censetur, ut pœnas iuris incurrat.
- 13 Sepelire aliquem is dicitur, qui eam operam præstat, sine qua mortuus ille sepultus non fuisset.
- 14 Visitatores Monialium in pertinentibus ad officium eorum impedire præsumens excommunicationem incurrit.
- 15 Matrimonium in gradibus consanguinitatis, uel affinitatis prohibitis, uel cum Monialibus contrahentes, excommunicati sunt.
- 16 Matrimonium intra quartum gradum cum consanguinea uel affine scienter contrahens, sed ad id timore in uirum constantem cadente coactus, in excommunicationem non incidit.
- 17 Sponsalia cum consanguinea, uel affini contrahens, excommunicatus non est.
- 18 Incessuos quasnam pœnas Gregorius XIV. de nouo inflixit.
- 19 Litera electi in Papam, antequam coronetur impugnant excommunicatus est.
- 20 Imperio vacante, qui nomen Vicarij Imperatoris, uel alterius officij retinent, uel assumunt, quando excommunicationem incurrant.
- 21 Commentarios, libros, glossas, aut interpretationes suas speciales super Concilio Tridentini Decretis edere præsumens, excommunicationem incurrit, dummodo prælati non fuerit, tunc enim ei ingressus Ecclesiæ interdicitur.
- 22 Teuorum, aut aliarum bestiarum ferarum agitationes exercens, aut fieri permitens in terris, & locis sibi subiectis excommunicatus est.
- 23 Agnus Dei per Romanum Pontificem benedictos depingentes, inficientes, minio notantes, uel aurum, aut colorem aliquem illis imponentes, excommunicati sunt.
- 24 Abortum procurantes in excommunicationem, & alias pœnas grauissimas incurrunt.
- 25 Bulla Sixti V. contra procurantes abortum edita, qualiter a Gregorio XIV. moderata, & ad terminos iuris communis reducta sit.
- 26 Abortum factus inanimati procurans, quamuis mortaliter peccet, in excommunicationem tamen non incidit, nec in irregularitatem.
- 27 Venena, aut pocula sterilitatis alicui propinans, ita ut generare non possit, excommunicatus, aut irregularis non est.
- 28 Clerici quibus in casibus brachio seculari tradi soleant.
- 29 Raptores mulierum, ac omnes illis consilium, auxilium, & fauorem præbentes, excommunicati, & infames, & dignitatis incapaces sunt.
- 30 Virgines, aut uiduas, aut alias mulieres inuitas, ad Monasterium ingrediendum, uel ad habitum suscipiendum, aut ad professionem emittendam cogens, quando excommunicationem incurrat.
- 31 Communicans scienter in crimine criminoso cum nominatim excommunicato, & ei consilium, auxilium, aut fauorem impendens, excommunicatus est.
- 32 Absolutus a sententia Canonis, uel hominis, ob periculum

mortis, aut aliud impedimentum, ab eo, qui regulariter eum absolueret non potuit, cessante impedimento, repræsentare se illi, a quo alias absolueretur erat, contemnens in eandem sententiam reuincatur.

Prima excommunicatio est in ea. 1. de locationibus, ubi excommunicantur Magistri, & Scholares Bononiæ conuenientes hospitem, pro conducendo hospicio aliorum Magistrorum & Scholarum, in laesionem, uel impedimentum inhabitantium, nisi prius tempus conductionis sit elapsu vel nisi de consensu ipsorum Magistrorum, & Scholarum inquilinorum.

Hec excommunicatio ad solam Bononiensem Ciuitatem pertinet. ut tradunt glossa ibi, Palud. 4. dist. 18. quæst. 3. art. 3. casu 39. Astenfis in Summa par. 2. lib. 7. tit. 2. casu 26. Angelic. verbo, excommun. 7. casu 4. Anton. 3. par. tit. 25. cap. 39. Syluest. verbo, excommun. 9. num. 8. §. Quarta Tabiena, verbo excommun. 5. casu 17. Martin. Ledesm. 2. 4. quæst. 26. art. 2. pag. 358. col. 3. §. Quarta. Nau. in Man. c. 17. num. 114. §. Quarta. & Sebast. Medices par. 2. Summa, tit. 9. q. 78. num. 27.

2. Secunda excommunicatio nulli reseruata habetur in c. ubi periculum de elect. lib. 6. ubi excommunicantur omnes, qui mittunt scripturam, aut nuncium, uel loquantur occulte Cardinalibus, aut alicui eorum, existentibus in conclaui, pro electione Papæ.

Canonis huius materia est occasio differendi, uel turbandi electionem Summi Pontificis; Et quoad personas est uniuersalis; Et ponit tres actiones, Prima est, mittere scripturam; Secunda est, mittere nuncium; Tertia est, secretè loqui, quæ omnes actiones intelliguntur quoad eos, qui sunt extra Conclauem, vnde non ligat Cardinales in Conclauem existentes, qui loqui possunt secretè et volunt. Sed neque qui loqueretur cum aliquo Cardinali existente in Conclauem de electione Summi Pontificis ex consensu, & voluntate omnium Cardinalium presentium, etiam secretè penam hanc incurreret, ut contingere posset, si ex eorum licentia Aduocati, uel Iurisperiti aut Religiosi, aut tabelliones. cum eorum aliquo loquerentur. Quibus addo, quod licet Gemini. ibi. & Archid. & Syluest. verbo, excom. 9. num. 34. §. vndecima, vers. Primo. & Tabiena, verbo, excom. 5. casu 26. & Angel. verbo, excom. 7. casu. 13. dicant ad hanc penam incurrendam requiri, ut missio sit secreta, sicut & locutio, ex eo quod quando Statutum enumerat plura prohibita & ultimo prohibito qualitatè aliquam restrictiuam ad iungit illa qualitas restringens refertur ad omnia enumerata; Alij tamen ut Caiet. verbo excommunicatio, ca. 5. §. Martin. Ledesm. 2. 4. q. 26. art. 2. pag. 358. col. 4. §. vndecima. Nau. in Manual. cap. 27. num. 121. §. vndecima, & Sebast. Medices, part. 2. Summa, tit. 9. quæst. 78. nu. 47. & fauet S. Anton. 3. par. tit. 25. cap. 40. post Palud. 4. dist. 18. qu. 3. art. 2. casu 5. & Summam Astensem par. 2. lib. 7. tit. 2. casu 22. re. Cuius docent, non requiri ad missionem scripturæ, uel nuncij, quod sit secreta, sed ad locutionem tantum.

3. Tertia excommunicatio nulli reseruata habetur in cap. Indemnitatibus de elect. lib. 6. ubi excommunicantur deputati, aut vocati ad dirigendas Moniales in electionibus Abbatissæ, uel Priorissæ, qui non abstinent ab his per quæ inter eas possit oriri discordia in electionibus, uel iam orta nutrire.

Canonis huius materia est occasio discordiæ in electione; Et quoad personas comprehendit omnes vocatos ad dirigendum Moniales in tali electione, siue sint viri, siue feminae, siue laici, siue Clerici, siue religiosi sint, & solos sic vocatos comprehendit & non alios; Vnde non incurrit, qui interest electioni non accersitus ad dirigendum. Moniales in illa electione, quæ sit causa discordiæ; Quantum ad actiones, comprehendit duas: una est, Non abstinere ab his, vnde oriri possit discordia in faciendis istis electionibus. Altera est, Non abstinere ab his quibus nutrire possit discordia exorta super dictis electionibus faciendis. Quia autem textus solum meminit electionis faciendæ, ideo, qui discordias nutret, aut excitaret post electionem factam, etiam si esset de numero vocatorum, non incurreret hanc penam; cum penæ vltra proprios casus

extendendæ non sint. Quæ omnia colliguntur ex gloss. ibi, & Palud. 4. dist. 18. q. 3. art. 3. casu 38. Summa Astensis par. 2. libr. 7. tit. 2. casu 61. Angel. verbo, excommun. 7. casu 16. Syluest. verbo, excommun. 9. numer. 42. §. Decima quinta. Tabiena, verbo, excommun. 5. casu 29. & Caietan. verbo, excommunicatio, c. 80. Martin. Ledesm. 2. 4. quest. 26. art. 2. pag. 359. col. 1. §. Decima quinta. Navar. in Manual. cap. 27. num. 124. §. Decima quinta, & Sebastiano Medice, par. 2. Summa, tit. 9. q. 78. nu. 69.

4 *Quarta excommunicatio habetur in cap. Hæc Constitutio. de offic. deleg. lib. 6. ubi excommunicatur pars procurans ut conservator sibi datus, de alio quam de manifestis iniurijs se intromittat scienter seu ad alia, quæ iudicalem indaginem, idest, inquisitionem exigunt, suam extendat potestatem.*

Canonis huius materia est usurpata iudicialis vexatio per conservacionem a parte procuratum: Et quoad personas est particularis, solum enim ligatur pars, hoc est ille qui est pars in huiusmodi vexatione; unde, alij qui non sunt partes in iudicio, hoc procurantes, non incurunt hæc penam, sed neque pars procurans incurrit hæc penam, nisi sequatur effectus, hoc est, nisi iudex Conservator se intromittat de alijs quam de manifestis iniurijs scienter, vel ad alia quæ suam potestatem excedunt, iudicium suum extendat. Quia verò alia nonnulla hæc de re nuper a Concilio Tridentino sess. 14. de reform. cap. 5. statuta sunt illuc legorem remittimus. De hoc autem Canone legi possunt gloss. in d. cap. Hæc constitutione. Palud. 4. dist. 18. q. 3. art. 4. casu 10. Summa Astensis par. 2. libr. 7. tit. 2. casu 63. Angel. verbo, excommun. 7. casu 17. Anton. par. 3. tit. 25. cap. 37. Syluest. verbo excommun. 9. num. 43. §. Decima sexta. Tabiena, verbo excommun. 5. casu 31. Caiet. in verbo, excommunicatio, c. 60. Martin. Ledesm. 2. 4. q. 26. art. 2. pag. 359. col. 1. §. Decima sexta. Navar. in Manual. c. 27. num. 125. §. Decima sexta, & Sebastiano Medices par. 2. Summa, tit. 9. quest. 78. num. 51.

5 *Quinta excommunicatio nulli reservata habetur in c. ut periculosa. Ne Clerici vel monachi. lib. 6. ubi excommunicantur omnes Doctores, siue Magistri, qui Religiosos habitu suo dimisso, legem vel Physicam audientes, scienter docere, aut in scholis suis retinere presumpserint.*

Ad hanc censuram incurrendam, ut ex contextu manifestum est, quatuor conditiones requiruntur, duæ ex parte Religiosorum, scilicet, quod audiant Leges, vel Medicinam, & quod habitu dimisso audiant; Duæ alie requiruntur ex parte Doctoris, scilicet, ut scienter, & presumptuose doceat, seu retineat tales Religiosos. De qua re tractant gloss. ibi, Summa Astensis par. 2. libr. 7. tit. 2. casu 37. Richard. 4. dist. 18. quest. 5. art. 1. Palud. 4. dist. 18. quest. 3. art. 3. §. Secundus extrauagans. Angel. verbo excommun. 7. casu 27. nu. 5. Anton. 3. par. tit. 25. cap. 38. Syluest. verbo, excommun. 9. num. 56. §. Vigesima sexta. Tabiena, verbo, excommun. 5. casu 23. Caiet. verbo, excommunicatio ca. 61. Martin. Ledesm. 2. 4. quest. 26. artic. 2. pag. 359. colum. 3. §. Vigesima sexta, & Nauar. in Manual. cap. 27. numer. 134. §. Vigesima septima.

6 *Sexta excommunicatio nulli reservata habetur in cap. Quicumque. de heret. l. b. 6. ubi excommunicantur omnes, qui scienter presumpserint Ecclesiastica tradere sepulturae, hereticis, credentes, receptatores, vel fruatores eorum: Nec absolui debent nisi proprijs manibus extumulent publice, & proiciant huiusmodi corpora damnatorum, & prædictus locus perpetuo priuatur sepulturae.*

Canonis huius materia est Sacrilegium, quo fit iniuria locis Sacris sepeliendo ibi hereticos; Et quoad personas est vniuersalis; Vnam verò comprehendit actionem, scilicet, scienter tradere sepulturae Ecclesiasticae quatuor genera personarum, Dixi, scienter, quia probabiliter ignorans eos tales esse sepeliendo non ligatur hac pena; quia facti ignorantia probabilis vnumquemque excusat. Tradere verò sepulturae Ecclesiasticae est tumulare in cimiterio Ecclesiastico vel alibi, ad modum Christianorum, scilicet cum oratione, Cruce processione, secus, si extra locum Sacrum, & sine orationibus, psalmis, & Cruce tumularet, talium enim corpora ab Ecclesiastica sepultura proijci debent, in fi-

gnam perpetuæ damnationis, Immo Archid. ait, quod iniueniens talium cadauera in agro, incurrit hæc penam si ea Christianorum more tumulare. Nec absolui debet nisi proprijs manibus cadauera eorum extumulet, quod intelligitur, quando ossa eorum ab aliorum ossibus distici non possunt; Nec sufficit alienis manibus id facere. Quæ omnia traduntur à glo. ibi d. Angel. verbo, excommun. 7. casu 28. Anton. 3. par. tit. 25. cap. 38. Syluest. verbo excommunicatio, 9. num. 58. §. Vigesima septima. Tabiena, in verbo excommunicatio, 5. casu 4. num. 18. §. Decimo quinto. Caiet. verbo, excommunicatio, cap. 45. Martin. Ledesm. 2. 4. quest. 26. art. 2. pag. 359. colum. 3. §. Vigesima septima, Navar. in Manual. cap. 27. numero 134. §. Vigesima octaua, & Sebastiano Medice, par. 2. Summa, tit. 9. q. 78. num. 192.

7 *Septima excommunicatio nulli reservata habetur in Clem. unica, de sequestr. possess. ubi excommunicantur omnes, qui sequestrationem factam per ordinarium laici, de beneficio Ecclesiastico non possisso per triennium integrè pacifice post sententiam diffinitiuam, contra possessorem apud sedem Apostolicam diutaxat in petitorio, vel possessorio promissa iam impeditur, vel fructus sequestratos, qui supersunt oneribus tenentis sequestratum beneficium, occupare presumpserint; A qua sententia nullatenus absoluantur, nisi usurpata restituant, & remoueat impedimentum.*

Canonis huius materia est Sacrilegium, quo libertas Ecclesiastica in Sedis Apostolicæ auctoritate offenditur in certo casu sequestrati: Et quoad personas, est vniuersalis. Et duas ponit actiones, scilicet, impedire huiusmodi sequestrationem; Et occupare fructus sequestratos adeo ut sequestrat secundum gloss. ibi in verbo, restituar, fructus ipsos in utilitatem beneficij, v.g. in emptionem prædictorum pro ipsio beneficio, aut alio quouis modo, conueniente non possit. De qua re plura legi possunt apud gloss. ibi supra, & Angel. verbo, excommun. 7. casu 35. Anton. par. 3. tit. 25. cap. 30. Syluest. verbo, excommun. 9. num. 65. §. Trigesima quarta. Tabienam verbo, excommun. 5. casu 41. Caiet. verbo, excommunicatio, cap. 43. Martin. Ledesm. 2. 4. quest. 26. art. 2. pag. 359. colum. 4. §. Trigesima quarta. Sebastiano Medicem par. 2. tit. 9. quest. 78. num. 194. & Nauar. in Manual. cap. 27. num. 137. §. Trigesima tertia, ubi ait, sequestra huius temporis non ponit ab Ordinarijs de quibus agitur in hoc textu, sed ab ipsis Auditoribus Romæ auctoritate Papæ, & proinde hodie non incurritur hæc lata a iure, sed alia, quam fert iudex, qui sententiam decreuit: Et ideo hæc dixisse sufficiat.

8 *Octaua excommunicatio nulli reservata habetur in Clem. de sepult. ubi excommunicantur omnes, qui in cimiterijs tempore interdicti in casibus a iure non concessis, vel excommunicatos publice, vel nominatim interdicentes, vel usurarios manifestos, scienter sepelire presumpserint. Nec prius absolui possunt, quam ad arbitrium Ordinarj, eis quibus præmissa fuerit iniuria irrogata, satisfactionem competentem exhibuerint.*

Canonis huius materia est Sacrilegium locale; Et quoad personas est vniuersalis, siue enim laici sint, siue Clerici, siue exempti, siue non exempti, siue viri, siue mulieres, si excommunicatum publice sepeliant. Dicitur autem publice excommunicatus ille, vel nominatim interdictus, qui pro tali denunciatus est, ob Extrauag. Ad Euitanda. Sicut etiam usurarius manifestus censetur ille, qui non occulte vitas exerceat, nec de quo vertitur in dubium, an talis sit, puta quia contractus palliatos facit, sed qui sic vitas manifeste exercet, ut sit, & habeatur manifeste pro usurario. Quoad actionem, vnam ponit, scilicet scienter sepelire alio quo horum quatuor modorum, qui hic nominantur, nimirum, sepelire quocumque tempore interdicti, nisi in casibus a iure permisis, vel sepelire publice excommunicatum, vel nominatim interdictum; vel usurarium manifestum. Dicitur, tempore interdicti, quia tunc prohibetur sepultura; Dicitur, nisi in casibus a iure concessis, quod dicitur propter Clericos, qui seruati interdictum, quibus conceditur sepultura tempore interdicti, cum silentio, & absque pulsatione campanarum, & propter Religiosos, & alios

alios priuilegiatos. De qua re plura suo loco dicemus. *Dicitur excommunicatum publicè*, quod intelligitur de excommunicatione maiori tam iuris, quam hominis; secus autè de excommunicatione minori. Quamuis enim excommunicati minori excommunicatione sic decedentes sepelendi non sint, secundum Innoc. in cap. Sacris, de sentent. excomm. huic tamen penæ locus non est, sicut neque locus est in excommunicatione maiori excommunicatione, si sit secretus & occultus; etiam si enim sepeliens sciret eum excommunicatum esse, hanc tamen penam non incurreret. Et quod de nominatim interdicto dictum est, intelligitur de interdicto a Diuinis, & participatione Sacramentorum, tales enim secundum Innoc. & Hostiens. sepultura priuatione puniuntur; secus autem si interdictus esset solum a temporali aliquo, vel spiritali exercitio, aut Iurisdictione Ministerij, vel officij, quia tales non sunt priuati alijs Diuinis, & consequenter nec sepultura.

Sed neque sepeliens tempore interdicti in casu a iure nõ concessio, vel publicè excommunicatum, vel nominatim interdictum, vel usurarium manifestum hanc penam incurrat, nisi scienter, & præsumptuose id faciat; vnde qui probabiliter ignorans talem esse excommunicatum, aut interdictum, aut usurarium manifestum, sepeliret; aut etiam id iure prohibuit non nouit; aut quem sepeliuit, ab solutum probabiliter credidit, puta, quia parochianus ut penitentem ad sepulturam Ecclesiasticam portandum lenari iubet, aut cautionem sufficientem dederit, non incurrat hanc penam, cum ad eam incurram requiratur præsumptio, temeritas, & scientia, quæ in eo, qui ius factum ignorat, desideratur, ut per se patet, & notat glossa, ibi in verbo scienter, & Anchar. & Zabarel. & alij quos infra citabimus.

11 Quæ autem dicta sunt, intelligenda sunt de sepultura Ecclesiastica, hoc est, de loco sepultura, qui benedictus est & solemniter ad sepulturam vsu ab Episcopo cõsecratus siue sit cõsecratus, siue Ecclesia cõsecrata, vel non cõsecrata, modò in posteriori casu diuina in ea facta sint; tunc enim eodem iure, quo Ecclesia cõsecrata, hæc vitur, argum. cap. penult. de immunit. Eccles. iuncto cap. fin. de consecr. Eccles. vel altar. d. Clement. 1. num. 4. & gloss. ibi, in verbo, cõsecratis, dicens, non esse locum huic penæ, si in campis, & locis priuatis aliqui eos sepeliunt, etiam si locus esset contiguus Ecclesie, vel cõsecrati, ex quo non est ad vsu cõsecrati per Episcopum benedictus. Et in his omnibus consentiunt DD. citati & Alse in Summa, par. 2. l. 7. tit. 2. casu 76. Angel. verbo, excomm. 7. casu 36. Anton. 3. par. tit. 2. 5. cap. 33. Sylic. verbo, excomm. 9. num. 66. §. Trigesima quinta. Tabiena, verbo, excomm. 5. Casu 42. Caiet. verbo, excommunicatio, ca. 46. Martin. Ledesm. 2. 4. quæst. 26. ar. 2. pag. 360. colum. 1. §. Trigesima quinta. Nau. in Man. capit. 27. num. 137. §. Trigesima quarta, & Sebastianus Medices, par. 2. Summæ tit. 9. quæst. 78. num. 193.

12 Dubium esse potest, & est inter Doctores, quis dicatur excommunicatum, interdictum, vel usurarium sepelire, ut hanc penam incurrere dicatur; Et dubium esse potest.

Primo, de ijs, qui excommunicatum ad sepeliendum portant, non tamen sepeliunt, an sint excommunicati.

Secundo, de comitantibus.

Tertio, de fodientibus terram, de conficiendis, vel aperiendis sepulchrum.

Quarto de Ministris Ecclesiarum, in quibus excommunicatus sepelitur, qui patiuntur eum ibi sepeliri.

Quinto, de ijs Clericis, vel laicis, qui ferunt Cruces, ceceos, & huiusmodi ad ipsum funus, quas omnes dubitationes mouet glossa in d. Clem. 1. in verb. sepelire.

Sexto addi potest, de facientibus officium diuinum, de pulsantibus campanas, & huiusmodi.

Ioannes Andreas, seu glossa ibi dicit, casum esse dubium, & Principis potius declarationem, quam glossantis opinionem exposcere: Et pro vtraque parte arguit: Quod enim illi solum excommunicationem incurrant, qui humo, tumulo, & excommunicatum condunt, ex eo probat glossa, quia sepelire est mortuum humo, aut tumulo condere: et

go solum humo, vel tumulo eaduer immitentes, excommunicantur: quandoquidem solum sepelientes hic excommunicantur. Præterea, pro hoc facit æquitas, ne ex vnus funere multitudo ligetur. Item, quia constat, quod portantes, & comitantibus, vel fabricantes sepulturam, & officiantes, si non sequeretur talis sepelitus, excommunicati non essent. Et denique Ecclesia nonnunquam prohibet in cõsecratis sepeliri, ut in d. Clement. 1. de sepult. & in ca. Ad hæc, de priuileg. in antiq. & capit. is cui, de sentent. excomm. lib. 6. Aliquando in cõsecratis tumulari. & in c. Sacris, de sentent. excomm. Aliquando sepultura traditur ut in cap. Quia in omnibus, de vsur. & cap. 2. de hæc. lib. 6. Aliquando ad sepulturam admitti, capit. Quamquam, de vsur. lib. 6. & cap. Episcoporum, de priuileg. lib. 6. Aliquando sepultura Clericos interesse, cap. super eo, de rapto. Aliquando corpora cum psalmis ad sepulturam duci, cap. placuit, 23. q. 5. Aliquando iubet sepultura carere, ut cap. 1. de torneamen. & c. omnis vtriusque sexus. de pen. & remis. Aliquando præcipit extra cõsecratis subterrari, ca. cum ad Monasterium, de statu monach. Aliquando permittit cum silentio tumulari, ut c. Quod in te, de pen. & remis. Cum ergo Ecclesia in hoc loco solum puniat sepeliendum, non autem admittentem interessentem, vel cooperatam, (sepelire autè sit mortuum humo, vel tumulo condere,) videtur solos tumulantes ligare. Et Paulus etiam tenet solum tumulo imponentes ligari, non alios. Et idem expressè docent Caietan. & Nauar. vbi supra. Summa Angelica vbi supra, num. 5. tenet, quod solum tumulo imponentes, & mandantes, & præstantes auctoritatem, & Prælati non prohibentes dolose, sed permitentes sepelire, & officiales secundum morem sepultura. Stephanus autem vult, omnes prædictos ligari, & etiam comitantibus honoris, aut amicitie causa, Ioann. Calderin. in tract. de eccles. interd. ait, omnes de quibus supra dubitationes factæ sunt, incurrere, si cum officio Diuino fiat sepelitus, quia in eo casu omnes sunt participes criminis, & eodem cooperantes, arg. cap. Nuper, de sent. excomm. & quia aliàs Constitutio hæc ludibrio esset, si vnus solus sepeliens excommunicaretur, & reliqui omnes immunes essent.

In hæc re mihi placet opinio Vgolini, Tabien. 2. de censur. Eccles. cap. 9. §. 6. num. 3. qui sic distinguit, vel enim hi omnes, de quibus dubitatum est, eas operas præstant, siue quibus mortuus ille sepultus non fuisset, & sic omnes incidunt in excommunicationem; nam ab his propriè sepultum aliquem esse dicimus, sine quorum opera sepultus non esset; vel eas operas præstant, quibus non præstitis, sepeliri tamen possent excommunicatus mortuus, & tunc, quamuis peccent, in excommunicationem tamen non incidunt: & consequenter, qui funus prosequuntur, qui erucæ, cereosque ferunt, qui de more psalmos canunt, non sunt excommunicati, quia hæc non sunt necessaria omnino ad sepeliendum, nec huiusmodi operis, quis sepelitur. Cuius rei argumentum est, quod Ecclesia, vbi interessentes sepultura, vel ad sepulturam corpora, psalmis recitandis prosequentes, prohibere, ac punire voluit, speciatim etiam de eis cauit, ut in cap. super eo, de rapto. & c. placuit, 23. q. 5. vnde, cum istorum hoc in loco non meminit, nec tales verè sepeliunt, excommunicati non erunt. Quæ distinctio facta, & locus est æquitati, & tanta multitudo non excommunicatur, & lex ludibrio non habetur. Quibus addo, prædictos non solum non incurrere excommunicationem Clem. 1. de sepult. sed neque incidere in eam, quæ in eos a iure fertur, qui in damnato crimine cum aliquo communicant, ut habetur in cap. Nuper, & capit. si concubine. de sent. excomm. Ratio est: quia ad hoc, ut quis incurrat excommunicationem eo, quod in crimine cum aliquo communicat, duo sunt necessaria, vnum est, ut in crimine versetur; Alterum est, ut cum eo communicet, qui propter illud crimen excommunicatus iam est, ut notant Panorm. Felin. & DD. in d. cap. si concubine, & Zabar. in Clem. 1. vers. Prædictis, de relig. domib. & idem Zabar. in Clem. 1. questio. 25. de sepult. & Caieta, verb. excommunicatio, cap. 57. & Vgolini. vbi supra. At verò sepelientes, eo tempore quo excommunicatum sepeliunt, non sunt excommunicati, sed post donatam sepulturam

turam excommunicato, quo tempore excommunicationis iam incurſa eſt, quos diximus, cum excommunicatis illis in crimine non communicant, ſed ſolum antea: & ideo nec in excommunicationem, dicit, cap. Nuper, induunt.

14 *Nona* excommunicatio nulli reſervata habetur in Clement. *Attendentes de ſtatu monachorum. vbi excommunicantur omnes, qui viſitatores Monialium, quarumcumque etiam Canoniarum Regularium in his, qua ad officium viſitationis earundem pertinent, impedire praſumunt, niſi moniti reſpiciant.*

Canonis huius materia eſt Sacrilegium, qua offendiſur Eccleſiastica libertas in officio viſitationis: Et quoad perſonas eſt vniuerſalis; Et vna actionem continet, ſcilicet, praſumere impedire Viſitatores Monialium in pertinentibus ad officium Viſitatoris.

Ad hanc autem Cenſuram incurrendam tria requiruntur.

Primo, Quod impedimentum effectualiter praſtetur.

Secundo, Quod monitio fiat poſito iam impedimento, alias ligantur hac pena; Quare male faciunt Praelati, qui volentes viſitare ſcribunt Monialibus, quod praeparant ſe certa die ad recipiendum viſitationem ipſorum, & in eis literis faciunt admonitionem, quod nullus impediatur, quae monitio non ſufficit, ſed fieri debet monitio, vt deſiſtant ab incepto, ſeu illato iam impedimento, & ſufficit vna monitio etiam generalis.

Tertio, Quod monitio haec fiat per viſitantem, ſingularis autem, vel alterius monitio non ſufficeret. Monasteria vero exempta, quae immediate ſubſunt Pape, viſitat Ordinarius auctoritate Apoſtolica; Non exempta vero, viſitat Ordinarius auctoritate propria: Monasteria vero exempta quae habent alios superiores Ordinum, vt Camaldulenſium, Cisterciensium, Mendicantium, & huiusmodi viſitare debent Praelati eorum. Plura lege apud gloſibi. & Altem ſem in Summa, par. 2. lib. 7. tit. 2. caſu 90. Angel. verbo, excommun. 7. caſu 39. S. Anton. par. 3. tit. 25. cap. 44. Sylu. verbo, excommun. 9. num. 74. §. Trigeſima nona, Tabienam verbo, excommun. 5. caſu 30. Caiet. verb. excommunicatio ca. 44. Martin. Ledefm. 2. 4. quaest. 26. art. 2. pag. 360. col. 1. §. Trigeſima nona. & Nauat. in Manual. ca. 27. num. 140. §. Trigeſima octava.

15 *Decima* excommunicatio nulli reſervata habetur in Clement. vnica, de conſang. & affinit. vbi excommunicantur *Primo*, omnes, qui ſcienter in gradibus conſanguinitatis, vel affinitatis Conſtitutione Canonica interdictis; & *Secundo*, qui cum Monialibus matrimonium contrahunt.

Canonis illius materia eſt Sacrilegium in contractu Matrimonij; Quoad perſonas eſt vniuerſalis; Quoad actiones vna tantum eſt principalis, ſcilicet contrahere Matrimonium ſcienter, vel cum conſanguineo, vel conſanguinea in gradu prohibito, hoc eſt, infra quartum gradum conſanguinitatis; vel in ſimili gradu affinitatis; vel contrahere ſcienter cum Moniali: Dixi, ſcienter, quia non ligat ignorantes, & intellige ignorantia facti probabili, & non affectata ex gloſſ. in dicta Clement. vnica, in verbo ſcienter. Anton. parte tertia, titulo vigefimo quinto, capitulo 34. Sylu. verbo, excommun. 9. num. 76. §. Quadrageſima prima, verſe. primo. Tabiena, verbo excommun. ca. 47. puta, quia probabiliter ignorabat, ſe eſſe conſanguineos, vel affines, vel illam cum qua contrahunt, eſſe Monialem; quamuis Nauat. in Manu. cap. 27. nu. 41. §. Quadrageſima, verſ. quarta, ait, etiam ignorantiam craſſam excuſare in conſcientia, ne quis hanc poenam incurrat, affirmans ſe ita conſuluiſſe in ſacro Penitentiariae praetorio. Si vero ignorabant ius neſcientes gradum, puta quartum, eſſe prohibitu non excuſantur, arg. ca. ignorantia, de reg. iur. lib. 6. Quoad ignorantiam vero facti, ſi vnus ſciat, & alter ignorat, ſolus ligatur, qui ſciebat. Quod ſi quis contraxit ignoranter, quavis poſtea ſciat gradum prohibitu non incurrit hanc poenam, niſi contrahat de nouo: Quod procedit, etiam ſi poſtea cohabitent, vel ſe cognoscant; quia licet peccent cohabitando, vel ſe inticem cognoscendo, non tamen faciunt contra hanc Conſtitutionem, quae punit contractum, & non inceſtum, ne-

que cohabitationem; cuius ſignum eſt, quia tales non debent ſe ſeparare ſine iudicio Eccleſiae, ex Angel. verbo, exco. 7. caſu 41. nu. 1. Anton. Tabiena, & Sylueſt. vbi ſupra, nu. 77. verſe. 2. & Nauat. vbi ſupra, verſe. ſexta, quicquid Calet. loco citato contrarium dicit. Qui vero ſcienter contraheret, cum conſanguinea, vel affine intra quartum gradum, ad id coactus timore cadente in viro, conſtantem, non incurrit hanc poenam, ex Anton. vbi ſupra, Sylueſt. vbi ſupra, nu. 78. verſe. Quinto, & Tabiena, §. Tertio, & Nauat. verſe. Octava, poſt gloſſ. in d. Clem. vnica, in verbo, Matrimonialiter. Sicut non incurrit, qui credebat contrahere conſanguinea, vel affine, & tamen non erat, cum in veritate non faciat contra hanc Conſtitutionem, ex Sylueſt. vbi ſupra, nu. 77. verſe. Tertio, & Tabiena, cit. §. 2. Neque incurrit, qui ſponſalia tantum contrahit, quia cum hoc ſit reuale, reſtringendum eſt ex gloſſ. in d. Clem. vnica, in verbo contrahere. Anton. vbi ſupra, Sylueſt. verbo, excommun. 9. num. 78. verſe. 6. Tabiena, cit. §. Primo, Caiet. cit. ca. 47. Nauat. verſe. Quinta, & Sebaſt. Medice, par. 2. tit. 9. quaest. 78. nu. 121. Neque ſufficit ſolus coitus ad hanc poenam incurrendam, ex Caiet. vbi ſupra, dummodo non adſit contractus Matrimonialis, cum tamen e contra contractus matrimonialis ſufficiat ad eam incurrendam, etiam ſi non conſummariint. Denique non ligantur hac pena, qui licite contrahunt, hoc eſt, ex Summi Pontificis diſpenſatione, quia tunc ceſſat culpa, & conſequenter poena, argum. cap. 2. de Conſtitut. & Sylueſt. vbi ſupra, nu. 76. verſe. primo. Et hiſ conſentit Aſtenſis in Summa, par. 2. lib. 7. tit. 2. caſu 79. & caſu 80.

Hanc excommunicationem, & alias poenas contra inceſtuos praefatos Gregorius Papa XIV. in quadam Bulla, quae incipit, *Sicut antiquis* anno primo ſui Pontificatus, incarnationis vero Dominicae Milieſimo quingentefimo nonageſimo, Kal. Martij, confirmavit, adijciens [quod deinceps ſuper primo, aut ſecundi tantum conſanguinitatis, ſeu affinitatis gradum, etiam mixtorum impedimentis cum quibusvis perſonis neque in contrahendis, vbi carnalis copula cum ſpe, vel ſine ſpe obtinendae diſpenſationis, etiam prole ſuſcepta, vel diſſimatio copulae interuenit, neque in ſic pro tempore contractis, etiam ſcandalorum, inimicitiarum, vel alio quouis praetextu, neque etiam ceſſantibus circumſtantijs ſupra dictis, niſi cum perſonis ſcilicet cum magnis Principibus, & ex cauſis, ſcilicet, publicis] a Concilio Tridentino ſeſſion. 24. de reform. Matrim. cap. 5. permiſſis in contrahendis matrimonijs huiusmodi villo modo aut ipſe, aut ſucceſſores diſpenſare intendant; quod intelligendum eſt, niſi contrarium expreſſe in dictis diſpenſationibus exprimaunt.]

In [virtute etiam Sanctae obedientiae, & indignationis ſuae poena diſcretè praecipiendo interdicit, ne aliquis cuiuscumque ſtatus, gradus, ordinis, dignitatis, etiam Regij, vel Imperialis, ſynonimo Pontifici, vel miniſtris eius pro huiusmodi diſpenſationibus obtinendis quomodo libet intercedat, ſciturus alioquin ſe in his omnino reſuſam paſſurum. Et demum locorum Ordinarijs in virtute ſanctae obedientiae praecipit, vt contra huiusmodi inceſtuos, tam viros, quam mulieres, cuiuscumque ſtatus gradus, dignitatis, conditionis, & conditionis exiſtant, iuxta ſactorum Canonum decreta procedant; ipſosque excommunicatos declarent, ac tanquam tales, & a Chriſti corpore, & Eccleſiae Dei vniuerſitate ſeparatos, ingreſſu eccleſiarum prohibeant, & grauius puniant; atque Matrimonia per eos contracta dirimant, & irrita declarent, ipſosque inuicem ſeparent.]

19 *Vndecima* excommunicatio nulli reſervata habetur in Extrauag. quae incipit [Quia nonnulli, de ſent. excomm. vbi excommunicantur impugnant literas electi in Papam antequam coronetur; Cum per ipſam electionem canonice factam ſibi ius Papatus acquiſitum ſit, & canonice electione confirmatus ſit, & exerecere poſſit officium ſuum ante coronationem, vt diſ. 23. ca. In nomine Domini. verſe. electus tamen.] Extrauagans haec tribuitur, ibi Clement. V. prout etiam eam tribuit eidem Nauat. in Man. ca. 17. nu. 147. §. Quadrageſima ſeptima. At vero Ioanni, de Sclua in tract. de beneficijs. par. 1. quaest. 2. dum meminit huius Extrauag. eam tribuit Clementi VI. Alij vero, vt S. Anto. par. 3. tit.

1. tit. 2. cap. 68. & Syluest. verbo excommuni. 9. nu. 95. §. Qui dragesima octaua. Tabiena, verbo exco. 7. §. Tertius casus. Caiet. in verbo excommunicatione, c. 28. & Mart. Ledelm. 2. 4. quest. 26. art. 2. pag. 360. col. 4. §. Quadragesima octaua, eam tribuunt Benedicto Papæ XI.

20. *Decima excommunicatio nulli referuata habetur in Extrauagan. Ioannis XXII. quæ incipit, Si fratrum. Ne sede vacante* [vbi excommunicantur omnes cuiuscunq; status, dignitatis ac conditionis fuerint, qui vacante Imperio, nomen Vicarij Imperatoris, vel alterius cuiuscunq; officij retinent, assumunt, vel resumunt, nisi intra duos menses resipuerint.]

21. *Decima tertia excommunicatio nulli referuata habetur in Extrauag. Pij Papæ IV. incipiente, Benedictus Deus, & est 96. eiusdem in ordine.* [In qua ad vitandam peruersionem, & confusionem, quæ oriri posset, si vnicuique liceret, prout ei liberet, in decreta Concilij Tridentini Commentarios, & interpretationes suas edere; Apostolica auctoritate inhihet omnibus, tam Ecclesiasticis personis cuiuscunq; sint ordinis, conditionis, & gradus, quàm laicis quocunq; honore, ac potestate præditis; Prælati quidem sub interditi ingressus ecclesiæ, alijs verò quicunq; fuerint, sub excommunicationis late sententiæ penis, ne quis sine auctoritate summi Pontificis audeat villos Commentarios, glossas, annotationes, scholia, vllumue omnino interpretationis genus super ipsius Concilij Tridentini Decretis quocunq; modo edere, aut quicquam quocunq; nomine etiam sub prætextu maioris Decretorum corroboracionis aut executionis, aliove quæsito colore statuere. Quod si obcurus aliquid in eis dictum, & statutum sit, eamque ob causam interpretatione, aut decisione aliqua egere visum fuerit, hoc totum sibi declarandum Summus Pontifex referuat.]

*Circa hanc censuram aduertendum est, solum prohiberi Commentarios, glossas, interpretationes, scholia vllumue interpretationis genus super Concilij Tridentini decretis, hoc sensu, ita scilicet, vt quis libros aliquos commentarios, glossas, & interpretationes suas speciales edere præsumat, quibus verba Concilij, & sensum eius interpretetur & quid pro certo sentiendum, tenendumne sit sua priuata auctoritate determinet. Hoc enim ad solum summum Pontificem, & alias ab ipso constitutos super hac re perinet finaliter & sententialiter determinare, & pro certo, & indubitato statuere, quid de rebus, aut dubijs occasione verbo tum Concilij Trid. in dubium adductis, sentiendum sit. Id quod etiam ipsa sancta Synodus Tridentina, sess. 25. cap. vltimo, reuerenter agnouit, & demum Sixtus Papa V. post alios summos Pontifices in Constitutione quadam edita anno Domini millesimo quingentesimo octuagesimo septimo, XI. Kalend. Februarij, quæ incipit, *Immensa æterni Dei* statuit. Illic enim Congregationes XV. ex certo S. R. E. Cardinalium numero instituens, congregationem octauam in ordine, pro interpretatione, & executione Concilij Tridentini assignauit; Et quidem [eorum decretorum, quæ ad fidei dogmata pertinent, interpretationem summo Pontifici tantum referuat; Cardinalibus verò præfectis interpretationi, & executioni Concilij Trid. si quando in his, quæ de morum reformatione, disciplina, ac moderatione, & Ecclesiasticis iudicijs, alijsque huiusmodi statuta sunt, dubietas, aut difficultas emerferit, interpretandi facultatem [consulto tamen summo Pontifice] impartitur.] Non tamen hac Pij Papæ IV. Constitutione prohibentur Doctores, Lectores, aut Scriptores & alij, qui nonnquam verba Concilij interpretantur, quin absque vlla censuræ incurfione, piè, reuerenter ac humiliter, in re dubia, & obscura sententias, & opiniones suas dicant, & quid magis conforue sit verbis eiusdem Concilij explicent, prout quotidie a doctissimis, & grauissimis viris obseruari videmus.*

22. *Decima quarta excommunicatio nulli referuata habetur in Extrauagante 47. in ordine Pij Papæ V. quæ incipit De salute gregis.* In qua omnibus, & singulis Principibus Christianis quacunq; tam Ecclesiastica, quam mundana, etiam Imperiali, Regia, vel quanis alia dignitate fulgentibus, quouis nomine nuncupentur, vel quibusuis Communitatibus, & Rebus publicis, sub excommunicationis, &

anathematis penis ipso facto incurrendis prohibet, & interdicit, ne in suis Prouincijs, & Ciuitatibus, terris, oppidis & locis, spectacula publica, vel priuata, vbi Taurorij, aliarumque ferarum bestiarum agitationes exercentur, fieri permittant. Militibus quoque cererisque alijs personis, ne cum tauris & alijs bestijs in præfatis spectaculis, ipsi tam pedestres, quam equestres congregari audeant; interdicit. Quod si quis eorum ibi mortuus fuerit, ecclesiastica careat sepultura. Clericis quoque tam regularibus, quam secularibus beneficia Ecclesiastica obtinentibus, vel in Sacris ordinibus constitutis sub excommunicationis pena ne eisdem spectaculis intersint, similiter prohibet. Et vota, obligationes, ac iuramenta desuper facta, aut in futurum fienda, cassat, & annullat.]

Causa huius Constitutionis eadem est, cum alia simili de duellorum prohibitione: sicut enim duellorum detestabilis vsus a diabolo introductus est, vt teste Concilio Trid. sess. 25. de refor. cap. 19. cruenta corporum morte animarum etiam perniciosè lucretur; ita etiam & agitatio taurorij, & aliarum bestiarum ferarum publica, vel priuata ad ostentationem virium suarum, & audaciæ facta admodum periculosa, & perniciosa est, cum exinde hominum mortes, membrorum mutilationes, animarumq; pericula frequenter oriatur, vt ibidem Pontifex affirmat.*

23. *Decima quinta excommunicatio nulli referuata habetur in Constitutione 2. Gregorij Papæ XIII. in ordine, quæ incipit, *Omni certe studio*, edita anno Domini 1572. octauo Kalend. Iunij* [in qua statuit, & ordinat ac sub excommunicationis pena ipso facto incurrenda prohibet, & interdicit, ne quisquam siue vir, siue mulier, secularis, aut Ecclesiastici etiã regularis ordinis illic sit, & quocunq; gradu, conditione, statu, nomine, dignitate, & honore præcellat, posthac in perpetuum Agnus Dei per Romanum Pontificem pro tempore existentem benedictos depingere, inficere, minio notare, vel aurum, aut colorè aliquem illis imponere, aut quidpiam aliud superinducere, neque depingi, aut miniari facere, nec illos venales proponere, seu tenere quouis prætextu, qualibetue de causa audeat. Vetum eos albos, & mundos Agnum illum purum, & innocetem representantes, qui occisus preciosissimo sanguine suo nos redemit, decenter, ac reuerenter a cunctis haberi, deserti, & custodiri præcipit.]

24. *Decima sexta excommunicatio addi potest, & est illa, quam edidit Sixtus V. vt habetur in Bulla edita anno millesimo quingentesimo octuagesimo octauo, Quarto Kal. Nouembris, Pontificatus sui anno quarto, quæ incipit *Esse nam*, contra procuratores abortum, in qua grauissimas penas statuit; cuius Bullæ, quantum ad præsens negotium spectat, hæc summa est.*

Primo [omnes & quoscunq; tam vitos, quam mulieres cuiuscunq; status, gradus, ordinis, ac conditionis sint, siue Regulares, siue seculares Clerici, aut quacunq; mundana, aut ecclesiastica præminentia præfulgeant, qui post hanc Constitutionem, per se, aut per interpolitas personas abortus, seu fetus immaturi tam animati quàm etiam inanimati, formati, vel in formis eiectionem procurauerint, percussionibus, venenis, medicamentis, potionibus, oneribus, laboribusque mulieri prægnanti impositis, ac alijs etiã incognitis, vel maxime exquisitis rationibus, ita, vt re ipsa abortus inde secutus fuerit, ac etiam prægnantes ipsas mulieres, quæ scientes præmissa fecerint, penas omnes tam diuino, quam humano iure, ac tam per Canonicas sanctiones, & Apostolicas Constitutiones, quàm ciuilia iura aduersus veros homicidas, qui homicidium voluntariu actu & re ipsa patrauerint, propositas & institas eo ipso incurrere statuit.]

Secum-

A D D I T I O.

* Adde. Hæc Constitutio Pij V. moderata fuit per Greg. XIII. die 25. Augusti 1575. & rursus etiam per Cle. VIII. cuius vtriusque moderacionis formam præter Bullaria vide penes Roder. Quest. reg. to. 3. q. 68. art. 2. & Ant. Nald. in suis Quest. Pract. verbo, Ludus, in fine.

Secundo [si Clerici sint, vltra prædictas penas, omni privilegio Clericali, officijs, dignitatibus, & beneficijs Ecclesiasticis, quæ sic vacatura, Sedis Apostolicæ dispositioni perpetuo reservantur, ipso facto privantur, & in futurum inhabiles ad ea suscipienda redduntur, adeo, ut qui hoc delictum commiserint, non secus, ac ij, qui sua voluntate homicidium perpetraverint, iuxta Concil. Trid. Decreta, etiam si crimen hoc, nec iudiciario ordine comprobatum nec alia ratione publicum, sed occultum fuerit, ad sacros ordines promoveri, aut in susceptis ordinibus ministrare vilo modo possint, nec illis aliqua beneficia Ecclesiastica conferri possunt, etiam si curam animarum non habeant, sed omni ordine, ac beneficio & officio perpetuo carere debent. Qui vero Clerici non fuerint, & talia perpetraverint, non solum penas prædictas incurrunt, sed etiam inhabiles ad ordines, & alia prædicta redduntur: Et qui foro Ecclesiastico subiecti, vt præfertur, deliquisse comperti sunt per iudicem Ecclesiasticum depositi, & degradati Curia, & potestati seculari tradendi sunt, quæ de eis illud capiet supplicium, quod contra laicos verè homicidas, per divinas leges, ac ciuilia iura est dispositum.]

Tertio [Eisdem penas extendit aduersus omnes eos, qui sterilitatis potiones, ac venena mulieribus propinauerint, & quo minus fetum concipiant, impedimentum præstiterint, ac ea faciendâ, & exequenda curauerint, sine quocunque modo in his consuluerint, ac mulieres ipsas, quæ eadem pocula sponte, ac scienter sumpserint.]

Quarta [Mandat omnibus iudicibus ordinarijs, & delegatis tam Ecclesiasticis, quàm secularibus, quibus cõtra criminu reos etiam quoad causas huiusmodi de iure, vel ratione delicti, aut personarum legitime competit iurisdicctio, ita tamen vt inter eos præuentionis locus sit; vt procedant, & procedere possint contra huiusmodi criminosos etiam per simplicem delationem, & denunciationem, ac ad illa probanda testes alijs de iure inhabiles, eorundem tamen iudicum arbitrio, habita ratione personarum & causarum & qualitatum illarum, & circumstantiarum quarumcunque admittant, & eos qui culpabiles fuerint, puniant.]

Quinto [vltra prædictas penas, omnes & singulos cuiuscunque sexus gradus, & dignitatis sic delinquentes, qui, vel quæ, vel vti principales, vel vt sociæ, consciæ ad tale facinus committendum opem, consilium, fauorem, potentiam, vel alia cuiuscunque generis medicamenta scienter dederint, ac etiam scribendo literas priuatas, vel apochas, vel alijs verbis, aut signis iuuerint, aut consuluerint, ipso facto excommunicat. A qua censura, a nullo alio quàm a Romano Pontifice, etiam virtute cuiuscunque Iubilæi, aut Cruciatæ sanctæ, aut vigore priuilegiorum Mare Magni, vel aliorum quomodolibet nuncupatorum, quibusuis Cõgregationibus Regularium, aut Episcopis vigore Concil. Trid. concessorum, vel concedendorum, excepto mortis articulo absoluti possunt. Sicut neque cum ijs Clericis, qui huiusmodi delicta perpetraverint, etiamsi eorum crimen occultum fuerit super irregularitate præmissorum occasione contracta per locorum Ordinarios, aut per alios quavis auctoritate fungentes, quàm per Romanum Pontificem pro tempore existentem, etiam in foro conscientie dispensari possit.]

25 *Post* huius Bullæ editionem exijt alia Constitutio moderatoria illius, edita a Gregorio Papa XIV. quæ incipit, *Sedes Apostolica*, Anno Dominicæ incarnationis millesimo quingentesimo nonagesimo primo, pridie Kalend. Iunij, Pontificatus eiusdem anno primo: In qua Bulla duo præcipue statuit, & decreuit.

Primo [vt quilibet presbyter, tam secularis, quam cuiusvis ordinis Regularis ad Christi fidelium confessiones audiendas, & ad eas in prædicta Bulla Sixti V. specialiter per loci Ordinarium deputatus, plenam & liberam in foro conscientie tantum absoluedi habeat facultatem a peccato, & excommunicatione personas quascunque quæ post Bullam Sixti V. deliquerunt, aut post hanc Gregorii XIV. Constitutionem in iisdem casibus deliquerint.]

Secundo [Quoad penas procurantium abortum fetus

inanimis, aut exhibentium mulieribus, vel sumentium venena sterilitatis, aut quocunque modo auxilium, vel consilium eis dantium in prædicta Bulla Sixti V. contentas, Constitutionem præfatam in ea parte, vbi de his agi; ad terminos juris communis, ac Sacrorum Canonum, & Concilij Tridentini dispositionem, tam quoad præterita, quàm quoad futura perpetuo reducit, perinde ac si eadem Constitutio in huiusmodi parte nunquam emanasset, Quoad reliqua omnia, præter hæc duo hic expressa, in ius robore permanere vult dictam Sixti V. Constitutionem.]

26 *Circa* quas duas Constitutiones hæc breuiter in præfatarum annotanda sunt. Primò, Bullam Sixti V. quoad illa, quæ in §. 1. dicuntur, de procurante abortum fetu animati, penitus annullatam esse, & inane, quoad irregularitatem, & alias penas, ita vt non sit irregularis, etiam si reipsa abortus inde subssecutus fuerit, vt patet ex §. 2. Bullæ Gregorij XIV. peccat tamen mortaliter, qui sic procurat. Dixi etiam si reipsa abortus sequatur, quia si non secutus fuerit abortus, etiamsi peccauit mortaliter, non tamen antea incurrerebat penam aliquam in Bulla Sixti V. contentam, vt colligitur ex verbis illis ita vt reipsa abortus inde subssecutus fuerit in d. §. 1. contentis.

27 *Secundo*, qui venena, aut pocula sterilitatis alicui viro propinauit, ita vt non possit generare, non incurrerebat Bullam Sixti V. quicquid Petrus Gregorius in Syntagma iuris, par. 3. lib. 3. cap. 15. numero 10. putet penas contra procurantes abortum locum habere tam in viro, quàm in muliere. Id quod meo iudicio satis euidenter colligitur ex illis verbis §. 1. contentis, *Mulierem prægnantem*, &c. & ex illis, ac etiam prægnantes ipsas mulieres, vbi solum locum est Porcifex de ijs, qui huiusmodi fetum in muliere conceptum, impediunt, & quia pena potius restringenda fuit, quàm extendenda extra proprium casum, arg. cap. 1. odia, de regul. iur. lib. 6. Sicut neque vir, aut mulier abstinet, vel retrahens se ab emissionem seminis in copula causa generationis vitanda, in Bullam præfatam Sixti V. aut peccat in ea contentis, incurrit, licet peccet mortaliter quicquid contradicat Petrus Gregorius vbi supra, vt ex doctrina eius ibidem colligitur. Ratio pro nostra opinione est, quia pro prædicto loquendo, hoc non est procurare abortum, & pena non sunt amplianda, & quia ad penas prædictæ Bullæ incurrendas requirebatur, vt fetus esset saltem immaturus, vt ex illis verbis Bullæ constat. *Abortus, seu fetus immaturus*, &c. vbi autem non est emissio, & receptio seminis, ibi nec fetus est.

28 *Tertio*, Quamuis olim iuxta multorum Doctorum opinionem, Clericus brachio seculari tradit non debuit, nisi vel ob hæresim, vt cap. *Ad abolendam*, de hæres. vel ob falsificationem literarum Summi Pontificis, vt c. *Ad falsarium*, de crimine falsi, vel ob calumniam quam quis suo Episcopo intulit, per cap. *Si quis Sacerdotum*, t. 1. q. 1. nunc tamen per Bullam Sixti V. tradit etiam debet propter abortum fetu animati, quæ pena per Bullam Gregorij XIV. non est abrogata; olim vero solum propter homicidium voluntarium vltra beneficij priuationem deponendus erat Clericus, & in Monasterium detrudendus, vt colligitur ex cap. *Cum non ab homine*, de iudic. & cap. *Tua de penis*, vt latius tradunt Panorm. in cap. *cum contingat*, de foro competenti, per textum in cap. *Quæsitum*, de temp. ordin. & in cap. *Inquisitionis*, de accusat. & Bernard. Diaz in practica Canon. ca. 88. & alij quos ipse refert & sequitur. Reliqua in Bulla tam Gregorij XIV. quam Sixti V. per se satis manifesta sunt.

29 *Decima septima* excommunicatione nulli reservata habetur in Concilio Tridentino sessione 24. de reforma. Matrim. ca. 6. [vbi excommunicantur raptores mulierum, & omnes illis consilium, auxilium, & fauorem præbentes, & præterea perpetuo in fames sunt, omniumque dignitatum incapaces; & si Clerici fuerint, de proprio gradu deponantur.]

30 *Decima octaua* excommunicatione nulli reservata habetur in eodem Concilio Tridentino, sessione 25. de Regul. cap. 18. [vbi excommunicantur omnes, & singulæ personæ, cuiuscunque qualitatis, vel conditionis fuerint, & Clerici.]

Clerici, quàm laici, seculares, vel Regulares, atque etiam quilibet dignitate fungentes, si quomodoconque coegerint aliquam virginem, vel viduam, aut aliam quamcumque mulierem inuitam, præterquam in casibus in iure expressis, ad ingrediendum Monasterium, vel ad suscipiendum habitum cuiuscunque Religionis, vel ad emittendam professionem; quique consilium, auxilium, vel fauorem dederint; quique scientes eam non spontè ingredi Monasterium, aut habitum suscipere, aut professionem emittere; quique quopis modo eidem actui vel præsentiam, vel consensum, vel auctoritatem interposuerint. Sicut e contra excommunicantur, qui Sanctam Virginum, vel aliarum mulierum voluntatem vel accipiendi, vel voti emittendi quoquo modo sine iusta causa impediunt.]

31 Præter hos casus enumeratos, qui vel summo Pontifici, vel nulli referuati sunt, duo alij casus sunt, qui aliquando Papa, aliquando Episcopo, aliquando autem nulli referuati sunt, quos tanquam a communi regula excommunicationum reliquari deuiantes, in fine apposuimus; Quorum vnus in cap. Nuper, de sent. excom. habetur, ubi sciens communicans in crimine criminoso cum nominatim excommunicato, ei consilium impendendo, auxilium, vel fauorem, excommunicatus est, & absolui debet ab eo, a quo absoluentus est ille, cum quo in crimine participauit. Intelligitur autem hæc excommunicatio incurrere, quando participatur in crimine excommunicationi subiecto, postquam alter iam incurrit propter crimen illud excommunicationem, impendendo ei ad illud consilium, auxilium, vel fauorem, de qua re plura diximus lib. 2. cap. 14. A qua absoluitur debet is, qui ab altera absoluit, vnde, cui referuata est excom-

municatio prior, & hæc etiam referuata est, & si illa nulli referuata sit, nec ista alicui referuatur, vt ex d. cap. Nuper, gloss. & Pan. & alijs DD. ibi colligitur, Rich. 4. dist. 18. art. 1. q. 5. Palud. 4. dist. 18. q. 3. art. 4. casu 1. & Summa Astensis, par. 2. lib. 7. tit. 2. casu 1. Angel. verbo, excommuni. 7. casu 47. Anton. par. 3. tit. 25. cap. 35. Syluest. verbo, excom. 8. nu. 10. §. sciendum, versic. Primo. Caiet. verbo, excommunicatio, cap. 58. & Nauarr. in Manual. capit. 27. num. 112. §. Quarta.

32 Alter casus habetur in cap. Eos qui, de sent. excommuni. 6. ubi dicitur [Quod illi, qui a sententia Canonis, vel hominis propter moris periculum, vel aliud impedimentum absoluti fuerunt ab eo, qui regulariter absoluere non poterat, si liberati, aut cessante impedimento, quàm cito commode poterunt contempserint se præsentare illi, a quo regulariter absoluendi erant, & satisfacere prout eis iniungeretur ab eodem, sententiam excommunicationis ipso facto incurrunt, & ab eo solo absolui poterunt, a quo absoluendi erant a prima excommunicatione] vnde, vt constat absolutio hæc Papalis, vel Episcopalis erit, si prima talis erat, vel etiam nulli referuata erit, si prima illa nemini fuerit referuata. De qua re plura legi possunt apud gloss. & DD. ibi, & Palud. in 4. dist. 18. q. 3. art. 4. casu 16. & casu 17. Angel. verbo excomm. 7. casu 46. Ant. par. 3. tit. 25. cap. 47. Syluest. verbo excom. 8. num. 2. §. sciendum est secundo, Tabienam verbo excom. 5. casu 40. Caiet. verb. excommunicatio, c. 69. Nau. in Man. cap. 27. num. 113. §. Quinta. & Sebast. Medices, in Summa peccatorum Capitalium, qu. 78. num. 3. Et de excommunicationibus in particulari a iure latis, hæc dicta sufficiant,

Finis Tertii Libri.